

A CIGÁNY
MEG A SÁRKÁNY

PÜSPÖKLADÁNYI
CIGÁNY MESÉK

CSENKI SÁNDOR

A CIGÁNY MEG A SÁRKÁNY

PÜSPÖKLADÁNYI CIGÁNY MESÉK

EURÓPA KÖNYVKIADÓ

BUDAPEST 1974

FORDÍTOTTA: MÉSZÁROS GYÖRGY ÉS VEKERDI JÓZSEF

DE-JÓ-VÍZ

Volt, hol nem volt, egy szegény ember meg egy szegény asszony. De olyan szegények voltak, hogy még tűzrevalójuk sem volt. Amikor nagy szél fújt, behúzódtak a sutba.

Egyszer azt mondja az asszony:

– Drága jó Istenem, ennyi meg ennyi éve nem voltam már a boltban; mit keres itt ez a borsszem? Akármit ad érte az Isten, én lenyelem!

Amikor lenyelte, mindjárt teherbe esett tőle. Akkor a férje fogja magát, bemegy a faluba, és keresztkomát keres magának. Fogták, megkeresztelték. No, jól van. Amikor a fiú felnőtt, tizenhét éves lett, mondja az apjának:

– Ejnye, apám, nem jól van ez így, mert így éhen veszünk. Inkább gyere velem, adj be valahová inasnak!

– Igazad van, fiam.

No, az anyja útravalót készített nekik. Sütött egy nagy zsíros pogácsát. Felszedelőzködtek, útnak indultak. Két nap, két éjjel mindig mentek. Addig mentek, amíg egy nagy rétre értek. A nagy réten volt egy kút. Azt mondja az öreg paraszt:

– Fiam, én most már megéheztem. Menjünk oda a kúthoz, együnk, igyunk rá vizet, azután továbbmegyünk!

Azzal leülnek a kút mellé, esznek, jóllaknak. Akkor az öreg felkel, felhúzza a vödröt, és inni akar. Ivott is a vízből. Amikor ivott belőle, így szól:

– Ejnye-ejnye, de jó víz!

Ahogy ezt kimondta, felbukkant a kútból egy tizenkét fejű sárkány. Annak ez volt a neve: De-jó-víz.

– Merre jársz, miben fáradozol, öreg ember?

– Hát hogy is mondjam? A nyomorúság hozott erre, mert nagyon szegények vagyunk. Elhoztam a fiamat, hátha beadhatnám valahová mesterséget tanulni.

Azt mondja erre De-jó-víz:

– Öreg ember, én felfogadom a fiadat három évre, és kitanítom olyan mesterségre, amelyen mestersége senki másnak sincs. De

azzal a feltétellel, hogy ha három év letelte után ráismersz a fiadra, a tiéd lesz. De ha nem ismersz rá, akkor az enyém lesz.

No, ekkor szerződést kötöttek három évre. Akkor aztán:

– Isten veled, Isten hozzád!

A sárkány kézen fogta a fiút, és levitte a kútba. Az öreg paraszt hazament. Három év múlva elindult a fiáért, mert letelt a három év. Ahogy ment az öreg, találkozott egy másik öreg paraszttal:

– Adjon Isten, öreg ember!

– Isten hozott téged is, öreg ember! Hová mégy, merre jársz?

– Három évvel ezelőtt beadtam inasnak a fiamat, és csak akkor kapom vissza, ha ráismerek.

Azt mondja erre az öreg paraszt:

– Majd a kútból ki fog repülni két galamb. Amelyik a farkával a földet fogja verdesni, az lesz a fiad.

– Isten veled, Isten hozzád!

No, az öreg aztán rátalál a kútra, felhúzza a vödröt, iszik a vízből, és lekiált:

– De jó, de-jó-víz!

Erre felbukkant a tizenkét fejű sárkány.

– No, ember, eljöttem a fiamért, mert letelt a három év.

Ekkor a kútból kirepült két galamb, és szálltak a földre.

– No, ember, melyik a fiad?

Fogja magát a galamb, titokban a földet verdesi a farkával. Meglátta az öreg paraszt, rámutatott:

– Az ott! – mondja.

Akkor aztán az apa meg a fia elindult hazafelé. Miközben hazafelé tartanak, egyszer csak megszólal az öreg paraszt:

– No, fiam, milyen mesterséget tanultál?

– Hát ide figyelj, apám! Átváltozom agárkutyává, te fogsz vezetni. Ott jön éppen egy hét ország királya, majd az megvásárol. De háromszáz forinton alul oda ne adj neki! S a kötelet, amelyiken vezetsz, azt ne add el!

Alighogy kimondta a szót a fiú, átbukfencezett a fején, és átváltozott kutyává. Hét országon nem volt olyan kutya! Ahogy ez megtörtént, a király is odaért:

– Hallod-e, öreg ember! Hová viszed azt a kutyát?

– Viszem a faluba eladni.

- Mennyiért adod?
- Háromszáz forintért.

Fogja magát a király, megvásárolja.

- De a kötelet, azt nem adom!

A király kifizeti. Fogja a kutyát, felülteti maga mellé. Alig haladtak két-háromszáz lépést, a kutya fogja magát, leugrik. Mivé változik, mivé sem? Egy hangyává. A király nem látja a kutyát, nem találja semerre.

– A franc egye meg! – mondja a király, azzal továbbmegy. Erre aztán a fiú visszaváltozott fiúvá, és utolérte az apját.

- De tata, ugye jó foglalkozásom van?
- Jó bizony, fiam – mondja.

– Van háromszáz forintunk is, én is megvagyok. No, apám, most meg róka lesz belőlem. Jön majd egy másik király, megvásárol. De nehogy odaadj neki háromszáz forintot alul!

Alig mondta ki a szót, átváltozott rókává. No, jön a király; ő is megveszi háromszáz forintért. (De a kötőféket nem adta oda.) A király kifizeti; fogja a rókát, felülteti maga mellé. Indul haza a király. Ahogy hazafelé haladtak, egy kis hídon kellett keresztülmenniük. Mikor a hídra értek, a róka leugrott, átváltozott egérré, és bebújt egy kis lyukba. Leugrott a király is, lement a híd alá. Kereste a rókát, de nem látta sehol. Erre a király elment. Az egér előbújt, visszaváltozott emberré. Utolérte apját:

- De tata, ugye jó foglalkozásom van?
- Jó bizony, fiam.

– Van hatszáz forintunk is, én is megvagyok. No, ide figyelj, apám! Most arany csődörré fogok változni. Olyan csődör lesz belőlem, hogy minden szőröm szálán arany csengettyű fog csilingelni. Jön majd egy szegény paraszt és megvásárol. De háromszáz forintot alul oda ne adj neki! És a kantárt nehogy odaadd, mert akkor végem!

Alig mondta ki a szót, átváltozott arany csődörré. Odaért a szegény paraszt.

- Ez a szegény paraszt az volt, akitől a mesterségemet tanultam! Ahogy ezt kimondta, máris ott termett.

– Hová mégy, szegény ember? Hová viszed ezt az arany csődört?

- Viszem eladni.
- Mennyiért adod?
- Háromszáz forintért.

Fogja a szegény paraszt, megvásárolja. A másik öreg paraszt hozzáteszi:

- De a kantárt nem adom ám!
- Azt mondja erre:
- A kantár a lóval együtt jár!

Az öreg paraszt örült a háromszáz forintnak, és odaadta a kantárt is. Ekkor aztán fogja az az ember, aki megvásárolta, felnyergeli, de úgy, hogy a véres veríték verte ki. Hazavitte. A fia – a sárkány fia – éppen lakodalmát tartotta a faluban.

- De tata, én akarok erre a szép csődörré ülni!
- Azt mondja erre az apja:

- Hohó, fiam, még engem is megtáncoltat ez, nemhogy téged!

Akkor befogtak, elindultak a lakodalomba. Útközben egy kis hídon kellett keresztülmenni. A hídon túl egy hét ország királya lakott. A lánya arra a szép vízre járt mosni. Amint a hídra értek, a csődör megugrott, és levetette hátáról a sárkányt. Fogta magát, beugrott a vízbe. Mi vált belőle, mi sem? Egy arany hal. Amikor a paraszt feltápáskodott, meglátta, és ő is beugrott a vízbe. Hát belőle mi vált? Egy csuka. Ahogy a halacska meglátta, kiugrott a királylány elé, és átváltozott arany gyűrűvé. A lány felkapta, felhúzta az ujjára. Ekkor az öreg paraszt is kiugrott:

– Hallod-e, te királylány! Add ide azt a gyűrűt, mert az enyém volt. Miközben a lakodalomba tartottunk, a hídon lecsúszott az ujjamról.

A királylány azt mondja:

- Dehogyan adom, amit én találtam!

Azzal a királylány fogta magát, bement magukhoz a házba. A paraszt utánament.

– Hallod-e, felséges királyom! Leejtettem a gyűrűmet és a lányod megtalálta, s most nem akarja ideadni. Hanem inkább szolgálok nálad három esztendőig, csak mondd meg a lányodnak, hogy adja vissza.

No, jó. Az öreg paraszt beszegődött juhásznak. Közben a gyűrű a lány kezén volt. Este a lány, amikor lefeküdt, lehúzta a gyűrűt az

ujjáról. Ekkor a gyűrű átváltozott tizenhét éves szép legénnyé. Ahogy a királylány meglátta, mindjárt így szólt:

– Én a tiéd, te az enyém!

– No, jól van, kedves szeretőm. Hanem ez a szegény juhász három évig szolgált értem apádnál, csak hogy megkaphasson. Kedves szeretőm, holnap kitelik a szegény juhász ideje. Apád be fog hívni, és azt fogja mondani: „Lányom, add oda azt a hitvány gyűrűt!” De neked eszedbe ne jusson odaadni! Hanem mondd ezt: „Hogy a fene enne meg, te vén ember! Három évig szolgáltál ezért az ócska gyűrűért! De én csak azért sem adom oda, hanem kidobom az ablakon.” Akkor én átváltozom egy véka kölessé. Apádnak ott áll sok zsákja, majd egy szem a zsákok alá gurul. Az leszek én. Apád puskáját töltsd meg három szem kukoricával, és tedd oda a zsákok mellé.

Amikor megvirradt:

– Adjon Isten, felséges királyom. Kített az időm. Mondd meg a lányodnak, hogy adja ide azt az ócska gyűrűt!

No, a király behívja a lányát:

– No, fiam, add oda azt az ócska gyűrűt ennek az embernek, mert három évig szolgált érte.

– Nohát – mondja a lány –, a fene egyen meg! Három évig szolgáltál ezért az ócska gyűrűért; de én azért sem adom oda, hanem elhajítom. Eredj, vedd fel magadnak!

Azzal a lány kihajította az ablakon. Lett belőle egy véka köles. Akkor a szegény paraszt mindjárt átváltozott kakassá. Fogja a kakas, felcsipegeti az egész kölest. Akkor aztán fogta magát a kakas, felrepült a kerítésre, onnan kukorékolt:

– Kukurikú, gazdám! Amiért három évig dolgoztam, mind a begyembe szedtem!

Akkor a fiú előugrott a zsák alól, felkapta a puskát, és lelőtte. Ezután a fiú feleségül vette a lányt, és nagy lakodalmat csaptak. Lagzi után hazament az apjához:

– De tata, megjöttem. Nem úgy tettél, ahogy kellett volna, de nincs baj, a szent Isten visszasegített közetek.

Ott is nagy mulatságot csaptak. Ha meg nem halt, máig él.

A KOMA ÉS A BETYÁROK

Volt, hol nem volt, ha nem lett volna, én sem mondanám, volt egy szegény cigány. Annak a szegény cigánynak annyi gyereke volt, mint a rostán a lik, még annál is eggyel több. A falujában már mindenki a komája volt. Az utolsó gyerekek a pap volt a keresztapja. Megegyezett a komájával: olyan egyezséget kötött vele, hogy minden reggel ad neki egy pengőt, ha elmegy „Komám, jó reggelt!”-et kívánni. Akkor „Nesze a pengő!”

Végül a pap megunt, hogy mindig pénzt adjon neki. Megtanácskozta a feleségével, hogyan kellene megvonni komájától a pénzt. Az asszony azt mondta neki:

– Holnap, amikor jön, tettesd magad halottnak, és feküdj a koporsóba; majd akkor elmegy.

De hát a szegény cigány nem ment ám el. Így beszélt:

– Meghalt a komám, szerencsétlen komám! Istenem, Istenem, milyen derék komám volt! Megverne az Isten, ha itthagynám a komámat.

Virrasztott mellette. Reggeltől estig ott volt. A pap már megéhezett. Kacsintott a feleségének, hogy hívja át a komáját a másik szobába, és adjon ennie. Miközben a koma evett, ők összebeszéltek, hogy vigye el a templomba: „Talán ott félni fog a komám, és otthagy; én meg elmegyek.”

Felemelték, elvitték a templomba. Mikor bevitték, az asszony szólt a komájának:

– Menjünk innét, komám!

A koma azt mondja:

– Megverne az Isten, ha itthagynám a komámat!

Az asszony elment. A két koma a templomban maradt.

Majd éjfélkor huszonnégy betyár összebeszélt:

– Gyerünk, törjük fel a templomot!

Elindultak, hogy feltörjék a templomot. Mikor a szegény cigány meghallotta, hogy kinyílik a templomajtó, az oltár mögé ugrott. Bejött a huszonnégy betyár. Mindent összeszedtek, az aranyat, a pénzt, és távozni készültek. Az egyik betyár kihúzta a törét:

– Ennyi-annyi éve betyár vagyok, de halottba még nem szúrtam a törömet!

Mikor az ál-halott pap meghallotta, elkiáltotta magát:

– Támadjatok fel, halottak!

A szegény cigány visszakiáltott az oltár mögül:

– Mind itt vagyunk, mind, mind, mind!

A betyárok mind elszaladtak, otthagytak mindent.

– Ahaj, komám, te mentetted meg az életemet. Adjon Isten egészséget, boldogságot! Most már igazi jó komák leszünk.

PINTYA

Hol volt, hol nem volt, ha nem lett volna, nem is mondanám, legyen szerencsés ez a szent este, volt egyszer egy szegény cigányasszony. Annak a szegény cigányasszonynak volt egy gyereke. Egyszer gondolt egyet a fiú, és azt mondta az anyjának:

– Anyám, már nagyon öreg vagy. El kell mennem feleséget keresni, aki segítsen neked.

– Bizony, fiam, nagyon jó lenne. Hiszen öreg vagyok már, rám férne a segítség.

Amikor kimondta a fiú, felnyergelte a lovát, és útnak indult. Amint ment, mendegélt, nagyon sok szekeres cigánnyal találkozott. Olyan gazdagok voltak, hogy arany volt a kocsirúdjuk, a sátorfájuk meg ezüst. Sem a férfiak, sem az asszonyok nem voltak otthon, mindenki a városban volt. Csak lányokat látott.

– Adjatok egy kis vizet, lányok – mondta –, igen messziről jöttem, megfáradtam, megszomjaztam!

Meghallották a lányok. A legszebbik felkapott egy korsót, átnyújtotta a cigánynak. De Pintya nem a korsóért nyúlt, hanem a lány kezét kapta el. Maga elé vette a nyeregbe, s elindult haza. Amikor kiért a jó útra, leugrott lováról, és így szólt menyasszonyához:

– Haj, kedves feleségem, hadd szunyókáljak egy kicsit!

Fogta magát, fejét a felesége ölébe hajtotta, és elaludt.

Alighogy elaludt, az asszony sírva fakadt. Egy könnycsepp a cigány arcára hullott. Pintya felugrott:

– Miért sírsz, kedves feleségem – kérdezte –, talán nem szeretsz?

Alig mondta ki a szót, ott termett a tizenkét testvér. Elkapták Pintyát és felapritották. Amikor a tizenkét testvér elment, felesége összeszedte Pintya darabjait, zsákba rakta, majd felkötötte lóva hátára. A ló hazaindult. Kaparja a kaput, és megy egyenesen az istállóba. Kijön az öregasszony, azt mondja:

– Jaj, az én Pintyám küldött nekem valamit!

Levette a zsákot, bevitte a házba. Kinyitja; látja, hogy húsdarabok vannak benne:

– Jaj, az én Pintyám húst küldött nekem!

Szedi ki a húst a zsákból, szedi, míg csak a cigány feje nem akad a kezébe. Ahogy a fejét meglátta, elsírta magát:

– Jaj, jaj, Pintyám, hát megették az életedet!

Annyira zokogott, hogy könnyekben úszott. Úgy sírt Pintya anyja, hogy az Istennek sem volt már maradása tőle; még enni meg pihenni sem bírt az Isten. Azt mondja a szent Isten:

– Figyeljetekek rám, galambok! Menjetekek el az öregasszonyhoz, és mondjátok meg, ne sírjon! A szent Isten már enni sem tud nyugodtan a sok sírástól. Hanem azt üzeni a szent Isten, hogy ha fog két olyan galambot, mint mi vagyunk, levágja a nyakukat, és három vércseppet Pintya testére csepegtet, akkor Pintya feltámad, és százszor szebb lesz.

Meghallotta ezt az öregasszony, azt mondja a két galambnak:

– Ide gyertek a vállamra (*a mesélő a vállára mutat*), innen mondjátok, nem hallja nénétekek!

Rászállt a vállára a két galamb. Elkapta őket, nyakukat levágta, és vérükből három cseppet Pintyára csepegtetett. Pintya nyomban feltámadt. Azt mondja anyjának:

– Hej, édesanyám, be nagyot aludtam!

Mondja erre az öregasszony:

– Biz aludtál volna, ha én nem jöttem volna! (*Közbeszólás: Úgy vóna szép, ha érte ment vóna!*)

– No, édesanyám, akármit ad Isten a fejemre, még egyszer szerencsét próbálok.

Azzal elindult Pintya, ment egyenesen a cigányokhoz. Feleségül kérte a lányt. Hozzáadták. Nagy lakodalmat csaptak. Mikor véget ért a lakodalom, lóra ültette feleségét, és hazaindultak anyjához.

– Édesanyám, hoztam neked menyet, aki öregségünkre gondozónk lesz.

Megint nagy lakodalmat csaptak. Ma is élnek, ha meg nem haltak.

AZ ELÁTKOZOTT KIRÁLYFI, AKI SÜNDISZNÓ VOLT

Volt, hol nem volt, egy herceg meg a felesége. Fiatal koruktól öreg korukig nem született gyermekük. Ekkor a herceg kiment, és így beszélt:

– Ahaj, szent Istenem! Adj már nekünk gyermeket, aki gondunkat viselje öreg korunkra!

Mikor a herceg bement, mit látott? Hogy a felesége máris teherben van. Mondja neki az asszony:

– Ahaj, férjem, mi történhetett velem? Talán ittam valamit, attól nő a hasam!

A herceg fogja a feleségét, elviszi a doktorokhoz meg a bábaasszonyokhoz, de azok nem tudják megállapítani, hogy mi a baja az asszonynak. No, jó. Egy nap, két nap, s az asszony vajúdott. Végül szült egy kis sündisznót. Amikor meglátta, fogta, eldobta magától. De a herceg azt mondta:

– Ne dobjátok ki, hanem adjatok neki dudlit!

Erre a kis sündisznó így szólt anyjához:

– Ajhaj, anyám, legalább három napig szoptass!

Ekkor a hercegné is azt mondta:

– Hát ha már ezt adta az Isten, legyen meg az ő akarata.

Egyszer csak a sündisznó szólt az apjának:

– Hallod-e, apám! Eredj, csapd el a juhászunkat!

– Miért, fiam?

– Csapd el, ha mondom!

No, a király elcsapta a juhászt. Akkor a sündisznó ment ki a mezőre, őrizni a háromszáz juhot. De úgy megőrizte a juhokat, hogy tíz juhász sem őrizné jobban. Másnap megint a sündisznó ment ki. A hercegnek barátja volt a török király. Éppen a városban járt. Miközben hazafelé tartott, a sündisznó észrevette. Szólt:

– No, megállj, mindjárt megtáncoltatlak!

Fogta magát a sündisznó, akkora csomót piszkolt oda, hogy a király semmiképpen sem bírt hazajutni.

– Ahaj, Istenem, hogy jutok most haza? – mondja.

Ekkor a sündisznó megszólalt:

– Utat nyitok neked, ha feleségül adod hozzám a legidősebb lányodat.

Nagyot nézett erre a király. Szólt:

– Hát legyen a tiéd!

– No, de kössünk ám szerződést!

Ekkor a sündisznó ráfújt a trágyára, mind elolvadt. A király hazament. A kis sündisznó hazahajtotta a juhokat. Szólt az apjának:

– No, tata, reggel elmegyünk a török királyhoz, és megkérjük a lánya kezét.

– Ahaj, fiam, ne hozz ránk ilyen szégyent!

– Miért, apám? Utóvégre én is hercegfiú vagyok! Előbb-utóbb enyém lesz koronád!

– Nohát – mondja a herceg –, ha így áll a dolog, hát gyerünk!

Fogták magukat, elindultak a királyhoz. Amikor odaértek, megkérték a lány kezét. A király azt felelte:

– Kérdezzétek meg a lányomtól, hogy hozzámegy-e.

Bejött a lány, s mondta:

– Hát ha nekem szánta az Isten, legyen az enyém!

Lakodalmat csaptak; ettek, ittak. Végül eljött az ideje a hazamenésnek. Elöl ment az egyik hintón az öreg herceg a feleségével, egy másik hintón – üveges hintón – a vőlegény a feleségével. Miközben hazafelé haladtak, a sündisznó felugrott a menyasszonya ölébe, úgyhogy összeszurkálta a combját. A lány fogta, lelökte. A sündisznó elkapta a hajánál fogva, félholtra verte, visszakergette. A sündisznó hazament.

Apja megkérdezte:

– Hát a feleséged hol van, fiam?

– A pusztulás egye meg – mondta –, ott van az apjánál.

Másnap megint kihajtotta a juhokat. A török király most meg a templomban volt a feleségével. Amikor hazafelé tartott, a sündisznó így szólt magában:

– No, mindjárt megtáncoltatlak benneteket!

Megint akkora csomót piszkolt oda, hogy a király semerre sem bírt hazajutni.

– Ahaj, Istenem – mondja a király –, hogy tudok hazajutni?

Felugrik a sündisznó, mondja:

– Hallod-e, felséges királyom! Ha hozzám adod a középső lányodat, hazaviszlek.

– Hozzád adom – mondta a király.

No, megkötötték a szerződést. Akkor a sündisznó ráfújta a trágyára, és utat nyitott. A király hazament. A kis sündisznó is hazahajtotta a juhokat.

– Adjon Isten, apám!

– Isten hozott téged is, fiam!

– No, tata, reggel megint megyünk leánykérőbe!

– Hova, fiam?

– A legkedvesebb barátodhoz, a török királyhoz.

– Haj, fiam – mondja a herceg –, ne hozz már ilyen szégyenbe!

Másnap fogták magukat, elmentek, megkérték a középső lányt. A lány megkérdezte:

– Hát a vőlegény hol van?

A sündisznó felugrott az asztalra, és szólt:

– Itt vagyok!

– Hát ha az Isten neki szánt, legyen az övé – mondta a lány.

Lakodalmat csaptak. Lakodalom után hazaindultak. Útközben fogja magát a sündisznó, beleül a felesége ölébe, összeszurkálja a keblét. A lány megmérgeződött, és lelökte a hintóról. A sündisznó elkapta a lányt, félholtra verte, hazakergette. Másnap reggel megint kihajtotta a juhokat. A török király megint a városban járt. Amikor hazafelé tartott, megint az útjába rondított úgy, hogy semmiképpen sem bírt hazajutni. Akkor a sündisznó felugrott:

– Hazaviszlek, felséges királyom, ha hozzám adod a legkisebb lányodat

– Hozzád adom, csak nyiss utat!

Megkötötték a szerződést. Akkor aztán utat nyitott neki. A király hazament. A sündisznó is dalolva ment hazafelé. Mihelyt hazaért:

– Adjon Isten, apám!

– Isten hozott téged is, fiam!

– No, tata, még egyszer tedd meg, amire kérlek. Holnap megint elmegyünk a királyhoz, hogy megkérjük a legkisebb lánya kezét.

– Ahaj, fiam, ne hozz már rám ekkora szégyent, mert utóvégre is koronás király vagyok!

No, reggel elindultak leánykérőbe. Hozzá is adták a lányt. Nagy lakodalmat csaptak. Amikor vége volt a lakodalomnak, a két öreg az egyik hintón elöl ment, a két fiatal egy másik üveges hintón tartott hazafelé. Útközben a kis sündisznó felült a lány ölébe. Úgy megdörzsölte a tüskéivel, hogy vér csöpögött a combjából. Akkor a felesége levette a fejéről a fátyolt, fogta a kis sündisznót, belecsavarta, és maga mellé tette a hintóba. Hazaértek, megint nagy lakodalmat csaptak.

No, vége lett a lakodalomnak. Egy hónap, két hónap, teherbe esett a lány. (Hogy is hívták azt a lányt? Ludincának.) Azt mondja neki az anyósa:

– Ahaj, lányom, de nagy szégyent hoztál ránk!

– Miért, anyám?

– Mert más férfival szerelmeskedtél!

– Nem én, anyósom – mondja az anyósának. – Én a te fiadtól vagyok teherben.

– No, ördög kúrja anyádat, ha nem teszed meg, amit mondok, levágom a nyakadat. Látni akarom, amikor a fiam veled hál.

Erre azt mondta anyósának:

– No, ide figyelj! A fiad nem sündisznó, hanem olyan szép legény, hogy hét országon nincs olyan szép. Hanem pontosan éjfélre fűttesd be a kemencét, és gyere be oda, ahol a fiaddal alszom! Ott lesz majd a tüskéje, dobd be a kemencébe!

No, jó. Az öreg hercegné szólt:

– Kályhafűtő, favágó! Olyan vörös legyen ez a kemence kívül, mint belül!

Mindjárt úgy is lett. A sündisznó anyja pontosan éjfélkor kézenlábbon belopakodott. A fia a feleségével az ágyon aludt. De a fiú letette az ágy alá a tüskés bőrét. A menyé rámutatott a bőrre:

– Eredj, dobd a kemencébe, mert a fiú mélyen alszik!

Az öregasszony felkapta a bőrt, odafutott vele a kemencéhez és behajította. Amikor a bőr meg a tüske égett, a szagra felébredt a fiú:

– Ejnye, ejnye, anyám meg feleségem! Nem tudtatok még három éjszakát várni? Akkor telt volna ki az időm. De nem baj, feleségem! A magzat, ami most benned van, addig ne szülessék meg, amíg a karomat háromszor át nem vetem rajtad! Téged, anyám, nem

átkozlak meg; utóvégre anyám vagy, te hoztál a világra. De most már mennem kell.

Akkor a felesége megvágta az ujját, fogta férje legkedvesebb ingét, rácseppentett három csepp vért:

– No, férjem, ha ezt éjjel-nappal mossák, soha ne menjen ki belőle, amíg én nem mosom ki a nyálammal!

– Isten veletek, anyám és feleségem, mert nekem már el kell mennem. Nem voltam sündisznó, csak el voltam átkozva, hogy amíg egy évet le nem élek a feleségemmel, addig ez a bőr mindig rajtam legyen. És Rudolf a nevem. De mennem kell.

Fogta magát, elment. No, hagyjuk, hadd menjen...

Egy hónap, két hónap. Most már akkora a Ludinca terhe, hogy két abronccsal szorítja le a hasát. Egyszer csak azt mondja az anyósának:

– Hallod-e, anyósom! Nem bánom, bármit ad Isten a fejemre, de elindulok, s vagy megkeresem Rudolfot, vagy lezuhanok valahová és meghalok, vagy pedig felfalnak a vadállatok.

Két évig éjjel-nappal mindig ment. Addig ment, amíg egy kis kéregkunyhóra bukkant. Bement. Ki volt odabenn? Egy öregasszony.

– Jó estét, öreganyám!

– Isten hozott téged is, lányom! Hol jársz, miben fáradozol ezzel a nagy teherrel?

– Hát mit tehetnék? Ha egyszer az Isten úgy megvert, mitévő legyek? A férjem, Rudolf, megátkozott, hogy addig ne tudjak megszülni, amíg háromszor át nem veti rajtam a karját. Mondd, öreganyám, nem hallottad hírét?

– Nem tudok róla, lányom. Hanem van három fiam, talán ők többet tudnak róla.

– Segíts rajtam, az Isten áldjon meg – mondta Ludinca az öregasszonynak.

– No, várj egy kicsit, hívom a legkisebbik fiamat.

Ki volt a legkisebb fiú? A Csillag. Jött a Csillag, az öregasszony megkérdezte tőle. Azt mondta, nem ismeri. De az öregasszony azt mondja: – Hátha a másik fiam ismeri! – Hívja a Holdat. Az sem tudott róla. Végül hívta a harmadik fiát, a Napot. Ez így szólt:

– Tudok róla. Nincs is messze innét. A Dunán túl van egy kastély, ott lakik a Tündérlánnyal.

Ahogy az öregasszony ezt hallotta, adott Ludincának egy arany kacsát.

– Mindennap piac van a kastély előtt. Rudolf felesége oda fog menni hozzád, és megkérdezi tőled: „Mennyiért adod?” De pénzért ne add, hanem mondd ezt: „Ha a férjeddal alhatok egy ágyon.”

Fogta, elindult a piacra. Letette a kacsát. Odamegy a királyné:

– Hallod-e, te szerencsétlen asszony! Mennyiért adod azt a kacsát?

– Ha egyszer a férjeddal alhatok egy ágyon.

Azt mondja erre a Tündérlány:

– A fene enne meg, te rosszféle asszony! Már alig bírsz mozogni, és még most is a férfiakra pályazol! De este azért gyere el, amikor a férjem, Rudolf, hazaér a vadászatról.

Amikor hazaért, a felesége – a Tündérlány – enni adott neki. A kávéjába morfiomot tett. Alighogy megette-megitta Rudolf, mindjárt elaludt. Ekkor ágyba fektették. Behívták a feleségét, Ludincát, és szóltak neki:

– Itt van; eredj, feküdj mellé!

No de Rudolf aludt. Mondta neki Ludinca:

– Ahaj, férjem, Rudolf, vedd már át rajtam a karodat, hogy megszülhessenek, mert már mozdulni sem bírok!

Rudolf csak aludt, nem tudott semmiről. Reggel Rudolf felkelt, indult vadászni. Ludinca visszatért a szegény asszonyhoz a konyhába. Kérdezte tőle:

– Mire mentél?

Ludinca elmondta, hogy:

– Mellettem aludt, de a kezét nem tette rám.

– No, nem baj. Nesze, itt van ez az arany kotlós. Csakúgy, mint az előbb, ne add el semmi pénzért, csak ha egy ágyon alhatsz a férjével.

Fogta, ment a piacra. Arra járt a Tündérlány. Szólt:

– Mennyiért adod azt a kotlót?

– Pénzért nem adom, hanem ha egyszer a férjeddal alhatok egy ágyon, akkor neked adom.

Azt mondja erre a Tündérlány:

– Majd este kilenc órakor gyere el!

Az asszony elment. Rudolf hazatért, evett, ivott. No de a kávéjában álompor volt. Alighogy megitta, mindjárt elaludt. Bevitték a szobájába. Akkor odament Ludinca, és mellé feküdt. Mondta Ludinca:

– Ahaj, férjem, Rudolf, vedd már át rajtáin a karodat, hogy megszülhessenek, mert már mozdulni sem bírok!

De Rudolf aludt, nem tudott semmiről. Reggel Rudolf felkelt, akart indulni vadászatra. Ekkor a felesége nénje, a Vasorrú bába, megszólította:

– Hová mégy, sógor? Én is veled tartok!

A felesége rászólt:

– Hát csak nem fogsz a férjemmel menni, te rusnya Vasorrú bába!

Rudolf azt mondta:

– Hadd jöjjön!

No, felszedelőzködtek, elindultak.

– Sógor, nem unatkozol? Mert én mesélni is tudok ám!

– Hát mondj egy mesét! – szólt Rudolf.

– Volt egyszer – mondja – egy kis sündisznó. Az a sündisznó megnősült. A feleségét elhagyta, amikor állapotos volt. Eljött ide, és itt is megházasodott. Az első feleségének Ludinca volt a neve. No de figyelj ide, sógor! Itt van a feleséged, már két éjjel egy ágyban aludt veled, s egyre csak azt mondja: „Rudolf, férjem, vedd már át rajtam a karodat, hogy megszülhessenek, mert már mozdulni sem bírok!” Hanem amikor hazaérsz, egyél, de a kávé ne idd meg, mert a húgom, a kurva, elaltat.

No, közben Ludinca visszatért a konyhába az öregasszonyhoz, és elmondta.

– Egy ágyban háltam vele, de most sem tudott magáról, csak aludt.

Azt mondja az öregasszony.

– Nem baj, próbáld meg még egyszer! Nesze, itt van ez az arany orsó. Oda fog menni hozzád Rudolf felesége, de te semmi pénzért se add el ezt az orsót, hanem mondd neki azt, hogy: „Ha a férjed még egyszer velem alszik egy ágyon, akkor neked adom!”

No, fogta, kiment a piacra. Arra járt a Tündérlány, és megkérdezte:

– Mennyiért adod?

– Pénzért nem adom, semennyiért. De ha még egyszer a férjeddal alhatok egy ágyon, akkor neked adom.

– Ejnye-ejnye – mondja –, hogy a fene enne meg! Alig bírsz mozogni, és még mindig férfi kellene! No, majd este gyere el!

Akkorrára Rudolf is hazaért. Mindjárt evett, és úgy tett, mintha inna. De nem itta meg a kávé, a lóca alá öntötte. Ekkor tette magát, hogy alszik. Mindjárt fogták, és ágyba fektették. Akkor elmentek Ludincáért, és szóltak neki:

– No, gyere!

Odament, mellé feküdt. Mondja neki Ludinca:

– Ahaj, férjem, Rudolf, ha Istent ismersz, vedd már át rajtam a karodat, hogy megszüljek, mert nem bírom tovább!

Ahogy Rudolf meghallotta, azonnal megölelte.

Mindjárt született két szép fia, de olyan, hogy máris arany almákkal labdáztak az ágy mellett. *(A mesélő mutatja a mozdulatot.)*

Reggel a másik felesége hozta a kávé a férjének:

– Itt van, férjem, egyél!

Azt mondja erre Rudolf:

– Takarodj, te aljas, bitang! Hát nincs szíved? Nem sajnáltad ezt az asszonyt, aki akkora teherrel járt? Engem meg elaltattál! De most aztán válassz magadnak halált: a revolveremtől, vagy a kardomtól?

Megszólalt erre a Vasorrú bába:

– Ne bánts, Rudolf; sajnálom, hiszen a húgom. De tedd, amit akarsz!

Erre Rudolf így szólt:

– Legyen a tiétek ez a vagyon, mindenestül! Csináljatok vele azt, amit akartok.

Rudolf meg a feleségével és a két gyermekével hintóba ült, és hazament az apjához.

– No, apám, megjöttem. Nem vagyok már sündisznó.

– Jól tetted, fiam. Most már, nesze, a korona, te vagy a trónörökös énhelyettem.

Lakodalmat csaptak. Meghívta apósát is, a török királyt, és nagy lakodalmat csaptak.

Ha meg nem halt, máig él.

KÉT HERCEG

I

Volt, hol nem volt, két herceg. A két herceg közül az egyiknek volt egy lánya, a másíknak volt egy fia. Azok a hercegek olyan jó barátok voltak, hogy a világért sem csalták meg egymást. Egy nap, két nap, felnőttek a gyerekeik. Mialatt felnőttek, egymáshoz szoktak, annyira, hogy ha egy óráig nem láthatták egymást, majd meghaltak egymásért.

Egyik éjféłkor fogja magát a lány, levelet ír a szeretőjének. De a fiú ugyanazt írta, amit a lány:

– Szívem szép szerelme, gyere, mert meghalt apám, meghalt anyám!

A fiú azt írta:

– Nem mehetek, szívem szép szerelme, mert engem is ugyanaz a csapás ért, mint téged. Nekem is anyám, apám meghalt.

Két napra rá eltemették a hercegeket meg a feleségüket. Akkor a fiú elment a lányhoz. Amikor a lány megpillantotta, így szólt:

– De most már te az enyém, én a tiéd!

A fiú így szólt:

– Nem lehet, mert még nagyon fiatal vagyok, még mindenfélét meg kell tanulnom. Elmegyek, beállok katonának a királyhoz.

Azt mondja a lány:

– Akkor gyere, menjünk oda ahhoz a feszülethez, és esküdjünk meg egymásnak, hogy sohasem felejtjük el egymást!

No, hagyjuk egyelőre a lányt.

II

A fiú elment a királyhoz, és beállt katonának. No de a királylány mindjárt beleszeretett. Annyira beleszeretett, hogy majd meghalt érte. Akkorára a fiúból százados lett. Akkor a lány behívta apját magához a szobába:

– Apám, ha ez a százados nem lesz a férjem, a kardomba dőlök.

Azt mondja a király:

– Hogy tennél ilyet, lányom! Ő is hercegnek a fia, feleségül mehetsz hozzá.

Ekkor a király behívta a századost:

– Hallod-e, százados! Feleségül kell vened a lányomat, mert ha nem veszed el, azonnal agyonlőlek!

A fiú így szólt:

– Felséges királyom, nem tehetem, mert erős eskü alatt vagyok.

A király így szólt:

– Ha nem veszed el – s elővette a revolverét –, mindjárt lövök!

A fiú megijedt, s így szólt:

– Hát akkor inkább elveszem, mintsem hogy megölj.

Akkor sípra-dobra ütötték hét országban, hogy hercegek, bárók, grófok jöjjenek a nagy lakodalomba. No de a lánynak is ment meghívó. Amikor a lány meghallotta, hogy a szeretője megházasodik, mindjárt csináltatott kétcsövű revolvert. Az egyik cső előre lőtt, a másik visszafelé. Azzal ő is elindult a lakodalomra. Merre ment, merre sem, abba a faluba, ahol a király lakott. Kihez tért he, kihez sem, a harangozóhoz.

– Hallod-e, harangozó! Mi hír van ebben a faluban?

– Holnap üli lakodalmát a királylány.

– No, ide figyelj, harangozó! Kapsz tőlem ezer pengőt, ha elbújtatsz a templomban olyan helyre, ahol senki sem lát meg.

A harangozó megörült a sok pénznek, és elbújtatta az oltárban.

Másnap volt az esküvő. Mentek a templomba. A pap összeeskette a két új párt. Mondja a pap a lánynak:

– Fiam, szereted-e?

– Szeretem, tiszta szívemből!

Akkor a pap a fiúhoz fordult:

– No, fiam, hát te szereted-e?

A fiú azt mondta:

– Szeretném, de már erős eskü alatt vagyok!

A lány mindezt végighallgatta, mert az oltárban volt elbújva. Ekkor elővette a revolverét, és rálőtt a fiúra is, magára is. A fiú lábon állt, a lány összerogyott. A sok nép, akik meg voltak híva az esküvőre, rögtön mind odafutott, és látták, hogy meghalt a lány is, a fiú is, a két herceg gyerekei. Erre az emberek hazamentek. A két

halott ottmaradt a templomban. Híre terjedt, hogy a két halott őrzi a templomot.

III

Három herceg vándorolt keresztül azon a falun, ahol a két halott őrizte a templomot. Meghallották az esetet.

– Hát ezt nem hisszük! Hanem ha akadna olyan ember, aki elhozná azt a fiút, háromezer pengőt adnánk neki!

Volt abban a kocsmában egy szegény szolgáló, az ajánlkozott rá. Azért ajánlkozott, mert a harangozó fia volt a szeretője. Fogta magát, elment a harangozó fiához, és szólt neki:

– Szívem szerelme! Hozd a templom kulcsát, mert sok pénzt kapok, ha kihozom a fiút!

Odaadta a kulcsot. Akkor a lány bement a templomba, hátára vette a fiút, és elvitte a kocsmába. Mikor a hercegek megnézték, így szóltak:

– No, most már hatezer pengőt adunk, csak vidd vissza!

A lány fogta, visszavitte, és ledobta a helyére. Ahogy a lány menni készült, a fiú utána szólt:

– Hallod-e, te lány! Engem feltámasztottál, támaszd fel a szeretőmet is!

A lány odament a halott lányhoz, felemelte, de a lány nem támadt fel. El akart menni, de a fiú feltartóztatta:

– Ha nem támasztod fel a szeretőmet, felaprítalak, mint a káposztát!

A lány térdre borult a Szűz Mária előtt:

– Máriám! Hallgasd meg könyörgésem, mert különben nekem is meg kell halnom!

Akkor a halott lány feltámadt. Amikor feltámadt, így szólt a szolgálóhoz:

– Ide figyelj, szolgáló! Fogd ezt a cédulát, és vidd el a királynak! Mondd meg neki, hogy azt a sok embert, aki itt volt a lakodalomban, mind hívja meg újra, mert a két halott feltámadt, és most már őket fogják megesketni. De ha a király nem teszi meg, még a cserepet is mind leverem a palotájáról!

No, a király meghívta a sok embert, és elmentek a templomba. A pap összeadta őket.

Akkor mindketten meghaltak.
Ha meg nem halt, máig él.

LAMET

Volt, hol nem volt, egy szegény zsidó. Volt egy fia. De ez a fiú olyan buta volt, hogy nem tudtak mit kezdeni vele. Anyja meg apja már beleunt a próbálkozásba. Egyszer csak behívót kapott, hogy menjen katonának. De az apja meg az anyja azért mégiscsak sajnálta a gyerekét, Lametet. No, csak el kellett mennie katonának. Egy hétig, két hétig oda volt Lamet a katonaságnál, de ott semmi hasznát sem vették. Olyan bolond volt, hogy csak az udvart söpörtették vele. Azt sem tudta, hogy melyik a jobb lába, melyik a bal.

Egyszer csak a többi katona elővette:

– Hallod-e, Lamet! Ír levelet az apádnak, s írd meg, hogy küldjön pénzt, mert már őrvezető vagy.

Lamet fogja magát, levelet ír az apjának: „Apám küldj száz pénzt, mert már őrvezető vagyok!”

Az öreg zsidó meg a felesége megörült:

– Ajhaj, Istenem, de gyorsan megjött a fiam esze, hogy már előléptetést is kapott!

Küldött neki száz pengőt. Amíg a száz pengőből tartott, addig ettek, ittak. Majd mikor a száz pengőt felették, elitták, megint levelet írt az apjának: „Apám, küldj kétszáz pénzt, mert most már tizedes vagyok!”

Mikor az öreg elolvasta a levelet, nagy örömeben mindjárt küldött kétszáz pengőt. Amikor a kétszáz pengőt megkapta, ettek-ittak a kétszáz pengőből. Egy idő múlva megint levelet írt: „Apám, küldj háromszáz pengőt, mert most már szakaszvezető vagyok!”

No, erre már az apja azt mondja a feleségének:

– Hallod-e, asszony, végül mindenünkből kiforgat minket a fiunk. Most már úgy illenék, hogy ő küldjön nekünk, nem mi kelljen hogy adjunk. Most elviszem ezt a háromszáz pengőt, de én is megyek ám, meglátogatom.

Fogta magát, elindult a fiához. Mikor megérkezett abba a városba, kérdezte egyik katonától is, másiktól is, hogy: „Nem ismertek egy Lamet nevezetű szakaszvezetőt?” A katonák azt mondták, hogy: „Nem ismerjük.” Addig kérdezősködött a katonáktól, amíg az egyik katona elmondta neki:

– Van itt nálunk egy bolond zsidó, de annak egy csillaga sincs, olyan bolond. Csak azért tartják, hogy az udvart söprögesse, és a cigarettacsutkákat szedje össze a folyosóról.

Aztán a katona visszament a kaszárnyába, és szólt neki, hogy: „Itt az apád, Lamet!” Lamet éppen ingben-gatyában volt. Fogta magát, ijedtében kiugrott a kerítésen, mert félt az apjától. Elfutott. Hová ment, hová sem, a tengerbe ugrott. Addig-addig, hogy a víz arra sodort egy fadarabot, és Lamet ráült. Hová vitte a víz, hová sem, Törökországba. Mikor Törökországba ért, a katonák elfogták és bevitték a kaszárnyába, besorozták katonának. Igen ám, de meglátta a török király lánya, és annyira beleszeretett, hogy ha egy óráig nem láthatta, halt meg utána.

– Apám – mondja a lány –, ha Lamet nem lesz a férjem, megölöm magamat.

Azt mondja a lánynak az apja:

– Lányom, hát hogy mehetnél feleségül egy közönséges közlegényhez?

– Apám – mondja a lány –, te király vagy, azt teszed, amit akarsz. Avasd fel mindennap nagyobb rangba!

A király gondolkodóba esett, hogy csakugyan jól beszél a lánya. Behívták Lametet, mindjárt felavatták hadnaggyá. Másnap főhadnagy lett, harmadnap százados. Akkor fogták magukat, a királylánynak jó nagy lakodalmat rendeztek, és feleségül vette. Egy évig, kettőig ott volt Lamet. Addig-addig, hogy a török király átadta neki a királyságot. Most már ő volt a király.

Egyszer csak azt mondja Lamet:

– Hallod-e, asszony, meg kellene látogatnom apámat!

– Hát eredj, férjem!

Szólt a kocsisnak, hogy fogjon be négy lovat az üveges hintóba. Akkor feltettek rá két zsák aranyat, és elindult az apjához. Útközben merre kellett áthaladnia, merre sem, egy nagy rengeteg erdőn. Abban az erdőben huszonnégy betyár tanyázott. A huszonnégy betyár elfogta, elvitték a barlangjukba, elszedtek tőle mindent. A kocsist megölték. Lametnek sikerült elmenekülnie. Hová futott, hová sem, az anyjához; mert a falujuk már közelebb volt, mint a felesége városa. Fogta magát, hazament. Mikor hazaért, az apja nem volt otthon. Anyja így szólt:

– Ahaj, Lamet fiam, ha apád meglát, egyből agyonüt. Mindjárt jön, bújj el a szekrényben!

Hazajött az apja.

– Mondd csak, férjem – mondja az urának –, mit tennél szegény fiammal, ha hazajönne?

– Hinnye, ördög kúrja az anyját! Egyből agyoncsapnám.

Lamet ezt mind végighallgatta. Lamet anyja könnyörögni kezdett a férjének:

– Ne bánts a fiamat; mégis csak a mi fiunk!

Azt mondja az öreg.

– Nohát nem bánthanám.

Erre Lamet előbújt a szekrényből.

– No, Lamet, kiforgattál a sok pénzből, kiattól-belőle. Ha most aztán újra meg nem keresed, agyonütlek.

– Megkeresem, apám! – mondta Lamet. – Csak vegyél nekem húsz birkát!

No, az apja vett neki húsz birkát. Azt a húsz birkát úgy kitanította Lamet, hogy valósággal úgy lehetett kommandírozni a birkákat, mint a katonákat. Fegyverfogás, jobbra nézz, mindent éppen úgy végeztek, mint a katonák.

Egyszer csak Lamet felesége gondolt egyet:

„Akármit ad Isten a fejemre, megkeresem a férjemet.”

Ő is szólította a kocsisát:

– Fogj be, kocsis! Tégy fel öt zsák pénzt!

Fogták magukat, elindultak. Igen ám, de Lamet felesége papi ruhába öltözött, és maga mellé tett egy kis hordó pálinkát, és álomport tett bele. Mikor odaért a betyárokhoz, odament közibéjük:

– Adjon Isten, betyárok!

– Isten hozott téged is, pap! Mi járatban vagy?

– Abban a járatban vagyok, hogy jöttem meggyóntatni benneteket, mert sok bűnt követtetek el.

– Jól mondod, pap!

No, rászólt a huszonnégy betyárra, hogy térdeljenek le; akkor aztán álomport adott nekik és elaludtak. Ekkor kutatni kezdett a pincében, s meg is találta a férje királyi ruháját, és a kocsis is ott találta holtan. Erre így szólt:

– A férjem biztosan elmenekült. Hanem csak megkeresem!

Hová jutott, hová sem, abba a faluba, ahol Lamet lakott. Bement a vendéglőbe, és szobát váltott magának. Lamet éppen akkor terelte be a birkáit. De a birkák úgy masíroztak hazafelé, mint a katonák. Meglátta a Lamet felesége, és szólt a pincérnek:

– Eredj tüstént, hívjátok be azt az embert!

Akkor Lamet bement. De nem ismert rá a feleségére, mert papi ruhában volt.

– No, hallod-e, te ember, hol voltál ekkor és ekkor?

– Hát, nagyságos pap úr, mi tűrés, tagadás, ebben és ebben az erdőben, ahol a huszonnégy betyár tanyázik. Onnét menekültem.

– És honnan jöttél?

– Törökországból.

– És ott mi voltál?

– Király voltam – mondja.

– És a feleségedet hol hagytad?

– Az ott maradt – mondja –, Törökországban. Nem tudtam visszamenni, mert közbül voltak a betyárok.

– És szeretted a feleséged?

– Hát hogyne szerettem volna!

– És ráismernél?

– Hát hogyne ismernék rá!

– De hát én vagyok az!

– Ne beszélj már, te pap! – mondja.

– No, ide nézz – mondja –, hogy én vagyok!

Azzal levetkőzött, levetette a papi ruhát. Akkor Lamet mindjárt ráismert. Ekkor felöltöztek, és hazamentek apjukhoz, az öreg Lamethez. Az öreg zsidó nagyot nézett, hogy mit keres nála a török király?!

– No, ugye megmondtam, tata, hogy király vagyok! Itt van a feleségem is.

– No, most már elhiszem, fiam, hogy király vagy.

Akkor fogták magukat, nagy lakodalmat csaptak.

Ha meg nem haltak, máig élnek.

KINIZSI PÁL

Volt, hol nem volt, egy király. Annak a királynak – Mátyásnak hívták – volt száz katonája. A száz katona között volt egy fővezér, Magyar Balázs volt a neve. Volt egy lánya, Magyar Jolánkának hívták. Egyszer csak azt mondja Jolánka az apjának:

– Gyere csak, tata, lovagoljunk ki egy kicsit!

Ekkor a száz katona meg a lány fogta magát, lóra ültek, és útnak indultak. No de a száz katona között volt egy második vezér is, aki szerelmes volt a lányba. Azt úgy hívták, hogy Szina Murva. Ahogy útnak indultak, egyszer csak egy szélmalomhoz érkeztek. A lány szólt az apjának:

– Apám, de szomjas vagyok!

Erre a király (!) így szólt:

– Hallod-e, te molnárlegény! Hozz egy kis vizet a lányomnak!

Ekkor Kinizsi Pál felkapta a legnagyobb malomkövet, fogott egy korsót, meg egy poharat, rátette, a tenyerére vette, és mondta:

– Tessék!

Így (*a mesélő kinyújtja kezét, s mutatja*), a tenyerén vitte ki.

Mihelyt a lány meglátta a legényt, mindjárt beleszeretett. No de a legény is megszerette ám a lányt, ahogy megpillantotta. Annyira rábáméskodott a lányra, hogy elfelejtkezett a kőről és leejtette. Akkor a száz katona elnevette magát. Szina Murva így szólt:

– Sokat akarna a szarka, de nem bírja a farka.

Erre Kinizsi Pál megharagudott, bement, a két legnagyobb követ a karjára húzta, úgy forgatta. Akkora szél támadt, hogy a katonák majdnem leestek a lovukról. Ekkor a száz katona keresztet vetett magára, s fogták magukat, hazamentek. No de a fővezér, Magyar Balázs szólt a királynak:

– Ilyen meg ilyen legényre akadtam.

A király mondja:

– Hát miért nem hívtad katonának?

– Isten tudja – mondja.

Ekkor a király fogta magát, felöltözött ócska ruhába, magával vitt egy harisnya pénzt, és elindult oda, ahhoz a vízi gőzmalomhoz.

– Jó estét, öregapám!

- Isten hozott téged is, ember – mondja.
- Lennél szíves szállást adni egy éjszakára? – mondja.
- Adok – mondja –, szívesen.

Meg is ágyaztak neki a sarokban. Akkor a király így szólt:

– Azt beszélnek a népek, hogy ez a király milyen igazságos, pedig nem is az.

Erre Palkó megszólalt:

– Hallod-e, te ember, ne becsméreld előttem a királyomat, mert ha megcsaplak, nem eszel több kenyeret!

De ő másodszor is szóba hozta a királyt, hogy ilyen meg olyan igazságtalan. Erre Pál így szólt:

– Megmondtam, hogy ne becsméreld előttem a királyomat, mert ha megcsaplak, nem eszel több kenyeret.

Erre a király megijedt, meghúzta magát, és így szólt:

– Ha annyira szereted a királyodat, miért nem csapsz fel katonának?

Kinizsi Pál így szólt:

– Felcsapnék, de nincs, aki eltartsa a két öreget.

Aztán a király hagyta őket aludni, és elszökött. De egy harisnya pénzt meg egy kis cédulát otthagytott Arra ez volt írva: „Hallod-e, Pali, a katonám vagy, mert én voltam a király. Ezt a pénzt a két öregnek hagytam itt, hogy legyen miből megéljenek.”

Reggel, amikor felébredtek, szólt az apja:

– Kelj már fel, Pali fiam, mert a vendégünk megszökött, de itthagytott valamit. Hanem én nem merek hozzányúlni.

Azt mondja a fiú:

– Majd hozzányúlok én, tata! Nem bánom, még ha ördögfiókák vannak is benne!

Azzal felvette a pénzt. De akkoriban még nem mindenki tudott olvasni. Az egész faluban csak a pap meg a jegyző tudott olvasni. Hát fogták a cédulát, elvitték a paphoz, hogy olvassa el. Akkor a pap megmondta:

– No, Palkó, tudod-e, ki volt az esteli vendéged? Mátyás király! Hanem most már katona vagy. A pénzt azért hagyta, hogy a két öreg megéljen belőle.

Akkor hazament, és elmondta az anyjának meg az apjának:

– Ide hallgassatok, apám meg anyám! Nekem most már el kell mennem katonának, mert aki az éjjel itt aludt, ő volt Mátyás király. A pénzt pedig azért hagyta itt, hogy megéljetez belőle. Nekem most készíttetek össze valami enivalót az útra!

No, az anyja süt neki egy molnárpogácsát. Fogta, bedugta egy zsákba, s botnak kihúzott egy akkora fát, mint egy sürgönypózna. Akkor a zsákot felakasztotta a botra, és útnak indult. Útközben egyszer csak rágondolt a lányra.

– Ej – mondta –, ha valaki elszerezné tőlem Jolánkát, úgy összemorzsolnám, mint a lisztet.

Akkor úgy megszorította a botot, hogy szerte-széjjel hasadt.

Miközben ment, a király száz katonája éppen kint volt vadászaton. Igen sok nyulat lőttek. Volt velük egy kutya, amelyik a nyulakat összehordta. A kutyának elment a szeme világa, és nekiszaladt Kinizsi Pálnak. Akkor Kinizsi Pál úgy megcsapta tenyerével a kutyát, hogy a kutya mindjárt megdöglött. Ekkorra ért oda a száz katona. Szóltak:

– Miért ölted meg a kutyát?

Pali így szólt:

– Nem akartam, hogy a kutya megdögöljön, de azt sem akartam, hogy egy kutya megpocsékoljon.

Akkor Szina Murva fogta a nyilát, és belelőtte Kinizsi Pál kezébe. Azzal Szina Murva futásnak eredt. Akkor Kinizsi Pál leakasztotta a válláról a pogácsát, és utánahajította. Úgy fejbe találta, hogy mindjárt elájult.

Akkor aztán hazamentek a királyhoz. Mindjárt katonaruhát adtak rá, és a legnagyobb lovat adták alá. Sarkantyút pedig akkorát adtak neki, hogy manapság taligakeréknek használhatnák. Kard helyett pallost adtak neki.

Délben megkezdődött a harc. A törökökkel verekedtek. Dehát a törökök nyolcvanezren voltak. Estig negyvenezret vágta le. Másnap reggel, miközben pihenőn voltak a sátorban, egy katona jelentette:

– Magyar Balázs fővezér, jön a lányod.

Akkor Magyar Balázs így szólt:

– Menjetek ki, katonák!

Akkor a katonák kimentek. Akkorára odaért a lány. Mondta az apjának:

– Adjon Isten, apám!
– Isten hozott téged is, lányom! Miért jöttél?
– Azért jöttem, hogy írd alá ezt a levelet, hogy beállok örökös apácának.

Erre apja így szólt:

– Fiam, én nem apácának neveltelek, hanem azért neveltelek, hogy férjhez adjalak. Hát nincs kedvesed?

– Van bizony, apám – mondta –, de ahhoz úgysem adsz feleségül.

– Hát ki az, lányom?

Hát a lány nem akarta kimondani, hanem elkezdte:

– Az izé meg a izé...

– No, lányom, mondd már ki!

– Hát akkor megmondom, apám. Az a szegény molnárlegény, aki egyszer vizet adott nekem.

Ahogy ezt hallotta Kinizsi Pál, a tenyerével úgy széthasította a sátort, mintha késsel vágták volna el, és belépett, meg- ölelte. Akkor a lány apja rászólt:

– Csak gyöngén, Pali fiam!

Akkor nagy lakodalmat csaptak. De két széket üresen hagytak: egy hintó elment a két öregért. Mikor a két öreg odaért, ha száz kezük lett volna, mind a százat használhatták volna a sok gratulációhoz, hogy ilyen derék fiút tudtak nevelni.

No, megházasodott. De estére újra állt a harc a törökkel. A negyvenezerből alig hagyott vagy harminc embert. Ahol a legtöbbnek voltak, oda ment, és aprította a törököket. Egyszer nagyot ordított, akkorát, hogy az ég is meghasadt. Akkor a csillagok mind odafutottak; azóta van út az égen. Akkor aztán véget ért a harc.

Egy év múlva, két év múlva meghalt Kinizsi Pál. Eltemették. A keresztjére felírták:

„Itt nyugszik az a nagy magyar vitéz.”

Arra jártak a törökök, és az egyik elolvasta. Ekkor fogta a puskáját, és bele akart lőni a keresztjébe. De a kereszt visszaverte az ólomgolyót. Akkor a török katona így szólt:

– Még halála után is üldözi a törököket!

Ha meg nem halt, máig él.

(A mesélő hozzáfűzi: „Magyarul megy ez ki jól”)

KÉT KOLDUS MEG MÁTYÁS KIRÁLY IGAZSÁGA, MEG A FELESÉGE IGAZSÁGA

Volt, hol nem volt, két koldus. Az a két koldus járt-kelt, kéregetett. Addig-addig, hogy egy kis pénzt kerestek maguknak. Az egyik vett egy szamarat, a másik vett egy kétkerekű taligát. No, így jártak-keltek.

Egyszer összeveszett a két koldus. Egyikük az árok egyik oldalán aludt, a másik az árok másik oldalán. Egy kis hideg szél fújt. A szamár odaállt a taliga mellé, ahol enyhébb volt a levegő. Ott megellett, kis csikója született. Amikor reggel felébredtek, az a koldus, akié a taliga volt, megörült, s örömeiben ugrált, hogy a taligája szamarat ellett. A másik viszont rászólt:

– Megbolondultál? Hogyan szülhetne a taligád szamarat? Az én szamaram ellett meg, csak odaállt a taliga mellé.

No, a két koldus összeverekedett, ütötték egymást. Egyszer csak azt mondja az egyik:

– Gyerünk Mátyás királyhoz, majd ő igazságot tesz!

Elindultak, hogy elmennek Mátyás királyhoz. Amíg ők mentek, közben Mátyás király azt hallotta, hogy a felesége okosabb nála, és jobban ítélkezik, mint ő. Szólt a feleségének:

– Hallod-e, feleségem! Ha nélkülem teszel törvényt, Isten veled, Isten velem, elválunk egymástól.

Ezzel a király fogta magát, elment hazulról. Éppen akkor ért oda a két koldus. A királyné lenézett az emeletről. A két koldus felszólt:

– Jó napot, királyné!

– Isten hozott benneteket is, koldusok. Mi járatban vagytok?

– Hát mi abban a járatban vagyunk, hogy a királyhoz jöttünk, hogy tegyen közöttünk törvényt, mert nem tudunk megegyezni.

Az egyik koldus azt mondja:

– Van egy taligám, a kollégámnak meg van egy szamara.

Erre a másik elmondja, hogy a szamara szamárcsikót ellett, de az első nem hiszi, hanem azt gondolja, hogy a taligája ellett meg. Ekkor

a királyné így szólt:

– Mindjárt jön a férjem.

De a két koldus – az egyik erre ment, a másik arra, s az, akié a taliga volt, erőszakkal el akarta vinni a szamárcsikót, a másik meg nem hagyta. Annyira, hogy megint egymásnak esett a két koldus. Úgy marakodtak, hogy a vérük is eleredt. A királyné mindezt végignézte. Nem állhatta tovább, hogy ennyire verekednek. Elkiáltotta magát:

– Ne veszekedjete! Mindjárt jön a férjem! Lement a Tiszára, hogy kicsalja a halakat a szárazra.

Elneveti magát az a koldus, akié a taliga volt; azt mondja:

– Hehehehe, hogyan jöhetnének ki azok a halak a vízből a szárazra?

Erre a királyné így szól:

– Hát a te száraz taligád, hogyan ellhetne szamárcsikót?

– Igazad van, királyné – mondta erre.

Az egyiké maradt a taliga, a másiké maradt a két szamár. Felszedelőzködtek, elmentek. Éppen összetalálkoztak a királlyal. A király megkérdezte:

– Hol voltatok?

– Nálad voltunk, hogy tegyél törvényt. De te nem voltál otthon, így hát a feleséged tett törvényt.

Akkor a király haragosan ment haza. Rácsapott az asztalra:

– Megmondtam neked, hogy nélkülem ne tégy törvényt! Hanem most már szedd össze, ami legkedvesebb neked, vidd magaddal, és eredj innét!

– De férjemuram, legalább ezt az egy ebédet együk meg együtt!

– No, jól van – mondta a király. – Utána aztán eredj!

Akkor a királyné álomport rakott az ételébe. Amikor megették, a király mindjárt elaludt. A királyné szólt a kocsisnak:

– Kocsis, fogj be a hintóba!

Befogott. Akkor a királyné ölébe vette a férjét, felült a kocsira, és elvitte az erdőbe, oda, ahol a király enni szokott, amikor vadászni járt. Másnap a király felébredt, és nagyot nézett:

– Jaj – azt mondja –, hol vagyok most?

A felesége azt mondja:

– Nem emlékszel, férjem, hogy azt mondtad, hogy ha nélküled hozok törvényt, szedjem össze, ami legkedvesebb nekem a házban, és menjek? De hát, férjem, én el is hoztam, aki a legkedvesebb nekem!

Erre a király azt mondta:

– Csakugyan okosabb vagy nálam. Isten tartson meg, feleség!
Hazamentek, jó kis mulatságot csaptak, ettek-ittak. Híre ment a világban, hogy Mátyás király meg a felesége milyen igazságos.
Ha meg nem haltak, máig élnek.

A KLOZETBEN ÖLTÉK MEG MÁTYÁS KIRÁLYT

Mátyás király meghívott magához egy királyt, és megmutogatott neki mindenfélét. Megmutatta neki azt az önműködő angol klozettet is, amelyik ürítés után kitörölte a fenekét.

A következő héten aztán ő hívta meg magához Mátyás királyt. De ez a király beültetett egy embert a klozettbe, hogy amikor Mátyás király ráül a klozetre, szúrja meg. Mátyás király kiment a klozetre. Akkor a katona, aki ott volt alul, fogta a szuronyát, és belenyomta Mátyás királyba. Akkor Mátyás király azt mondta:

– Szúrjad, szúrjad, most szúrod Magyarország igazságát!

A KISLÁNY, AKI ELVESZTETTE A FÜLBEVALÓJÁT

Volt, hol nem volt, egy árva lány. Az az árva lány libát őrzött. Egyszer ledőlt egy túskebokor mellett, elfogta az álmoság és elaludt. Mikor felébredt, végigsimított a haján, így visszafelé („így!” – *mutatja a mesélő, haját visszafelé simítva*). Hát odatapintott a füle mellé.

– Ahaj, Istenkém, elveszett a fülbevalóm! Lehet, hogy a túskebokor vette el!

Szól neki:

– Te túskebokor, te vetted el a fülbevalómat, miközben itt aludtam? Hanem jobban jársz, ha visszaadod a fülbevalómat, mert ha nem adod vissza, megyek a tűzhöz, és eléget.

A túskebokor nem szólt egy szót sem. No, a lány fogja magát, megy a tűzhöz:

– Hallod-e, tűz! Eredj a túskebokorhoz, égesd el, mert nem adja vissza a fülbevalómat!

– Nekem nem vétett – mondta a tűz.

– No, megyek a vízhez, hogy oltson ki.

Fogta magát a kislány, ment a vízhez:

– Hallod-e, víz! – mondja. – Eredj a tűzhöz, és oltsd ki, mert a tűz nem megy a túskebokorhoz, hogy elégesse, hogy visszaadja a fülbevalómat!

A víz azt mondja:

– Nekem nem vétett.

Akkor a lány fogta magát, továbbment.

– No – mondja –, megyek az ökrökhöz, hogy megigyanak.

Azzal a lány elment az ökrökhöz.

– Halljátok-e, ökrök! Eredjetek a vízhez, és igyátok meg, mert a víz nem megy a tűzhöz, mert a tűz nem megy a túskebokorhoz, hogy elégesse, amiért nem adja vissza a fülbevalómat!

Akkor az ökrök így szóltak:

– Nekünk nem vétett.

No, a kislány továbbindul. Megy a vadászokhoz. Mikor a vadászokhoz ért:

– Halljátok-e, vadászok! Eredjete az ökrökhöz, és lőjétek le, mert az ökrök nem mennek a vízhez, hogy megigya, mert a víz nem megy a tűzhöz, hogy eloltsa, mert a tűz nem megy a túskebokorhoz, hogy elégesse, amiért nem adja vissza a fülbevalómat.

A vadászok azt mondják:

– Nekünk nem vétett.

– No – mondja a kislány –, megyek az egerekhez, hogy rágják el a puskaszíjatokat.

No, azzal a kislány felszedelőzködött, és indult. Hová ment? Az egerekhez. Mondja nekik:

– Halljátok-e, egerek! Eredjete a vadászokhoz, és rágjátok el a puskaszíjukat, mert nem mennek az ökrökhöz, hogy lelődzék, mert az ökrök nem mennek a vízhez, hogy megigya, mert a víz nem megy a tűzhöz, hogy eloltsa, mert a tűz nem megy a túskebokorhoz, hogy elégesse, amiért nem adja vissza a fülbevalómat!

Akkor az egerek azt mondják:

– Bezsírozták a puskaszíjukat?

A lány azt mondja:

– Bezsírozták.

– Akkor gyerünk! – mondják. Azzal az egerek futottak a vadászokhoz. A vadászok rájuk szóltak:

– Mit akartok, egerek?

– Elrágjuk a puskaszíjatokat.

Erre a vadászok így szólnak:

– Hohó, az Isten áldjon meg, akkor inkább megyünk!

Azzal a két vadász kapja a puskaát, és álló, szaladnak az ökrökhöz, hogy lelődzék. Az ökrök így szólnak:

– Ne lőjete le, inkább megyünk a vízhez, és megisszuk.

Akkor az ökrök mentek a vízhez. A víz szólt:

– Hohó, ökrök, mit akartok?

– Megisszuk.

– Hohó az Isten áldjon meg, ne tegyete, inkább megyek a tűzhöz, és eloltom!

Azzal a víz fogta magát, ment a tűzhöz. A tűz szólt:

– Mit akarsz?

– Eloltalak.

– Az Isten áldjon meg, ne tedd; inkább megyek a túskebokorhoz, és elégetem.

Azzal a tűz fogta magát, álló, futott a túskebokorhoz.

– Hohó, te tűz, mit akarsz?

– Elégetlek.

– Az Isten áldjon meg, ne tedd! – mondta a túskebokor. Azzal a túskebokor gyorsan-gyorsan visszaadta a kislánynak a fülbevalóját. A kislány örömeiben összevesztette magát. Akkor a kislány fogta a fülbevalót, és a fülére akasztotta. De most meg azért sírt a szerencsétlen, hogy hová lettek a libái, mert amíg a szegény a fülbevalója után járt, elvesztek a libái. No, fogta magát a kislány, addig kereste, addig járt utánuk, amíg csak meg nem találta. De egy liba hiányzott. Hazament a gazdasszonyához. A gazdasszonya rászólt:

– Hol voltál ilyen sokáig, te ringyó?

– Hol voltam? – mondja. – Elveszett a fülbevalóm, azt kerestem. Aközben a libák vesztek el. Azokat is megkerestem, de egy még mindig nincs meg. Nem tudom, hová lehetett.

– Az ördög kúrjon, legényekkel játszottál, azért vesztek el a libák.

– Dehogyan – mondja. – Elaludtam a túskebokor mellett, és elvette a fülbevalómat, azt kerestem.

Erre a gazdasszonya azt mondta:

– Ne hazudj!

Azzal megverte. A lány sírt.

Ha meg nem halt, máig él.

A LÁNYBÓL FIÚ LETT

Volt, hol nem volt, egy szegény özvegy ember. Annak az özvegy embernek volt egy fia meg egy lánya. Azt mondja az ember a lányának:

– Fiam, menj át a szomszédba, kérd el a teknőt, hogy kenyeret süssünk!

A lány fogja magát, átmegy.

– Keresztanyám, a tata azt mondta, hogy add ide a teknőt, hogy kenyeret süssünk!

Az asszony behívta a kislányt, megfürösztötte, megfésülte, adott neki egy darab kalácsot:

– Eredj haza, és mondd meg apádnak, hogy vegyen feleségül. Akkor lesz felesége is, teknője is.

No, jó. Az öreg ember azt mondta:

– Ne kívánd, hogy elvegyem, mert nem fog jól bánni veletek.

Hajlott az öreg ember a sok szóra, és elvette az asszonyt. Egy hónapig, két hónapig jóltartotta az öregasszony a gyerekeket. De addig-addig, hogy végül az asszony ráunt a gyerekekre, és kezdte verni őket. Annyira, hogy mikor a fiú meg a lány tizennyolc éves lett, a fiú meghalt. A lány felöltözött a fiú ruhájába, elment a borbélyhoz, levágatta a haját, és útnak indult. Addig ment, amíg a királyhoz nem érkezett.

– Adjon Isten, felséges királyom! Légy szives, fogadj fel valami pásztornak!

A királylány azt mondta az apjának:

– Jó volna a szakács mellé, fát aprítani.

No, jó. A lány férfiruhában volt. Mindenki azt gondolta, hogy férfi. De kimondhatatlanul nagyon szép volt. A királylány azt mondja:

– Apám, ez az ember nem jó helyen van itt. Tegyük meg pulykapasztornak!

Egy kis idő múlva megint szól a királylány:

– Apám, ott sincs jó helyen ez az ember, hanem legyen a kocsisom.

Odavette maga mellé kocsisnak. De a lány olyan szép volt, hogy a királylány beleszeretett. Annyira beleszeretett, hogy majd meghalt

érte. A királylány odament az apjához, és szólt az apjának:

– Apám, ha ez a kocsis nem lesz a férjem, megölöm magamat!

– Lányom, nem úgy lesz az! Te királylány vagy, nem mehetsz feleségül egy kocsihoz. Hanem holnap besorozom katonának, és felavatom, mindennap feljebb avatom, akkor majd hozzámehetsz.

No, másnap sor alá került a lány, és behívták katonának. Egy nap, két nap, addig-addig, hogy tábornok lett belőle. No, most már sípra-dobra ütötték hét országban, hogy a királyok, hercegek, válogatott cigánylegények, jöjjenek a lakodalomba. Majd mikor megtartották a lakodalmat, a népek hazamentek, ők meg lefeküdtek. Reggel felkeltek. A lány szaladt az apjához:

– Apám, ha nem végezteted ki, nem tudom, mit teszek velem!

– Ejnye, lányom, hogy lehetne kivégezni ilyen szép férfit? Hiszen most mentél hozzá!

Hát nappal úgy szerette a lány, csak úgy csókolta, harapta, majd hogy meghalt érte. Következő éjszaka megint lefeküdtek. Reggel felkeltek, és a lány szaladt az apjához:

– Apám, ha nem végezteted ki, akkor én végzek magammal!

A tizenkét bölcs összeült, és azt mondták neki, hogy itt meg itt, valahol messze, van egy sas; annak a tollából hozzon két szálát. Mert másképpen sajnálták megöletni, mert nagyon szép férfi volt.

No, fogta magát, útnak indult a sashoz. Útközben találkozott egy királlyal.

– Adjon Isten, király!

– Isten hozott téged is, más ország király atyám! Mi járatban vagy?

– Abban a járatban vagyok, hogy adj szállást egy éjszakára!

– Jól van, király, maradj itt!

Szállást adtak neki. Reggel felkelt. A király megkérdezte tőle, hogy:

– Hová mégy?

– Megyek a sashoz, hogy hozzak tőle két szál tollat.

– Ha már úgyis ott jársz, kérdezd meg a sástól, hogy van egy néma lányom, miért nem tud beszélni?

Azzal elment. Majd egy másik királynál esteledett rá.

– Jó estét, felséges királyom!

– Isten hozott téged is, más ország királya! Mi járatban vagy?

– Abban a járatban vagyok, hogy adj szállást egy éjszakára!

Adott neki: reggel felkelt. A király megkérdezi tőle, hogy:

– Hová mégy?

– Megyek a sashoz, hogy hozzak a tollából két szálat.

– Ha már úgyis ott jársz, megkérdezhetnéd tőle, hogy folyton ásatom a kutat, és még sincs benne víz. A jószágaim majdnem szomjan pusztulnak.

Akkor megint továbbment. Hol esteledett rá, hol sem, egy rozoga kunyhónál.

– Jó estét, öreganyám!

– Isten hozott téged is, király! De én még nem vagyok asszony, hanem lány vagyok. Hanem hát mi járatban vagy?

– Megyek a sashoz, hogy hozzak a tollából két szálat.

– Ha már úgyis ott jársz, kérdezd meg, hogy miért nem mentem eddig férjhez?

– Rendben van.

Fogta magát, elindult. Addig ment, míg csak a sas házába nem érkezett. Amikor belépett, a sas nem volt otthon. Egy öregasszony volt ott, a Vasorrú bába. A sas azért tartotta az öreg Vasorrú bábát, hogy a tollát simogassa. Akkor a Vasorrú bába így szólt:

– Ahaj, fiam, eredj innét gyorsan-gyorsan, mert ha megjön a sas, rögtön felfal. De most már ne is menj el, mert útközben találkozik veled, és úgyis felfal. Hanem bújj a teknő alá!

Akkor ér haza a sas.

– Ördög kúrja anyádat! Miféle idegen szagot érzek a házam táján?

– Nincs itt semmi, csakhogy sokfelé jársz-kelsz, azok az idegen szagok most mennek ki az orrodból.

– No, gyere hát, simogass, hogy elaludjam!

A Vasorrú bába odament és simogatta. Egyszer csak fogja magát, kihúz a tollából egy szálat. Erre a sas felpattant:

– Ördög kúrja anyádat! Mit csinálsz?

– Ne kiabálj – mondja. – Álmodtam: itt meg itt van egy király, van egy néma lánya. Miért nem tud beszélni?

– Ismerem azt a lányt. A küszöbük alatt van egy veres hasú béka. Ha napfelkelte előtt kiássák, és a küszöbhez csapják, mindjárt tud beszélni.

Megint simogatta, és a sas majdnem elaludt. Akkor megint kitépte egy szál tollát.

– Mit csinálsz?? Ördög kúrja anyádat!

– Ne kiabálj – mondja. – Álmodtam.

– Mit álmodtál?

– Ez meg ez a király éjjel-nappal mindig kutat ásat, de sohasem talál vizet.

– Ismerem. Van egy fekete bikája. Ha kiereszti, ahol a bika a lábával kapál, ott ásasson két ásónyomnyira, mindjárt lesz víz.

Megint simogatta, úgyhogy a sas majdnem elaludt. Akkor megtalálta az élet-tollát és kitépte.

– Mit csináltál? Ördög kúrja anyádat!

– Álmodtam, ne kiabálj – mondja. – Itt meg itt van egy hatvanéves lány. Miért nem ment eddig férjhez?

– Azt is ismerem. Nem hatvanéves, hanem nyolcvan. Azért nem ment férjhez, mert mindig a nap felé hordja a szemetet.

Ahogy kimondta a sas, mindjárt megdöglött. Ekkor a Vasorrú bába így beszélt:

– No, fiam, most már vihetsz annyi tollat, amennyit akarsz. Hanem most már én is veled megyek.

Elindultak kettesben hazafelé. Majd az öregasszony, a Vasorrú bába, hazaérkezett a falujába.

– No, fiam, én itt lakom, nem megyek tovább.

Isten veled, Isten hozzád, ő továbbindult, s visszatérőben elérkezett a vénlányhoz. Elmondta neki:

– Te azért nem mentél eddig férjhez, mert a nap felé hordtad a szemetet.

Erre összeszedte a szemetet, naplementnek vitte, mindjárt férjhez ment. Ő meg továbbhaladt hazafelé. Elérkezett a királyhoz:

– No, felséges királyom, van egy fekete bikád. Ereszd ki, s ahol a lábával kapál, ott lesz víz!

Úgy is tett. Ő meg csak haladt tovább hazafelé. Majd elérkezett a másik királyhoz, akinek néma volt a lánya.

– Ide figyelj, felséges királyom! A küszöböd alatt van egy veres hasú béka. Ha napfelkelte előtt kiásod, és a küszöbhez csapod, mindjárt meg fog szólalni a lányod.

Kiásták a békát, és a küszöbhez csapták. A lány mindjárt tudott beszélni.

No, mikor hazaért, a felesége a nyakába ugrott, csókolgatta:

– Hol voltál ilyen sokáig, kedves férjem?

– Messze jártam, sokat fáradtam.

Majd eljött az éjszaka és lefeküdtek. Reggel a lány szalad az apjához:

– Apám, ha nem öleted meg, én ölöm meg magamat!

Akkor a bölcsek úgy ítélték, hogy van valahol egy szőlőskert, az angyalok őrzik, abból hozzon szőlőt.

– Küldd el oda, majd odavész!

Felült a lovára, és elindult. Mikor hét mérföldnyire voltak a szőlőskerttől, a lova megszólalt:

– Hallod-e, gazdám! Szállj le rólam, és szorítsd meg rajtam a nyeret úgy, hogy a hasam összeérjen a hátammal! A két sarkantyúdat meg vágd belém úgy, hogy összeakadjanak! Amikor odaérünk, fél kézzel a kantárt markold, a lábad a kengyelben legyen. De ha ott maradsz, én nem tudok átugrani.

Akkor felült a hátára, és arról a helyről egyenesen a kert közepére ugratott. Mikor teleszedte a kosarat, szólt neki a ló:

– Tele van?

– Tele – mondta.

– Akkor ülj fel!

Fogta magát, visszaugrott vele ugyanoda, ahol felnyergelte. Akkor vették észre az angyalok. De most már kívül volt a határukon, nem tudták megfogni. Az angyalok így beszéltek:

– Hetven éve őrizzük ezt a kertet, és senki sem tudott meglopni, csak ez a valaki lopott meg. Nem tudjuk, ki az. Hanem elátkozzuk: ha férfi volt, változzék asszonnyá, ha asszony volt, változzék férfivá!

Akkor hazament. A huszonnégy bölcс összecsapta a kezét:

– Ahaj, de vitéz férfi – mondták.

Mikor felesége meglátta, a nyakába ugrott, csókolgatta, erősen szeretgette. Majd beesteledett és lefeküdtek. Akkor aztán megtörtént a piff-puff. Reggel felkeltek, futott az apjához (*a mesélő is ugrik*):

– Apám, nem adnám az egész vagyonomért!

Következő napon, mikor felkeltek:

– Apám, amennyi pénz a világon van, meg ahány király a világon van, egyikért sem adnám!

Nagy lakodalmat csaptak, ettek, ittak.

Ha meg nem haltak, máig élnek.

ÁRGYELUS KIRÁLY

Volt, hol nem volt, egy hét ország királya. Annak a királynak három fia volt. És a király felesége virágoskertet készített, de olyan virágos kertet, hogy hét országban nem volt olyan. Majd a király felesége meghalt. Attól kezdve a király egyik szeme mindig sírt, a másik meg mindig nevetett. De amikor a király felesége meghalt, attól a perctől kezdve a virágoskert mindig leégett.

No, egyszer aztán a szakácsné bevitte a királynak az ételt, és látta, hogy a király egyik szeme nevet, a másik sír. A szakácsné aztán a három fiúnak is bevitte az ételt, és szólt nekik:

– Halljátok-e, fiúk, apátok egyik szeme mindig sír, a másik meg mindig nevet. Mitől van ez?

A három fiú összebeszélt:

– Gyerünk, kérdezzük meg tőle!

Bement a legidősebbik:

– Apám, mondd már meg, miért sír az egyik szemed, a másik meg miért nevet?

Akkor az öreg király felkapta az asztaláról a kést, és hozzávágta. Ő megijedt és kiszaladt. Két öccse megkérdezte tőle:

– Mit csinált?

– Menjetek he, majd ti is megtudjátok!

Akkor bement a középső fiú:

– Mondd már meg, apám, miért sír az egyik szemed, a másik meg miért nevet?

Akkor az öreg király fogta a kést, és hozzávágta, ő is megijedt, kiszaladt. Bement a legkisebb fiú:

– Adjon Isten, apám!

– Isten hozott téged is, fiam!

– Mondd már meg, apám, miért sír az egyik szemed, a másik meg miért nevet?

Fogta a kést, és hozzávágta. No, de ő nem ment ki, hanem csak félrehúzódott. Kihúzta a kést az ajtóból, és letette az asztalra.

– No, fiam, neked megmondom. Azért sír a szemem, hogy amióta anyátok meghalt, a virágoskertje mindennap leég. Hát ezért.

Akkor a fiú kiment. A három testvér összebeszélte, hogy meg kell őrizni a virágoskertet. No, éjszakára a legidősebb fiú kiment a puskájával, hogy őrködjék, hogy vigyázzon rá. Éjfél felé leszállt tizenkét tündérlány. Mondták:

– Valaki őrzi a kertet. Vegyük elő a sípuncat, és fújjunk bele, hogy elaludjon!

Akkor a királyfi elaludt. A lányok megint leégették a kertet, a virágokat. Majd a következő éjszakán a középső fiú őrizte a virágokat. Csakhogy a tizenkét tündérlány akkor is észrevette, hogy őrzik a kertet. Ráfújtak, és elaludt. A tizenkét lány ráfújt a kertre, és leégette a virágokat. Majd a harmadik éjszakán a legkisebb fiú, Árgyelus ment ki a kertet őrizni. Magával vitte az inasát is. Amikor a kertbe értek, Árgyelus lefeküdt a körtefa alá. Meghagyta szolgájának, hogy: – Akármiféle legkisebb zúgást hallasz, vagy valakit látsz, azonnal szólj!

Éjfélkor jön a tizenkét tündérlány. De a legnagyobbik, Tündérszép Ilona, azt mondta, hogy nem szabad ráfújni. Fogta magát Tündérszép Ilona, odament, lefeküdt mellé. A hajával takaróztak be. De a haja aranyból volt.

Reggel a szakácsné ébredt fel leghamarabb, és látta, hogy a kert ugyanolyan szép, mint valaha volt. Futott megnézni a virágokat. Hát mit látott? Azt, hogy ott fekszik Árgyelus egy szép asszonnal. Akkor a szakácsné levágta két hajszálát, és szaladt az öreg királyhoz:

– Jaj, felséges uram királyom, a legkisebb fiad olyan szép asszonnal fekszik egy fa alatt, hogy a haja tiszta arany, mint ez a két szál. A kert meg ugyanolyan, mint valaha volt; a virágok benne vannak.

– Nem baj – mondta az öreg király.

Majd a legkisebb fiú és Tündérszép Ilona is felébredt. De a tündérlány észrevette, hogy a hajából két szál hiányzik.

– No, férjem, tolvaj lakik a házában. Most már itthagylak, mert megloptak.

Azzal felkerekedett és elrepült. Akkor Árgyelus fogta a kardját, és bele akart dölni. A tündérlány meglátta, és odaszólt:

– Ne öld meg magadat, mert látom, hogy szeretsz. Hanem ha meg akarsz keresni, Észak fekete várban megtalálsz.

No, a tündérlány elrepült, ő meg sírva, nagy bánatban ment az apjához:

– De apám, én ugye megőriztem a kertedet, te meg elemésztetted a feleségemet!

– Hogyan? Mondd el, fiam!

– Azért, mert tolvaj van a házunkban. Meglopták a feleségemet, és szégyenében elment,

– És mit loptak el tőle? – kérdezi a király.

– Azt a két hajszálat. No de most már úgy elmegyek, tata, hogy talán soha többet nem nézel a szemembe.

Szólt a tisztiszolgájának:

– Nyergeld fel a két lovunkat!

Magukhoz vettek elegendő pénzt, és fogták magukat, útnak indultak. Addig mentek, addig jártak, hogy már minden pénzük elfogyott. Azután a lovukat is eladták, és azt a pénzt is felélték. És még mindig mentek, úgyhogy már majdnem éhen haltak. Bementek egy kis házba. Mit látnak? Hogy az asztalon tizenkét tányér étel, tizenkét pohár bor, tizenkét szelet kenyér van. De nem láttak senkit.

– Én már azt sem bánom, ha megölnek – mondja –, de akkor is eszem.

Leültek, megettek két porciót. Egyszer csak hallják, hogy jön valaki. Fogta magát a kocsis, a lovása, elbújt a kályhalyukba. Ő meg meghúzódott az ajtó mögött. Akkor belépett tizenkét betyár.

– Ejnye – mondják a betyárok –, itt járt valaki, mert hiányzik két étel. No hát úgy kell ennünk, hogy mind a tizenkettőnknek jusson.

No, amikor ettek, kutatni kezdtek a házban. Mindjárt megtalálták mindkettőjüket.

– No, ki vagy, mi vagy?

– Én – azt mondja – egy magyar királyfi vagyok.

– No, ha magyar királyfi vagy, akkor jól tudsz célozni.

– Tudok – mondta.

– Van itt – mondják – egy kastély, és a tetején van egy kakas. Amikor még hét mérföldre vagyunk tőle, már akkor is kukorékol, és hírül adja, hogy jövünk, és sohasem tudjuk kirabolni. Hanem gyere, lödd le! Ha lelövöd, te leszel a vezérünk.

Fogták magukat, elindultak. No, a fiatal Árgyelus lelőtte. Bementek, kirabolták a királyt. Egy hónapig, két hónapig közöttük

volt Árgyelus. Egyszer csak meggondolta magát:

– No, ide hallgassatok, emberek! Az inasom maradjon nálatok szakácsnak, én meg elmegyek megkeresni Észak fekete várát. Nem hallottátok hírét?

– Nem. Hanem menj ezen az ösvényen, majd ez az ösvény oda vezet, ahol egy százesztendő Vasorrú bába lakik; talán ő tud róla.

– No, ide hallgassatok, embereim! Majd a késem jelt ad nektek rólam. Beleütöm ebbe a fába, és ha kihúzzátok, és vér jön utána, akkor elpusztultam. Ha tej jön utána, akkor eleven ember vagyok.

Isten veled, isten hozzád. Egy hétig, két hétig mindig ment, és elérkezett a Vasorrú bába kalyibájához.

– Adjon Isten, öreganyám!

– Isten hozott téged is, fiam! Mi járatban vagy?

– Abban a járatban vagyok, hogy Észak fekete várat keresem. Nem hallottad hírét?

– Ennél többet nem hallottam, fiam. Hanem amennyit jöttél, még egyszer annyit kell menned. Van egy néném, kétszáz éves, talán ő tud róla.

No, továbbment, eljutott hozzá.

– Jó estét, öreganyám!

– Isten hozott téged is, fiam! Mi járatban vagy?

– Abban a járatban vagyok, hogy Észak fekete várat keresem. Nem tudod hírét?

– Ennél többet nem hallottam róla. Hanem amennyit jöttél, annyit kell menned. Van egy néném, háromszáz éves, talán ő tud róla valamit.

Fogta magát, útnak indult. Egy hétig, két hétig mindig csak ment. Addig ment, amíg csak meg nem találta a háromszáz éves vénasszonyt. Amikor megtalálta, bement hozzá:

– Jó estét, öreganyám!

– Adjon Isten neked is, fiam! Ne szólj semmit; itt az étel, egyél, mert látom, hogy éhes vagy!

Amikor megette a legény, mindjárt elaludt, mert erősen fáradt volt. Reggel, amikor felébredt, a háromszáz éves vénasszony megkérdezte tőle:

– No, fiam, mi járatban vagy?

– Abban a járatban vagyok, hogy Észak fekete várat keresném, ha tudnál mondani róla valamit!

– Fiam, ennél többet nem hallottam róla. Hanem tizenkét tündérlány jár ide fürödni ebbe a vízbe. Az egyik mindig külön rakja le a ruháját.

– Éppen azt keresem, öreganyám!

– No, fiam, húzódjál meg az alatt a fa alatt, és délben, amikor jönnek fürödni, ellopod a ruháját, és beszaladsz vele ide. De akármit mond neked, vissza ne nézz!

– Jól van, anyám!

Fogta magát, elbújt a fa alatt. A tizenkét tündérlány leszállt, levetkőzött, és elindult fürödni, ő meg – mármint Árgyelus – ellopta a lány ruháját, és futott vele a kalyiba felé. A lány észrevette:

– Árgyelus királyfi, most már látom, hogy szeretsz, mert itt is megkerestél. Hanem nézz vissza, milyen szép mellem van; most megláthatod!

A legény visszanézett. Mindjárt körtefává változott. A lány fogta a ruháját, és elrepült.

No, közben a pajtásai, a tizenkét betyár kihúzták a kést. Hát látják, hogy vér jön utána. Azt mondja a vezérük:

– Gyerünk, keressük meg, mert bajban van!

Lóra ültek, és elmentek a háromszáz esztendőss vénasszonyhoz.

– No, ördög kúrja anyádat, hol van a vezérünk? Te emésztetted el!

– Emberek, az Isten áldjon meg, jó tanácsot adtam neki, de nem fogadta meg. Nézzétek azt a körtefát: az lett belőle! Hanem, ha volna köztetek olyan ember, aki egy csapásra kettéhasítja, hogy gyökere se maradjon, és ezzel a pálcával ráüt, mindjárt visszaváltoznék.

Fognak egy fejszét, és odaállnak mellé. Úgy kettéhasította, hogy két öllel mélyebbre vágott, mint kellett volna. Ráütött; mindjárt visszaváltozott.

– Ahaj, embereim, de sokáig aludtam!

– Aludtál volna te még tovább, ha nem jöttünk volna!

No, a betyárok elmentek, ő meg bement a kalyibába.

A vénasszony azt mondja:

– Ugye megmondtam, hogy ne nézz vissza!

– No, majd most nem nézek vissza!

Másnap délben megint elrejtőzködött. Jön a tizenkét tündérlány, levetköztek tiszta meztelenre, és megfürödtek. Ő meg felkapta a ruhát, és futott vele a kalyiba felé. A lány kiugrott:

– Most már elhiszem, férjem, hogy szeretsz, mert itt is megkerestél. Nézz vissza, milyen szép mellem van!

De ő csak futott. A tündérlány megint utánakiáltott:

– Nézz vissza, férjem, milyen szép a lábam köze! Most megláthatod!

A legény visszaneézett. Mindjárt olyan vaddisznó lett belőle, hogy egyik állkapcsa lefelé, a másik állkapcsa felfelé, úgy futott egyik hegyről a másik hegyre.

A tizenkét betyár megint kihúzta a kést; hát látják, hogy vér jön utána.

– Megint bajban van; no, gyerünk, mentsük meg!

Lóra ültek, és mentek a háromszáz esztendő vénasszonyhoz.

– Ördög kúrja anyádat, megint megetted a vezérünk fejét!

– Nem én emésztettem el; megmondtam neki, hogy mit tegyen, de nem fogadta meg a szavamat.

– Hát hol van?

– Látjátok azt a vaddisznót, amelyik egyik hegyről a másik a hegyre szalad? Ő az. Hanem ha van közöttetek olyan legény, aki ezzel a fejszével egy csapásra levágja a fejét, azután ezzel a pálcával ráüt, megint visszaváltozik.

Akkor a vezér fogta a fejszét, és nekiment. Egy csapásra levágta a fejét, és ráütött a pálcával. Azonnal visszaváltozott.

– Ajha, embereim, de sokáig aludtam!

– Aludtál volna, míg a világ világ lesz, ha nem jöttünk volna. De többször már nem tudunk megmenteni; vigyázz magadra!

Ezzel elmentek, ő meg ott maradt a vénasszonynál.

– No, fiam, nem fogadtad meg a szavamat.

– Most már megfogadom, anyám!

– Akármit mond, ne nézz vissza! Majd ő is bejön ide, én meg a markodba nyomok egy vizes kötelet, és addig vered, amíg a sarkán is bugyog a vére.

No, elbújt a fa alá. Délben megint jöttek a tündérlányok. Fogja, felkapja a ruháját, és beszalad vele a kalyibába. Tündérszép Ilonka

mindenütt a nyomában futott.

– Nézz vissza, férjem, milyen szép mellem van!

De ő nem nézett vissza. Beszaladt a kalyibába. A tündérlány utána, ő meg, hopp, elkapja a hajánál fogva. A vénasszony a markába nyomja a vizes kötelet. Fogta, elverte. Úgy megverte, hogy még a sarkán is eleredt a vére.

– No, most már te az enyém, én a tied.

Egy napig, két napig ott laktak az öregasszonynál, amíg begyógyultak a sebei, a verés. Akkor azt mondja Tündérszép Ilona:

– No, férjem, menjünk el oda, ahol én lakom!

– De hát hogy megyünk – mondja –, mert én nem tudok repülni?

Felkapta a hátára, s álló, repülnek. Hová vitte? Oda, ahol a tizenkét tündérlány volt. Bemutatja hűgainak:

– Ez a férjem.

Akkor nagy lakodalmat csaptak, ettek-ittak, jóllaktak. Majd amikor vége szakadt a lakodalomnak, Ilonka szólt a hűgainak:

– No, testvéreim, ti nem lakhattok velem, mert én már férjhez mentem. Ez a ház pedig az apámé volt. Ti menjetek innét abba, amelyiket az anyátok hagyott rátok!

Isten veled, Isten hozzád. Fogták magukat, elrepültek, ők meg ketten együtt éltek. Egyik vasárnap az asszony fogta magát, elment a templomba.

– No, férjem, itt vannak a kulcsok; ehetsz, ihatsz, azt csinálsz, amit akarsz!

Kilencvenkilenc szobát végignézett, de a századikat nem tudta kinyitni. Akkor gondolkodóba esett Árgyelus, és így szólt:

– Látom már, hogy a feleségem megcsal. Ennek a szobának a kulcsát vajon miért nem adta ide?

Akkor a szobából kikiált egy óriás:

– Ember, ennek a kulcsa a századik párna alatt van.

Akkor Árgyelus szaladt, fogta a kulcsot, kinyitotta az ajtót, és lenézett a mélységbe, az üregbe. Leszólt Árgyelus:

– Hát te ki vagy? Vagy mit keresel itt?

– Én – azt mondja –, Isten áldjon meg, szegény koldus vagyok, és ide raktak. Hanem adj egy kis vizet, mert meghalok szomjan.

Beszalad, felkap egy poharat meg a kannát, és visszafut vele.

– Itt van a víz – mondja –, de hogyan adjak?

– Öntsd egy bélbe, és csurgasd lefelé, majd én megiszom!

Önt neki egy pohárral. Mihelyt megitta, egy abroncs mindjárt lepattant róla:

– Adj még eggyel!

Megint önt neki. Megint lepattant róla egy bilincs.

– Adj még eggyel, az Isten áldjon meg!

Megint öntött eggyel. Akkor a harmadik abroncs is lepattant róla. Kiugrott a gödörből. De akkorrára már a felesége is észrevette, hogy baj van odahaza, és futott. Megmarkolja a kilincset, és nyitná ki az ajtót. De az óriás is megmarkolta ám a kilincset. Egyik belülről, a másik kívülről. És kinyitotta az ajtót, felkapta az asszonyt, és elrepült vele. Most már sírva fakadt Árgyelus, és nézett a felesége után. Bánatában nem tudta, mitévő legyen. Járt-kelt. Addig járkált, amíg egy istállóra nem akadt. Bement. Hát látja, hogy ott egy ló. Azt mondja neki a ló:

– Eredj innét, mert mindjárt szétrúglak, amiért elpusztítottad a gazdasszonyomat!

– Hát te beszélni is tudsz?

– Tudok bizony.

– Hát hogy juthatnánk el oda, ahol ő van?

– Oda eljuthatunk, de vissza soha többé nem jövünk.

– Isten áldjon meg, vigyél el – mondja –, hogy még egyszer láthassam; utána nem bánom, ha meghalok is!

Felült hátára, és elindultak.

– Nézz le, gazdám! – mondja. – Mit látsz?

– Látok – mondja – egy asszonyt a kútnál; vizet merít.

– No, az a feleséged.

Az asszony odament, földhöz csapta a kannát. Megölelte feleségét, felült vele a lóra, és indultak haza. De az óriásnak volt egy ötlábú lova. Rugdosni kezdte a hídlást. Erre a gazdája bement:

– A franc egyen meg, kutyák egyék a húsozat, macskák igyák a véredet, mi bajod? Nincs mit enned, nincs mit innod? Vagy nincs szép gazdasszonyod?

– Van mit ennem, van mit innom, de már viszik a gazdasszonyomat.

– Ehetek, ihatok?

– Ehetsz, ihatsz – mondja –, úgyis utolérjük őket.

Akkor felült a hátára, egyet-kettőt lépett, mindjárt utolérte. Kapta a feleségét és elvitte.

Másnap megint elment érte. A ló szólt:

– Nézz le, gazdám! Mit láatsz?

– Látok egy asszonyt, amint vizet merít.

– No, ez a feleséged. Hanem ne hozd el; ha szeret, tudakold meg tőle, hogy honnét vette az óriás azt az ötlábú lovat. Két-három pofont kaphat érted. Ha aztán holnap megint eljön, megmondja, hogy honnét vette.

Hazament az óriáshoz, csókolgatta, hízelkedett neki:

– Mondd már, honnan vetted ezt az ötlábú lovat?

Akkor pofon vágta.

– Miért kérdezed? – mondta. – Árgyelus, a férjed, úgysem tud eljutni oda.

És elmondta, hogy itt meg itt van egy fehér ló. Az a ló mindennap hat-, hét- meg nyolclábú csikót ellik, de ő úgysem tud eljutni oda. No, másnap ment az asszony, és elmondta az urának. Az ura, Árgyelus, mindjárt útnak indult. Addig járt-kelt a határban, hogy jártában meglátott egy rókát. A lába beszorult egy fába. Árgyelus odament, és kiszabadította. Amikor kiszabadította, a róka adott neki egy szál szőrt, hogy „amikor ezt a szőrt elégeted, mindenkor segítségedre jövök”. Ahogy továbbment, látja, hogy egy kis méh beszorult a fába. Azt is fogta, megmentette. Az is adott egy darabot a szárnyából:

– Akármikor elégeted, segítségedre jövök.

Továbbment, hát látja, hogy egy kis hal a víz mellett vergődik. Azt mondja:

– Nini, Istenem, ez a kis hal mindjárt megdöglik a napon!

Felvette és bedobta a vízbe. Akkor a hal is adott neki a pénzéből:

– Akármikor elégeted, segítségedre jövök.

No, jól van. Éppen egy kunyhóba érkezett.

– Jó estét, anyám!

– Isten hozott téged is, fiam. Mi járatban vagy?

– Szolgálatot keresnék.

– Éppen jókor jöttél, mert tegnap ment el a lovászom. Van itt három ló, ha három éjszaka vigyázni tudsz rájuk, megadom, amit csak kérsz!

No, beesteledett, és kihajtotta a három lovat. De az a három ló a vén Vasorrú bába három lánya volt. Azzá tudtak változni, amivé akartak. Már kilencvenkilenc fej volt karóra tűzve; ha nem tudja megőrizni őket, az övé lesz a századik.

No, kiment a csikókkal. A kezéhez kötözte őket, és elaludt. Reggel, amikor felébredt, nem látta a csikókat sehol. Erre sírva fakadt. Hát egyszer csak eszébe jut a kis hal. Előveszi a halpénzt. A kis hal ott termett:

– Mit parancsolsz, gazdám?

– Nincsenek sehol a csikóim!

– Gyere utánam, majd én kizavarom őket a vízből; mert három hallá változtak. Te majd a fejükbe csapod a kötőféket, akkor lóvá változnak.

Akkor a kis hal kihajtotta őket a víz szélére, ő meg hozzájuk vágta a kötőféket. Három lóvá változtak. Hazavitte őket, bekötötte az istállóba. Bement. Kapott enni, inni. Elaludt. Akkor a vénasszony kiment a három lányához:

– De az ördög kiírjon meg, hogyhogy nem tudátok elpusztítani? Beleszerettetek!

És fogja, üti-veri őket.

– Anyám – mondják a lányok –, ez még nálad is nagyobb ördög!

Majd éjszakára megint kivitte őket. Reggelre megint eltűntek. Mi lett belőlük? Három birka. Felébredt, látja, hogy nincsenek sehol a csikók. Eszébe jut a kis méh. Ott termett:

– Mit parancsolsz, édes gazdám?

– Nincs itt a lovam.

– Itt vannak – mondja. – Birkák lettek belőlük. Majd én kihajtom őket. Te meg csapd a fejükbe a kötőféket, akkor lóvá változnak!

Úgy is történt. Lóvá változtak. Hazavitte őket, bekötötte az istállóba. Bement, kapott enni, inni, és lefeküdt. A vénasszony még mérgeesebb, és kimegy egy bottal. Üti-veri a három lányt:

– Ugye beleszerettetek, azért nem tudjátok megölni?

Majd a harmadik éjszakán megint kivitte őket legeltetni.

Reggel, amikor felébred látja, hogy nincsenek meg a lovai. Eszébe jut a róka. Ott termett:

– Mit parancsolsz, édes gazdám?

– Azt parancsolom, hogy eltűntek a lovaim, hát hová lettek?

– No, ide figyelj – mondja. – Három tojás lett belőlük, anyjukból kotlóstyúk lett. Ott vannak a sutban, anyjuk rajta ül. Majd én felmegyek a padlásra, és összetöröm a tálaikat, fazekait. Akkor majd ő kijön, te meg bemégy, és a fejükbe csapod a kötőféket, akkor lóvá változnak. De majd akármennyi pénzt akar adni, te ne fogadd el. Majd azt kérd, azt a kis csikót, amelyiken már hét éve a legyek döngenek a szemétdombon!

Akkor a róka fogta magát, felment a padlásra, törte-zúzta az edényeket. A vénasszony nem állotta tovább, felkelt és rászólt:

– Hüss el te!

Akkor Árgyelus beugrott, a kötőféket hozzávágta a három tojáshoz. Mindjárt három ló lett belőle. Bevitte őket, bekötötte:

– De anyám, letelt a szolgálatom. Hanem most már fizess nekem!

– No, Árgyelus, adok neked huszonkét szekér aranyat.

– Nem kell nekem. Csak azt a girhes csikót add nekem, amelyiken már hét éve a legyek döngenek a szemétdombon!

Azt mondja a vénasszony:

– Hát csak nem nevettem ki magamat azzal a girhes csikóval!

– Hát ha nem adod, Isten veled!

Azzal indult, hogy elmegy. Akkor a lányok szóltak az anyjuknak:

– Anyám, ha nem tudott volna megőrizni bennünket, te levágtad volna a fejét; hát miért nem adod neki azt a girhes csikót?

– Menjetek hát, hívjátok vissza!

Addig a vénasszony mind kiszedte a zsírt a csikó lábából, és pogácsát sütött belőle. Amikor visszaért, odament a szemétre, nyakába vette a csikót, úgy vitte.

– Nesze ez a három pogácsa; jó lesz az útra.

Útközben egyszer csak megéhezett. Ledobta a nyakából a csikót, és leült enni. Egy morzsaszem leesett a pogácsából. A kis csikó felnyalta.

– Ajhaj – mondja –, de szép szőröd van, csikóm!

– Hát még ha megenném azokat a pogácsákat, olyan szép hatlábúvá változnám, hogy nem volna párom hét országon!

No, odaadta a pogácsát. Amit ő maga megevett, Árgyelus, még azt is kihányta, és nekiadta. Amikor megette, felszökött. Olyan szép hatlábú ló lett belőle, hogy az egész világon nem volt olyan. Ekkor így szólt hozzá:

– De gazdám, eddig te vittél, de most már én viszlek!

Felült rá. Egyenesen oda ment, ahol Tündérszép Ilona volt. Akkor felkapta, maga elé ültette a lóra, és indultak hazafelé. Az óriás lova rugdalta a jászolt:

– Kutyák egyék a húsozat, macskák igyák a véredet! Mit kérsz? Nincs mit enned, nincs mit innod, nincs szép gazdasszonyod?

– Van mit ennem, van mit innom, de már viszik a gazdasszonyomat!

Akkor az óriás megkérdezte:

– Ehetek, ihatok?

A ló így szólt:

– Ehetsz is, ihatsz is, az anyádat is megkúrhatod, úgysem éred utol.

Nem is evett, nem is ivott, lóra ült, és mentek, ők repültek, Árgyelus meg csak baktatott, mégsem érték utol. Akkor az óriás lova nyerített Árgyelus lovának:

– Testvérem, várj meg, mert mindjárt kiadom a párámat! Árgyelus lova visszanyerített:

– Hogy várnálak meg, mikor olyan rusnya állatot viszel! Menj fel vele – mondja – a levegőbe, és ugorj ki alóla, hogy szétolvadjon, mint a szurok!

Akkor a sárkány lova felrepült vele, és kifordult alóla. Az óriás leesett és elpusztult. Akkor a másik ló, az Árgyelus lova, bevárta, mert az a ló emennek a lónak a testvére volt. Akkor Árgyelus felesége átült rá, Árgyelus meg a sajátjára, úgy mentek hazafelé. Hazaértek, nagy lakodalmat csaptak. Ha meg nem haltak, máig élnek.

TERÍTS, ABROSZ

Volt, hol nem volt, egy szegény ember. Sok gyereke volt. De annyi gyereke volt, mint a rostán a lyuk, s három szöggel annál is több. Egyszer azt mondja a feleségének:

– Asszony, elmegyek, megölöm az Istent, amiért ezt a sok gyereket adta, de kenyeret nem adott.

Fogja a kalapácsot meg a baltát. Ahogy ment, találkozott a szent Istennel; koldusruhában volt.

– Hová mégy, szegény ember?

– Megyek megölni a szent Istent, mert sok gyereket adott, de kenyeret nem adott nekik.

– Na – mondja –, nesze ez a szamár. Ez a szamár olyan, hogy ha azt mondd neki: „Szarj pénzt, szamaram!”, akkor pénzt szarik.

No, elindult hazafelé. Hol esteledett rá, hol sem, éppen a komájánál. Betér a komájához:

– Jó estét, komám! Adj szállást egy éjszakára!

– Adok, komám – mondta.

– De vigyázz a szamaramra, nehogy azt mondd neki: „Szarj pénzt, szamaram!”

Egyszer csak gondolkodóba esett a komája:

„Vajon miért mondta, hogy ne mondjam a szamarának, hogy szarjon pénzt?”

Egyszer csak rászólt:

– Szarj pénzt, szamaram!

Akkor annyi pénzt szart, hogy azt sem tudta, hová tegye. Erre a koma kicserélte a szamarat, másik szamarat adott neki. Reggel hazament, szólt a feleségének:

– De asszony, kúrom az anyádat, ha nem voltunk valaha gazdagok, most gazdagok leszünk!

Fogja a lábasokat meg a tálakat, és odahordja a szamár farához. Akkor aztán rászólt:

– Szarj pénzt, szamaram!

De bizony nem szart, csak csupa ganét. A szegény ember fogta a kalapácsot, és fejbe vágta:

– Szarj hát pénzt – mondja –, szamaram!

Erre a számár kínjában teleszarta a fazekat ganével.

– No, asszony, becsapott a szent Isten! Hanem most már nem kegyelmezek neki; ha rátalálok, egyből megölöm.

Megint elindult megkeresni az Istent. A szent Isten leszállt rongyos ruhában, és találkozott vele.

– Hová mégy, szegény ember?

– Megyek a szent Istenhez, hogy megöljem, mert sok gyereket adott, de kenyeret nem adott nekik.

– No, nesze ez az abrosz; ha azt mondd neki: „Teríts, abrosz!” Akkor az egyik étel megy, a másik jön.

– Várj csak – mondja –, hadd próbáljam ki, nehogy becsapj!

Fogja, mondja neki:

– Teríts, abrosz!

Egyik étel ment, a másik jött.

– Köszönöm, szegény ember, kúrom az anyádat!

No, indult hazafelé. Megint találkozott a komájával, a kocsmárossal.

– No, komám, megint nálad aludnék.

– Nem baj, komám.

Ad neki enni, ad neki inni.

– De komám, vigyázz, nehogy azt találd mondani: „Teríts, abrosz!”

Erre aztán gondolkodóba esett a komája, a kocsmáros, hogy miért mondta, hogy ne mondjam: „Teríts, abrosz!” Amikor a komája elaludt, szólt:

– Teríts, abrosz!

Egyik étel ment, a másik jött.

– Ajha, ez jó lesz nekem – mondja –, úgyis kocsmáros vagyok!

Fogja, eldugja, másikat ad neki. A szegény ember hazamegy:

– De asszony, kúrom az anyádat, most már lesz mit egyenek az apróságok!

Azzal rászól:

– Teríts, abrosz!

Nem adott semmit, mert a komája kicserélte. Megint rászól:

– Teríts, abrosz!

Csak nem adott.

– No, most már mihelyt találkozom az Istennel, egyből megölöm!

Megint elindult arrafelé, amerre az öreg emberrel találkozott. Megint csak szembe jött vele a szent Isten. De a szent Isten koldusruhában volt.

– Hová még, ember? – mondja neki a szent Isten.

– Megyek megkeresni a szent Istent, hogy megöljem, mert sok gyereket adott, de kenyeret nem adott nekik.

– Ne menj sehová – mondja. – Nesze ez a bot. Azt kell neki mondani: „Ugorj, mankó!”

Fogja a botot, és elindult hazafelé. Hol esteledett rá, hol sem, éppen a komájánál, a kocsmárosnál.

– Jó estét, komám!

– Isten hozott téged is, komám!

– Megint eljöttem, hogy adj szállást egy éjszakára!

– Adok, komám – mondja.

Ad neki enni, inni.

– No, komám, én most alszom egy keveset, de vigyázz a botomra, nehogy azt mondd neki: „Ugorj, mankó!”

Majd a szegény ember elaludt. Egyszer csak azt mondja a komája, a kocsmáros:

– Vajon miért mondta, hogy ne mondjam: „Ugorj, mankó!” Lehet, hogy megint hozott nekem valamit.

Szól a kocsmáros:

– Ugorj, mankó!

A bot nekiugrott. Egyik sarokból a másikba kergette. Már majdnem agyonverte.

– Komám, az Isten áldjon meg, kelj fel, siess, szólj a botodnak, hogy ne öljön meg! Inkább visszaadom a szamaradat is, az abroszodat is!

Akkor a szegény ember rászólt:

– Lassan, lassan, botocskám!

Akkor nem verte tovább. Visszaadta a szamarat is, az abroszt is. Hazament a feleségéhez meg a gyerekeihez.

– De asszony, kúrom az anyádat, most már olyan urak vagyunk, hogy mi vagyunk a legnagyobb urak a világon! Azt ehetnek az apróságok, amit akarnak.

Elkiáltja magát:

– Teríts, abrosz!

Annyi volt az étel, hogy a sok gyerek azt sem tudta, melyikből egyék.

Megint kiáltott:

– Szarj pénzt, szamaram!

Most már volt pénz elég.

Megint kiáltott:

– Ugorj, mankó!

Ahány gyereke volt, mind meghalt, csak ők maradtak ketten.

Ha meg nem haltak, még ma is élnek.

A GYENGE EMBER

Volt, hol nem volt, egy szegény özvegyasszony. Annak a szegény asszonynak volt egy fia. De az olyan gyenge volt, hogy amikor jó erős szél fújt, ha meg nem kapaszkodik valamiben, őt is elvitte volna.

Majd egyszer nagyon sok légy szállt egy kis darab húsrá. Fogta magát, rácsapott a tenyerével. Egy csapásra száz legyet ütött agyon. A szegény gyenge ember kiírta a kalapja mellé, hogy „egy csapásra száz lelket ütök”! Aki látta, az egész falu bújt előle.

Egyszer csak kiment egy szép rétre, és lefeküdt aludni. Arra járt a sárkány, és elolvasta a cédulát a kalapján.

A szegény ember észrevette, felugrott:

– Ördög kúrja anyádat, minek olvasod a kalapomat?

– Ha Istent ismersz, szegény ember, elviszlek oda, ahová kívánod.

– No, sárkány, ördög kúrja anyádat, vigyél el anyádhoz!

A sárkány hátára vette a szegény embert, lerepült vele az anyjához.

– Ajhaj, anyám, én is erős vagyok, de a szegény ember százszor erősebb nálam.

– Hogyhogy, fiam?

– A kalapja mellé ki volt írva, hogy száz embert öl meg egy csapásra.

– No, fiam – mondja –, majd holnap megtudjuk, melyikőtök az erősebb.

No, megvirradt.

– No, szegény ember, gyerünk a nagy erdőbe, hozzunk fát!

Akkor a szegény ember fogta magát, elszaladt a faluba, az egyik boltban kötelet vásárolt. Amikor megvette a kötelet:

– No, gyerünk, sárkány, ördög kúrja az anyádat! Végy fel a hátadra!

Fogta magát, elment vele az erdőbe. Ott aztán szólt:

– Nézzük, melyikünk visz több fát, te vagy én!

A sárkány gyökerestül kihúz vagy negyven darabot.

– No, nekem ez elég – mondja.

– No, kúrom az anyádat, én annyi fát viszek, hogy még az anyádat is megégetem rajta!

Azzal fogta a kötelet, rákötötte az egyik fára, és elindult vele az erdő körül. Egyszer csak megszólal a sárkány:

– Mit akarsz, ember?

– Az egész erdőt elviszem – mondja –, hogy megégessem az anyádat.

– Az Isten áldjon meg, ne tedd! Inkább téged is hazaviszlek a hátamon.

– No, ördög kúrja anyádat, úgy legyen, mert máskülönben viszem az erdőt, és megégetem az anyádat!

Akkor a sárkány felvette a fát, a szegény ember meg felült a fatetejére; úgy vitte haza. Majd a sárkány szólt az anyjának:

– Ajhaj, anyám, ez az ember most már elpusztít bennünket, mert olyan erős, hogy az egész erdőt hozni akarta, hogy téged megégesen!

A sárkány anyja azt mondja:

– Nem igaz, fiam, csak tettette magát. Hanem tedd próbára: menjetek ki a Dunára, és hozzatok vizet, hogy ki hoz több vizet.

Akkor a sárkány szólt neki:

– Gyere, most meg menjünk vízért!

– Hát gyerünk! – mondta a szegény ember.

A sárkány hátára vett száz hordót, a szegény ember meg fogott egy ásót, és elindultak a Dunára. No, amikor odaértek, a sárkány megtöltötte a száz hordót. A szegény ember meg ásni kezdett egy kis folyót. Amikor a sárkány látta, megkérdezte tőle, hogy mit akarsz?

– Az egész vizet ráeresztem a házatokra, hogy az anyád belefulladás!

– Ha Istent ismersz, ne tedd! Inkább hazaviszlek a hátamon.

– No, legyen úgy!

Hátára vette és hazavitte. A sárkány aztán szólt az anyjának:

– Ajhaj, anyám! Az egész vizet rád akarta eresztetni, hogy belefúljon! De hogyan tudnánk elpusztítani?

– Fiam, úgy pusztítjuk el, hogy ma éjszaka éjfélkor, amikor alszik, bemegy a kardoddal, és levágod.

A szegény ember meg mindent kihallgatott a kulcslyukon át. No, majd beesteledett. A szegény ember fogta magát, szed egy zsák követ a vasútról, és az ágyára teszi, ő meg az ágy alá feküdt. A sárkány egészen éjfélig mindig fente a kardját. Éjfélkor bement hozzá, és elkezdte csapkodni. Úgy csapkodta, hogy a kövek szikráztak. No, csapkodta vagy két óráig, azután bement az anyjához. Mondta neki:

– No, anyám, olyan apróra vágtam, mint a mák. Még a csontja is szikrázott.

Akkor a szegény ember előbújt az ágy alól, és lefeküdt a rendes helyére. Egyszer aztán szól a sárkány anyja:

– Eredj fiam, dobd már ki a csontját, hogy ne legyen itt!

Amikor a sárkány bement, látja ám, hogy a szegény ember pipázik.

– Ördög kúrja anyádat, meg téged is! Nem tudom, mi volt itt az éjjel; úgy csípett, mint a bolha.

Mikor a sárkány ezt hallotta, beszaladt az anyjához:

– Ajhaj, anyám, nincs semmi baja! Még azt mondta, hogy a bolhák csípték! Az életünkre tör ez az ember!

– Fiam, menj be hozzá tüstént, és add meg, amit kér, csak menjen innét!

A sárkány bement hozzá, szólt neki:

– Ember, az Isten áldjon meg, adok tizenöt zsák pénzt, csak menj már haza!

De a szegény ember is alig várta, hogy megszabadulhasson a sárkánytól, mert még a szelétől is félt.

– Akkor megyek el – mondja a szegény ember –, hogyha hazaviszed nekem azt a pénzt, és engem is elviszel a hátadon.

– Elviszlek, az Isten áldjon meg – mondja –, csak ne bánts tovább!

Hátára vette a tizenöt zsák pénzt, ő meg felült a tetejére. Hazavitte, letette; lerakta a pénzt is. Fogta magát a sárkány, azt se tudta, hová legyen, hogy meg ne ölje. A sárkány nagyon félt, de a szegény ember még jobban. A sárkány hazament az anyjához; a szegény ember meggazdagodott. Amíg a pénzből tartott, mindig evett; amikor a pénz elfogyott, ő is felfordult.

Ha meg nem halt, máig él.

A SZEGÉNY EMBER ÉS AZ ÖRDÖG

Volt, hol nem volt, egy ember. No, az az ember jól bírta magát. Volt egy fia, tizenhárom éves. Annyira szerette, hogy ugyancsak! Egyszer megbetegedett a fiú. Vitte egyik doktortól a másikhoz, de nem tudták meggyógyítani. Meghalt. Közben minden vagyonát, amije csak volt, rááldozta. Maradt még három hold földje. Azt is eladta, nagy bánatában, azt is elitta. Egyszer megint a kocsmában ült, de nem volt pénze pálinkára. (Már nagyon itta a pálinkát.) Egyszer odamegy az ördög:

- Mit csinálsz, pajtás?
- Mit csinállok? Itt ülök.
- Innál pálinkát?
- Innék bizony – mondja –, csak volna.
- Rendelek neked, ha azt a mágneshegyet szétvered. Meg ezt a zsíros tarisznyát is neked adom.

(De az a zsíros tarisznya olyan volt, hogy valahányszor megrázta, mindig megtelt pénzzel.)

- Belemegyek, ha nekem adod a tarisznyát.
- Neked adom – mondja.

Fogta magát, indult. Mikor odaért a mágneshegyhez, ásni kezdett, de még egy ásónyomot sem bírt kihányni belőle. Majd lefeküdt, és azt álmodta, hogy ha kimegy a fiához a temetőbe, és háromszor megkerüli a sírját, a fiú feltámad, és majd ő széjjelhányja a hegyet. Ki is ment a fiához a temetőbe, és háromszor megkerülte a sírját. A fia feltámadt, és így szólt:

– Ahaj, apám, de szeretsz, hogy még itt is felkeresel! Tudom, miért jöttél. Várj meg itt, amíg visszajövök!

A halott fiú fogta magát, elment a hegyhez, és széjjelhányta. Az ember meg visszament a kocsmába. Az ördög megint csak ott volt.

- No, pajtás, elvégeztem a teendőt.
- Iszol valamit? – mondja neki az ördög.
- Iszom – azt mondja –, pálinkát.

No, annyit rendelt neki, hogy berúgott tőle, és akkor egy másik tarisznyát adott a zsíros helyett. Akkor a szegény ember hazament. Mondta a feleségének:

– Asszony, megint gazdagok vagyunk!

– Hogyhogy, férjem? – mondja.

– Ehe – mondja –, itt ez a zsíros tarisznya; az éjjel szolgáltam!

Meg akarja rázni, de nem jött belőle pénz, mert az ördög kicserélte. Azt mondja a szegény ember:

– No, ördög kúrja az anyját, majd megtáncoltatom, amiért becsapott!

Következő éjszaka megy a kocsmába; megint ott találta az ördögöt.

– Ej, te ördög – mondja –, becsaptál; nem azt a tarisznyát adtad, amelyiket kellett volna.

– No, most majd odaadom – mondja. – Látod-e azt a kertet? Ha azt a szőlőt reggelre leszüreteled, hozol belőle egy pohár bort, akkor neked adom.

Akkor az ördög megint rendelt neki italt. Utána elment a kertbe. De hát részeg volt, lefeküdt és elaludt. Megint azt álmodta, hogy ha elmegy a fiához a temetőbe, és háromszor megkerüli a sírját, akkor a fia feltámad, s majd ő leszüreteli. Erre felugrott, elszaladt a fiához a temetőbe. Háromszor megkerülte a sírját. A fia feltámadt.

– No, apám, elhiszem, hogy szeretsz, mert még itt is felkerestél. Hanem várj meg itt, mindjárt jövök!

Azzal a fiú fogta magát, elment a szőlőskertbe és leszüretelte. Még egy pohár bort is hozott. Ekkor a szegény ember elvitte a bort a kocsmába az ördögnek. Az ördög megint becsapta, másik tarisznyát adott neki. Akkor hazament, és szólt a feleségének:

– No, asszony, megint meggazdagodtunk!

– Hogyhogy?

– Ezt a tarisznyát szolgáltam az éjszaka.

Fogja, megrázza, de nem jött belőle semmi:

– No, ördög kúrja az anyját, megint becsapott! De többször már nem csap be!

Harmadik éjjel megint elment a kocsmába. Megint ott találta az ördögöt.

– Te ördög, ugye hogy megint becsaptál?!

– No, most már neked adom, ha elhozod nekem a király lányát.

Azt mondja a szegény ember:

– Add ide előbb a tarisznyát, mert kétszer már becsaptál, s nem akarom, hogy harmadszorra is becsapj!

Odaadja a tarisznyát. Kipróbálja. Ahányszor megrázta, mindig megtelt pénzzel. No, a szegény ember örömeiben ivott, berúgott, aztán elindult a király palotájába. Útközben beleesett egy árokba és elaludt. Mikor elaludt, azt álmodta, hogy ha kimegy a temetőbe a fiához, és háromszor megkerüli a sírt, akkor a fiú feltámad. Erre felugrott, és kiment a temetőbe. Akkor a fia feltámadt.

– Ahaj, tata – mondja –, de szeretsz, hogy még itt is felkeresel!

– Fiam, még egyszer segíts rajtam, többször már nem kell. Úgyis miattad szegényedtem el! De most már mindenem visszakerült. Menj el a királyhoz, lopd el nekem a lányát!

Akkor a halott fiú elment a királyhoz, a tizenharmadik emeletre. Ott aludt a királylány. Száz katona őrizte a lányt. A fiú pontosan éjfélkor odament. A száz katona elaludt. Elvitte a királylányt.

De az ember nem adta oda az ördögnek, mert szép volt; megtartotta magának. De az ördög elment a szegény emberhez, és elvette tőle, mert úgy írták meg a szerződést. Az ördögök ördögöt csináltak a lányból; egyik is, másik is parancsolgatott neki.

A szegény ember meg hazament, megrázta a zacskót. Ahányszor megrázta, mindig megtelt. Annyi pénze volt, hogy azt sem tudta, hova tegye. Evett, ivott; ha meg nem halt, még ma is él.

A VADÁSZ

Volt, hol nem volt, egy hét ország királya. Annak a hét ország királyának volt egy felnőtt lánya, és volt tizenkét vadásza is. A lány már olyan korú volt, hogy a királyok, hercegek jártak leánykérőbe, de nem ment hozzá egyikhez sem. Mondja neki az apja:

– Miért nem mégy férjhez, lányom?

– Addig nem megyek férjhez, tata, amíg a szent Isten nem jön értem.

Egyszer a lány megharagudott a fővadászra, és elcsapta. No, a vadász elment az orosz cárhoz, és beállt hozzá vadásznak. A cár fia egyszer meglátta a magyar király lányát, és amint meglátta, rögtön beleszeretett, és búslult utána. Mondja neki egyszer a vadász:

– Miért búslakodsz, cár fia?

– A király lányáért.

Azt mondja a vadász:

– Mit adsz, ha elhozom?

– Mit adok? Annyi pénzt, hogy amíg élsz, mindig elég lesz neked.

– No, akkor csináltass egy négylovas hintót, és vonasd be színes papirossal; ugyanúgy a kocsist is, meg engem is. Meg még kell egy főtt tyúk, egy meleg cipó és egy kulacs bor.

Alig mondta ki, máris megvolt. Felült, és elindult a királyhoz. Útközben megszólalt:

– Állj meg, kocsis! Ezt a cipót tedd abba a bokorba, ezt a tyúkot tedd a másik bokorba, a kulacs bort tedd a harmadik bokorba!

Ezután továbbmentek a királyhoz. Mikor a királylány meglátta:

– Mindjárt jövök, szent Isten!

A lány befutott, magára vette a ruháját és kiment. Felült a hintóba, és elment a vadással. Apja azt gondolta, hogy:

„Csakugyan a szent Isten jött el a lányomért!”

Útközben megszólal a vadász:

– Állj meg, kocsis! Eredj, hozz elő abból a bokorból egy meleg cipót!

A lány mondja:

– Azért törtem magamat utánad, mert te adsz is, veszel is.

Menek tovább.

– Állj meg, kocsis! Eredj, hozz elő abból a bokorból egy főtt tyúkot!

A lány mondja:

– Azért törtem magamat utánad, mert te adsz is, veszel is.

Mentek tovább.

– Állj meg, kocsis! Eredj, hozz elő abból a bokorból egy kulacs bort!

A lány mondja:

– Azért törtem magamat utánad, mert te adsz is, veszel is.

No, továbbmentek, ettek, ittak. De amikor már a cár palotája felé közeledtek, a lány felismerte a vadászt. Azt mondja a lány:

– A cár fiának viszel?

A kocsis mondja:

– Igen.

– No, inkább te vedd el feleségül, mint hogy annak vigyél!

Ekkor a kocsis hazahajtotta a lovakat, a vadász meg kézen fogta a feleségét, kiment vele a falu szélére, és épített magának egy kis kunyhót. Csak hogy éheztek, nem volt mit egyenek. Egyszer csak azt mondja az asszony a férjének:

– Eredj, add el ezt az arany kötényt!

– És mennyiért adjam?

– Száz pengőért!

Fogja, elindul a köténnyel, hogy eladja. Találkozik három betyárral. A három betyár édestestvér volt. Szól a három betyár:

– Jó reggelt, vadász pajtás!

– Isten hozott benneteket is.

– Hová mégy?

– Megyek eladni ezt az arany kötényt.

– És mennyiért adod?

– Száz krajcárért.

Fogják, kifizetik. A három betyár vidáman, jókedvűen megy hazafelé, hogy becsapták a vadászt. A vadász is hazaérkezett a feleségéhez:

– No, eladtad?

– Eladtam – mondja.

– Mennyiért?

– Amennyiért mondtad.

Azzal odaadja a pénzt. Mit lát? Hogy száz krajcár, nem száz pengő.

– Aj, de bolond vagy, férjem. Hát én nem azt mondtam, hogy száz krajcárért add, hanem száz pengőért.

– No, máskor majd úgy teszek – mondja.

Felelték a pénzt. Másnap azt mondja:

– Eredj, add el ezt a szoknyát!

– És mennyiért adjam?

– Száz pengőért.

Elindul, megint találkozik a három betyárral.

– Nézzétek csak – mondja –, hoz valamit. Hová mégy, vadász pajtás?

– Eladni ezt az arany szoknyát.

– És mennyiért adod?

– Száz krajcárért.

Fogják, kifizetik. A három betyár vidáman, jókedvűen megy hazafelé. A vadász is hazaért.

– No, férjem, eladtad?

– Eladtam – mondja.

– Mennyiért?

– Amennyiért mondtad.

Mit lát? hogy megint száz krajcára van.

– Ahaj, férjem, de bolond vagy! Nem száz krajcárért mondtam, hanem száz pengőért!

– No, majd legközelebb – mondja.

Felelték a pénzt. Majd másnap:

– Eredj – mondja –, add el ezt az arany köntöst.

– És mennyiért adjam?

– Száz pengőért.

Megint elindul. Találkozik a három betyárral.

– Hová mégy, vadász pajtás?

– Megyek eladni ezt az arany köntöst.

– És mennyiért adod?

– Száz krajcárért.

Fogják, kifizetik. Vidáman, jókedvűen mennek hazafelé. A szegény vadász is hazaért.

– No, feleség, eladtam.

– Mennyiért?

– Amennyiért mondtad.

Mit lát? hogy megint csak száz krajcár.

– De én nem ennyiért mondtam, hanem száz pengőért!

– No, majd legközelebb.

– Igen, de most már mit adsz el – mondja –, mert most már nincs semmim, csak ez az egy szál ruha rajtam! Ha ezt is eladod, hát meztelenül csak nem járhatok!

No, aztán a vadász felkel, és kimegy az erdőbe. Fog egy nyulat. Madzagot köt a nyakába, és úgy vezeti. A nyúl ugrál. Megint jön a három betyár.

– Jó reggelt, vadász pajtás!

– Takarodjatok – mondja –, ördög kúrja anyátokat! Kicsaltátok belőlem az arany kötényt, az arany szoknyát, az arany köntöst, de ezt a hírmondót már nem csaljátok ki!

A három testvér összebeszél:

– Aj, ez nekünk is jó volna... Hát mennyiért adod, vadász pajtás?

– Száz pengőért.

Kifizetik a száz pengőt, ő meg hazamegy.

– No, feleség, most már száz pengőt hoztam.

A három betyár is hazament. Azt mondja a legidősebb:

– Testvérek, hadd üzenjek én az apósomnak meg az anyósomnak, mert messze laknak.

– Hát üzenj!

Nyakába kötnek egy kis cédulát meg száz pengőt, és eleresztik. A nyúl elment. Várják egy napig, két napig, csak nem jön vissza a nyúl.

Majd a vadász falujában vásár volt. A kupecsek arra mentek el a kunyhója előtt, és otthagytak egy beteg lovat, mert beragadt a sárba. A vadász odament, kiemelte, beledugott a fenekébe egy kis kerek tükröt és hazavitte. A három betyár megint találkozott vele.

– Nézd csak, testvér – mondják –, megint hoz valamit. – Jó napot, vadász pajtás!

A vadász így szól:

– Takarodjatok, ördög kúrja anyátokat! Kicsaltátok tőlem az arany ruhákat, meg a hírmondót, de ezt a pénzszarót már nem csaljátok ki!

A három testvér azt mondja:

– Becsaptál, mert a hírmondó nem jött vissza.
– Nem ám – mondja –, mert nem adtatók neki enni.
– Lehet, hogy azért – mondja a három testvér. – De ne beszéljünk vele haragosan, mert akkor nem adja el nekünk ezt a pénzszarót!

A három testvér közül az egyik a ló fara mellett állt. Meglátta a tükröt a fenekében. Odaugrik a testvéreihez:

– Aj, testvérek – mondja –, tele van. Hát mennyiért adod?
– Száz pengőért.

Fogják magukat, kifizetik a száz pengőt, hazaviszik a lovat, bekötik az istállóba. A legidősebb testvér rákezd:

– Testvérek, én vagyok a legöregebb, és már kevés a pénzem; nekem szarjon legelőször.

– Jól van, testvér – mondják –, csak ne sajtoltass ki belőle mindent! Nekünk is hagyj valamit!

Fogja a szép lepedőket, aláteríti. Reggel, mikor kiment, látja, hogy mind össze van rondítva, le van hugyozva. Fogja, összehajtogatja, a jászol alá dugja. Jön a középső testvér:

– No, bátyám, hogy állsz?
– Ej, öcsém, alig bírok vele: három ládával szart!
– Akkor add ide nekem is, bátyám – mondja.
– Eredj, vidd el – mondja.

Elvitte a másik is, ő is bekötötte az istállóba, szép fehér lepedőket terített alá. Reggel látja, hogy mind összerondította, lehugyozta. Ő is összemarkolta, és a jászol alá hajította. Jön a legkisebb testvér:

– No, bátyám, mit csinált?
– Aj öcsém (*a mesélő legyint*), öt ládányi van már a zsákban.
– Akkor hozd el hozzám is, bátyám – mondja.

Fogja, hazaviszi. A ló fejét felkötöti a gerendához, a fara lefelé áll. Alárakja a lepedőket. Hát mit lát? Abban a percben mindet összerondította, lehugyozta a szerencsétlen ló, mert nagy kínjában rájött a szükség. Fut a bátyjához:

– Ajhaj, bátyám, nálam mindent összeszart!
Mondja a másik:

– Nálam is.

Mennek a harmadik bátyjukhoz:

– Nálam is.

– No de most már gyerünk, fogjuk el a vadászt, és öljük meg!
Útközben látják, hogy a vadász egy farkast fogott, és azt vezeti.
– Testvérek, megint hoz valamit – mondják.
– Jó napot! – mondják mérgesen a betyárok. A vadász azt mondja:
– Takarodjatok, ördög kúrja anyátokat! Kicsaltátok tőlem az arany ruhákat, a hírmondót, a pénzszarót, de ezt a juhszaporítót már nem csaljátok ki!
A három testvér összebeszél:
– Ne beszéljünk vele haragosan, mert akkor nem adja el. – Mi az a juhszaporító? És mennyiért adod?
– Száz pengőért.
Kifizetik, hazamegy, ők is hazamennek. Azt mondja a legöregebb testvér:
– Testvérek, nekem már fogytán van a pénzem, hadd szaporítson nekem legelőször!
– Rendben van, testvér!
No, volt négyszáz birkája, közójük eresztette. Mindet megfojtotta:
Reggel megy oda az öccse:
– No, bátyám, hogy állsz?
– Ajha, öcsém, kilenc órakor eresztettem ki az elsőt, most ment ki az utolja.
– Akkor hozd el hozzám is!
Ő is elviszi, az ő juhait is megöli. Megy a harmadik testvér, a legkisebbik:
– No, bátyám, hogy állsz?
– Aj, öcsém, annyi van, hogy nem is győzöm összeszámolni.
– Akkor hozd el hozzám is!
– Itt van, viheted!
Elviszi ő is. Az ő juhait is mind megölte. Sírva fut a bátyjához:
– Bátyám, az enyémeiket mind megölte!
– Az enyémet is! – mondja a másik.
Mennek a legöregebbik testvérükhöz:
– Nézd csak, testvér, a miénket mind megölte!
– Az enyémeiket is!
– De most már aztán gyerünk a vadászhoz, öljük meg, mert mindannyiunkat tönkretett!

No, amíg odaértek, közben a vadász kiment az erdőbe, és vágott egy nagy bunkósbót. Látja ám a három testvér, hogy megint visz valamit.

– Nézzétek – mondják –, megint hoz valamit!... Jó reggelt, vadász testvér!

– Takarodjatok – mondja –, ördög kúrja anyátokat! Kicsaltatok tőlem az arany ruhákat, a hírmondómat, a pénzszarót, a juhszaporítót, de ezt a fiatalító bótot már nem fogjátok kicsalni tőlem!

– Mi az?

– Fiatalító bót.

A három testvér összebeszél:

– Ne szóljatok hozzá haragosan, mert akkor nem adja el. Mert bizony már nem vagyunk fiatalok, jól jönne nekünk... Hát mi is az? – kérdezik.

– Fiatalító bót.

– És mennyiért adod?

– Száz pengőért.

Fogják magukat, kifizetik, és a három testvér hazaindul. Megszólal a legöregebbik:

– No, testvérek, sógornétek a legöregebb; hadd fiatalítsam meg először őt!

Hazamegy. A felesége a sarokban ül.

– Megfőztél már?

– Dehogy főztem, hiszen most ettél!

– Ne jártasd a szád! – mondja. Megmarkolja a bótot (*a mesélő mutatja*), puff a fejére! Hát látja, hogy egyszeribe meghalt. Odafut hozzá, és megrázza, de látja, hogy már meghalt.

– No, ez csakugyan megfiatalodott.

Megfogja, benyomja az ágy alá. Jön a másik testvér:

– No, bátyám, hogy állsz?

– Nem láttad a sógornédát? Olyan fiatal, mintha tizenhat esztendő lenne. Most ment el vízért. Mikor hazajön, még én is szólok neki, hogy engem is vágjon fejbe.

– Add hát ide nekem is, testvér – mondja.

Odaadja. Hazaszalad.

– Mit csinálsz itt?

– Söprögetek – mondja.

Megfogja, fejbe vágja. Hát látja, hogy egyszeribe meghalt. Fogja magát, gyorsan-gyorsan belöki az ágy alá, mert már jön a legkisebbik testvére.

– No, bátyám, hogy állsz?

– Ahaj, öcsém – mondja –, mintha tizenhat esztendő lenne!

– Add hát ide nekem is, bátyám – mondja.

Odaadja. Hazaszalad, fogja magát, szó nélkül fejbe vágja az asszonyt. Egyszeribe meghalt az is. Sírva fut a bátyjához:

– Nézd csak, bátyám, meghalt a feleségem!

– Az enyém is, az enyém is! De most már aztán gyerünk a vadászhoz, öljük meg!

Azalatt a vadász koporsót vásárolt, és kivágott rajta egy darabot a szájának meg az orrának meg a szemének.

– Te meg, asszony, ülj a sutba, és ha nem tudsz sírni, dörzsöld be a szemedet hagymával!

Belép a három betyár. Szólnak neki, „hogy miért sírsz”?

– Hogyne sírnék – mondja –, mikor a férjem már harmadik hete holtan fekszik.

– Ne hazudj – mondja –, hiszen tegnap vettem tőle egy botot.

– Már bizony három hete, hogy meghalt.

A három betyár azt mondja:

– Nem érzünk rajta semmi szagot.

– Dehogynem – mondja az asszony.

Odamegy az első és megszagolja; ő meg leharapja az orrát. Erre az így szól:

– Én nem érzek semmi szagot. Eredj te, testvér – mondja –, hátha te érzel.

Megy a másik, ő is megszagolja, neki is leharapja az orrát, ő is azt mondja:

– Én sem érzem. *(A mesélő síró hangon beszél, orrát befogja.)*

Odamegy a legkisebbik, az ő orrát is bekapja.

– Nézzétek, leharapta az orromat!

Mondja a másik kettő:

– Az enyémet is, az enyémet is!

Mikor mind a három emberrel elbánt, akkor a felesége – a vadász felesége – felállt; nála volt egy nagy bot, ráütött vele a férjére, az felkelt. A három testvér így beszélt:

– Ez már csakugyan az lehet; olyan bot, amelyik a halottat megeleveníti. Hát mennyiért adod ezt a botot?

– Száz pengőért.

Fogják, kifizetik. Fogja magát a három testvér, elindulnak a király városába. Bemennek a kocsmába, és isznak egy-egy féldeci pálinkát.

– Mondd csak, kocsmáros, mi hír a városban?

– Holtan fekszik a király tizenhat éves lánya.

A három betyár fogja magát, szaladnak a királyhoz.

– Adjon Isten, felséges királyom!

– Isten hozott benneteket is, emberek. Mi járatban vagytok?

– Hallottuk, hogy meghalt a lányod. Mit adnál érte, ha feltámasztanánk?

– Nektek adnám a fele királyságomat meg a legkisebbik lányomat.

– No, hol van?

Bevezeti őket abba a szobába, amelyben holtan fekszik a lány. Bemennek, magukra zárják az ajtót; a legöregebb fogja a botot, és mellbe vágja a lányt. A másik testvér rászól:

– Ejnye, bátyám, még ha élne, ettől is meghalna! Add ide nekem!

Fogja a másik, rávág a lába szárára. Úgy ráütött, hogy mindjárt eltört mind a két lába. A legkisebb testvér megszólal:

– Most már ha feltámadna, akkor se tudna lábra állni, mert eltört a lába. Add ide nekem!

Úgy rávág a talpára, hogy kiesik a koporsóból. Ekkor fogták magukat, elszaladtak. Hová mentek, hová sem, a vadászhoz. Elfogták, bedugták egy zsákba, a zsák száját bekötötték, és vitték a Dunára, hogy beledobják. Egy kocsmára akadtak:

– Gyerünk, igyunk pálinkát, akkor könnyebben elbánunk vele!

Bementek, ittak. Azalatt az ember kiabálni kezdett:

– Nem megyek én Bécsbe királynak!

Meghallotta egy kocsis. Odafutott:

– Majd megyek én – mondja.

– Hát akkor gyere ide!

Kibújt a zsákból, a kocsis meg belebújt. Kijött a három testvér, meglóbálták, beledobták a vízbe. Ekkor a vadász bevizezte a ruháját, felült a hintóra, és utánuk hajtott.

– Az Isten áldjon meg benneteket, amiért bedobtatok! Nézzétek, mit hajtottam ki a vízből!

A három testvér azt mondja:

– Kúrom az anyját, de meggazdagodott! Van-e még ott?

– Van bizony!

Fogja magát a három testvér, begázol a Dunába, hogy ők is kihajtsanak valamit. Ott állt a pap meg a felesége. Az asszony odaszól a papnak:

– Menj már, segíts nekik, mert mindet ki akarják hajtani!

A pap így szól:

– Megyek, de ha integetek a kezemmel, gyere te is segíteni.

A pap bement a vízbe. Fuldokolt, levegő után kapkodott (*a mesélő kezét felnyújtja, mozgatja*). A felesége azt gondolta, hogy őt hívja. Bement ő is. Mind ott fulladtak. A vadász hazament, a feleségét felültette a hintóra, bementek a városba, nagy házat vettek a fő utcán, beköltöztek kettesben. Addig laktak benne, amíg meg nem haltak.

Ha meg nem haltak, lehet, hogy még most is élnek.

PAP, KÁNTOR ÉS HARANGOZÓ

Volt, hol nem volt, egy gazdag paraszt. Annak a gazdag parasztnak olyan szép felesége volt, hogy ő volt a legszebb a faluban. Szerelmes volt bele a pap is, a kántor is, a harangozó is. No de ők nem tudták, hogy mind a hárman szeretik.

Majd egyszer a pap félrevonta az asszonyt:

– Mikor menjek?

– Hét órakor.

A kántor is mondja: – Hát én mikor menjek?

– Nyolc órakor.

A harangozó azt mondja: – Én meg kilenc órakor megyek.

Mindegyikük száz-száz forintot ígért neki. De az asszony férje mindenről tudott, mert az asszony elmondta neki. Azt mondja neki a férje:

– Úgy intézd, hogy majd lássam az ablakból!

Egy kis házikót épített az ablak mellé.

Jön a pap.

– Add ide a száz forintot!

Amikor odaadta a száz forintot, vetközni kezdett, hogy megy az ágyba. Akkor a paraszt megzörgette az ablakot:

– Nyisd ki, feleség!

Azt mondja az asszony:

– Ahaj, hova bújtassalak, pap? Eredj – mondja –, bújj el a gabonahombárban!

Erre a pap kiment és elbújt. A paraszt szólt:

– Most már megyek.

Akkor jött a kántor. Amikor ő is feküdni készült az ágyba, akkor a férje megzörgette az ablakot:

– Nyisd ki, feleség!

Erre azt mondja:

– Fuss el rögtön a hombárba!

Hová menjen? Odament ő is a pap mellé, egy ládába. Akkor jött a harangozó. Annak már nem volt, csak hetven forintja:

– A többi majd meghozom!

Amikor az ágyba akar feküdni, megint megzörgették az ablakot. Erre a harangozó is futott a hombárba. Ott mind a hárman összetalálkoztak.

– Hát ti mit kerestek itt, te pap, meg te kántor? Én meg a harangozó vagyok.

Most már mind a hárman együtt voltak. Akkor a paraszt így szólt:

– Azért jöttem, hogy kitakarítsam a hombárt.

Bemegy, hát látja, hogy ott vannak mind a hárman.

– Hát ti mit kerestek itt?

No, a papot meg a kántort elengedte. A harangozónak meg azt mondta:

– No, ha nem teszed meg, amit mondok, beléd szúrom ezt a vasvillát!

Fog egy gyertyát, és beledugja a fenekébe. Négykézlábra állította, úgy hagyta addig, amíg a gyertya le nem égett. Akkor azt mondta:

– Na, most már mehetsz!

Másnap éppen vasárnap volt. Az asszony szép ruhát vett a pénzből. Majd amikor elmentek a templomba, már mindenki a helyén ült. A pap éppen a szentséget végezte. Majd amikor megfordult, meglátta a szépasszonyt.

– Ahaj, Rózsi – mondja –, de szép ruhád van!

Azt mondja a kántor:

– Az is a mi pénzünkből!

Azt mondja a harangozó:

– Az én fenekemből meg gyertyatartót csináltak!

Akkor az emberek a templomban így beszéltek:

– Megbolondult a pap meg a kántor meg a harangozó!

Kimentek a templomból, hazamentek.

Ha meg nem haltak, máig élnek.

A FIÚ, AKI A HÚGÁT KERESTE

Volt, hol nem volt, egy szegény paraszt meg a felesége. Annak a parasztnak volt egy lánya meg egy fia. Egyszer négyesben levétették magukat, négy fényképet csináltattak. Mindegyiküknek a nyakában volt egy arany nyakék. Egyszer egy nagy cirkusz érkezett a faluba, és a kislány odament bémészzkodni. Addig bémészzkodott, hogy már mindenki elment, csak a kislány maradt ott. Akkor a cirkusz tulajdonosa megfogta a lányt, és feltette a szekérre. Ezután továbbmentek.

Majd hét-nyolc év elmúltával a fiú felnőtt:

– De apám, akármit ad Isten a fejemre, addig megyek, amíg csak meg nem találok a húgomat, akár holtan, akár elevenen.

Akkor a fiú betyárruhát csináltatott magának, a nyakába karikásostort kötött. Felnyergelte a lovát, és útnak indult. Addig ment, addig járt, amíg egy roppant nagy erdőbe ért. Abban az erdőben huszonnégy betyár volt. Fogta magát, és kopogtatott. Akkor a betyárok megijedtek, a pisztolyukat mind ráfogták.

– Ejnye – mondja –, hogy bánthatjátok a felebarátotokat? Hiszen én is olyan betyár vagyok, mint ti.

– És miért jársz egymagadban?

– Én egymagám annyit végzek, mint ti huszonnégyen.

– No, akkor hisszük el, hogy hát van itt egy király, és a kerítésen ül egy kakas. Amiatt sohasem tudjuk kirabolni a királyt, mert amikor be akarunk menni, mindig kikiabál bennünket. De ha azt lelövöd, az első emberünk leszel.

Ekkor odamentek. A kakas kukorékolni akart. A fiú meg egyenesen a szájába lőtt. Bementek és kirabolták a királyt.

No, hagyjuk őket ott, gyerünk a lányhoz.

A lány a cirkuszban halálugrásokat végzett. De a lány már nagy volt ám, és olyan szép volt, hogy kimondhatatlan szép. Egyszer csak gondolt egyet a lány:

„Miért kelljen ennyi sok ember előtt meghalnom? Inkább megyek, a Dunába vetem magamat.”

Amikor a Dunába akart ugrani, a bátyja éppen a lovát fürösztötte. Látja, hogy a lány a Dunába ugrik. A fiú utána ugrott, és elvitte a

barlangjába. No, majd egyik héten megint elmentek a királyhoz lopni. A király lányát is elrabolták.

– No, ezt én veszem feleségül – mondta a vezér –, a királylányt meg a második vezér fogja elvenni.

No de mivel sok férfi volt együtt, nem merték ott tartani a két lányt, hanem elvitték őket egy öregasszonyhoz. Hordtak nekik ételt, italt. No de közben a király is elszegényedett, ő is eljárt lopni. Úgy akadt, hogy elment lopni az öregasszonyhoz, és az egyik lányt is ellopta. Nem a sajátját, hanem a fővezér szeretőjét. Írt egy cédulát, hogy ez meg ez ellopta. Akkor az a betyár hazament, és szólt a huszonnégy emberének, hogy tegyenek fel álarcot. Elmentek a királyhoz és visszalopták. A fiú aztán hazavitte, és lefektette az ágyba. A lány az ágyban feküdt, a fiú meg az asztal mellett ült. De a lány ruhája az asztalon volt. A lány elaludt; hanyatt fekve aludt. A fiú oda akart menni, hogy mellé feküdjön. Ahogy odalépett, meglátta a nyakában a kis nyakéket. Titokban leakasztotta és megnézte. Hát látta, hogy a húga. Azt mondja a fiú:

– Ez én vagyok, ez az apám, ez az anyám, ez meg a húgom.

De most már ám imádkozott a szent Istenhez a fiú, hogy bocsásson meg neki, amiért a saját húgát akarta feleségül venni. Jó, hogy az Isten annyi erőt adott belé, és annyi esze volt, hogy nem feküdt mellé. Ekkor felébresztette, nevéen szólította:

– Te vagy a húgom, Ilonkám! Én meg a bátyád vagyok.

– Ne mondd! – mondja a lány.

– Ha nekem nem hiszel; nézd meg ezt a nyakéket!

Akkor a lány összehasonlította a kettőt egymással. Az is rá volt írva, hogy mikor készült. Éppen akkor készült az egyik, mint a másik. A lány is ráismert az apjára, meg az anyjára, és most már a bátyjára is. Akkor a betyár mindjárt szólt a huszonnégy embernek.

– Embereim, várjatok meg, mindjárt jövök!

Akkor felült a lovára, a húgát maga elé ültette, hazament az apjához. Megörültek a lányuknak, nagy mulatságot csaptak. A huszonnégy betyár még most is várja.

Ha meg nem halt, máig él.

A ROSSZ KIRÁLYNÉ ÉS A JÓ VARGÁNÉ

Volt három fiú. Az a három fiú kollégiumban tanult. No, annyira kitanultak, hogy összebeszéltek:

– Itt töltsük el az egész életünket? Gyerünk, szökjünk meg, és menjünk világot próbálni!

Egyszer csak fogták magukat és megszöktek. Hová mentek, hová sem, egy szegény vargához jutottak. Ott rájuk esteledett.

– Jó estét, öreganyám!

– Isten hozott, benneteket is, emberek! Mi járatban vagytok?

– Abban a járatban vagyunk, hogy adnál-e szállást egy éjszakára?

– Adnék én – mondja –, de a férjem olyan részeges, hogy most is a kocsmában van. Ha hazajön, titeket is elver, engem is.

– Nem baj, anyám – mondja a három fiú. – Meghúzódnak mi a sutban is.

No, megágyaz nekik, és lefeküsznek. Majd éjfél felé jön a részeg varga:

– Nyisd ki, te bűdös!

A varga bemegy, üti-veri a szegény asszonyt. A három fiú fogja magát, álló, elszaladnak. Hol érte őket az este, hol sem, egy királynál. Bemennek a királynéhoz. A királyné még a kutyákat is rájuk uszította. De a király meglátta:

– Gyertek vissza, emberek! Nesztek, ez a pénz; menjetek, aludjatok a vendéglőben!

A három fiú elment, s gondolkozóba estek, hogy milyen derék ember ez a király, és milyen derék asszony a varga felesége.

– Ki kellene cserélnünk őket!

A három fiú még azon az éjszakán ellopta a királynét, és ellopta a vargánét is. A vargánét elvitték a királyhoz, a királynét pedig elvitték a vargához. De a király már tíz éve nem látta a feleségét, mert az asszony lent lakott, a férje meg fent az emeleten. Tíz éve nem ettek egy asztalnál.

No, amikor a három fiú kicserélte őket, jött haza a varga:

– Nyisd ki, te bűdös kurva!
– Jaj, Jankó – mondja –, mit mondtak nekem!
– Áh – mondja a varga –, a Jankó kúrogat? Majd adok én neked mindjárt Jankót!

A varga bement, nekiesett, piff-puff. Azon az éjszakán háromszor kaptafázta meg: kaptafával verte a feleségét.

No, gyerünk a királyhoz. A király szolgálói már éjfélkor vitték a reggelit a királynénak. Szól neki az egyik:

– Királyné, hozhatom már a reggelit?

– Majd hozod később, fiam!

Erre a szakácsné beszalad és szól:

– Ahaj, Istenkém, hogy megjavult a királynénk!

Megy a kocsis:

– Királyné, melyik lovat fogjam be? A szürkét vagy a feketét?

– Amelyiket akarod – mondta.

Akkor elindultak. Merre mentek, merre sem, éppen a vargáék felé. Megszólal a vargáné:

– Jaj, Jankó, kocsisom!

A férje azt mondja:

– Ne jártasd a szád a királyné előtt!

Megfogta, úgy megverte, hogy a sutba bújt előle. A másik asszony meg hazament a hintóban a királyhoz. Szólt a férjének:

– Délben együtt ebédelünk!

Akkor bankettet rendeztek, ettek-ittak. A vargánéból királyné lett, a királynéból vargáné lett.

Ha meg nem halt, máig él.

A RÉSZEGES KOVÁCS

Volt, hol nem volt, egy részeges kovács. De olyan részeges volt, hogy ami pénzt keresett, mind elitta. No, volt két fia; az egyik ügyvéd volt, a másik doktor. A király is abban a faluban lakott, amelyikben ők. Azt mondja egyszer a királylány az apjának:

- Tata, ennek a sok pénznek vasmagazint kellene csináltatnunk.
- És ki készítse el, fiam?
- Majd elkészíti a részeges kovács.

Fogja magát a lány, magához hívatja a kovácsot. A kovács meg remeg a félelemtől, hogy miért hívatja a király.

- Jó napot, felséges kisasszony! Miért hívattál?
- Azért, hogy építs a pénzünknek egy magtárt.

A kovács azt mondja:

- Hová építsem?

A lány kiméri neki, hogy hová építse és hány méteresre. De amikor az öreg kovács elkészítette a rajzot, már akkor azon törte a fejét, hogy hogyan tud majd bejárni pénzt lopni. Úgy csinálta a tetejét, hogy egy szög kiállt belőle. Amikor ezt a szöveget lenyomták, kinyílt az ajtó, létra vezetett le. No, amikor a kovács elkészült vele, minden éjjel elment pénzért. Egyszer aztán erősen megbetegedett. Hívatta a fiait, a doktort meg az ügyvédet, és így szólt hozzájuk:

– No, fiaim, gyertek utánam! Megmutatom, hol lehet bejárni a királyhoz, hogy amikor pénzre lesz szükségetek, mindig hozzassatok magatoknak.

No, az öreg kovács meghalt. A két testvér mindig járt pénzért. Egyszer a királylány is bement a pénzes magazinba. Látja ám, hogy erősen fogy a pénz. Megy a lány az apjához:

- Tata, erősen fogy a pénzünk!

A király azt mondja:

– Na, lányom, eddig okosnak tartottalak, de most már látom, hogy bolond vagy. Hát hogy mehetne be oda valaki?

– Na, jól van, tata – mondja a lány. Azzal fogja magát a lány, megvizsgálja még a legkisebb szöveget is a magazinban. Egyszer csak észreveszi, hogy az egyik szögnek a feje erősen fénylik.

- Á, ezt kezelték!

És megnyomja. Felpattan egy kis ajtó, létra fut le.

– Hm! – mondja. – Itt járnak be pénzt lopni.

Fogja magát, csináltat egy olyan csapdát, hogy amikor valaki bemegy, elkapja derékon. Éjszaka a doktor meg az ügyvéd elindul pénzt lopni. A doktor azt mondja az ügyvédnek:

– Testvér, te menj le, mert a múlt éjszaka én voltam!

Lemegy. A csapda elkapja derékon. Ekkor az ügyvéd így szól:

– Ahaj, testvérem, végem van!

– Hogyhogy?

– Megfogott egy csapda.

– Ne félj, testvér, doktor vagyok, segítek rajtad!

Lemegy és látja, hogy nem tud segíteni rajta. Kirántja a kését, és levágja a fejét. („*Ide nézz!*” – mondja a mesélő, és mutatja.) Fogja, hazaviszi, és a pincébe teszi. A királylány felébred, indul megnézni a csapdát. Hát látja, hogy ott van egy fejetlen ember. Szalad a lány az apjához:

– De apám, ugye mondtam, hogy lopják a pénzt! Gyere, nézd meg!

Az öreg király odamegy és megnézi. A királylány azt mondja:

– Én is okos vagyok, de ez az ember százszor okosabb volt, mert elvitte a fejét. Most már hogyan ismerjük fel?

Kidoboltatja a falujában, hogy hétévestől hetvenig mindenki jelentkezzék a városháza udvarán.

Akkor aztán fogta a fejetlen embert, lóra kötözte, úgy vitte a városháza udvarára. Amikor a felesége meglátta, azt mondta: „Jaj!” Akkor a doktor nagy sebesen előrántotta a kését, és beleszúrt a kezébe.

Odafut a királylány:

– Megvan a tolvaj!

A doktor azt mondja:

– Nem azért jajgatott, hanem mert a késem a kezére esett.

Akkor hazamentek. A királylány bitófát állíttatott, és felkötötte rá a fejetlen embert. Három katonát állított mellé, hogy bárki rácsodálkozik, vagy jajgat, azonnal fogják el. Mert a királylányt most már nem a pénz bántotta, hanem az, hogy az a valaki, aki elkövette, százszorta okosabb volt nála. Ez bántotta a királylányt, de nagyon: „Hát az a valaki okosabb volt, mint én!”

No, a három katona ott állt a halott mellett. Majd egyszer egy szegény zsidó az utcán kiabálta:

– Meszet vegyenek, meszet vegyenek!

A doktor meghallotta. Behajtottak hozzá, és megvette tőle az egész meszet, meg a szekeret és a lovakat is, meg a ruháját is, a szakállát is. Este fogta magát, felöltözött, felkötötte a szakállat, a szekérre felrakott két hordót, egyikben bor, a másikban pálinka. Álomport is tett bele. Merre hajtott, éppen arra. A három katona így beszélt:

– Az öreg zsidó biztosan vagy pálinkát visz, vagy pálinkáért megy.

Az öreg zsidó megszólal németül:

– Ha valaki kiségitene, annyi pálinkát vagy bort ihatna, amennyit akar.

A katonák meghallották:

– Hallod-e, pajtás, mit mond a csóró zsidó! Gyerünk, húzzuk ki, pálinkát kapunk tőle!

Odamennek, kiségitik. Isszák a pálinkát. Mindjárt elaludtak tőle. Akkor a doktor leakasztotta a testvérét és hazavitte. No, reggel a katonák mennek, elmondják a királynak, hogy így meg így jártunk, hogy ellopták a halottat. No, a lányt most már eszi a méreg; töri a fejét, hogy mitévő legyen, mert az az ember túljár az eszén. Kihirdeti a falujában, hogy ha öreg ember tette, holtáig eltartom, mint apámat; ha fiatal volt, férjhez megyek hozzá, jelentkezzék nálam.

Közben a doktor gondolkodik, hogyan temesse el a testvérét. Hívta a menyét, beadott neki egy kanál orvosságot, meghalt tőle. Ekkor aztán híre ment a faluban, hogy meghalt a doktor menyé. Akkor a doktor elment az asztalozóhoz, és szólt neki, hogy készítsen egy nagy koporsót. Elkészítette. Hazavitte és beletette a menyét. Virrasztottak mellette szegények, gazdagok. Egyszer csak bemegy a doktor, és így szól:

– Mit akartok? Azt akarjátok, hogy mindnyájan megbetegedjétek? Beszívjátok ezt a szagot, és mindnyájan betegek lesztek tőle. Menjetek át a másik szobába, amíg bekenem gyógyszerrel, és leszögezem a koporsót! Azután majd virraszthatunk mellette.

Ekkor az emberek átmentek a másik szobába. A doktor fogta a testvérét, bevitte, betette a koporsóba és leszögezte:

– Most már jöhettek virrasztani!

Másnap eltemették. Harmadnapra a doktor elolvasta a hirdetést, hogy a királylány feleségül megy ahhoz, aki a tettet elkövette, ha fiatal ember; jelentkezzék. A doktor elment a királylányhoz:

– Adjon Isten, királylány!

– Isten hozott téged is minálunk, doktor! De hát itt nincs beteg!

– Nem is azért jöttem, hanem nézd meg a hirdetést, amit te hirdettél ki!

– Hát te voltál?

– Én – azt mondja. – Az meg a testvérem volt.

Akkor nagy lakodalmat csaptak, még ma is élnek, ha meg nem haltak.

A MACSKA MEG A RÓKA

Volt egy szegény paraszt, meg egy szegény parasztasszony. Vettek egy kismalacot, levágták, kolbászt töltek, és felaggatták a padláson.

Odament a macska, és mind megette. A paraszt meg fogta a macskát, a nyakába kötött egy kést és eleresztette. Találkozott egy rókával, és az férjhez ment hozzá. A rókának volt három barátja: egy elefánt, egy medve és egy oroszlán. Elmondta nekik, hogy férjhez ment, s a férje olyan erős, hogy az eleven kardot is nyakán viseli.

Látni szerették volna, hogy milyen erős. A faluban éppen piac volt. A macska meg a róka kiment a piacra. A többiek meglesték őket. Az elefánt felmászott a fára, a medve a kemencébe, az oroszlán meg az asztal alá bújt, és beburkolózott egy pokróccal, hogy amikor a macska hazaér a piacról, ne vegye észre.

Akkor a macska hazament, és felült a kemence tetejére. Az oroszlán meglátta a macskát, és megcsóválta a farkát. A macska azt hitte, hogy egér, és ráugrott. Az oroszlán megijedt, de megijedt a macska is. A macska ijedtében beugrott a kemencébe. A kemencében meg mi volt? A medve. Kiugrott onnét, és futásnak eredt. No de a macska is félt, felugrott a fára. Az elefánt látta, hogy a macska szalad felfelé a fán. Úgy leugrott, hogy kitört a lába.

Még most is futnak.

Ha meg nem haltak, máig élnek.

JÁVORFA

Volt, hol nem volt, egy király. Annak a királynak volt három lánya. Azt mondja a király a lányoknak:

– Ide figyeljete, lányok! Menjete el epret szedni. Aki leghamarább teleszedi a kosarát, annak koronát csináltatok.

No, a három lány elindult eprészni. A legkisebb szedte tele leghamarább a kosarát.

– No, gyerünk, néném!

– A miénk még nincs tele; de azért menjünk!

Miközben mentek, találtak egy kutat. Leültek, a legkisebbiknek elvágta a nyakát, és bedobták a kútba. Aztán ők ketten hazamentek. A király kérdezi:

– Hát a legkisebbik lányom hol van?

– Ő még nem szedte meg – mondják –, hátramaradt.

No, majd a király juhásza ment a kúthoz. Hát látja, hogy a kútból jávorfa nőtt ki. Azt mondja a juhász:

– Ennyi-annyi éve járok ide itatni, de ezt a fát még nem láttam. Akármit ad Isten, furulyát csinállok belőle.

Azzal fogta, csinált egy furulyát. A szájához tette, és bele akart fújni. A furulya magától megszólalt:

*Fújjad, fújjad, én juhászom,
Én is voltam király lánya,
Ha most vagyok egy jávorfácska,
Jávorfának furulyája,
Eperfának megszedése,
Kerékvágás eltevése.^{1}*

Akkor a juhász elment a királyhoz:

– Felséges királyom, fújj csak bele ebbe a furulyába!

A király azt mondja:

– Takarodj innét, ne mókázz velem!

A juhász azt mondja:

– Grácia nyakamnak, felséges királyom, de csak fújj bele!

Fogja a király, megfújja:

*Fújjad, fújjad, én apám,
Én is voltam király lánya,
Ha most vagyok jávorfácska,
Jávorfának furulyácska,
Eperfának megszedése.
Kerékvágás eltevése.*

– Hinnye! – mondja a király. – Gyere csak, feleségem, fújj bele ebbe a furulyába!

Akkor a királyné tette a szájához, és ő fújta:

*Fújjad, fújjad, édesanyám,
Én is voltam király lánya,
Ha most vagyok jávorfácska,
Jávorfának furulyája,
Eperfának megszedése,
Kerékvágás eltevése.*

A király szól a két lányának, behívja őket. Bemegy a két lány, a középső megfújja:

*Fújjad, fújjad, én testvérem,
Én is voltam király lánya,
Ha most vagyok egy jávorfa,
Jávorfának furulyája,
Eperfának megszedése,
Kerékvágás eltevése.*

– Fújj bele te is, másik lányom!

De a másik azt mondja:

– Én bizony nem fújok bele, apám!

– De bizony muszáj fújnod!

Fogja, fújja:

*Fújjad, fújjad, én gyilkosom,
Én is voltam király lánya,
Ha most vagyok jávorfácska,
Jávorfának furulyája.
Eperfának megszedése,
Kerékvágás eltevése.*

Akkor a lány fogta a furulyát, és földhöz vágta. A furulya visszaváltozott királylánnyá, de még szebb volt, mint azelőtt. A király mindjárt akasztófát állíttatott, és fel akarta akasztani a két lányt. A legkisebb lány szólt neki:

– Tata, ez az egyik néném nem bűnös!

No, a legidősebb lányt felakasztották, ők meg máig élnek, ha meg nem haltak.

AZ ÖREG TOLDI

Volt az öreg Toldi. De az olyan erős ember volt, hogy híre ment az egész faluban, úgy, hogy még a király is hallott róla. Amikor kiment a határba, egy csapat farkas megtámadta. Akkor megfogott egyet, azzal az eggyel az összeset megölte.

No, annyira, annyira, hogy megöregedett. Volt egy embere, Bence bácsinak hívták. Az öreg Toldi szólt neki:

– Hallod-e, Bence bácsi: eredj, hozz kettőnknek egy kis bort!

Az öreg Bence fogott egy kulacsot, és telehozta borral. Amikor megitták, az öreg Toldi szólt:

– Bence bácsi, akárki keres, a temetőben leszek, mert elmegyek sírt ásni magamnak.

Éppen, amikor az öreg Toldi kiment a temetőbe, egy orosz bajnok ment a királyhoz, hogy álljanak ki vele birkózni. Akkor a király mindjárt az öreg Toldiért küldött. De Toldi nem volt otthon, a temetőben volt. Akkor a futár futott a temetőbe:

– Hallod-e, öreg Toldi! Gyere azonnal, a király hívat, hogy segíts rajta, mert már ott van az orosz bajnok!

Akkor az öreg Toldi felnézett az égre, és szólt:

– Öreg Toldi, fiatalodj meg még egyszer!

Akkor kiugrott a gödörből, és elment a királyhoz. Amikor az orosz bajnok meglátta az öreg Toldit, így szólt hozzá:

– Hát te, öreg pap, mit keresel itt?

– Neked hoztam – mondja – utolsó kenetet.

Akkor összecsaptak. Az öreg Toldi egyszerre kiirtotta a világból az oroszot. A kabátja két ujjában egy-egy ötvenkilós vasdarab volt. Akkor az öreg Toldi hazafutott. A király mindenütt a nyomában, hogy köszönetét mondjon, amiért megmentette az életét. Mire a király odaért, az öreg Toldi meghalt. A király szólt:

– Öreg Toldi, szólj még egy szót hozzám!

De az öreg Toldi akkor már nem szólt, mert halott volt. Akkor a király eltemettette. A király hazament.

Ha meg nem halt, még ma is él.

A RAVASZ CIGÁNY

Volt egy szegény cigány. Annak a szegény cigánynak sok gyereke volt. Szól a szegény cigány az egyik fiának:

– Fiam, gyerünk keresztapádhoz! Én bemegyek hozzá bagót kérni, te meg bemégy az istállóba, és ellopod a csikóját!

No, a szegény cigány el is ment a komájához.

– Hallod-e, komám, adj egy kis bagót!

– Ott a pipa – mondja –, verd ki!

Amíg kiverte a pipát, azalatt a fia ellopta a csikót, kivitte az erdőbe, és egy fához kötötte. A paraszt szól a komájának:

– Gyere, komám, nézzük meg, mit csinál a csikóm!

Mennek az istállóba, mit látnak! Nincs csikó.

– Komám – mondja –, ellopták a csikómat! Nem láttál valakit útközben?

– Láttam – mondja – egy embert lóháton. Vörös ruha volt rajta, kardja, meg puskája. Biztosan a betyárok voltak, akik az erdőben laknak.

Mert abban az erdőben tizenkét betyár volt.

A paraszt azt mondja a komájának:

– Komám, ha meg tudnád keríteni a csikómat, száz forintot adnék érte!

– Várj csak, komám – mondja. – Van egy tudós könyvem. Hadd nézzem meg benne!

Fogja a szegény cigány, belenéz a könyvbe.

– Megvan, komám – mondja. – Gyere utánam, most még visszahozhatjuk a betyároktól, mert a betyárok egy cövekhez kötötték a csikót, és elmentek több lóért. Amíg visszaérnek, addig mi elhozzuk a csikót.

Úgy is lett. Elmentek, és visszahozták a csikót. A paraszt azt mondja a cigánynak, a komájának:

– Itt a száz forint!

No, másnap a paraszt az egész faluban elhíresztelte, hogy a szegény cigány milyen nagy tudós, hogy mindent tud, ami a világon történik. Meghallotta a király, elküldött a cigányért. Mondja a cigánynak:

– Hallottam, hogy tudós vagy. Talán meg tudnád mondani, hogy hol van a feleségem gyűrűje. Amikor tizenkét esztendővel ezelőtt megesküdtem vele, akkor veszett el.

– Felséges királyom, adj három napi gondolkozást!

– Adok – mondja a király –, de innét nem mozdulsz!

Mert a király félt, hogy a szegény cigány elszökik. Külön szobát adott neki. A szegény cigány a nagy gondtól nem evett, nem ivott. Majd délben a szakácsnő ebédet vitt neki. Amikor bevitte az ebédet, a szegény cigány így szólt:

– Egy már megvan; még kettő kell, és elbúcsúzom a világtól.

Majd másnap a szobalány vitte be az ebédet. A szegény cigány megint megszólalt, sírva:

– Már kettő megvan; még egy kell, és szépen meghalok.

A szakácsnő meg a szobalány megbeszélte, hogy „ha a király megtudja, hogy nálunk van a gyűrű, felakasztat; hanem adjuk oda – mondják – a takarítónőnek; hátha annak nem mondja!”

Majd a harmadik napon a takarítónő vitte be az ételt.

– No, megvan már mind a három!

Ők hárman lopták el a gyűrűt. A takarítólány így szólt:

– Isten áldjon meg, odaadjuk a gyűrűt, de ne mondd meg, hogy nálunk volt!

A szegény cigány azt mondja (*a mesélő kihúzza magát, feszíti az arcát*):

– Tudtam, hogy nálatok van!

No, a harmadik napon hívatja a király, hogy megvan-e a gyűrű, vagy sem.

– Mert ha nincs meg, felakasztatlak!

– Felséges királyom, hát nincs nálam a tudós könyvem – mondja –, hanem el kellene mennem érte.

– Ne menj sehová – mondja a király –, majd érte küldök!

Akkor a király elküldte a könyvért a kocsisát. Azalatt a szegény cigány fogta a gyűrűt, rátett egy kis kenyeret, és a pulykák elé lökte. A pulyka lenyelte. De a szegény cigány jól megfigyelte, hogy melyik pulyka nyelte le. Ekkorára odaért a kocsis a könyvvel.

– Itt a könyved, nézd meg gyorsan, mert különben felakasztatlak!

Fogja a könyvet (*nézi a füzetemet*), és belenéz.

– Tereljétek csak ide a pulykákat! – mondja.

Odaterelik a pulykákat, ő meg rámutat (*mutatja*):

– Ez a pulyka nyelte le – mondja.

– Ne hazudj – mondja a király –, mert holnap lesz két hete, hogy ezt a pulykát vettem, a gyűrű meg tizenkét évvel ezelőtt veszett el.

A király erősen sajnálta levágni a pulykát.

– Ha nem vágatod le – mondja a szegény cigány –, hát nem vágatod le.

Erre elhívják a doktort, hogy operálja meg a pulyka begyét. Hát látják, hogy benne van a gyűrű. Még a magyar korona is bele volt vésve a gyűrűbe. A király elhíresztelte az egész világon, hogy akinek tizenkét évvel ezelőtt elveszett valamije, van neki egy tudósa, az tud segíteni rajta.

Egyszer egy másik király fogott egy tücsköt, beledugta egy zsákba, és magához hívatta a tudós cigányt:

– No, szegény cigány, ha nem mondd meg, mi van ebben a zsákban, rögtön felakasztatlak. Ha viszont megmondod, annyi pénzt adok, hogy amíg élsz, mindig úr leszel.

Akkor a szegény cigány gondolkodóba esett. Egyszer csak azt mondja saját magának szegény cigány:

– Adj, Tücsök, kúrom az anyádat, most már zsákba kerültél!

A király szól:

– Bravó, bravó, tücsök van a zsákban!

No, akkor a király pénzt adott neki.

Majd egy másik király is meghallotta, hogy van egy nagy tudós. Szól, hogy hívják el hozzá, és állapítsa meg, hogy a feleségének lánya lesz-e, vagy fia, mert a királyné állapotos volt. Elvitte már az orvosokhoz és a bábaasszonyokhoz, de nem tudták megállapítani, hogy mi lesz. A szegény cigány odament. A király így szólt hozzá:

– Te tudós, azért hívattalak, hogy állapítsd meg a feleségemről, mi lesz. Két zsák pénzt adok.

– Megmondom – szól a szegény cigány. A királyné levetkőzik tiszta meztelenre, járkal előtte előre-hátra. A szegény cigány azt mondja:

– Amikor hátulról nézem: férfi, amikor elülről nézem: nő.

Majd amikor eljött az ideje, a királynénak egy lánya meg egy fia született. Akkor a király két zsák pénzt adott neki. A szegény cigány meggazdagodott. De híre ment ám az egész világon, hogy nagy

tudós. Most már aztán egymást érték a sürgönyök, hogy ide is menjen, oda is menjen. Egy napon százfelé is kellett volna mennie. Gondolja a szegény cigány, hogy:

„Ezek már az életemre törnek. Kórom az anyjukat, velem nem bánnak ki, majd kibánok én velük!”

Fogta magát, felgyújtotta a kalyibáját, és azt mondta, hogy benne égett a tudós könyve.

A szegény cigány még most is él, ha meg nem halt.

MIÓTA HAZUDIK A CIGÁNY?

Volt egy szegény cigány. Annak a szegény cigánynak olyan sok apró gyereke volt, hogy nagyon sok. Azt mondja egyszer a szegény cigány:

– Akármit ad Isten a fejemre, elmegyek lopni!

Fog egy zsákot, és indul lopni. Amikor beért a faluba, be akart menni egy istállóba. A kutya észrevette, erre elszaladt.

– Ej, akármit ad Isten a fejemre, elmegyek amabba a tanyába, és disznót lopok.

Útközben találkozott az ördöggel.

– Hová mégy? – mondja neki az ördög.

– Megyek abba a tanyába – mondja –, disznót lopni.

– Én is odamegyek, pajtás. Menjünk ketten!

No, mentek ketten. Az ördög bement az ólba. Kiadott vagy harminc disznót. Beugrott a szegény cigány is, talált egy beteg disznót, kiadta azt is. No majd amikor hazafelé hajtották a disznókat, a szegény cigány odaszólt az ördögnek:

– Hallod-e, pajtás, milyen jelet tettél a disznóidra?

– Nem tettem én semmit – mondja.

A szegény cigány azt mondja:

– Én az enyéimet mind megjelöltem.

– És milyen jelet tettél rájuk?

– Ahány disznót kiadtam, mindegyiknek a farkán csavartam egyet.

No, hazaérkeztek, nekiálltak elosztani a disznókat. Hát az ördög látja, hogy mindegyiknek meg van csavarva a farka, csak annak a betegnek nincs. Mind a cigánynak jutott, csak a beteg jutott az ördögnek. (*Hadd vigye!*) Az ördög így szólt:

– Amíg élsz, mindig hazugsággal egyed a kenyeredet!

Azóta mindig hazudnak a cigányok.

Ha meg nem haltak, még most is élnek.

BOGÁR IMRE

Volt a Bogár Imre, és volt száz betyára. De nem volt mit egyenek, és elmentek lopni. Majd egyszer ruhát vittek a királynak. No, akkor Bogár Imre megtámadta őket, és elvette tőlük a ruhát. Akkor a katonák hazamentek. Háromezer katonával megtámadták Bogár Imrét. Úgy történt, hogy Bogár Imre el tudott menekülni.

Aztán a királynak volt egy kocsmája. és vadászni ment, éppen abba a kocsmába ment, ahol Bogár Imre pincér volt. Hát Bogár Imrének nagy szakálla volt. Azt mondja neki a kocsmáros:

– Most nem te szolgálsz fel, hanem én, mert itt van a király!

Akkor Bogár Imre felöltözött, és elment a katonákhoz:

– De gyertek, mert itt, meg itt, Bogár Imre ebben a kocsmában alszik, öljük meg!

No, a katonák még a kocsmát is szétverték. Akkor Bogár Imre fogta a király feleségét és elvitte. Majd a király megtudta. Addig ment, amíg csak el nem fogta Bogár Imrét. Siralomházba vetette, hogy reggel felakasztatja. De azon az éjszakán három betyár felkereste, és mondták neki, hogy „hogyan segíthetünk rajtad”? Azt mondta a betyároknak:

– Álljatok fel ágyúkkal, és amikor fel akarnak akasztatni, akkor lőjete!

No, reggel vitték Bogár Imrét akasztani. A betyárai meg rájuk támadtak. Így tudott Bogár Imre elmenekülni.

A ZSIDÓ MEG A LAKAT

Volt, hol nem volt, egy szegény zsidó. Az a szegény zsidó meghallotta, hogy van valahol egy hegy, amelyik hét évben egyszer megnyílik, s mindenki azt hoz ki belőle, amit akar. No, majd a zsidó megfogott egy szegény fiút, aki hazafelé tartott az iskolából, és elvitte a hegyhez. A hegy éppen akkor nyílt meg. A zsidó szólt a fiúnak:

– Eredj, fuss be! A vakablakban van egy lakat, hozd ki! De ne bámészkodjál, csak fogd a lakatot, és gyere!

A szegény fiú befutott, és felvette a lakatot. De kijutni már nem tudott, mert akkorra már bezárult a hegy. A szegény fiú bent maradt. A zsidó meg hazament.

No, a szegény fiú bent maradt a hegyben. Egyszer látja, hogy a kígyók egy követ nyálnak. A fiú már éhes volt, hát odament ő is, és megnyalta a követ. Ekkor megszűnt az éhsége is, szomjúsága is. Majd hét év múlva megint megnyílt a hegy. Akkor a szegény fiú kiszaladt. De vitte magával a lakatot is. Amikor kiért, így szólt:

– Ezért a lakatért szolgáltam én hét esztendeig?

Azzal földhöz vágta. Ekkor a lakat megszólalt:

– Mit parancsolsz, édes gazdám?

– Azt parancsolom, hogy otthon legyek.

Mindjárt otthon volt. Mondja anyjának a szegény fiú:

– No, mama! Menj el a királyhoz, vidd el neki ezt az ezüst pénzt, és mondd meg neki, hogy adja hozzám a legkisebbik lányát.

Akkor a szegény asszony kötényébe szedte a pénzt, és elindult a királyhoz. Mondja a király:

– Adjatok valamit ennek a szegény asszonynak!

Azt mondja a szegény asszony:

– Nem azért jöttem, hanem azért jöttem, hogy a lányodat add feleségül a fiamhoz!

– Takarodj – mondja –, a franc egyen meg!

Kikergetik az asszonyt. Miközben a szegény asszony futott, elhullajtotta a pénzt. A király észrevette. Az asszony hazament a fiához.

– No, mama, mire mentél?

– Elkergettek, fiam – mondja.
– Nem baj. Most meg szedj össze arany pénzt, és menj el újra!
No, szedett a kötényébe arany pénzt, és elindult. Megint mondja a király:
– Adjatok valamit a szegény asszonynak!
– Nem azért jöttem, hanem azért jöttem, hogy add feleségül a fiamhoz a lányodat!
– Takarodj – mondja a király –, a franc egyen meg!
No, akkor az asszony megint elhullajtotta a pénzt. A király megint észrevette.
– No nézd csak! – mondja. – A múltkor ezüst pénzt hullajtott, most meg aranyat. Nem is lehet olyan szegény a fia!
A szegény asszony meg hazament. Mondja neki a fia:
– No, mama, mire mentél?
– Megint elkergetett.
– Menj el még egyszer – mondja. – Vidd el ezt a gyémánt pénzt!
No, a szegény asszony elment. A király szólt:
– Adjatok valamit a szegény asszonynak!
– Nem azért jöttem – mondja az asszony. – Azért jöttem, hogy add feleségül a lányodat a fiamhoz!
Erre elkergeti. Hát látja, hogy most meg gyémánt pénzt hullat. Amikor meglátta a király, visszahívatta:
– No, ide hallgass, szegény asszony! Mondd meg a fiadnak, hogy ha a saját kapujától az enyémgig arany hidat rakat, s olyan kastélyt épít, mint az enyém, akkor hozzáadom a lányomat.
Ekkor a szegény asszony hazament, és elmondta a fiának. Erre a fiú fogta a lakatot, és megnyomta. Mindjárt szólt:
– Mit parancsolsz, gazdám?
– Azt parancsolom, hogy a királytól énhozzám arany híd készüljön, s olyan kastélyom legyen, mint a királyé!
Abban a percben készen volt. De még százszorta szebb volt a palota, mint a királyé. Amikor a király meglátta, seggre esett. Ekkor a fiú feleségül vette a király lányát, s a lány hozzáköltözött. A király büszkén járt az arany hídon a vejéhez.
Egyszer csak a szegény zsidó meghallotta, hogy az a fiú erősen meggazdagodott, és feleségül vette a királylányt. Gondolta, hogy mégiscsak kihozta a lakatot. Ekkor a zsidó összeszedett egy csomó

arany kanalat, meg kést, meg villát, s elvitte a király vejéhez, hogy vegye meg tőle. Úgy intézte, hogy ott esteledett rá. No, akkor kirakta a villát, a kanalakat, a késeket, hogy megvegye tőle. Az asszony meg is vette. Ekkor a zsidó így szólt:

– Engedd meg, hogy itt aludjam ma éjszaka, mert már este van, s esetleg megtámad valaki az úton.

– Itt alhatsz – mondta.

No, akkor a zsidó észrevette, hogy az asztalon van a lakat. Ellopta, és kiszaladt vele. Földhöz vágta a lakatot; erre az megszólalt:

– Mit parancsolsz, édes gazdám?

– Azt parancsolom, hogy a királylány velem együtt egy palotában, a tenger közepére kerüljön. A szegény fiú meg maradjon itt!

Mindjárt megtörtént. Jön a király; hát látja, hogy nincs híd. Megy, látja, hogy a fiú ott alszik. Felveri:

– Hát a lányom hol van? – kérdi.

– Én nem tudom – mondja – hogy hol van.

Fogta, elvitette, kőbe rakatta.

No de a szegény fiúnak volt egy kutyája meg egy kis macskája. Odament a kutya meg a macska:

– Gazdám – mondják –, legalább addig ne halj meg, amíg elmegyünk ellopni a lakatot.

– Hát menjetek! – mondja.

Akkor a kutya meg a macska útnak indult. Eljutottak a vízhez. A kutya hátára vette a macskát, és odaúszott vele a zsidó palotájához. Akkor a macska így szólt a kutyához:

– Ül le itt, amíg megjövök!

Akkor a macska beugrott. Hová ment, hová sem, éppen abba a szobába, ahol a zsidó aludt a királylánnyal. De a lakat a zsidó zsebében volt. Fogta magát a macska, farkával a zsidó orra alatt kezdett kaparászni. Erre a zsidó hanyatt fordult. A macska kikapta a lakatot, kiugrott vele.

– Itt vagy? – mondja a kutyának.

– Itt – mondja a kutya. – Ül fel a hátamra, és gyerünk!

A kutya a hátára vette, és úszni kezdett. Amikor a víz közepére értek, odaszól a kutya a macskának:

– Megvan a lakat?

– Meg – mondja a macska.

Hát amikor kinyitotta a száját, beleesett a vízbe. No majd kiértek a szárazra. Mondja a kutya:

– Hát hol a lakat?

– Amikor megkérdezted, akkor ejtettem le – mondja a macska. – Te vagy a hibás!

A macska nekiugrik a kutyának, és kikaparja a fél szemét. De most már mindketten sírnak. Egyszer csak a macska a víz partján meglát egy halacsskát. Odaugrik, megfogja. Ekkor a hal megszólal:

– Isten áldjon meg, ne egyél meg, hanem dobj be a vízbe! Bármit kérsz, megadom.

A macska megkérdi:

– Hát ki vagy?

– Én vagyok a halak királya.

– Egyszer beleejtettem a vízbe egy lakatot – mondja. – Ha előkeresteted a halaiddal, akkor nem eszlek meg.

A hal azt mondja:

– Dobj be a vízbe, hogy összehívjam a halaimat!

– De nem fogsz becsapni? – kérdezi a macska.

– Nem.

Bedobta a vízbe. Ahány hal volt a vízben, tüstént mind odagyűlt. A halacska elmondta:

– Egy lakat beleesett a vízbe. Hozzátok ide azonnal!

Az egyik hal megszólalt:

– Itt van!

Odaadta a macskának. A macska fogta a lakatot, és futott vele a gazdájához. Felszaladt a kéményre, és szólt neki:

– No, gazdám, itt a lakat!

Fogta, megnyomta a lakatot.

– Mit parancsolsz, édes gazdám?

– Azt parancsolom, hogy ezek a kövek hulljanak le rólam, meg azt, hogy a királylány itt legyen! A palota legyen olyan, milyen volt. Az arany híd váljék gyémánttá. A szegény zsidó pedig azonnal haljon meg!

A király látja, hogy megint ott a palota, amilyen volt; a híd meg gyémánttá vált. Megy a király a vejéhez:

– Áldjon meg az Isten, vőm! Bocsáss meg nekem!

– Jól van, apósom – mondja.
Nagy lakodalmat csaptak.
Ha meg nem haltak, ma is élnek.

HÉT ORSZÁG KIRÁLYA ÉS HÁROM LÁNYA

Volt, hol nem volt, egy hét ország királya. Annak a királynak volt három lánya. Majd egyszer levelet hoztak a királynak, hogy mennie kell a háborúba. No, a király három koszorút készíttetett, és így szólt a lányaihoz:

– No, lányaim! Ezt a három koszorút a ti számotokra készíttettem. Aki megbecsüli magát, annak a koszorúja mindig zöld marad. Amelyikötök rossz útra tér, azé elhervad.

Isten veled, Isten hozzád. A király elindul, megy a háborúba. A három lány otthon maradt. Majd a két nagyobbik lány hamarosan elzüllött, felcsináltatták magukat. Egyiknek is gyereke született, a másiknak is. Telt-múlt az idő, a két gyerek már hétéves volt. De a legkisebbik lány becsületes maradt.

Majd a király hazatért. Ment egyenesen a három koszorúhoz. Látja, hogy csak a legkisebbik lányé maradt szép. A két nagyobbik lánya elzüllött. No, bement, fogta a kardját, és leszúrta a két lányt. Eltemették őket. Majd a legkisebbik lányt is férjhez adta.

Amikor a legkisebbik lány férjhez ment, a két testvér összebeszélt:

– Árvák vagyunk, nincs sem anyánk, sem apánk. Mi keresnivalónk volna itt? Menjünk, keressünk magunknak valami vitézi mesterséget!

Fogta magát a két fiú, elindult. Egy királyhoz érkeztek.

Bementek a királyhoz, valami munkát kértek tőle. A király azt mondta:

– Ha ezt a két kecskét meg tudjátok őrizni, fele királyságom a tiétek lesz. De ha nem, amíg éltek, mindig kő között fogtok élni.

No, este kimentek őrizni a két kecskét. Reggelre eltűntek. A király fogta a két fiút, kő közé rakatta őket.

Hagyjuk ott őket, térjünk vissza a legkisebbik lányhoz.

Neki is volt egy fia. Amikor egy esztendő volt, már akkor olyan okos volt, hogy nagyon okos volt. Megálmodta, hogy van két bátyja, és ez meg ez a király kő közé rakatta őket. Fogta magát a

legkisebbik fiú, elindult. Ez idő tájt már tizenöt esztendő volt a fiú. Miközben a királyhoz tartott, betért egy öregasszonyhoz. Az öregasszony azt mondta neki, hogy amikor bemegy a királyhoz, ne cselédséget kérjen tőle, hanem hívja ki párbajra, ő is vele ment. Mindjárt legyőzte a királyt. Akkor a király azt mondta:

– Isten áldjon meg, hagyd meg az életemet!

– Akkor hagyom meg, ha szabadon engeded a két bátyámat.

Mindjárt szabadon engedte őket. Akkor a három testvér útnak indult. Merre mentek, merre sem, egy rengeteg erdőbe. Az erdőben egy kastélyra bukkantak. Abban a kastélyban tizenkét tündérlány lakott. Azt a tizenkét tündérlányt tizenkét éjszakán kellett megváltani. Majd a tizenkét tündérlányból tizenkét királylány lett. Akkor hazaindultak. Amikor hazaértek, a három fiú megházasodott. Akkor nagy lakodalmat csaptak.

Ha meg nem haltak, máig élnek.

A VÉRÁTÖMLESZTÉS

Volt egy szegény cigányasszony. Bejárónő volt a királynál. Addig járt be a királyhoz, hogy az egyik kocsis felcsinálta. No, azután fia született. A fiú már tizennyolc éves volt, és még mindig nem járt kint az utcán; anyja mindig a házban rejtegette titokban. Abból az ételből éltek, amit a királytól hazahordott.

Egyszer kidobolták az utcán, hogy nagy cirkusz érkezett. A fiú meghallotta. Mikor anyja hazaért, megkérdezte:

– Mit doboltak, mama?

– Cirkusz érkezett, fiam – mondta.

– Hát az a sok ember – mondja – mind odamegy?

– Mind – mondja.

– Nekem is mennem kellene, anyám. Hozz valami ruhafélét – mondja –, hogy én is elmehessek!

A szegény asszony elmegy a királyhoz, és ruhát kér a fia számára. Hazavitte, a fiú felöltözött, s kiment az utcára. Csudálta a fiú erősen a sok népet, a házakat, a járókelőket. Amerre a legtöbb ember ment, ő is arrafelé tartott. Hová mentek, hová sem, éppen oda, ahol a cirkusz volt. Bementek; ő is bement, s leült legelő. Amikor vége volt, ő is kijött. Az egyik herceg felült a hintójába, a szegény fiú pedig megbújt a hintó hátulján. Hazavitték a herceg házába. Mikor a herceg beért az udvarára, a kocsis leugrott és elment. Közben a szegény fiú meglapult. Mikor a kocsis elment, a fiú utánaszaladt a hercegnek és megölte. Elvette tőle a pénzt. Azzal a fiú útnak indult szerencsét próbálni. Annyit ment, hogy kifutott a világból. Olyan sivatagba került, hogy bármerre nézett, mindenfelé homokot meg eget látott. Már majd meghalt éhen.

– Ahaj, Istenem – mondja –, most már éhen-szomjan kell vesznem.

Nem bánta volna már, akárhogy vagy akármi, csak lett volna valami ennivaló. Csúszott-mászott, addig ment, amíg egy fára bukkant. A fán szilva volt. De az a szilva olyan volt, hogy amikor evett belőle, megszüntette a szomjúságát is, éhségét is. Magához tért tőle, és megint útnak indult. No, jól ment dolga addig, amíg a szilvából tartott. De utána megint annyira jutott, hogy a nagy

fáradságtól összerogyott. Szomjúságában, éhségében elaludt. Hosszú idő múlva ébredt fel. Hát ott lát a feje mellett egy kis papirost. Fogja, kezdi olvasni (mert anyja odahaza megtanította az olvasásra). No, kiolvasta a papirosról, hogy a híres Varsóban van egy nagy szanatórium. Aki önként ajánlkozik operációra, tízezer frankot vagy márkát kap. No, útnak indult abba az irányba, amerről a szél fúj. Addig ment, amíg abba a nagy városba nem érkezett. Megszólítja az egyik rendőrt:

– Mondd csak, jó ember! Hol van ez meg ez a szanatórium?

Hát a rendőr akkortájt került oda, nem tudta. Ment tovább; egyszer csak lát egy nagy épületet. Előtte áll egy ember. Mutatja neki a hirdetést. Erre a kapus megfogta, bevitte. Két hétig mindig etették-itatták, mert nagyon legyengült a sok vándorlástól. (No, hadd egyék, hadd igyék.)

Abban a nagy szanatóriumban egy nagy úrnő parancsolt, övé volt a szanatórium is, a doktorok is, szóval mindenféle az övé volt. Nagyon gazdag volt. Egy herceg lánya volt. Apja, anyja meghalt, egyedül maradt. Azt a szanatóriumot azért építtette, mert beteg volt: nem volt vére. Ezért hirdette ki, hogy aki magától jelentkezik operációra, tízezer frankot kap.

No, a fiú aztán összeszedte magát. Fogták, bevitték, lefektették, a hercegkisasszonyt meg mellé fektették. Erre még emlékezett a fiú, de többről már nem tudott, hogy mit csináltak vele. No, jó. A fele vérét átszivatták a lányba. Ettől a fiú elgyengült, a hercegkisasszony viszont összeszedte magát. Ezután megint jóltartották a fiút két hétig, úgyhogy ő is összeszedte magát. Egyszer csak megkérdezi az ápolónőtől:

– Mi történt velem, hogy így elgyengültem?

Az ápolónő elmondja:

– A véredből átszívtak egy fiatal nőbe. De az a nő olyan gazdag, hogy ez az egész szanatórium, a doktorok és mi is az ő keze alatt dolgozunk. Hanem majd ha bejönnek a doktorok, tőlük kérdezd meg!

Majd aztán bejöttek a doktorok, és megkérdezte tőlük. Azok nem mondtak semmit.

– Itt a tízezer frankod, és hordd el magad!

No de a fiú így beszélt:

– Én innét nem megyek addig, amíg nem láttam a vértestvéreimet!

Akkor az egyik doktor megfogta, hogy kihajítsa. De a lány a szomszéd szobában meghallotta. A nagy lármára beszaladt:

– Mit csináltok itt? Hallom, hogy ez az ember engem akar látni, hogy kinek adott vért, ti pedig nem mutattátok meg nekem! Igaza van ebben az embernek. Ti parancsoltok itt, vagy én? Tüstént takarodjatok ki innét!

Mindjárt fel is vitte a lány a fiút az emeletre, a saját szobájába. Ettek, ittak. No de a cigány fiú olyan szép lett (mert tizennyolc évig nem sütötte a nap, és a kórházban is jól élt), hogy ugyancsak! A lány megkérdezte tőle:

– Hogyan kerültél ide, hogyan jelentkeztél a műtétre, milyen fajtából származol?

A fiú ezt mondta:

– Messziről jöttem a tengeren apámmal és anyámmal, és hajótörést szenvedtünk. Apám, anyám odaveszett, csak nekem sikerült megmenekülnöm. Egy herceg fia vagyok.

No, addig-addig, hogy a lány beleszeretett. Nagy lakodalmat csaptak, ettek, ittak. Egyszer csak azt mondja a lány:

– Férjem, te még sohasem beszéltél anyádról, apádról, a vagyonotokról, vagy arról a városról, ahol laktok. De férjem, menjünk el már egyszer oda is, hogy széjjelnézzünk!

Repülőre ültek, és elindultak kettesben, mert a fiú a repülővezetést is kitanulta. Három nap, három éjjel mindig mentek, mert a szegény fiú nem tudta, hogy hová vigye. Egyszer csak fogytán volt a benzin. Látják, hogy a tenger közepén vannak:

– Hát most már akármit ad az Isten, ha mindketten meghalunk is, mert úgyis csak meg kell halni, mégis csak le kell szállnunk.

Hol szálltak le, hol sem, egyenesen a tenger közepén. De ott volt egy kis sziget, és éppen arra szálltak le. Éppen éjszakára értek oda. A fiú a repülőgépben hagyta a feleségét, ő pedig elindult, hogy keressen valamit a szigeten. Ahogy megy, egyszer csak mit lát? Egy nagy palotát. Bement; de a kezében tartotta a revolverét, meg az éjjeli lámpát is. Egyik szobából a másikba ment, végül egy szobára akadt: abban a szobában egy vetett ágy volt. Megy tovább, hát egy

másik szobában rengeteg sok aranyat, gyémántot és briliánskövet talált. No, akkor visszament a feleségéhez.

– Hol vagyunk, férjem?

– Ahaj, feleség – mondja –, meglepetést akartam szerezni neked, ezért nem mondtam meg, hogy itt lakunk. Látod, ez volt a birtokunk. Gyere, nézd meg – mondja –, hogy mennyi vagyonunk volt, és miféle!

Ekkor a felesége vele ment, s ő megmutogatott neki mindent. No, ott voltak egy hétig, két hétig, de már haltak meg éhen, mert volt ott mindenféle, csak ennivaló nem volt. Végül a legény addig járt-kelt a szigeten, amíg egy kis forrásra bukkant. Hát látja, hogy benzin van benne. Fogja, visz a repülőgéphez. Felültek, hazarepültek. Majd amikor hazaértek, olyan repülőgépet csináltattak, amellyel le tudtak szállni a vízre is, és a vízről is fel tudtak szállni. Akkor aztán elszállították a sok aranyat és a sok gyémántot. Amikor az egészet hazaszállították, nagy lakodalmat csaptak.

A szegény cigányból herceg lett.

Ha meg nem halt, máig él.

CSULÁNO

Élt régen egy szegény cigány. De az akkora tolvaj volt, hogy ritkaságszámba ment. Elment egyszer egy paraszthoz, akinek két szép lova volt. Fogta magát, pontosan éjfélkor elindult ellopni a lovakat. Útközben találkozott az ördöggel. *(De bizony Isten igaz volt; a mamám papája volt!)*

– Hová mégy, ember? – mondja neki az ördög.

– Megyek ehhez meg ehhez a paraszthoz, ellopni a lovát.

– És hogy lopod el a lovat?

– Beugrom a kertjébe, és széjjelnézek. Ha nincs ott senki, bemegyek az istállóba, eloldom a lovakat, felülök rájuk, és elhozom.

Ezután a cigány kérdezte meg az ördögtől:

– Hát te háová mégy?

– Én is ugyanoda megyek, ahhoz a paraszthoz, hogy megegyem a májukat.

– És hogy eszed meg a májukat?

– Átváltozom léggé, bebújok a kulcslyukon, és bemászok az orrukba. Addig fognak tuszkolni, hogy a vérük mind elfolyik; akkor meghalnak. De ha akadna egy ember, aki mindig mondja amikor tüsszentek: „Egészségükre!”, akkor semmit sem tehetnék.

No, akkor a szegény cigány kivárta, amíg az ördög bement a házba. Mikor bement, és bebújt az orrukba, a szegény cigány odaugrott az ablakhoz. Valahányszor tüsszentettek, ő rámondta: „Egészségükre!” így ment egészen reggelig, és egyiknek sem történt semmi baja. Akkor aztán az ördög elment. A szegény cigány bement a paraszthoz:

– Jó reggelt, ember!

– Isten hozott téged is, ember! Mi járatban vagy?

– Ember – mondja –, mondanék neked valamit, ha meghallgatnád.

– Hallgatlak – mondja.

– No, ide figyelj, ember! Nem tagadom, azzal indultam el hazulról tegnap éjfélkor, hogy ellopom a két lovadat.

A paraszt megmérgeződött.

– No de hallgasd tovább. Idefelé jövet összetalálkoztam az ördöggel. Az ördög megkérdezte tőlem, hogy hová megyek? Mondtam, hogy jövök hozzád, ellopni a lovadat. Én is megkérdeztem tőle, hogy ő meg hová megy? Ő is azt mondta, hogy hozzád készül, hogy megegye a májadat, meg a gyerekeidét, meg a feleségedét. Megkérdeztem tőle, hogyan? Azt mondta, hogy léggé változik, bebújik a kulcslyukon, és bemászik az orrotokba. Ti addig fogtok tüszenteni, amíg a véretek mind elfolyik, mert nem lesz, aki rámondja a tüszentésre: „Egészségére!” Így maradt meg az életed, és a családod meg a feleséged élete.

Azt mondja erre a paraszt:

– És így volt, te ember?

Mondja a cigány:

– Így!

Erre bement az istállóba, eloldotta a két lovat, elővette a paksust is, és neki adta:

– Te mentetted meg az életemet, legyen a tiéd a két ló. Légy velük boldog!

Valóságos történet!

A SZEGÉNY CSIZMADIA

Volt egy szegény csizmadia. Olyan szép felesége volt, hogy keresni kellett a párját. A csizmadia nem is tudott segédet tartani, mert akárhány segédje akadt, mind szemet vetett az asszonyra. Volt egy szegény ember, csizmadia volt az is. Fogta magát, bekente az arcát korommal, hogy csúf legyen, akkor hamarabb felveszi munkára. Aztán a szegény ember elment a csizmadiához, és beállt hozzá dolgozni darabszámra. Egyszer a csizmadia azt mondta:

– No fiam, elmegyek a városba, te addig dolgozzál!

No, a csizmadia elment a városba, ő meg otthon maradt, és dolgozott. Egyszer csak megmosakodik, megfésülködik. Látja az asszony, hogy még szebb férfi, mint azok az emberek, akik eddig voltak náluk. Miközben a legjobban dolgozott, fogta a gombolyag végét, és rákötötte magának a tökére. Aztán elhajította a fonalat, és úgy tett, mintha keresné.

– Hol van, hol van? – mondja.

Mondja neki a gazdasszony:

– Ott van ni!

De ő mindig másfelé nézett. Mondja a gazdasszonya:

– Ott van ni!

Odamegy az asszony, felveszi és gombolyítja. Addig gombolyította, amíg odaért vele a tökéhez. Erre fogta magát, szeretkezett az asszonnyal. Amikor a csizmadia hazatért, rajtakapta őket, és elkergette a legényt. Ekkor a szegény legény ezt mondta:

– Az Isten áldjon meg, engedd meg, hogy csináljak magamnak egy pár cipőt. Útközben eladom, és legalább lesz miből éljek.

No, csinált is magának; de olyan cipőt csinált, hogy talán az egész világon az volt a legszebb. Majd útnak indult. A királylány lenézett az emeletről:

– Ejnye, de szép cipőt visz ez az ember!

Szólt a királylány a szobalányának:

– Eredj, hívd fel!

A szobalány utánafut, és ő felmegy.

– Mennyiért adod ezt a cipőt, ember?

– Hát pénzért nem adom – mondja.

– Hát miért adod?

– Isten tudja, szégyellem kimondani. Ha egyszer veled hálhatnék, neked adnám.

Azt mondja a királylány a szobalányának:

– Eredj, hálj vele; én majd kifizetem neked a cipő árát.

No, vele hál. Mikor vele hált, azt mondja a csizmadia:

– Nem jó, bő. Várj, majd bevarrok belőle.

Azt mondja erre a lány:

– Belőlem bizony nem varrsz be, inkább vidd a cipődet!

Megy a szobalány a királylányhoz, elmondja neki, hogy be akart varrni belőle, mert azt mondja, hogy bő. De a királylány nagyon sajnálta a cipőt, mert szép volt.

– Eh, akármit ad Isten a fejemre, vele hálok!

Fogja magát a királylány, ő is vele hál. Ekkor a csizmadia így szólt:

– Várj csak – mondja –, szűk. Ki kell tágítsam.

Azzal előveszi a dikicsét. A királylány nézi:

– Mit akarsz azzal?

– Szűk – mondja –, kitágítom.

– Engem bizony nem tágítasz ki, inkább vidd a cipődet!

A lány beszélt az anyjával:

– Eredj, anyám, hálj vele! Hátha neked odaadja!

Megy a vén királyné, vele hál. Mikor vele hált, a csizmadia elkiáltja magát:

– Halljátok-e, csizmadiák, suszterek! Gyertek ide, lakjunk itt, dolgozzunk itt, mert itt bőven elférünk!

Mikor a királyné meghallotta:

– Mit akartok, te?!

– Itt akarunk telelni, nyaralni – mondja

– Itt ugyan nem teleltek, nem nyaraltok – mondja –, mert mindjárt jön a férjem, észreveszi. Vidd inkább a cipődet is!

Akkor a szegény legény útnak indult. A király kocsisával éppen hazatérőben volt a vadászatról. A királynak is nagyon ínyére volt a cipő.

– Hallod-e, ember! – mondja. – Mennyiért adod azt a cipőt?

– Pénzért nem eladó – mondja –, hanem ha jajgatás nélkül megállód, hogy kihúzzak egy szál szőrt az ágyékről, akkor

odaadom.

A király odaszól a kocsisának:

– Eredj, te, kocsis! – mondja.

Fogta magát a kocsis, letolta a nadrágját. A csizmadia fogta a dikicset meg az árt és megfog egy szál szőrt. A dikiccsel húzta, az árral toltá visszafelé. Mondja a kocsis:

– Húzd csak, húzd csak, ördög kúrja anyádat!

Egy szál már kijött. Nekifog, a másodikat is húzza a késsel, tolja az árral. Akkor már megszólalt a kocsis.

– Jaj!

A csizmadia mondja:

– Nem kapod meg a cipőt!

A király mérgelődött, letolta ő is a nadrágját:

– Gyere – mondja –, ördög kúrja anyádat!

A csizmadia előveszi a legnagyobb árt, s nekifog a dikiccsel meg az árral. A dikiccsel húzta, az árral toltá visszafelé. Megszólalt a király:

– Jaj!

– Nem kapod meg a cipőt!

No, továbbment a király is, a szegény csizmadia is. Amikor a király hazaért, evés közben az asztalnál egyszer csak megszólalt:

– Aj, de szép cipőt akartam venni nektek!

– Mi is egyezkedtünk vele, de a végén mindhármunkkal velünk hált.

Ahogy a király ezt hallotta, lóra ült, és a csizmadia után indult. A csizmadia meglátta, hogy jön utána a király. Akkor a csizmadia tíz pengőt adott egy szegény asszonynak, hogy fél óráig álljon négykézláb. A szegény asszony azt mondja:

– Tíz pengőt még sohasem kerestem ilyen könnyen!

Fogta magát az asszony, leereszkedett négykézlábra. A csizmadia letakarta a fejét, és a fenekébe bedugta az ujját. Éppen akkor ért oda a király. Mondja neki a király:

– Ember, nem láttál erre egy szegény csizmadiát?

– Láttam bizony – mondja –, de te úgysem éred utol. Csak én tudnám utolérni.

Erre azt mondja a király:

– Ülj fel a lovamra, és hozd ide azt az embert!

– Akkor gyere, dugd ide az ujjadat, amíg a barátom elhozza a csapot, mert vettem egy hordó mézet, és nem szeretném, ha kifolyna.

No, a király fogta magát, bedugta az ujját. A szegény csizmadia felült a lovára. Álló, elvágta. No, a király is megunt az egyik kezét tartani az asszony fenekében; kihúzta a kezét, és a másikat dugta bele. Azt mondja a király:

– Már csak megkóstolom, milyen?

No, megkóstolta.

– Phüj! Verje meg a pusztulás! – mondja. – Tiszta dohos, bűdös!

No, de a szegény öregasszony is elfáradt.

– Én már azt se bánom, ha nem adja meg a tíz pengőt, de felállok, mert már belefáradtam!

Hátraszól az asszony:

– Hát meddig álljak még itt azért a tíz pengőért?

Mikor a király meglátta, miről van szó, mérgében, haragjában abban a helyben meghalt. A szegény csizmadia, ha meg nem halt, még ma is megy-mendegél.

CSULÁNO A VÁSÁRON

Csuláno elindult. Ez a Csuláno nagy tolvaj volt. Elindult a vásárba lopni. De nem tudott lopni, mert kevesen voltak a vásáron. No, mit talált ki? A sátra sarkára kötelet kötött, hozzákötötte a lova farkához, úgy húzatta vele a sátrat. Erre a parasztek mind összecsődöltek, ő meg lopott kabátokat, nadrágokat, pénzt. No, miközben lopott, az összes paraszt mind ráment, addig-addig, hogy kiverték a faluból. Egészen a falu széléig verekedtek; de ekkorára már igen sokan voltak parasztek. No, mikor Csuláno látta, hogy most már szaladni kell, hát szaladt. A parasztek meg utána! Úgy megverték, úgy megkergették, hogy tisztára meztelenül maradt. Elfogták, és annyira elverték, hogy majd hogy teljesen bele nem halt. Kigondolta, hogy halottnak tettei magát. Ekkor a parasztek így szóltak:

– Most már hagyjuk itt, mert meghalt!

Az egyik paraszt ezt mondta:

– Nem halt ez még meg! Majd én próbára teszem!

Fogott egy marék szurkot, s meggyújtotta a mellén, úgy, hogy már a húsa is percegett. De még akkor sem árulta el magát. Erre a parasztek azt mondták:

– No, most már csakugyan halott.

Megfogták, bedobták a vízbe. A parasztek távoztak. De a lánya, Firika, odament, és megszólította:

– Tata, meghaltál, vagy élsz? Ha nem haltál meg, kelj fel – mondja –, mert a parasztek már elmentek.

Ekkor kinyitotta a szemét, és szétnézett. Látja, hogy nincs mellette senki, csak a lánya. Ekkor felugrott, összeütötte a bokáját, felöltözött, visszament a vásárba, tovább lopott.

A KUTYA

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy gazdag ember. Nagyon gazdag volt, a leggazdagabb a faluban. Háza előtt volt egy nagy tó. Amikor a piacra ment, mindig nagyot kellett kerülnie, mert messze volt a piac. Csináltatott hát aranyból szép hidat rá, legyen min járnia a piacra. Egy reggel elküldte a szolgáját a híd alá, hallgassa meg, mit beszélnek róla, akik a hídon járnak. Éppen hogy alája ért a szolga, arra jött Szent Péter és a szent Isten.

– Nézd csak – mondja a szent Isten Szent Péternek –, milyen szép hidat vertek ide!

– Mit érdemel az az ember, aki csináltatta?

– Hát – szól a szent Isten – azt érdemli, hogy adjon neki a teremtő egy szép gyereket, mert nincs fia. De olyan legyen, hogy amit kigondol, az teljesüljön.

A szolga mindent hallott, majd hazament.

Kérdezi a gazda:

– Nos, mit kívántak nekem, akik keresztülmentek a hídon?

– Azt mondták, áldja meg az Isten, aki csináltatta.

Majd eljött az idő, az asszony vajúdni kezdett. Szép kisfia született. Akkor a szolga ellopta és elrejtette. A falat bekente vérrel, hadd beszéljék, anyja megette a gyermeket. A gazda kidoboltatta, jöjjenek megtárgyalni, mit érdemel az az asszony, aki saját gyermekét megette.

– Meg kell égetni – mondta az egyik bölcs.

– Elevenen kell eltemetni – mondja a másik.

Élve temették el. Amikor eltemették, a szolga elment. A gazda egyedül maradt. A szolga megnősült.

– Hol szerezted ezt a gyereket? – kérdezi tőle a felesége.

– Valld be, nem lesz semmi baj, úgyis együtt maradunk!

– Hát bevallom neked – kezdte a férje. – Szolga voltam egy gazdag embernél, aki kimondhatatlanul gazdag volt. Egyszer szép aranyhidat csináltatott, és leküldött alája kihallgatni, mit kívánnak annak, aki csináltatta. Arra járt a szent Isten és Szent Péter, aki megkérdezte a szent Istent, mit érdemel az, aki ezt a szép aranyhidat verette. A szent Isten így szólt: szülessék egy szép

gyermek, de olyan, hogy amit gondol, az teljesedik. A gazdának nem mondtam meg, hanem amikor megszületett, elloptam. Hát így szereztem ezt a kisgyereket. Azért hoztam el, mert a szent Isten azt mondta, amit kigondol, teljesedik.

A kisfiú mindent hallott. Azt gondolta magában, hogy változtassa az Isten kutyává, láncsal a nyakában, kezéhez kötve, hogy odavezesse, ahonnan ellopta. Ahogy kigondolta, máris teljesedett. A kutya vezette az úton a kisfiút. Mentek, míg rájuk nem esteledett. A falu végén rozoga kalyibát pillantottak meg.

– Adjon Isten bármit a fejemre – mondta a kisfiú –, bemegyek ide, szállást kérek éjszakára.

Bementek.

– Jó estét, öreganyám! – köszönt.

– Isten hozott, fiam!

– Légy szíves, adj nekünk szállást éjszakára!

– Adhatok, fiam, elférsz itt, de csak szalmát tudok alád adni.

– Jó az nekem, öreganyám!

Akkor már a fiú nagyon éhes volt.

– Öreganyám – mondja –, légy szíves, adj valamit vacsorára!

– Jaj, mit adjak, fiam, amikor magam is azt eszem, amit a faluban adnak.

– Van neked, öreganyám, csak nem akarsz adni.

– Dehogyan, fiam – feleli –, még kenyérhéjam sincs.

– Hogyne lenne, öreganyám. Eredj csak a kamrába, eredj – mondja –, van ott elég, csak hozd!

Az öregasszony nagy sokára elindult a kamrába. Amikor látja a sok húst, tojást, a sok mindenfélét, örömeben összeesett. Majd fogott egy sonkát, vagy tíz tojást, meg egy egész kenyeret, és bevitte. Rántotttét csinált; ettek, megvacsoráztak. Akar adni a kutyának is az öregasszony. Azt mondja akkor a fiú:

– Ne adj neki, öreganyám, majd adok én!

Fogott a fiú egy tepsit, telekaparta a kályhából parázzsal, és a kutya elé tette. A kutya mind felfalta. Akkor lefeküdtek és elaludtak. Reggel felkeltek és továbbálltak. Addig mentek, míg újból rájuk nem esteledett. A faluban betértek egy rozoga kalyibába. Odabent így köszön a fiú:

– Jó estét, öreganyám!

– Mi járatban vagy, fiam?
– Abban, hogy adj nekünk szállást egy éjszakára!
– Egy éjszakára adhatok, fiam; elérték itt. De csak szalmát adhatok alátok.

Azt mondja akkor a fiú:

– Haj, öreganyám, be megéheztem! Légy szíves, adj valami ennivalót!

– Hát, fiam, honnan adjak – mondja –, még kenyérhéjam sincsen, nemhogy ennivaló.

Erre a fiú:

– Dehogy nincs, csak nem akarsz adni.

– Ó, dehogy, fiam, honnan vennék? Én is abból élek, azt eszem, amit a faluban kéregetek.

– Dehogynincs, öreganyám; van neked, csak nem akarsz adni. Eredj a kamrába, van ott elég, csak hozd!

Fogta magát az öregasszony nagy sokára, ment a kamrába és hozta. Sütöttek-főztek, ettek. Evés után szól az öregasszony:

– Adnunk kellene a kutyának is.

Már adni is akart.

– Annak majd én adok! – mondta a fiú.

Odaszól az öregasszonynak:

– Hozz egy tepsit!

Hozott. A fiú pedig kiszedte a parazsat a kályhából, és azt adta a kutyának. Amikor felfalta, mindannyian lefeküdtek és elaludtak. Reggel felkeltek és továbbmentek. Mentek-mendegéltek, míg egy faluban megint rájuk esteledett. A kisfiú apja abban a faluban lakott. A kutya éppen apja házához vezette.

Bekopogtat a fiú:

– Jó estét, öregapám! – köszönt belépve.

– Isten hozott, fiam, ülj le! Honnan jössz, mi járatban vagy?

– Hát abban, ha lennél szíves, adj éjszakára szállást!

– Ezt a csekélységet megtehetem – mondja. – Itt aludhattok.

Azt mondja akkor a fiú:

– Be éhes vagyok, öregapám! Messziről jövök, messziről fáradtam ide.

– Jajaj, honnan adjak, fiam, nekem sincs!

– Dehogynincs, öregapám, csak nem akarsz adni.

– Már hogyné adnék, fiam, de kenyérhéj sincs itthon. Bezzeg azelőtt nekem is volt elég. Most meg szegény vagyok, nálam szegényebb nem is lehet. Pedig valamikor én voltam itt a leggazdagabb. De hát megvert az Isten, semmit sem tehetek.

Azt mondja akkor a fiú:

- Dehogynincs, eredj csak a kamrádba!
- Nem megyek én, fiam, nincs ott semmi.
- Már hogyné lenne, öregapám, menj csak!

Fogta magát az öreg nagy sokára, megy a kamrába. Amikor megpillantotta a sok ennivalót, összerogyott. Majd fogott egy sonkát, vagy tíz tojást, meg egy egész kenyeret, és bevitte. A húst a tepsibe aprította, és egy egész fazék rántottát csinált. Amikor kész volt, levette a fazekat húlni.

– Mi hír van a faluban? – kérdezi akkor a fiú.

Mondja erre az öreg:

– Nincsen semmi különösebb hír.

Majd nekiláttak, megvacsoráztak. Az öreg a kutyának is akar adni az ételből.

– Ne adj neki – szólt rá a fiú –, annak majd adok én!

Amikor jóllaktak azt mondja a fiú az apjának:

– Hozz egy tepsit, öregapám!

Hozza a tepsit, a fiú meg kiszedi a kályhából a parazsat, és odaadja a kutyának. Mondja erre az öreg:

– Jaj, Istenem, ilyet még soha nem láttam, hogy a kutya parazsat egyék.

– Hát azt hallottad-e, hogy az ember saját gyerekeit megegye?

– Azt már hallottam – mondja –, mert éppen velem történt meg.

– Hogy esett? – kérdezi a fiú.

– Az úgy történt, hogy nem volt gyerekünk. Egyszer csak feleségem terhes lett, és egy szép gyermeket szült, majd megette. Kihirdettem hetedhét országban: jöjjenek a bárók és a hercegek meghányni-vetni, mit érdemel az a nő, aki saját gyermekét megeszi. Megtárgyaltuk. Az egyik azt mondta, égessük meg tüstént elevenen, a másik temessük el élve. Így is tettek. Amikor eltemették, mindenki szétszéledt. Én is hazajöttem egyedül. Így aztán kifogytam mindenemből, nincs már semmim. Ez az én történetem, fiam.

Akkor arra gondolt a fiú, hogy az anyja támadjon fel.

Amikor feltámadt, akkor meg arra, hogy olyan birtokuk legyen, mint amilyen volt. Azt mondja a fiú:

– Én vagyok a te fiad, apám. Akkor születtem, amikor a szolga itt volt. Egy szép aranyhidat csináltattál, majd mondtad a szolgának, menjen a híd alá, hallgassa meg, mit kívánnak neked ezért a szép híderért. Arra járt akkor a szent Isten és Szent Péter. A szolga a híd alá húzódott, és ott hallotta meg, mit kívánt a szent Isten. Azt mondta: „Szent Péter, mit érdemel az az ember, aki ezt a szép hidat építtette?” „Azt érdemli, mondta szent Péter, szép gyereke legyen, hiszen úgy sincs neki.” A szolga mindent hallott. Majd az Isten hozzátette, hogy olyan gyermeke legyen, hogy bármit gondol, teljesedjék. Akkor a szolga hazament. Faggattad, hogy mit mondtak rólad, akik arra jártak? A szolga csak annyit mondott: „Azt kívánták, áldjon meg az Isten.” Akkor már feleséged terhes volt. Amikor megszületett, a szolga ellopta és hazavitte. Majd megnősült. Kérdezi felesége: „Hol szerezted ezt a gyereket, uram? Valld be, úgyis együtt maradunk!” Mondja az ember a feleségének: „Bizony bevallom.” Elmondta neki, hogy szolga volt egy gazdánál, aki kimondhatatlanul gazdag volt. Nagy tó volt a háza előtt. Arany hidat csináltatott rá. Azt mondja akkor a gazdám, hogy húzódjak a híd alá, s hallgassam meg, mit kívánnak a hídon járók annak, aki csináltatta. Én a híd alatt voltam, és mindent hallottam. Épp a szent Isten jött arra. Mondja az Isten: „Hej, be szép hidat csináltattak ide! Mit érdemel az az ember, aki csináltatta?” Azt mondja Szent Péter: „Szép gyermeket érdemel, úgy sincs neki.” Ezzel a szolga hazament. Mindent hallott, de a gazdájának nem számolt be róla. Amikor megszületett a szép kisfiú, a szolga ellopta. No, apám, az a gyermek én vagyok. Engem rabolt el a szolga. A szolgád meg ez a kutya. Mindezt pedig onnan tudom, hogy szolgád megnősült és kibeszélte feleségének. Mindent hallottam. Amikor megtudtam, ki vagyok, azt gondoltam: „Istenem, változtasd a szolgát kutyává, lánc legyen a nyakában, hogy hazavezessen, ahonnan ellopott.” Így tudtam hazajönni hozzád. Apám, legyen meg minden birtokod, vagyonod, amennyi azelőtt volt, és anyám is támadjon fel!

Amint kigondolta, teljesedett. Feltámadt az anyja, meglett a birtoka, vagyona, úgy, mint régen.

– A kutya meg maradjon kutya, amíg él, amiért anyámtól elrabolt!

Ezután nagy mulatságot csaptak, ettek, ittak. Ma is élnek, ha meg nem haltak.

LIZA ÉS SZŰZ MÁRIA

Hol volt, hol nem volt, ha nem lett volna, én sem mondanám, volt egyszer egy szegény cigány. A szegény cigánynak nagyon sok gyereke volt. Annyi volt, mint rostán a lyuk, de még eggyel több. Volt egy szép leánya. No, hogy annyi gyereke volt, lejött hozzá Szűz Mária, és kérte, adja neki egyik kislányát, ha már olyan sok van. Úgy is lett. Odaadta egyik szép kicsi lányát. Erre Szűz Mária elment. A kislányt felvitte az égbe. Ott nőtt-növekedett. Már annyira megnőtt, hogy feleségnek való volt. Egyszer Szűz Mária bezárkózott az egyik szobába. Liza a kulcslyukon megleste. Szűz Mária vérben fürdött. Azután elment Lizához, és megkérdezte:

– Liza lányom, mit láttál a kulcslyukon?

Azt mondja erre Liza:

– Szűz Máriám, semmit sem láttam.

– Liza lányom – mondja –, ha semmit sem láttál, mától fogva nekem nem kellesz; visszaviszlek oda, ahonnan hoztalak.

Ezzel hóna alá vette, elvitte egy királyhoz, és beadta szolgálólánynak, mert nem mondta meg, mit látott a kulcslyukon. Liza kimondhatatlanul szép lány volt. A király beleszeretett. Annyira megszerette, hogy feleségül vette. Akkora lakodalmat, mulatságot csaptak, hogy a megkötött kutya kertben éhen döglött.

Telt, múlt az idő, együtt éldegéltek. Liza teherbe esett. Eljött az ideje, már vajúdott. Lerepült hozzá az égből Szűz Mária, és így szólt:

– Liza lányom, mit láttál a kulcslyukon? Ha nem mondd meg, néma leszel, nem tudsz majd beszélni, ráadásul elveszem tőled a gyereked.

Azt mondja erre Liza:

– Nem bánom, Szűz Mária, bármit teszel velem, nem láttam semmit.

A kicsi megszületett. Szép fiú volt. Mária fogta és magával vitte. A falakat bekente vérrel, hogy azt gondolják, megette saját gyerekét. Liza megnémult. Nem tudta elmondani, mi történt a gyerekével. Férje, a király így faggatta:

– Hol a kicsi, mit tettél vele?

De már nem tudta elbeszélni, csak mutogatott, amiből azt hitte a király, hogy megette a kicsit. De ezt az egyet még megbocsátotta neki a király, mert Liza kimondhatatlanul szép volt. Csak vele lakott a király, ha nem is tudott beszélgetni vele.

Majd ismét telt-múlt az idő. Liza újra teherbe esett. Megint lejött hozzá Szűz Mária:

– Liza lányom, mondd meg, mit láttál a kulcslyukon? Ha nem mondd meg, néma maradsz, és elviszem ezt a gyerekedet is. De ha megmondod, mit láttál a kulcslyukon, megoldom a nyelved, és visszaadom másik gyerekedet is.

– Szűz Mária, nem láttam semmit – mondja Liza.

Akkor megszületett a szép kisfiú, akit Mária megint magával vitt. A falat bekente vérrel, hadd gondolják, anyja megette a kicsit. Bement hozzá most is a férje. Látja ám, hogy ismét megette a kisgyereket. Hogy a második gyereket is elemésztette, ezt már nem tűrte tovább a király. Kidoboltatta hetedhétországban, jöjjenek a bölcsek, megítélni, mit érdemel az az asszony, aki saját gyermekét felfalja. Jöttek a bölcsek, és mondták:

– Meg kell égetni.

A másik mondta:

– Elevenen kell elásni, eltemetni.

– Nagy tüzet kell rakni, elevenen elégetni – mondta egy másik.

Az egyik meg azt mondta:

– Le kell vágni a két kezét, és úgy a tűzbe dobni.

Liza most Szűz Máriára gondolt, aki álmot bocsájtott az egész népre, és alászállott.

– Liza lányom, megmondod-e, hogy mit láttál a kulcslyukon? – kérdezte. – Ha megmondod, visszaadom két gyerekedet, két kezedet.

Altkor elővette a hóna alól a két gyermeket.

– Szűz Mária – mondta Liza –, azt láttam, hogy vérben fürödtél.

Ekkor Szűz Mária eloltotta a tüzet, majd adott neki egy labdát. Két gyermekét hátára kötözte, és így szólt:

– Eredj, amerre a két szemed lát. Vigyázz erre a labdára, amit tőlem kaptál. Ahol földhöz vágod, ház emelkedik ki, s lesz mit enned, innod.

Liza útnak indult. Ment-mendegélt, eljutott egy rengeteg erdőbe. Nagyon megsomjazott.

– Jaj, Istenkém, be jó lenne egy kis víz!

Abban a pillanatban folyó támadt előtte. Amint inni hajolt, csúszik le hátáról a gyerek. Utánakapott. Rögtön kinőtt egyik keze. Erre a másik gyerek is megbillent. Utánakapott annak is. Nyomban kinőtt a másik keze is.

– Be jóságos vagy, Istenem – mondta.

Most már megvolt mind a két keze. Újból elindult. Ment-mendegélt tovább a rengeteg erdőben. No, jól van. Majd fogta a labdát, amit Szűz Mária adott neki, földhöz csapta. Szép nagy vendéglő termett előtte, amelyben ehetett, ihatott.

Telt-múlt az idő, a gyerekek felnőttek. Egyszer édesapjuk, a király, arra járt vadászaton kocsisával. Ebédre járt az idő. Azt mondja a király:

– Sok-sok éve már, hogy ide járok vadászni, de ezt a vendéglőt még soha nem láttam. Akármit ad Isten a fejemre, betérek ebédelni.

Be is mentek, ettek, ittak, majd a király ledőlt a kanapéra szunyókálni. Az egyik keze lecsúszott. Azt mondja erre a felesége:

– Gyerekeim, menjetek, tegyétek fel apátok kezét, ne csüngjön! Ha még oly rossz is volt hozzánk, mi nem lehetünk rosszak hozzá.

– Nem emeljük mi! – mondták a kicsik.

Odament a felesége, és feltette a király kezét. A kocsis mindent hallott. Másnap felkeltek és hazaindultak. Majd a következő napon megint mondja a király:

– Fogj be, kocsis, megyünk vadászni! Ma is ugyanabba a rengeteg erdőbe megyünk.

Elindultak vadászatra. Azt mondja egyszer a király:

– Te, kocsis, megéheztem, ebédelnünk kellene.

Elindultak abba a vendéglőbe, ahol előző nap voltak. Enni és inni kértek. Amikor ettek és ittak, a királyfi ledőlt a díványra. Elszunyókált. Lába lecsúszott a díványról. Azt mondja a felesége:

– Fiaim, menjetek, tegyétek fel apátok lábát! Ha még olyan rossz is volt hozzánk, mi ne legyünk azok!

A kocsis mindent hallott.

– Ők bizony fel nem teszik – mondják erre a fiúk.

– Majd felteszem én – mondta a királyné.

Majd felkeltek és hazamentek. A következő napon azt mondja a kocsis:

– Felséges királyom, kegyelem fejemnek!

– Miért, kocsis?

– Az a szép asszony és két gyereke, a tied!

– Ne mondj ilyet, kocsis, mert nyomban megverlek! Épp hogy elfelejtkeztem róluk, te megint az eszembe hozod őket!

– Királyom, ha nem úgy lenne, tégy velem, amit akarsz!

– Kocsis, ha úgy igaz, akkor nem kocsisom, hanem aranykulcsosom leszel! De ha nem igaz, kilencvenkilenc karó van az udvaromon, minden karóban egy-egy fej, a tied lesz a századik. Ha igaz lesz, te leszel az aranykulcsosom.

– Hallgass meg, királyom! Holnap délben, miután betértünk a vendéglőbe, eszünk, iszunk, dőlj le, lógasd le kezed és lábad, de eszedbe ne jusson elaludni! Akkor majd mindent meghallasz. Amikor odamegy hozzád, kapd el, és csókold össze!

Rendben van. A kocsis befogott, és elindultak. Mentek a vendéglőbe. Enni és inni kértek, majd a király lefeküdt a díványra. Alácsüngött keze, lába,. Azt mondja akkor a felesége:

– Nézzétek, gyermekeim, hogy lóg apátok keze, lába! Menjetek, tegyétek fel!

A király mindent hallott. Azt mondja erre a két gyerek:

– Mi ugyan fel nem tesszük, mert rossz volt hozzánk. A kezedet is levágatta, és el akart égetni.

Mondja erre a király felesége:

– Majd felteszem én, hisz nem ő volt a hibás!

Odalépett, és feltette a lábát. Amikor a kezét akarta, a király megölelte.

– Haj, feleségem, csakhogy még egyszer rád találtam! De most már el kell innen mennünk.

Akkor az asszony fogta a labdát, földhöz csapta. A vendéglő eltűnt. Beültek a hintóba a gyerekekkel együtt, és hazamentek, nagy mulatságot csaptak, ma is élnek, ha meg nem haltak.

A SZEGÉNY FIÚBÓL ŐZ LETT

Volt, hol nem volt, egy szegény asszony meg egy szegény ember. Mindketten özvegyek voltak. Azt mondja egyszer a szegény ember a lányának (két gyereke volt):

– Fiam, menj át a szomszédba, kérd el a szitát meg a szénvonót meg a lapátot, hogy kenyeret süssünk!

Merthogy volt egy kis lisztjük a zsákban, aztán kirázták a lisztes zsákot, és abból készültek kenyeret sütni, mert hát nagyon szegények voltak. A lány átment a szomszédba; szólt az öregasszonynak:

– Azt üzeni apám, hogy add kölcsön a szitát meg a szénvonót meg a lapátot!

– Aztán mit akartok vele?

– Kenyeret sütni.

– Mondd meg apádnak, hogy ha feleségül vesz, akkor lesz szénvonója is, lapátja, szitája is.

Azzal a lány visszament apjához és elmondta:

– Apám, a szegény öregasszony azt mondta, hogy ha feleségül veszed, lesz szénvonó is, lapát is, és süthetsz kenyeret.

– Menj vissza hozzá, fiam, és mondd meg neki, hogy elveszem.

Akkor a lány átment az öregasszonyhoz, és elmondta neki:

– Azt üzeni apám, hogy feleségül vesz.

Erre a szegény asszony azt mondta, hogy rendben van. Nagy lakodalmat, nagy mulatságot csaptak, aztán fogták magukat, ettől fogva együtt éltek. Egy napig, két napig együtt voltak, nem volt semmi baj. De aztán később a vénasszony ráunt a két gyerekre, a mostoháira. Azt mondta egyszer a vénasszony a férjének:

– Férjem, ha nem pusztítod el a két gyerekedet, nem lakom tovább veled!

Mitévő legyen az öreg ember? Kénytelen volt vele. Reggel szól a két gyerekének:

– Fiaim, gyerünk az erdőbe, gyűjtsünk fát, mert tél van, hideg van, megfagyunk a házban!

Az öregember homokot rakott a zsebébe, aztán elindultak az erdőbe. A gyerekek rozsét gyűjtögetnek, a vénember fát vág az

erdőn. Akkor aztán az öregember fogta magát, hazament. A két gyereket otthagya az erdőben. Sír-rí az erdőben a két kisgyerek, mert nem találják az apjukat. Mitévők legyenek az árvák? Hát egyszer csak észreveszik, hogy homok van végig szórva az erdőben. Elindulnak a homok nyomán, és mennek mindenütt arra, amerre az vezet. Hová vezette őket, hová sem, a házhoz, az apjuk házához. Mikor hazaértek, a pitvarban az ajtó mögött meghúzódtak a szerencsétlenek. Apjuk meg anyjuk evett, aztán az öregasszony elmosogatott. Egyszer csak azt mondja a vénasszony:

– Ha most itt volna a két gyerek, megehetnék ezt a mosogatólét.

Ekkor a gyerekek megszólaltak:

– Itt vagyunk, mama!

Akkor a két kisgyerek bement. Odaadta nekik a moslétot, és az árvák megették. De reggel már megint szólt a vénasszony:

– Ha nem pusztítod el a két gyerekedet, nem lakom tovább veled!

Erre az öregember szólt a gyerekeinek:

– Gyerekek, gyerünk az erdőbe fáért!

A gyerekek felszedelőzködtek, és elindultak az erdőbe. Apjuk így beszélt:

– Haj, gyerekeim, hogy el kell pusztítsalak benneteket egy bűdös kurva miatt!

Az öregember fogta magát, megtöltötte a zsebét kukoricával. Akkor aztán elindultak mindannyian az erdőbe. Mikor az erdőbe értek, a gyerekek fát szedegettek, de apjuk titokban visszafordult és hazament. Egyszer csak látja a két kisgyereket, hogy apjuk nincs sehol. Ott csavarogtak magukban az erdőben, mert nem tudták, merre induljanak abban a nagy, rengeteg erdőben. Mert a kukoricát, amit az apjuk végigszórt a házuktól az erdőben, a varjak mind felszedeggették, így aztán nem tudtak haza találni. Összevissza kóboroltak szegények az erdőben. Közben meg is éheztek, de annyira megéheztek, hogy nem láttak a szemükkel. A lány így szólt:

– Öcsém, akármit ad Isten a fejünkre, rakjunk csak egy nagy tüzet itt az erdőben, és gyúrjunk magunknak egy nagy pogácsát, és süssük meg és együk meg, mert nincs mit ennünk, és éhen pusztulunk.

Mitévők legyenek? Kénytelenek voltak vele. Nagy tüzet raktak. A lány fogta magát, tehénlepényt szedett össze, abból gyúrt egy jó

nagy pogácsát, beletette a tűzbe. Arra járt a szent Isten és Szent Péter, és odamentek hozzájuk:

– Mit kerestek errefelé, ti két árva gyerek?

– Isten áldjon meg, pogácsát sütünk magunknak, mert majd meghalunk éhen.

(De nem tudták, hogy a szent Isten az, mert emberi ruhában voltak.)

Azt mondja erre a szent Isten:

– Kiveheted már, mert már kisült a pogácsa. Adjatok nekünk is egy keveset, mert mi is éhesek vagyunk, mi is messziről jövünk, messziről fáradtunk ide.

Azt mondta erre a kislány:

– Még nem veszem ki, mert még nyers, hadd süljön!

Miért mondta ezt a kislány? Azért, mert szégyellte kivenni, mert trágából készült a pogácsa. Nagy sokára aztán kivette a pogácsát. Mikor kivette, hát nem trágya volt, hanem szép, fehér lisztből sült. Szép fehér, zsíros pogácsa lett; olyan fehér volt, mint az a fehér péksütemény. Amelyik oldalán a kislány evett a pogácsából, ott nőtt, amerről meg a kislány evett belőle, ott fogyott a pogácsa.

No, egy évig, két évig ott éltek magukban az erdőben. Egyszer csak megszólal a kislány:

– Ajhaj, néném, megszomjaztam. De jó volna egy kis víz! Akármit ad Isten a fejemre, iszom abból a lópata-nyomból!

– Ne igyál, öcsém, mert lóvá változol.

A kislány nem ivott, mentek tovább. Megint szól a nénjének:

– Ahaj, néném, de szomjas vagyok! Akármit ad Isten a fejemre, iszom abból a farkasnyomból!

– Ne igyál, öcsém, mert farkassá változol, és széttépsz!

A kislány szót fogadott a nénjének, és továbbmentek. Megint megszólalt a kislány:

– Ajhaj, néném, de szomjas vagyok? Akármit ad Isten a fejemre, iszom abból az őznyomból!

– Ahaj, öcsém, őzzé változol.

– Néném, én már azt sem bánom, mindegy nekem. Én bizony iszom.

Fogta magát a kislány, lehajolt, ivott a vízből. Mindjárt őzikévé változott. Akkor a kislány – a nénje – levette a fejről a kendőt, és a

nyakába kötötte, és a saját kezére is rákötötte, hogy el ne szaladjon. Most aztán így vándorolhattak kettesben, az erdőben. De a kislányon már ruha sem volt a sok fa meg a sok túske miatt, csupa meztelen volt. Szégyellt meztelenül járni. Egyszer csak talált az erdőben egy ekkora nagy odvas fűzfát (*a mesélő kezével közt mutat*). Belül odvas volt.

Mit tegyen szerencsétlen kislány? Hát belebújt, s ott lakott benne. Az őzike meg folyton ott feküdt a fa mellett, nem akart elválni a nővérétől. Ott maradt vele, mert nem akarta otthagyni nénijét. Ott volt egy napig, két napig. Egyszer csak a király az erdőbe ment vadászni. A király megéhezett, és szólt a kocsisának:

– Kocsis, szálljunk le, és ebédeljünk meg, mert már éhes vagyok!

Leszálltak, és ebédhez fogtak. A király odaszól a kocsisának:

– Kocsis, lökj a kutyának is egy zsemlét meg egy libacombot!

A kocsis fogta, odadobta neki. A kutya felkapta az ennivalót, s hova vitte, hova sem, az odvas fűzfához, amelyikben a lány volt, és benyújtotta neki. A lány érte nyúlt, bevette és megette. Akkor a kutya visszament, és megint nézett mereven a király szemébe.

– Nézd csak, kocsis – mondja –, hogy néz rám ez a kutya! Lökj neki valamit, adj ennie! Miért eszik ez most ilyen sokat?

Akkor újra dobott neki egy darab húst meg egy zsemlét. A kutya fogta, megint elvitte a lánynak és benyújtotta. A lány bevette, a kutya visszament. Újra megállt a kutya, néz a gazdájára, várja, hogy kapjon valamit.

– Nézd csak, kocsis – mondja a király –, hogy néz rám megint ez a kutya! Hova hordja azt a sok ennivalót? Isten neki, lökj neki valamit; meglesem, hová hordja azt a sok ételt!

Akkor a király fogta a puskáját, és ment a kutya után mindenütt. Hová ment a kutya, hová nem, látja, hogy egy fűzfába adja be az ennivalót. Mit lát benne a király? Egy kimondhatatlanul nagyon szép lányt. A haja olyan hosszú volt, hogy azzal fedte el magát, mert meztelen volt. A király bekiált, hogy:

– Ki vagy? Ha nem jössz elő, lelőlek! Ha öreg asszony vagy, legyél holtig anyám. Ha öregember vagy, legyél holtig apám. Ha fiatalember vagy, legyél holtig testvérem. Ha fiatal nő vagy, legyél holtig a feleségem!

Erre megszólal a lány (Piroskának hívták):

– Hej, felséges királyom, hogyan bújjak elő? Meztelen vagyok, nincs rajtam ruha!

– Nem baj, szívem szép szerelme. Gyere elő, itt a köpenyem, rád adom.

Fogja magát a lány, Piroska, előbújik. A király mindjárt levette a köpenyegét, és ráadta Piroskára. Ekkor aztán így szólt a király:

– No, gyerünk, feleségem!

– Hova?

– Gyerünk haza!

Odamennek a hintóhoz. Ekkor így szól a felesége:

– Férjem, van egy kisöcsém, de őzike. Attól nem válhatok el, másképpen én sem megyek veled.

– Hát hol van?

– Itt van ő is.

Akkor a nénje megfogta az őzikét, feltette a hintóba, s együtt mentek haza. Mikor hazaértek, mindjárt szépen felöltöztették Piroskát. Olyan szép volt, hogy hét országban nem volt hozzá fogható. Akkor nagy lakodalmat, nagy mulatságot csaptak.

No, együtt éltek egy napig, két napig. Egyszer csak megszólalt a sutból a Hamupipőke:

– Ahaj, de beteg vagyok!

(Hát ez meg ki volt? A király anyja volt.)

Ezt mondja:

– Ajhaj, fiam, de beteg vagyok! Ha az őzike májából egy falatot ehetnék, mindjárt meggyógyulnék.

Azt mondja erre a fia:

– Holnap majd elvitetjük a vágóhídra.

Másnap megfogják az őzikét, és viszik a vágóhídra. Miközben vitték a vágóhídra, megszólalt:

– Ajhaj, Istenem, Istenem! Hát így kell elpusztulnom? Meggyilkoltat ez a vén boszorkány!

Azt mondja ekkor az őz:

– Várj még egy kicsit, gazdám! Ne vágass még le, hadd meséljek valamit. Volt, hol nem volt, egy vén boszorkány. Az a boszorkány így szólt: „Ajhaj, de beteg vagyok. Ha az őzike májából egy falatot ehetnék, mindjárt meggyógyulnék.” De te ne higgy neki, gazdám, az ördög kúrja meg, mert csak engem akar elpusztítani. Ne higgy neki!

– Ejnye, de szépen tud mesélni! Nem öletem meg, hazaviszem.

Megfogta az őzikét, hazavitte. Mikor hazavitte, másnap megint szólt a vén Vasorrú bába:

– Ajhaj, fiam, de beteg vagyok! Ha ehetnék az őz májából egy falatot, mindjárt meggyógyulnék.

– No, anyám, rendben van. Holnap majd elvisszük.

Megfogja az őzikét, és viszi a vágóhídra. No, most már nincs mit tennie a királynak, le kell vágatnia. De odahaza a Vasorrú bába erősen meghagyta, hogy egyetlen szál belet se hagyjanak a vágóhídon, még azt is vigyék haza. Hát miközben a belet vitték, két szál valahogy kicsúszott a kezéből, és a víz elvitte. A két szál bél átváltozott két arany hallá. Arra járt a halász, és kifogta. Azt mondja a halász:

– Hány éve már, hogy halász vagyok, de ilyen szép arany halat még nem fogtam. Ejnye – mondja –, ebből meggazdagszom.

Azzal a halász fogta magát, hazament. Otthon aztán kivitte a piacra. Hát a szép arany halakat senki sem merte kérni, mert nagyon sokba került volna. Arra járt a királyné, s látta, hogy nagyon szép arany halakat árul a halász. (De az a királyné ki más volt, mint a nénje. De ő nem tudta, hogy a testvére.) Odaszólt a királyné:

– Mennyit kérsz ezért a két arany halért, szegény halász?

– Hát mennyit kérjek érte? Hát adj érte ötszáz forintot, mert nagyon szép hal, ilyet nem nagyon lát az ember; azért kerül olyan sokba.

Akkor a királyné kifizette, és fogta, hazavitte. Egy hordóba vizet öntetett, abba tette. Ott szépen éldegéltek. Éjszakára mindig kijöttek, átváltoztak két szép kisfiúvá, és mindig ennivalót kerestek maguknak. Azt mondja a két kisfiú:

– Ahaj, Istenkém, de szegény a nénénk, hogy még kenyér sincs az asztalán. Nincs semmije. Gyerünk vissza a helyünkre!

No, ott maradtak egy darabig. Egy nap, két nap, egyik éjszaka megint visszaváltoztak két szép kisfiúvá. Megint ennivalót kerestek maguknak. Megint így beszéltek:

– Ajhaj, Istenkém, de szegény a nénénk!

A Vasorrú bába, a király anyja, mindent hallott a sutból. Azt mondja egyik délben:

– Felséges királyom, grácia nyakamnak!

– Miért, ördög kúrja anyádat!

– Mondanék valamit.

– Mit?

– Azt, hogy ez a két arany hal a feleséged öccse az, aki őz volt. Mert két szál belet elveszítettetek, és elvitte a víz, és két szép arany hal lett belőle. És a feleséged azokat vette meg a piacon a halásztól. Ha nem igaz, vágasd le a nyakamat!

– Hát – mondja –, Vasorrú bába, ha nem lesz igaz, kilencvenkilenc fej van karóra tűzve, a tied lesz a századik.

– Rendben van, király. Hanem tudod-e, mit kell tenned? Főzess a feleségeddel estére ételt, és rakd az asztalra, te meg feküdj le az ágyba, és lesd meg őket, amikor odamennek, és keresgélnek az asztalon, és átváltoznak két szép kisfiúvá. Te tégy úgy, mintha aludnál, és amikor ennivalót keresnek, akkor kapd el mind a kettőt.

Akkor a király fogta magát, lefeküdt. Mind várta, hogy mikor megy oda a két szép kisfiú. No, elő is jött a két aranyhal, átváltoztak két szép kisfiúvá, és odamentek az asztalhoz ennivalót keresni, mert nagyon éhesek voltak. Miközben ennivalót keresgéltek, a király felkelt, és elkapta mindkettőjüket. A keze között átváltoztak kígyóvá, békává; átváltoztak mindenfélévé. De a király így szólt:

– Addig nem eresztelek el, amíg ugyanazok nem lesztek, akik voltatok: két szép kisfiú!

No, mindjárt két szép kisfiúvá változtak. De hát kik is voltak? A felesége öccsei, akik őzikévé változtak. Akkor aztán nagy mulatságot csaptak a nagy öröme. Ettek, ittak.

Máig is élnek, ha meg nem haltak.

CSALÓKA PÉTER

Volt, hol nem volt, egy szegény cigány. Hogy hívták, hogy sem, Csalóka Péternek. De annyi gyereke volt, mint a rostán a lyuk, sőt kettővel még több. No, azt mondja egyszer a feleségének (volt egy girhes kis borjúja):

– Feleség – mondja –, le kellene vágjam a borjút, hogy megfőzd, és megegyük. A bőrt meg eladjuk.

Akkor a szegény cigány, Csalóka Péter, levágta a borjút, és megnyúzta. A húsát megfőzték, a bőrét meg elvitte eladni Csalóka Péter. Botra akasztotta, és a hátára vette. Elment vele egy másik faluba és az utcán kiabálta, hogy:

– Bőrt vegyenek!

Egyik kevesebbet adott volna érte, a másik többet, de nem adta el.

– Annyiért nem adom – mondta.

Egy kutya utánament. No, mikor a kutya meglátta a bőrt, kapaszkodott, hogy elkapja. Le akarta rántani, hogy megegye. A kutya ugatta a bőrt, a szegény cigány pedig így szólt:

– Ó, fiatal úr, annyiért nem adhatom. Nem adom annyiért, amennyiért kéred.

De a kutya egyre csak ugatott.

– Ó – mondja a szegény cigány –, ígérj rá még valamennyit, mert annyiért mégsem adhatom!

Mert azt gondolta, hogy a bőrt kéri.

Ekkor a kutya fogta magát, lerántotta a bőrt. Hová vitte a kutya, hová sem, egy pincébe a királynál. A szegény cigány utánakiáltott:

– Hová viszed, fiatalúr? Úgysem adom annyiért, amennyiért kéred!

Mindenütt figyelte, hogy merre viszi. A szegény cigány utána is futott, hogy hová viszi a bőrt. Hát látja, hogy levitte a pincébe a királynál. De a pincébe már félt lemenni a szegény cigány. Valahogy lassan-lassan mégiscsak lemerészkedett a pincébe. Ott aztán rászólt a szegény cigány:

– Add hát ide azt a pénzt, amennyit ígértél; odaadom. Vagy mit akarsz tőlem? Talán nem akarod megadni a pénzemet – mondja –,

és csak bolondítasz? No nézd – mondja –, rám vicsorítja a fogát!

De nem a kutya foga volt, hanem egy nagy üst, tele arany pénzzel, az ragyogott.

– Hát nem tudom, mit akar ez az úr, hogy nem adja meg a pénzemet. Én bizony kiverem a fogát.

Fogta a botját, és felé ütött, így (*mutatja*). Akkor a bot megakadt a pénzes üstben.

– Megfogta a botomat – mondja –, nem ereszti el; erősebb nálam. Azért mégiscsak megpróbálkozom vele, kihúzom.

Felhúzza, hát mit lát? A sok pénzt az üstben. Bedugja a botját az üst két fülébe, és a hátára veszi.

– Ahaj – mondja –, de sok pénzt adott ez az úr a bőrért!

Azzal fogja, s indul magának szépen az úton. Mikor hazaér:

– Nyisd ki az ajtót, asszony – mondja. – Nézd, mit hoztam neked! No de most hogy kellene megmérnünk ezt a sok pénzt? Menj csak, asszony – mondja –, menj át a bíróhoz, kérd cl tőle a vékát, hadd mérjük meg, hány vékával van a pénz.

Az asszony át is megy a bíróhoz.

– Hallod-e, bíró, a férjem azt üzeni, hogy add ide egy kicsit a vékát!

– Mit akarsz azzal a vékával?

Erre az asszony elmondta:

– Pénzt mérünk.

– Hát mennyi pénzetek van?

– Hát van, mert levágtam egy borjút, és férjem eladta a bőrét.

No, odaadta a vékát. Az asszony hazament. A szegény cigány fogja, megméri a pénzt, hogy mennyi van. No, másfél vékával lett a pénz.

– Vidd vissza, feleség – mondja.

Mikor visszavitte, azt mondja a bíró:

– Hogy meggazdagodott a szegény cigány! Megyek is, megkérdem tőle, mitől gazdagodott meg?

Fogja magát a bíró, átmegy a szegény cigányhoz.

– Jó napot, Csalóka Péter! – mondja.

– Köszönöm.

– Mondd már el, mitől gazdagodtál meg? Hadd tegyek én is ugyanúgy!

– Hogy is mondjam? Tudod, mitévő légy? – mondja. – Úgyis sok ökröd van, vágd le mindet, s itt meg itt van egy úr, aki nagyon sok pénzt ad a bőrért. Tőlem is ő vette meg. Egy üst pénzt adott egy bőrért. Neked meg nagyon sok ökröd van, neked még többet fog adni.

No, a bíró hazament, levágta az ökröket, megnyúzta. Fogta a húst, kidoboltatta a faluban, hogy ötven fillérjével ad egy kiló húst. No, az egész falu odament húst venni, mindet elhordták. A bőrt meg fogta a bíró, szekérre rakta, s elindult vele. Elindult, átment a másik faluba. Az utcán kiabálta:

– Bőrt vegyenek!

Nem ajánlkozott senki. Egy hétig járt vele, de senki sem vett tőle. Annyira, hogy végül megbűdösödött a bőr. Hazavitte, és elásta a trágyadombba. Mondja is a bíró:

– Ahaj, kúrom az anyját ennek a Csalóka Péternek! Most mit csináljak vele? Meg tudnám ölni, amiért elpusztította a szép ökreimet.

No, jó. Ekkor a bíró kidoboltatta az egész faluban, hogy mindenki Csalóka Péter ablaka alá járjon sükségre, az egész nép. Reggel kimegy a szegény cigány, hát látja a sok szart az ajtaja előtt. Ki se tudott menni tőle, annyi volt.

– Mit csináljak ezzel a sok szarral? – mondja. – No, veszek egy hordót.

Vett egy nagy hordót. Mikor megvette a hordót, az egész szart behányta a hordóba. Kívül meg mit tett rá? Bevonta a hordót piros bársonnyal, és kiverette rá arany betűkkel, hogy a király aranyát viszi benne. Mikor készen volt, szekérre rakta, befogott két szamarat, és elindult vele. Addig ment, amíg a király falujába nem érkezett. Éppen ráesteledett. Azt mondja erre a szegény cigány:

– Be kellene mennem a királyhoz, hogy szállást kérjek tőle egy éjszakára.

De a király palotája előtt száz katona állt. Rászóltak:

– Hová mégy, szegény ember?

– Ide akarok jönni a királyhoz, mert kint nem alhatok, mert viszem a királynak a sok aranyat, s nem akarom, hogy ellopják, mert én szállítom a török királynak az aranyat.

No, ekkor beengedték a katonák. Behajtott az udvarra. Aztán bement a királyhoz:

– Mi járatban vagy, szegény ember?

– Felséges királyom, rám esteledett, és nem akarok kint háltni, hátha ellopják tőlem ezt a sok aranyat, mert a török királynak viszem.

– No, hát ott a száz katona, majd azok vigyáznak rá. Te csak eredj, feküdj le és aludj!

A szegény cigány bement, lefeküdt és elaludt. Közben a katonák mondogatták egymásnak, hogy nézzük már meg, vajon mit visz az a szegény ember ebben a hordóban?

Hát látják, hogy szar van benne. Fogták, kiöntötték. De a kezük is szaros lett, hát beletörölték a piros bársonyba, ami a hordón volt.

Aztán a szegény cigány felkelt:

– Most már mennem kellene.

Mit lát? A szart a hordóban, meg hogy még kívülről is be van kenve szarral.

– No, megyek a királyhoz – mondja –, és jelentem, hogy ellopták a török király aranyát.

A szegény cigány felsiet:

– Ahaj, felséges királyom, olyan katonáid vannak, hogy azok felől akármit elvihetnek. A király aranyát mind ellopták, és még a hordót is mind bekenték szarral. Hát ez is megtörténhetik egy királynál? Hát pedig azért jöttem hozzád aludni, felséges királyom, mert megbíztam benned. De hát ez a te szégyened, király, nem az enyém. Ha most elmegyek a királyhoz, nem engem fog hibáztatni, hanem téged, amiért király létedre nem bírsz parancsolni a katonáidnak, és elaludtak.

– Igazad van, szegény cigány. Nagy szégyen lesz, ha meghallja a török király. De hát mit tehetek? Nekem kell megadnom. Eredj csak, kergesd be azt a száz katonát!

Mikor a száz katona bement, ijedtükben azt sem tudták, melyik lábukra álljanak.

– Eredjete le a pincébe, a franc egyen meg benneteket, rakjátok tele azt a hordót arany pénzzel, ahogy volt!

A száz katona fogta a hordót, lementek a pincébe, és telerakták pénzzel. Ekkor a szegény cigány elindult, és szépen hazament.

Mikor hazaért:

– Nyisd ki, asszony! – mondja.

A felesége ajtót nyitott, ő bement. Hát látja az asszony a sok pénzt.

– Ahaj, férjem, ember vagy! Honnét hoztad?

– Honnét hoztam? Minek kérded? Csakhogy van!

De a bíró megtudta, hogy a szegény cigány megint sok pénzt hozott.

– Átmegyek már ahhoz a Csalóka Péterhez – mondja a bíró –, megkérdezem tőle, hogyan gazdagodott meg ennyire, mitől gazdagodott meg?

Átmegy hozzá a bíró. Mondja:

– Jó napot, Csalóka Péter!

– Isten hozott, bíró, ülj le!

A bíró leült, és megkérdezi:

– Mitől gazdagodtál meg, hogy ennyi pénzed van?

– Hogyan gazdagodtam meg? Tudod, amikor kidoboltattad, hogy mindenki az ablakom alá járjon sükségre, összeszedtem, és elvittem eladni.

– És hogy vették meg?

– Hogy vették meg? Kiabáltam az utcán, hogy lekvárt vegyenek! No, ha meg akarsz gazdagodni, te is megteheted.

Akkor a bíró hazament, és kidoboltatta a faluban, hogy mindenki oda járjon sükségre az ablaka alá meg az udvarára. Aztán ő is fogott egy hordót és beleszedte. Szekérre rakta ő is, és elment vele egy másik faluba, és az utcán kiabálta, hogy lekvárt vegyenek! A sok nép ment, hogy vegyenek belőle, de már elég jó idő volt, a szar megolvadt és búzlótt. Mondták is az emberek, mikor közel mentek a szekérhez:

– Phűj, de szarszaga van! *(A mesélő nevet.)* Nem is lekvár ez, hanem szar!

– Ahaj – mondja –, még agyonvernek a népek, mert csakugyan szarszaga van.

Fogta magát a bíró, visszafordult és hazament.

– Mit csináljak ezzel a Csalóka Péterrel? Már kétszer tönkretett!

Fogja magát a bíró, átmegy a szegény cigányhoz, Csalóka Péterhez.

– No, Csalóka Péter, most már te leszel a bíró a faluban, mert te gazdagabb vagy nálam, fin nem lehetek tovább bíró, mert elszegényedtem, szegény vagyok. Hát most már kidoboltatom a faluban, hogy te leszel a bíró, avassanak fel.

Fogja magát a bíró, kidoboltatja a faluban. Aztán befogat a szekérbe, és viszi. Az egész nép vele megy. Miközben mennek, és viszik a szegény cigányt, a bíró azt mondja, hogy a török királyhoz viszik, hogy felavassa bírónak.

No, haladnak az úton. De a bíró zsákba akarta dugni a szegény cigányt, hogy a Tiszába dobja; csak hazugság volt, hogy bírónak viszi. Akkor Pétert be is dugták egy zsákba, és a zsák száját bekötötték. Miközben vitték, hogy a Tiszába dobják, egy kocsmához értek. A bíró betért pálinkát inni; addig Pétert kint hagyták. Péter kiabál:

– Nem megyek én Bécsbe királynak!

Egy gulyás sok marhát hajtott arra, és így szólt:

– Majd megyek én!

– Gyere hát, siess, bújj be a zsákba!

Kioldozta; ő kibújt a zsákból, a gulyás ült bele, ő bekötötte a zsák száját. A szegény cigány – Péter – hazahajtotta a marhát. A bíró kijött, megfogták a zsákot, és bedobták a Tiszába. Majd a bíró hazatért. Akkor meglátta Pétert, hogy

Ő is odahaza van, és a sok marha ott van az udvarán. Azt mondja a bíró:

– Kórom az anyját! Nézzétek csak: bedobtuk a vízbe, ő meg kijött, és mennyi marhát hozott magával!

Ekkor a bíró odalépett Péterhez, és szólt neki:

– Hogy jöttél ki?

Péter így szólt:

– Az Isten áldjon meg érte, bíró, hogy bedobtatok a vízbe! Annyi sok marha van ott, hogy nagyon sok. Annyit hajthattam volna haza, amennyit akartam.

Gondolta a bíró, hogy ő is elmegy, és hoz magának. Kiment a víz mellé az egész faluval. Péter is arrafelé hajtotta a marhákat, és az árnyékuk meglátszott a vízben. Ekkor mindnyájan be akartak ugrálni. A bíró szólt:

– Majd én megyek elől, mert én vagyok a bíró. Majd amikor intek a kezemmel, akkor jöhettek ti is.

A bíró beugrott. Közben fuldoklott, integetett a kezével, kapaszkodott, és belefutott. A parasztok meg azt gondolták, hogy őket hívja, hogy hajtsák ki a vízből a marhákat. Mind beugráltak, csak Péter maradt kívül. Odaveszett az egész falu, csak Péter maradt meg.

Boldogan élt a feleségével.

A CIGÁNY A POKOLBAN

Volt, hol nem volt, egy szegény cigány. Így szólt:

– Ha a gubámat rádobom a kardra, és úgy le tudom venni, hogy a kard nem mozdul, akkor nagy betyár lesz belőlem.

Fogta magát, rádobta a bundáját a kardra, azután levette. Olyan szép lassan vette le, hogy a kard egy szemernyit sem moccant. No, gondolta, hogy most már elég nagy betyár.

– Meg kellene próbálnom, elmenni a királyhoz, és meglopni.

A cigány olyan szegény volt, mint egy csavargó. Egyik útról a másikra csavargóit. No, de most már következik az éjszaka, hogy lopni induljon. De mit is tegyen! Vett egy liter pálinkát, a szekere meg felrakott egy csomó csirkét, vitte eladni. Elhajtott a királyhoz, hogy szállást kérjen tőle egy éjszakára. Adtak is neki egy éjszakára szállást. A szegény cigány behajtott az udvarra. Nála volt, a kezében volt egy liter pálinka, hogy majd azt a pálinkát eladja. A csirkéket meg kieresztette; aztán nem tudta összetereelni, összefogdosni őket. Szól a parasztnak, a béreseknél:

– Legyetek már olyan szívesek, segítsetek összefogdosni ezeket a csirkéket, hadd vigyem eladni, mert ebből élek, mert sok gyerekem van.

No, a parasztnak segítették neki. A béresek mind odafutottak csirkét fogdosni. Ő meg azalatt ellopta a legelőről a király legkedvesebb tehenét. Reggel bemegy a királyhoz. Mondja:

– Adjon Isten, király!

– Isten hozott, szegény cigány. Mi járatban vagy?

– Felséges királyom, az éjszaka, éjjel tizenkét órakor, elloptam a legkedvesebb tehenedet.

– Hát aztán miért loptad el?

– Azért, mert nagy betyár vagyok.

– Hát hol tanultad, hogy ilyen nagy-nagy betyár legyél?

– Hol tanultam? A szegénység tanított rá.

– No, nem baj, ördög kúrja az anyádat! Ha ilyen nagy tolvaj vagy, van nekem egy lovam. Ha pont tizenkét órakor el tudod kötni, akkor egy gulyát kapsz tőlem.

– Rendben van, felséges királyom!

– De ha nem tudod megtenni: kilencvenkilenc fej van karóra tűzve, a tied lesz a századik.

– Rendben van, felséges királyom!

Isten veled, isten hozzád; fogja magát, elmegy. Estére visszamegy a királyhoz. Bemegy az istállóba, ahol a lovai vannak. Ott vannak a béresei, az őrszemei, akiket kiállított, hogy vigyázzanak a lovakra, hogy el ne lopja. No, bemegy az istállóba. Mondja:

– Jó estét!

– Köszönjük! – mondják az emberek. – Mi járatban vagy, ember?

– Abban a járatban volnék, hogy engedjétek, hogy megháljak egy éjszaka.

– Itt hálhatsz az istállóban.

Igen ám, de nála volt egy nagy üveg pálinka; abban meg mi volt? Altatópor. Tettette, hogy pálinkát árul. Fogta, mindegyiknek eladott egy pohár pálinkát. Megitták. Ahogy megitták, mind elaludtak. Már csak ő volt egyedül ébren. Fogta a király legkedvesebb lovát, ellopta. Felült a hátára, aztán álló, elvitte. Hazament a lóval. Másnap jókor reggel jelentkezik a királynál:

– Jó reggelt, királyom!

– Köszönöm. Hát megérkeztél, ördög kúrja az anyádat! Ha már elloptad a legkedvesebb lovamat, neked adom a ménest, hajtsd haza.

A szegény cigány fogta, hazahajtotta. Ekkor a király így szólt:

– Te szegény cigány, most már elhiszem, hogy nagy betyár vagy. Itt meg itt lakik az ördögök királya. Nála van az anyám; van már száz éve, hogy ellopták. Ha vissza tudod hozni, olyan kastélyt építtetek neked az udvaromra, hogy egyetlen kakaslábon fog forogni. Én adok mindenfélét, ami csak kell. Adok földet, hogy vethess, szánthass; gazdag ember lesz belőled.

– Hát, felséges királyom, megpróbálkozom vele.

Fogta magát a szegény cigány, elindult. Ment az ördögökhöz. No, bement hozzájuk, be az ördögökhöz. Ott mihez kezdett? Hozzáfogott templomot építeni. Odamegy az ördög:

– Mit akarsz itt, te szegény cigány?

– Mit akarok? Olyan templomot építek ide, hogy ahány cigány van az egész világon, mind ide fog járni az ördögök palotájába!

Mondja neki az ördög:

– Nem, ne építs ide, mert ha jön a királyunk, levágja a nyakadat!
– Hát pedig én csak azért is ide építem! Innét bizony egy lépést sem megyek!

Nem megy odább a szegény cigány egyáltalán, csak azért is ott kezd ásni. Az ördög megy a királyukhoz:

– Felséges királyom, itt van egy szegény cigány, és templomot akar ide építeni!

– Gyorsan-gyorsan, eredj gyorsan, mondd meg neki, hogy meg ne próbálja, mert ha odamegyek, rögtön vége az életének!

Meleg az ördög, mondja:

– Te szegény cigány, jobban jársz, ha felszedelőzködöl, és elmegy, mert rögtön jön a királyunk, és vége az életednek!

– Bánom is én! Úgyis szegény ember vagyok, nem törődöm vele.

Erre az ördög visszament a királyhoz:

– Felséges királyom, sehogy sem akar elmenni! Mitévők legyünk vele?

– No, majd odamegyek én!

Odamegy hozzá a király, az ördögkirály:

– Mit akarsz itt, szegény cigány?

– Olyan templomot akarok építeni, hogy az egész világról idejárjanak a cigányok.

– Ide bizony nem építesz! Inkább szedelőzködj, eredj innét.

Ezután a király hozzátette:

– Ide hallgass, szegény cigány, mondok neked valamit. Ha ekkora tetűt tudsz mutatni nekem, amekkorát én mutatok, akkor építhetsz ide templomot!

Igen ám, de a szegény cigány magával vitt a hóna alatt egy nagy varjút. A király elővette egy akkora nagy tetűt, mint egy nagy félkilós krumplic; szép nagy volt. Amikor agyonnyomták, akkorát szólt, mint a golyó a puskából. Mikor az ördög elővette a tetűt, és megmutatta, még farka is volt; akkora volt, mint egy félkilós. Erre a cigány is benyúlt a keblébe:

– A, te király – szólt –, hát ez a tetűd? Hát ez is valami? Az enyémnek még a kölyke se lehetne!

Ezzel elővette. Amikor megmutatta, a varjú kitátotta a csőrét és károgott. Mikor a király meglátta, ijedtében mindjárt seggre esett.

– Jaj, Devlám, mindjárt felfal! De most már meg is kell ölni, hogy akkor mekkorát szól!

A szegény cigány fogta, észrevétlenül visszadugta a keblébe. Közben, ahol a templomot építeni kezdte, kovácsmunkához fogott, és faszénből tüzet rakott. Most felvett egy szem parazsat, egy szem tüzes faszenet, és rátette az üllőre. Amikor rácsapott a kalapáccsal, csak úgy szikrázott. Azt mondja az ördög:

– Ajhaj, Devlám, ez már mindnyájunkat elpusztít, mert olyan tetűje van, hogy még szikrázik is! Még a szikrája is milyen erős, vörös!

Akkor a király megkérdezte:

– De hát, szegény cigány, mit adjak neked, hogy elmenj innét, és ne építs ide templomot? Megadom, amit kérsz!

– Nem kell nekem pénz, te király! Házat építek, meg templomot, és ide jövök lakni.

– Ó, szegény cigány, az Isten áldjon meg, csak azt ne tedd, ha Istent ismeresz! Inkább annyi pénzt adok, amennyit csak elbírsz!

– Nem kell nekem, felséges királyom, hanem tudod, mit adj?

– Mit?

– Vagy száz évvel ezelőtt elloptad a királytól az anyját.

– Hát mit akarsz vele?

– Hogy mit akarok vele? Azzal te ne törődj! Nekem az kell; akkor elmegyek, és nem építek se házat, se templomot.

– No, ördög kúrja anyádat, gyere! Megmutatom, hol van, és viheted.

Bevezette a szobába.

– No, itt van. Vedd fel, vidd, hogy ne is lássalak!

Akkor a szegény cigány hátára vette a király anyját, és hazavitte.

– Jó napot, felséges királyom! Itt az anyád, elhoztam!

– Nohát, szegény cigány, nem hittem volna, hogy ilyen nagy betyár vagy. De most már építtetek is neked az udvaron egy szép kastélyt.

Építtetett neki egy szép kastélyt. Olyan szép volt, hogy kakaslábon forgott. Amerről a nap felkelt, mindig arrafelé fordult a kastély. A szegény cigány ott lakott egy évig, két évig. Szántott, vetett, ahogy a parasztok szokták. (Közbeszólás: *Haszna nem volt.*)

De aztán unni kezdte, hogy mindig dolgozni jár. Egyszer csak azt mondja a feleségének:

– Asszony, én már meguntam, hogy mindig dolgozni kell. Eladom a birtokomat és mindenfélét.

Fogta magát, eladta a birtokát, a palotáját, elindult a feleségével meg a gyerekeivel, egyik útról a másikra. *(Közbeszólás: Mint a cigányok.)* No, útra kelt, ment, tarisznyát vetett a hátára, fúrókkal; fúrót készített. De már bizony pénze nem volt, elszegényedett. *(Közbeszólás: Mint mi most.)* Ahogy felkelt, úgy feküdt le.

Ha meg nem halt, máig él.

A CIGÁNYASSZONY MEG A SÁRKÁNY

Volt egy cigányasszony. A férje börtönben ült. Elindult menni. Ment, csak ment, hogy eljusson a férjéhez. A férjét másnap akasztották. Egy szőlőskerthez ért. De annak a szőlőskertnek felé se merészkedett senki, mert egy sárkány volt a kertben. A népek féltek odamenni, ezért aztán nem is munkálták meg azt a szőlőt.

Közben ráesteledett az asszonyra:

– Hát – mondja – akármit ad Isten a fejemre, bemegyek ebbe a szőlőskertbe. Mert már éjszaka van, nem látok menni.

Fogta magát, bement a szőlőskertbe. Kinyitott egy kis házat, afféle pajtát. Amikor belépett, ott volt egy kis ágy. Leült az ágyra, megszoptatta a gyerekét; mert vele volt a kicsi is. Hát szoptatta a kisgyereket. Ám az asszony részeg volt. Volt nála egy üveg pálinka. Egyszer csak bement hozzá egy sárkány. Amikor a sárkány bement, az egyik melléből a sárkány szopott, a másik melléből a gyerek szopott. De a sárkány annyira szívta, hogy már vért szopott. Az asszony fogta a pálinkát, és öntött belőle a mellére. A sárkány azt is megitta. Annyira-annyira, hogy a sárkány berúgott. Amikor a sárkány berúgott, lefordult a melléről. Amikor lefordult róla, az asszony levágta a saját haját, és megkötözte a sárkányt. Úgy megszorította, hogy nincs az az ember, aki ki tudta volna oldani. Talált egy selyempaplant, abba bepólyázta a gyerekét. Addigra megvirradt, az asszony útnak indult. Elindult, ment a férjéhez. Amikor odaért, a férjét már majdnem felhúzták az akasztófára. Éppen csak az hiányzott, hogy ő nem volt ott; azért nem akasztották még fel. No, akkor az asszony felment az emeletre, ahol az urak ítékeztek. A királyügyész felismerte a paplant a gyereken. Ekkor a királyügyész így szólt:

– Honnan vetted ezt a paplant?

Az asszony azt mondja:

– Itt meg itt, ebben és ebben a kertben éjszakáztam, ott találtam. Felvettem és bepólyáztam vele a gyerekemet.

Ekkor a királyügyész így szólt:

– Ha igaznak bizonyul, hogy ezt a paplant onnan hoztad, akkor férjed hazamegy veled. Amellett még pénzt is adok neked, és egy

szekér búzát is küldök a házába. Nos, hogy jutottál ehhez a paplanhoz? Mert nincs az az ember, aki még a tájára is merészkedne annak a szőlőskertnek. Mert olyan sárkány lakik benne, hogy tüstént elpusztítja.

Ekkor az asszony szólt:

– Úgy jutottam ehhez a paplanhoz, hogy feltörtem azt a kis házat és bementem. Volt benne egy ágy, leültem az ágyra. Már éjjel tizenkettő felé járt az idő, hát akkor bejött egy sárkány. A sárkány szopta az egyik mellemet, a másik mellemet a kisgyerek. Szerencsémre volt nálam egy üveg pálinka. Fogtam a pálinkát, ráöntöttem a mellemre, a sárkány meg felszívta. A sárkány berúgott, és lefordult rólam. Akkor fogtam a hajamat és levágtam; ha nem hiszitek, nézzétek!

És mutatja a haját.

Ekkor a királyügyész így szólt:

– Ha igaz az, amit mondasz, annyi pénzt adok, amennyit kérsz, és férjed is hazamegy veled.

Akkor a királyügyész hazaszaladt, befogatott a hintóba, felültette az asszonyt maga mellé az ülésre, a férjét meg hátul a kocsiba, s elindultak, elhajtottak oda a szőlőbe. Bementek a házba. Az asszony azt mondta:

– Hadd menjek én elől!

Az asszony előre bement, kinyitotta az ajtót, és megmutatta a királyügyésznek:

– Nézd meg – mondta –, most már elhiheted!

Amikor a királyügyész meglátta, seggre ült. No, azt mondja erre a királyügyész:

– Mehetünk, most már mindent elhiszek.

Akkor visszamentek a faluba. Így szólt a szegény asszony- hoz:

– Mennyi pénzt adjak?

Az asszony azt mondja:

– Az Isten áldjon meg, királyügyész, adj, amennyit akarsz!

Akkor a királyügyész kimondhatatlanul nagyon sok pénzt adott az asszonynak. Vett egy kétlovas szekeret, befogatott a szekérbe, úgy megrakatta búzával, hogy amennyi csak ráfért a szekérre. Akkor az asszony felült rá férjestül, és elindultak haza. A királyügyész azt mondta:

– Ez a szekér meg ez a két ló is legyen a tietek! Isten áldjon meg!
Ha meg nem halt, máig él.

(A mesélő hozzáfűzi: „Ez nem mese, ez valóban megtörtént. Ha az asszony nem részeges, nem szabadni ki.”)

SZENT AMÁLI

Hol volt, hol nem volt, volt hetedhétországban egy király. Ennek a királynak volt egy fia:

– Kedves fiam, átadom neked a trónt – mondta –, de nősülj meg. Öregember vagyok már, nem tudom az országot kormányozni.

– Hohó, kedves apám, nem addig van az! Én addig meg nem nősülök, amíg maga a szent Isten nem ad nekem asszonyt.

Fogta magát a trónörökös, a királyfi, ment, mendegélt hetedhétországban, amíg elérte a nagy hortobágyi pusztát. Elálmosodott a trónörökös, Rudolf (mert így hívták), és lefeküdt a rétre. Dél körül ébredt. Látja ám, hogy egy kápolnában fekszik. A kápolna előtt almafa. Károm alma volt a fán. Rudolf, a trónörökös, nagyot nézett. Fogta magát, felkelt, és leszakított egy almát a fáról. Ott termett egy idős ember:

– Hopp-hopp, Rudolf, tizenkét vármegyének királya! Én is itt vagyok! Mi járatban vagy, Rudolf? Hanem ne menj, Rudolf, ne fuss, ne fáradozz tovább! Adok neked egy almát. Jól vigyázz erre az almára; a párodát adom neked! Vágd fel az almát szép karikákra! Vizet kér majd tőled, Rudolf fiam. Nyomban add ám a vizet, pohárban!

Rudolf átvette az almát a szent Istentől, bár nem tudta, hogy az öreg maga a szent Isten.

„Hátha csak hazudott az öreg” – gondolja.

De azért, ahogy mendegélt, útközben felvágta az almát. Mit lát, hogy gyönyörű lányt vágott fel.

– Ó, Istenem, be nagy bűnt követtem el! Adjon bármit Isten a fejemre, visszamegyek az öreg emberhez.

Fogta magát, és visszafordult a kápolnához. Ahogy nyúlt az almáért, előtte termett az öregember:

– Hallod-e, Rudolf, hetedhétország királya, azt gondoltad, hogy hazudok? Nem fogadtad meg a szavamat. De nesze, neked adom a másik almát is.

Rudolf elment.

„Megint becsapott volna az öreg?”

Idegességében még saját magában sem bízott. A második almát is felvágta. Újból egy gyönyörű lányt vágott fel.

– Akármit ad Isten a fejemre – mondta Rudolf –, visszamegyek.

De a kápolna már eltűnt, csak az almafa állt ott. Amint az utolsó almáért nyúlt, megint ott termett előtte az öregember:

– Hallod-e, fiam, neked adom a harmadik almát, mert látom, hogy buta vagy, hiába vagy hetedhétország királya. De erre már úgy vigyázz, mint a két szemedre! Mert ha ezt az almát is elpusztítod, neked is véged lesz.

Majd így folytatta:

– Rudolf, kedves fiam, indulj haza, vidd ezt az almát is, vágd fel az asztalodon! Amikor majd vizet kér tőled, ott legyen melletted arany kancsóban!

Rudolf elhitte az öreg szavát, majd így szólt:

– Isten veled, drága öregapám!

Akkor eltűnt az almafa, nem volt semmi a hortobágyi pusztán. Rudolf felszedelőzködött. Hazaért. Mostohaanyja csúf lányát Rudolfnak szánta feleségül. De Rudolf nem szerette, mert csúf volt, kivette zsebéből bicskáját, és szépen felvágta az almát. Gyönyörű, arany hajú lány változott az almából.

– Szívem szép szerelme, én a tied, te az enyém, adj vizet ízibe!

Adott Rudolf az arany kancsóból.

– Rudolf, szívem szép szerelme, meztelen vagyok, adj rám valami ruhát!

Futott a tizedik szobába, menyasszonyi ruhát hozott, majd karon fogta menyasszonyát, és bemutatta apjának.

– Felséges apám, most már átvehetem tőled a trónt, tüstént megesküszünk aranyos feleséggel.

– Drága Istenem, kedves fiam, Rudolf, talán Szűz Máriát hoztad kastélyomba?

– Kedves apám, ne gondold semmivel! Nem adom én szép feleségem az egész királyságért!

Síppal, dobbal tudtul adták hét országban, jöjjenek a hercegek, a bárók a lagziba, Rudolf esküvőjére. Mikor a hercegek, a bárók látták, hogy milyen szépséges asszonnyal esküszik, mind megharagudtak Rudolfra. Azt mondja akkor felesége, Szent Amáli (mert így hívták):

– Kedves uram, fogj karon, sétálj velem ebben a nagy szobában!

Amint sétált, rózsa, ibolya nyílt a lába nyomában. Amikor beszélt, szájából bazsarózsa hullott. Amikor fészülködött, arany gyöngyök peregtek a hajából. Nagyon néztek a hercegek, bárók.

– Istenem, ilyen csodát még nem láttunk! Szent ez az asszony!

Mostohája roppant megharagudott Rudolfra.

– Rudolf, kedves fiam – mondta –, két éve ki sem mozdultatok a házból. Gyertek a basához, a királyhoz, bemutatom nekik szépséges menyemet.

– Fogj be, kocsisom, négy bokkrétás lovamat az üveges hintóba! – mondja akkor Rudolf.

Testőrök kísérték Rudolfot, az ifjú királyt.

Amint mennek-mendegélnek, azt mondja Rudolf:

– Ejnye-ejnye, kedves mostohaanyám, hát nem adsz nekünk semmit enni? Nagyon megéheztem ezen a hosszú úton.

Azt mondja erre a mostohaanyja, a boszorka:

– Már hogyan adnék, kedves fiam, gondoltam én rátok.

Kis pogácsát adott neki. Igen ám, de álompor volt benne.

Amint megette, nyomban elaludt. Azt mondja akkor a menyének a mostoha:

– Hát neked kell-e, lányom?

– Kedves anyám, adj nekem is, megéheztem!

– Adok neked, kedves lányom, az egyik szemedért.

– Kedves anyám, ha nem sajnálsz, vedd ki!

Megette a pogácsát. Igen ám, de kevés volt.

– Adj még, kedves anyám!

– A másik szemedért – mondja a boszorka.

Fogta az öreg boszorkány, kivette a másik szemét is. Levette róla szép ruháját, anyaszült meztelen hagyta, majd lelökte egy híd alá. Csúf lányát bevette a bakról és felöltöztette. Rudolf felébredt. Nézi-nézi kedves feleségét.

– Ej, kedves uram, be megfeketedtem az úton!

Olyan csúf lett, hogy nem is mentek el bemutatni a basának, hanem hazamentek. Szent Amáli meg a híd alatt.

– Ejnye, Istenem – kiáltott fel az öreg halász –, be gyönyörű lány fekszik a híd alatt!

Az öreg halász kiveszi a híd alól:

– Kilencvenkilenc lányom van, ő lesz a századik.

Hazavitte Szent Amálit az öreg Nagy bácsi, adott neki enni-inni. Igen ám, de idővel fogyni kezdett az ennivaló, mert sokan voltak. Azt mondja ekkor Szent Amáli:

– Nagy bácsi, kedves apám, vezess be egy üres szobába, és adj egy szitát meg egy rostát!

Fogta az öreg, bevezette egy üres szobába. Tömérdek lisztet szitált Szent Amáli a szobában. A másik sarkában tömérdek búzát rostált. Nagy bácsi nagyot nézett.

– Drága Istenem, szent asszony lehet az, akinek ilyen tudománya van!

Azt mondja akkor az öreg Nagy bácsinak:

– Hallod-e, kedves Nagy bácsikám, Rudolf most esküszik a feleségével. Hívd be a lányaidat, szedjék fel utánam a rózsákat, fonjanak belőle szép koszorút!

A kilencvenkilenc lány nem győzte szedni utána a sok szép virágot. Azt mondja akkor:

– Lánytestvéreim, fonjunk egy szép gyöngykoszorút!

Majd a Nagy bácsihoz fordult:

– Adj egy fésűt!

Odaadta az öreg. Elkezdett fésülni. Arany gyöngyök hullottak a hajából. Minden szál virágra tettek egyet. Így készült el a koszorú.

– Hallod-e, Nagy bácsi, vidd ezt a koszorút a templom elé. De senki másnak nem adod, csak Rudolf hűgának! Kedves apám, hiába adna érte tömérdek kincset, pénzért oda ne add, hanem mondd: mostohád szoknyájában van eldugva egy doboz, hozza azt el, és neki add érte a koszorút.

Fogta magát az öreg, és elindult. Vitte a koszorút a templom elé. Rudolf húga templomba ment. Látja a koszorút az öreg Nagy bácsinál.

– Hallod-e, Nagy bácsi, tömérdek kincset adok érte, add nekem azt a koszorút, engem illet!

– Neked adom, királykisasszony, ha elhozod, amit mondok.

– Mit mondasz, Nagy bácsi?

– Menj haza mostohaanyádhoz. Egy doboz van eldugva a szoknyájában. Ha azt a dobozt elhozod, tied a koszorú.

Hazaszalad a királykisasszony mostohaanyjához, aki éppen aludt. Fogta a dobozt, kilopta szoknyájából, és vitte Nagy bácsihoz.

– No, királykisasszony, neked adom a koszorút.

Futott haza Nagy bácsi Szent Amálihoz, és átadta neki a dobozt. Forgatta, megrázta, benne volt a szeme. Így szólt Nagy bácsihoz:

– Nagy bácsi, légy szíves, menj el oda, ahol rám találtál, és a híd alól hozz egy pohár vizet. Jótettért jót várj!

Szaladt Nagy bácsi a hídhöz, és hozta a pohár vizet.

– Szent Amáli, kedves lányom, itt a víz!

Szent Amáli belemártotta zsebkendőjét a vízbe, megtörölte vele két szemét, és a helyére tette. Akkor még hétszerte szebb lett Szent Amáli.

– Nagy bácsi, most már megvan a két szemem, el kell mennem.

Annyi kincset adott az öregnek, hogy gazdagabb lett, mint a király.

– Isten áldjon, kedves apám!

Sajnálta nagyon Nagy bácsi, hogy elmegy.

Amint ment-mendegélt Szent Amáli egy nagy hídon át, Rudolf mostohája észrevette, hogy Szent Amáli mégis él. Rohant elébe, felkapta, és ledobta a forró tengerbe. Csakhogy nyomban arany hajó termett alatta. Eszméletlenül feküdt rajta. A harmadik napon magához tért.

– Drága Istenem, tekints reám, hová estem!

Akkor már Szent Amáli terhes volt Rudolftól. Született is két szép arany gyermeke. Nyolc évig ott éltek a hajón, mint egy szigeten. Nyolc év múlva a fiúk észbe kaptak:

– Kedves anyánk, Szent Amáli, hát nincs nekünk apánk?

– Nem tudtok ti semmit, kedves gyermekeim!

– Kedves anyánk, hát mindig ezen a szigeten leszünk?

De anyjuktól már sok mindent megtanultak. Kivetettek a partra egy deszkát, kimentek a hajóból a faluba. Nézelődtek, milyen szép is ott. Bementek a templomba is. A sok nép énekelt. A sarokba húzódtak, majd ők is rákezdték. Az egész nép csak őket bámulta. Apjuk, Rudolf is a templomban volt. Amikor a gyerekek kijöttek a templomból, apjuk, Rudolf, utánuk ment:

– Kedves gyermekeim, hát ti hol laktok?

– Rudolf-szigeten lakunk.

Azt mondja erre Rudolf:

– Halljátok-e, gyerekek, gyertek el hozzám királyi ebédre!

Mondja a két gyerek:

– Bácsika, mi nagyon pajkosak vagyunk. Ha nem fogsz megharagudni ránk, akkor elmegyünk.

Fogták magukat, szaladtak anyjukhoz a szigetre. Rudolfnak attól fogva nem volt nyugodalma, úgy megszerette a két gyereket.

– Hej, Istenem – mondja Rudolf –, ilyen szép gyerekeket még nem láttam. Nem is eszem, nem is iszom, amíg újra meg nem találom őket.

Hazaér a két gyerek, anyjuk így fogadja őket:

– Hol voltatok, kedves gyermekeim?

– Templomban voltunk, kedves anyánk. Ott volt egy király is. Meghívott bennünket királyi ebédre.

– És ti mit mondtatok?

– Azt mondtuk, hogy nagyon pajkosak vagyunk.

Így szól erre anyjuk, Szent Amáli:

– Egye meg a féreg a fekete szemét, nagy gazember az!

Mondják akkor a gyerekek:

– Ejnye, édesanyánk, ne átkozd, hiszen jó ember.

– Haj, kedves gyerekeim, ha tudnátok, hogy ki ez az ember!

Erre a gyerekek:

– Kicsoda, édesanyánk, mondd meg!

– Az apátok, gyermekeim.

Másnap a két fiú megint elment a templomba. A sok nép imádkozott, ők ketten az egyik sarokba húzódtak, és elkezdtek énekelni. Amikor az ének feléhez értek, kimentek a templomból. Rudolf, a király, utánuk. Megfogta őket, és azt mondta:

– Halljátok, kedves gyermekeim, jöjjetek el hozzám királyi ebédre.

– Elmegyünk, ha nem haragszol meg, bármit teszünk.

– Dehogy haragszom, csak gyertek!

Bement a két gyerek. Az aranytányérokat, bögréket, poharakat mind a földhöz verték. Betörték a király összes ablakát, majd átváltoztak két galambbá. Hívják ki apjukat az utcára. Apjuk, Rudolf, mindenütt a két galamb után. Elérték a szigetet. Rudolf megtorpant:

– Csak nem megyek át ezen a forró tengeren!

De a két gyerek felkapta, és a vízbe dobta. Anyjuk megsajnálta Rudolfot:

– Ejnye-ejnye, kedves gyermekeim – mondta –, mit csináltok apátokkal?

– Miért, kedves anyánk, hát ő nem sajnált bennünket itt a szigeten kivette?

– Jaj, kedves gyermekeim, nem tudott ő semmiről semmit.

A két gyerek meg csak ütötte-vágta, majd hajánál fogva felhúzták a hajóra Szent Amáli elé. Azzal leültek a sarokba. Rudolf magához tért:

– Jaj, Istenem, tekints reám, hol vagyok most e nagy fényességben?

Felnézett az arany bölcsőre, ott énekelt a felesége.

– Haj, kedves feleségem, Szent Amáli, be sokat jártam, be sokat fáradtam, amíg rád akadtam!

Szent Amáli leugrott az arany bölcsőből. A király megölelte, megcsókolta.

– Bocsáss meg nekem, kedves feleségem, Szent Amáli. Nem tudtam semmiről.

Majd így folytatta:

– Jöjjetek haza velem!

– Kedves uram, én megbocsátok neked – mondja Szent Amáli –, csak a két gyereked megbocsásson.

Roppant megörült a király, amikor meghallotta, hogy két gyereke van. Elkapta a feleségét és a gyerekeket. De a két gyerek úgy bevágta őket a vízbe, hogy eszméletüket veszítették. Majd hazaüzentek nagyapjuknak, az öreg királynak:

– Kedves nagyapa, gyere elénk üveges hintóval, és hozz magaddal menyasszonyi és vőlegényi ruhát! Az egész násznép jöjjön ki a szigetre!

Nagyapjuk kijött a násznéppel a szigetre. Szüleik éppen akkor tértek eszméletre. Mikor a násznép odaért, hazatértek, és szép nagy lakodalmat csaptak. Amikor legjavában állt a lagzi, fogta magát a két fiú, elkapta az öreg boszorkányt meg a lányát, és bedobták a forró tengerbe. Kőszikla lett belőlük a szigeten.

Máig is élnek, ha meg nem haltak.

AZ ERDÉSZ

Volt, hol nem volt, egy főerdész. Ez az erdész nagyon szerette a feleségét, mert szép asszony volt. Egyszer az erdész kiment az erdőt kerülni. Igen ám, de eltévesztette az utat. Ahogy az erdőben kóborolt, nagy sűrűségbe került. Egy nagy gödör volt előtte. Beleesett a gödörbe, mert éjszaka volt, nem látott. Ott volt reggelig. Akkor mit látott maga előtt? Egy óriási nagy sárkányt. Látta, hogy egy nagy gyémántot nyal. Sokáig ott volt, végül a sárkány intett neki a fejével, hogy menjen oda ő is, nyalja meg a gyémántot; mert a sárkány nem bántotta.

– Hallod-e, te ember – mondta –, a nagy szerelmed hozott ide, a feleséged meg mással szeretkezik, a szolgáloddal. Hanem – mondja – most itt leszel tíz évig ebben a gödörben. Majd amikor látod, hogy megrázkódom, akkor kapaszkodj a farkamba, mert akkor jön értem a gazdám, a garabonciás. Ki foglak hajítani ebből a gödörből. Ha nem leszel elég ügyes, megint tíz évig itt maradsz, és itt kell meghalnod.

Tíz év múlva jött is a garabonciás a lováért, a sárkányért. Akkor a sárkány megrázkódott. Az erdész belekapaszkodott a farkába. Kihajította, és egy szigetre esett. Ott az erdész elájult. Harmadnapra magához tért.

– Ajhaj, Istenem, merre lehet a lakásom?

Egy hangot hallott:

– Hallod-e, erdész! Menj a kopott gyalogösvényen. Majd az erdő közepén lesz a házad!

Majd be akart menni a lakásba, hát az ajtók be voltak zárva. Látta, hogy egy lámpa pislákol.

– Hallod-e, feleség! Tíz év után szabadultam. Nyisd ki az ajtót, hogy bemenjek!

Igen ám, de a felesége már a szolgálával aludt az ágyban.

– Nem nyitom ki – mondja –, mert nem ismerlek. Menj az istállóba, feküdj le holnapig!

Majd aztán megvirradt. De az erdész kegyetlen meztelen volt. Bement a feleségéhez:

– Kedves feleségem, jó reggelt!

A felesége azt mondta:

– Nem ismerlek, eredj, ahonnét jöttél!

– Feleségem, oda nem mehetek, ahonnét jöttem; hanem megbocsátok neked, ha férjhez mentél.

– Nem kellesz; eredj, amerre látsz!

Az erdész elment a jegyzőhöz, és elmagyarázta a jegyzőnek, hogyan szakadt rá ez a nagy nyomorúság, és hogy a felesége nem akar visszamenni hozzá. Akkor a jegyző elment vele egy üzletbe, vett neki ruhát, megborotváltatta a borbélynál, és a jegyzővel együtt visszament a lakására.

– No – mondta a jegyző –, hallod-e, asszonyom, ez a régi férjed, akivel megesküdtél. Menj vissza a férjedhez!

Erre az asszony azt mondta:

– Inkább meghalok, mintsem visszamenjek hozzá.

A jegyző elcsapta a lakásból.

– No – mondja –, kedves barátom, most már mindent visszaírok a te nevedre. Légy boldog a birtokodon!

Ha meg nem halt, máig él.

A HENTES LÁNYA ÉS A HUSZONNÉGY BETYÁR

Volt, hol nem volt, egy hentes. Annak a hentesnek volt egy lánya. A lány eljárt a fonóházba. Egyik este is ott volt a fonóházban. Belépett egy legény, és megkérdezte, hogy melyik lány volna hajlandó éjfélkor kimenni az erdőbe? Ott van egy akasztott ember; az ujján van egy aranygyűrű. Aki elhozza, sok pénzt és földet kap érte.

Erre a hentes lánya azt mondta, hogy:

– Elmegyek én!

El is hozta a gyűrűt. De ahonnét elhozta, ott talált huszonnégy lovat is. A lovakat eloldozta a fától és hazavitte. Mindet hazavitte az apjához. Szólt apjának a lány:

– Apám, szerszámozd le a lovakat!

Leszerszámozta a lovakat. Mindegyik ló hátán volt egy láda; a ládában pénz volt. Másnap a huszonnégy betyár a lovát kereste. Híre ment, hogy a lány vitte el a lovakat. Erre a betyárok így szóltak:

– Menjünk el a lányhoz, öljük meg!

Másnap a lány apját elhívták disznót ölni. Az apa reggel elment a disznótorra. Elment apja is, anyja is, a lányra hagyták a boltot. A lány egyedül maradt az üzletben, ő mérte a húst. Este a huszonnégy betyár odament, és egyikük bement a lány szobájába. A lány feküdni készült. Áthívott magához egy másik lányt. A másik lány szólt:

– Feküdjünk le, aludjunk!

A lány leült az ágy szélére. Vetkőzés közben benézett az ágy alá, és látta, hogy egy ember fekszik az ágy alatt. A lány azt mondta, hogy:

– Nem alszom itt veled!

Mert a lány azt gondolta, hogy a másik lánynak a szeretője van ott. Azzal elment. A hentes lánya odament az ő helyére levetkőzni, hogy lefeküdjék. Akkor ő is meglátta, hogy egy ember van az ágy alatt. Erre a lány bement a hentesüzletbe, fogta a bárdot, amivel a húst vágta, aztán megragadta azt az embert, aki az ágy alatt volt, belemarkolt a hajába és előhúzta. Amikor hajánál fogva előhúzta, elvágta a nyakát. Közben a többi betyár kívülről zörgette a kaput,

hogy jöjjön ki a betyár. A többi betyár is bement a lányhoz, hogy megöljék. A lány lement a pincébe, bezárkózott a pincében. A betyároknak nem volt mit tenniük. Ástak egy nagy lyukat a falon, hogy bejussanak a lányhoz, hogy megöljék. Egyik betyár bebújt. A lány fogta, megmarkolta a haját, és levágta a nyakát. Akkor a másik is bement. Annak a nyakát is levágta. Mind bementek, mind a huszonhármán. A lány mindet megölte. Már csak egy maradt kint, az is be akart bújni. Benyújtotta a kezét. Mikor a lány észrevette, hogy a betyár befelé nyújtja a kezét, megragadta a betyár kezét és levágta. Akkor a betyár elment.

Hazaért az apja, a lány apja. A hentes a lánya keresésére indult. A lány kikiáltott a pincéből. Erre apja odament a pincéhez, és előhívta a lányát. A lány kijött, és elmondta apjának, hogyan járt.

A betyár csinált magának egy kezét, és beállt inasnak a kerégyártóhoz. A betyár a hentesékhez járt kosztra. Szerелеembe esett a lánnyal. Egy hét múlva feleségül vette. Mikor már a felesége volt, azt mondta:

– Feleség, menjünk el anyámhoz, apámhoz!

A lány azt mondta:

– Gyerünk!

Befogtak a hintóba négy lovat, felszedelőzködtek, elindultak. Útközben az erdőben a betyár leszállt. Akkor a lány leugrott a hintóról, és beszaladt az erdőbe. Bebújt egy fába, egy száraz fába, odvas fába. A betyárok keresni kezdték a lányt. A lány meg hol volt? Egy száraz fában, annak a belsejében. De már éjszaka volt. Az egyik betyár így szólt a többihez:

– Halljátok-e, pajtásaim! Sötét van, éjszaka van, nem találjuk meg. Hanem gyújtsuk fel az erdőt!

No, a betyárok a fél erdőt felégették. Közben a lány egy száraz fatörzsben volt. Akkora tüzet raktak, hogy olyan világos volt, mintha száz villany égett volna. Két betyár éppen a mellett a fa mellett ült, amelyikben a lány volt. Mondja az egyik betyár:

– Hallod-e, pajtás! Ezt a fát kellene meggyújtani, mert ez nagyon száraz.

Mondja a másik:

– Előveszem a kardomat, hadd lássuk, hogy belül is száraz-e.

Azzal a betyár kihúzta a kardját, és beledöfte a fába. De ahogy beledöfte a kardot, a lány mellébe fúródott. Mondja a betyár:

– Nem száraz ez a fa, ne gyújtsuk meg, úgysem égne. Nedves ez a fa!

Azzal otthagyták a fát. A betyárok hazamentek. A lány is előbújt a fából, és elindult az úton. Találkozott tizenkét teknővájó cigánnyal, és megszólította az egyiket:

– Ide hallgassatok, teknővájók! Az Isten áldjon meg, vegyetek fel a szekerekre, és bújtassatok el a teknők alá, mert jönnek utánam a betyárok, hogy megöljenek.

Az első teknővájó azt felelte:

– Nem tudlak felvenni, mert a teknők nagyon nehezek, a lovaim meg nagyon soványak.

A lány mindegyiknek szólt, hogy vegyék fel, és bújtassák el. Az egyik teknővájó hátrább jött. Ő csak egy teknőt vitt a szekéren. A lány szólt neki:

– Hallod-e, teknővájó! Ha Istent ismersz, vedd fel a szekérré! Sok pénzt adok érte!

A teknős felvette, és bedugta a teknő alá; ott volt. Közben a betyárok jöttek a lány után. Odamentek a teknősökhöz, és rászóltak a teknősökre, hogy rakják le a teknőket, hogy:

– Nincs-e ott a lány, akit keresünk?

Akkor a teknősök ledobálták a teknőket mindenik szekérről. Leghátul jött az öreg teknővájó, aki csak egy teknőt vitt.

A betyárok megállították, és megkérdezték tőle, hogy mi van a szekéren. A teknővájó azt felelte:

– Nincs az én szekeremen semmi, csak egy teknő.

No, a betyárok ránéztek a szekérré, azután azt mondták neki a betyárok:

– No, eredj a dolgodra!

A teknővájó hazavitte a lányt.

Igen ám, de a királynak is volt egy lánya. És eljutott a hír a király fülébe, hogy milyen vitéz lánya van a hentesnek. A király üzent a hentesnek, hogy a lánya menjen el az ő lányához barátnőnek. Akkor a lány elment a királyhoz, és ott volt két-három hétig. Akkor a betyárok rájöttek, hogy hol van a lány. Akkor a betyárok kiválasztották a két legszebbik betyárt, és felöltöztették őket királyi

ruhába. Elküldték őket a királyhoz, hogy kérjék meg a két lány kezét a királytól. Akkor a két betyár elment a királyhoz, és így szóltak:

– Jó napot, felséges királyom! Hallottuk, hogy két lány van nálad. Eljöttünk megkérni őket.

A király azt mondta:

– Menjetek be hozzájuk a szobájukba!

A két betyár bement a két lányhoz. De mihelyt belépett a két betyár, azonnal szerelembe esett a két betyár a két lánnyal. De a két lány szintén szerelembe esett a két betyárral. Aztán a két betyár hazament. Másnap újra jöttek. Csakhogy a két betyár azt mondta nekik, hogy más országban laknak; így adták be nekik a dolgot. A következő napon este jöttek, és éjfél után elmentek. Ekkor a két lány megbeszélte egymással a dolgot, hogy „Miféle vőlegényünk van, hogy este jönnek, éjfél után elmennek? Olyan gyorsan hazaérnek a saját országukba, hogy este jönnek, éjfél után elmennek?” Azt mondja a hentes lánya:

– Menjünk a szeretőnk után, lessük meg, hol laknak!

Szóltak a királynak, hogy csináltasson nekik két öltözet betyárruhát, hogy meglessék, hol lakik a szeretőjük. Estére eljött a két betyár, és éjfél után elmentek. A két lány felvette a betyárruhát, és a két betyár után indult. Elindultak meglesni, hogy hová ment a szeretőjük. Mindenütt a nyomukban voltak. Eljutottak az erdőbe. A két lány meglátta, hogy ott van a betyártanya. Akkor a két betyár bement a házba. A két lány kint maradt. Az egyik lány – a hentes lánya – azt mondta, hogy:

– Én bemegyek a betyárokhoz, hadd lássam, mit beszélnek rólunk!

A lány bement a betyárokhoz. Kilencvenkilenc szobán ment végig a lány. A kilencvenkilencedik szobába érve, a lány bebújt egy hordó alá. Akkor a többi betyár hozott egy tizennégy éves lányt, és éppen abba a szobába vitték, ahol a lány volt. Fogták a lányt, levágták. Az ujján volt egy kis gyűrű. Le akarták húzni a lány ujjáról azt a kis gyűrűt, de nem bírták lehúzni a gyűrűt a lány ujjáról. Az egyik betyár szólt:

– Nem tudom lehúzni a gyűrűt!

A másik azt mondta:

– Vágd le az ujját!

Akkor a betyár levágta a lány kisujját. A lány ujjja leesett, és éppen a mellé a hordó mellé gurult, amelyik alatt a hentes lánya megbújt. A hentes lánya észrevette, hogy az ujj mellette esett le; fogta a hentes lánya, felvette, eldugta. Aztán a lány kibújt a hordóból, és kiment a szobából. Belebotlott az egyik betyár lábába. Akkor a lány lefeküdt a betyár mellé. Aztán a lány felkelt és kiment. A másik lányt ott találta, ahol hagyta. Lóra ültek, és hazamentek. Beszámoltak a dolgokról a királynak. Akkor a király ezt mondta:

– Hagyjatok, majd megint ide jönnek, akkor megöljük őket!

A betyárok megint elmentek a lányokhoz, hogy megtartsák a lakodalmat. Az összes betyár elment a lakodalomba a királyhoz, hogy ott legyenek a lakodalmon. Állt a lagzi. Amikor a király meg a két vőlegény meg a két lány legjavában ivott, a király odaszólt a két betyárnak, hogy mondjanak mesét. Akkor a két betyár mesélt. Akkor a hentes lánya azt mondta, hogy ő is elmeséli egy álmát.

Akkor a lány elmesélte, hogy:

– Volt két szeretőnk, akik eljártak hozzánk. A szeretőink, ahogy jöttek, úgy el is mentek mindig. Nekünk azt mondták, hogy messze laknak. A lány gondolkozóba esett azon, amit a szeretője mondott, hogy külföldön lakik. Egyszer aztán szóltam apámnak, hogy csináltasson nekünk két betyárruhát, és kilestem, hogy hol lakik a két szeretőnk. S hova vitt az út? Egyenest egy nagy rengeteg erdőbe, ahol a betyárok laktak. Velem volt a lánypajtásom. Mondtam a pajtásomnak, hogy maradjon kívül, amíg én meghallgatom, hogy mit mondanak rólunk. (De mindezt mintha csak álmomban láttam volna.) És a lány bement, és elbújt egy hordó alatt. (De mindez csak álom volt, apám!) Az egyik betyár behozott egy tizennégy éves lányt, s azt felaprították darabról darabra, mint a húst a káposztába. Ahogy levágtak belőle egy darabot, beledobták a vízbe a húst. A hentes lánya végignézte. Aztán kibújt a hordóból. Miközben kifelé haladtam a házuktól, a betyárok sorban aludtak. Kifelé jövet a lábam beleakadt az egyik betyár köpenyébe. A betyár észrevette, hogy valaki jár náluk. Akkor a lány lefeküdt a betyárok mellé, és újra elaludtak. Aztán a lány felkelt, és kijött a házuktól. A másik lányt ott találta kívül, ahol hagyta. De apám, mindez csak álom volt!

A betyárok azt mondták:

– Mutass jelet, hogy ott voltál-e, vagy sem!

Akkor a lány előhúzta a kisujjat a gyűrűvel, amit a betyár levágott.
– Itt a jel! – mondta.

Akkor a betyárok rálöttek a lányra. A lány lehúzódott az asztal mellé. A golyó elment a feje fölött, nem találta el a lányt a golyó. A királynak voltak testőrei; elfogták a két betyárt, és megkötözték. Kint a többi betyárt is mind megkötözték, és kiállították őket az udvarra. A lány megkérdezte, hogy melyik a félkezű vezér. Azt kiemelte közülük; a többi betyárt egyenként felakasztották. A félkezűből meg mindennap kivágtak egy kiló húst, s másnap arra a helyre, ahonnét a húst kivágták, szurkot öntöttek. A lány hazament apjához és anyjához, s ott van még most is.

Ha meg nem halt, máig él.

ZSOFOLICA

Volt egy király. Volt egy lánya. A felesége meghalt, de meghagyta, hogy olyan asszonyt vegyen feleségül, akinek a lábára ráillik az ő cipője. A kislánya mondta a királynak, hogy menjen, keressen magának olyan asszonyt, akinek a cipő rámegey a lábára. Elindult, bejárta tizenhét országát, hogy feleséget keressen magának. De nem talált sehol, mert a cipő egyiknek a lábára sem illett. Hazatért. A lánya megkérdezte:

– Találtál feleséget, apám?

– Nem találtam – mondta a király –, mert a cipő egyiknek sem illett a lábára.

Ledobta a cipőt az ágy elé. A lánya felemelte. Felhúzta a lábára. Éppen az ő lábára illett.

– Hijnye, lányom, éppen a te lábadra szabták! Nohát, lányom, ezután ne így szólíts: „apám”, hanem úgy, hogy „férjem”. Látom, hogy az anyád megátkozott.

Akkor a lány elszaladt a cipőben. Kiment a nagy rengeteg erdőbe. Hová ment, hová sem, a Vasorrú bábához. Annak volt egy lánya, aki valaha iskolai cimborája volt. Azóta is megmaradt közöttük a barátság.

– Jó napot, Szentajándék!

– Köszönöm, Zsofolica!

– Rég nem láttalak, Szentajándék! Hát az anyád hol van?

– Elment a templomba.

– Ahogy az úton jöttem, be szép virágokat láttam, Szentajándék! Gyerünk, szedjük belőle, fonjunk magunknak szép gyöngykoszorút. Úgyis unatkozunk!

– Gyerünk hát, Zsofolica!

Felkerekedtek, indultak virágért.

– Hé, Zsofolica, várj; magammal viszem a szappant, a törülközőt meg a fésűt.

Fogták, elindultak. Odaért a két lány a csordakúthoz, és nézegették magukat egymás mellett a vízben. Olyan szépen látták magukat a vízben, mint a tükörben. Mind a ketten beleestek a kútba.

Két bodzafa nőtt belőlük. Arra járt a király juhásza, megitatni a juhokat. Belenézett a kútba, és látta a két bodzafát.

– Hej de sok éve járok már erre a kútra, de még szemetet sem láttam eddig sohasem ebben a kútban. Akármit ad az Isten érte, én kitepem.

Fogta, kitepte, két furulyát készített belőle. Mikor a furulyák elkészültek, a Zsofolicából valót kezébe vette, és belefúj.

*Lassan fújjad, lassan húzzad,
Édes jó apám juhásza!
Sokat jártam, elfáradtam,
Magamnak szép anyát hoztam.*

Kezébe veszi a másikat; az meg így beszél:

*Lassan fújjad, lassan húzzad,
Idegen király juhásza!
Magával csalt Zsofolica,
A királynak szép leánya,
Feleségül az apjának.*

Fogta, elvitte a királynak:

– Felséges királyom! Hoztam neked két furulyát, a kútamban nőttek. De még nem hallottam olyan nótát, mint ami ezekből a furulyákból jön. Elhoztam neked.

A király kezébe vette, és belefúj a Zsofolicából, a lányából valóba:

*Lassan fújjad, lassan húzzad,
Édes-kedves jó apácskám!
Sokat jártam, elfáradtam,
Tenéked szép asszonyt hoztam.*

– Hej, de szépen szól! No, lássuk a másikat is!

*Lassan fújjad, lassan húzzad
Idegen ország királya!
Magával csalt Zsofolica,
A királynak szép leánya.*

Fogta a két furulyát, a tükör mögé tette. Éjfélkor a két furulya leszállt a tükör mögül, és két szép leány vált belőlük.

– Ahaj, Zsofolica, apád király, s még kenyérhéj sincs az asztalotokon!

Ott volt a sutban a Hamupipőke. A sutból kihallgatta, hogy mit beszéltek a lányok, hogy a két lány éhes; s látta, hogy a két lány szép. No, megvirradt. Hamupipőke szólt:

– Grácia fejemnek!

– Grácia, Hamupipőke – mondja a király. – Mi bajod?

– Elmondom, ha én lehetek az első az országban! Látod azt a két furulyát a tükör mögött? Az két szép lány. Az egyik Zsofolica, a te lányod. A másik a barátnője. Szentajándéknak hívják. Neked hozta feleségül, mert a feleséged cipője éppen a lábára talál.

– Hej, Hamupipőke, ha tudnám, hogy úgy van, te lennél az első az egész országban!

– Hanem, felséges királyom, tégy az asztalra sok ennivalót, hogy ma éjjel ehessenek. Te pedig tégy úgy, mintha aludnál az ágyban!

No, beesteledett. Az asztalt megrakta sok ennivalóval, maga pedig úgy tett, mintha aludnék az ágyban. Pedig hát nem aludt, hanem leskelődött. A két lány leszállt a tükör mögül:

– Ahaj, Zsofolica, mi jött apádra, hogy most ilyen sok étel van az asztalon! Talán lakodalom volt nálatok? No, együnk!

Miközben ettek, a király fogta magát, megragadta mindkettőjüket. Átváltoztak a keze között mindenfélévé. De a király megmondta hogy: „Addig nem eresztelek el, amíg nem változtok vissza olyanná, amilyenek voltatok!”

Nohát, nem volt mitévő legyen a két lány. Visszaváltoztak olyanná, amilyenek voltak. Amikor a király meglátta a Szentajándékot, rögtön beleszeretett, és feleségül vette. Nagy lakodalmat csaptak.

Ha meg nem haltak, máig élnek.

EGY PÁR CIPŐ

Volt egy király. Annak a királynak nem volt családja, csak felesége meg egy lánya. Aztán a felesége meghalt. Egy pár cipő maradt utána. Megátkozta a férjét, hogy azt vegye feleségül, akinek a lábára rámegegy a cipője. No, eltemette a feleségét, aztán fogta magát, kezébe vette a cipőt, és nekiindult a világnak, hogy akinek jó lesz a cipő, azt vegye feleségül. Bejárta a világot, de nem talált senkit, akinek a lábára felment volna a cipő. Hazatért, a cipőt az ágy alá dobta.

– No, lányom, nem találtam feleséget magamnak.

Hát már estefelé járt az idő.

– Lányom, húzz cipőt, eredj a tyúkólba – mondja.

A lány a cipő után nyúl, hát az magától a lábára csúszik. Meglátta a király, az apja.

– No, lányom, eddig lányom voltál, de máától fogva a feleségem leszel.

Nohát a lánynak nem volt mit tennie, kénytelen volt.

– No, jól van, apám!

Ekkor a lány fogta magát, bemegy a szobájába, magára veszi a legkedvesebb ruháját. Volt egy lánycimborája, egy Vasorrú bábánál. Fogta magát a lány, elfutott a Vasorrú bábához, ahol a lánycimborája volt, és kopogtatott az ablakon:

– Szentajándék, lánypajtásom, eressz be!

Ajtót nyitott neki és bemegy. (Ezt a lányt Zsofolicának hívták.) Mikor bemegy, mondja neki Szentajándék:

– Ajhaj, cimborám, hogy kerültél ide? Ha anyám meglát, rögtön felfal!

No, ott tartotta magánál, elrejtette a házban.

Ott volt vagy három napig. Ekkor Szentajándék így szól:

– No, Zsofolica, kedves cimborám, nem maradhatsz itt, mert anyám rájön, és felfal!

– Hát akkor elmegyek – mondja –, de gyere velem te is, ne hagyj magamra!

– Nohát, gyerünk – mondja –, én is veled megyek.

Megegyeztek, hogy elmennek. Zsofolica előrement. Szentajándék háromszor ráköpött az ajtóra, azzal elindultak. A ház két részből állt: apja meg anyja az egyik házban lakott, a lány a másikban. Azt mondja ezután a Vasorrú bába a vén férjének:

– Férjem, Szentajándék jókor szokott bejönni, most miért nem jön? Eredj, hívd be!

Fogja magát az öreg,... és nem kiált.^[2] Akkor a vénasszony szól:

– Szentajándék! Gyere már be, lányom!

A nyál először szólal meg:

– Nem mehetek, anyám, még fel kell húznom a cipőmet.

No, várt egy keveset az öregasszony, aztán megint átkiáltott:

– Gyere már be, lányom!

– Nem mehetek – mondja a nyál –, mert most veszem magamra a ruhát.

Megint várt az öregasszony, megint kiáltott:

– Ejnye, gyere már be, lányom!

A nyál harmadszor is visszakiáltott:

– Mindjárt, anyám, csak megfésülködöm.

Akkor a vénasszony odamegy az ajtóhoz, és berúgja. Látja, hogy nincs bent senki, üres a ház. A vénasszony visszamegy:

– No, vén kutya, itt járt Zsofolica, és elcsalta magával a lányomat, Szentajándékot, feleségül az apjának. Gyorsan, gyorsan eredj utánuk, még úton éred őket!

Fogja magát a vén ember, elindul, megy utánuk. Már nincs messze tőlük. Szól Szentajándék:

– No, Zsofolica, apám jön utánunk. Én most átváltozom egy ócska templommá, s te leszel benne a pap. S ha megkérdezi tőled, hogy nem láttál-e két olyan lányt, mint mi, akkor mondd azt, hogy „láttam bizony, akkor építették ezt a templomot”.

Odaér a vén ember. Zsofolica pap volt. Mikor odaér:

– Nagyságos pap úr, nem láttál-e ilyen meg ilyen két lányt erre jární?

Azt mondja erre a pap:

– Láttam bizony. Éppen akkor építették ezt a templomot.

A vén ember látta, hogy már régen lehetett az, amikor arra jártak. Vissza is fordult és hazament. Hazaér. Mondja neki a Vasorrú bába:

– Nem találtad meg, férjem?

– Nem bizony, feleség. Találtam egy templomot, egy pap volt benne. Megkérdeztem tőle, hogy mikor látott arra menni két olyanforma nőt? A pap azt mondta, hogy amikor ezt a templomot építették, akkor jártak arra.

Azt mondja erre a Vasorrú bába:

– No, a templom volt a lányod, a pap volt Zsofolica. Hanem most már nem hagyom, hogy te menj; majd megyek én!

Fogja magát a vén Vasorrú bába, felül egy seprűre, és utánuk indult, énekelni kezdett:

*Szentajándék, kedves lányom,
Fordulj meg egy pillanatra,
Fordulj meg egy pillanatra,
Rászed téged Zsofolica,
Királynak visz feleségül,
Királynak visz feleségül!*

No de a két lány csak megy. Szentajándék megszólal:

– Zsofolica, ég a bal arcom. Hajítsd hátra gyorsan a zsebkendődet, mert anyám mindjárt elfog!

Zsofolica hátrahajítja. A zsebkendő átváltozott nagy tó tejjé, tiszta tejjé. A vénasszony fogta magát, kiitta az egészet, azután megint a lányok után eredt. Megint kiáltott:

*Szentajándék, kedves lányom,
Fordulj meg egy pillanatra,
Fordulj meg egy pillanatra,
Rászed téged Zsofolica,
Királynak visz feleségül!*

– Gyorsan-gyorsan, Zsofolica! Hajítsd hátra a fésűdet, mert mindjárt elfog anyám!

Sűrű nagy erdő keletkezett, olyan sűrű, mint a fésű. Odaér a vénasszony az erdőhöz, nem tud keresztülmenni rajta. Nekiesik a fogával, rágja, utat nyit magának. Megint megy utánuk a vénasszony:

*Szentajándék, kedves lányom,
Fordulj meg egy pillanatra,
Fordulj meg egy pillanatra,*

*Rászed téged Zsofolica,
Királynak visz feleségül,
Királynak visz feleségül!*

Erre Szentajándék odaszól Zsofolicának:

– Gyorsan-gyorsan, hajítsd hátra a fejkendődet, mert anyám mindjárt utolér, és felfal. Én átváltozom egy Tisza folyóvá, te meg átváltozol kacsává! De a fejedet ne emeld ki a vízből, és maradj mindig a közepén!

Zsofolica hátrahajítja a kendőjét. Nagy folyó támadt belőle. Zsofolica kacsává változott, a vízben úszkált. Odaért a vénasszony. No, a vénasszony azt mondja:

– A víz a lányom, a kacska Zsofolica. No de a vízbe nem tudok bemenni, mert mély.

A kacska közepén úszkál. A vénasszony csalogatja a kacsát. Nem bír bemenni érte, hogy megfogja. A kacska feje már belefáradt, hogy mindig a víz alatt tartotta. Kiemelte a fejét. A vénasszony odakap a kacsához, kikapja a két szemét, és zsebre teszi.

– No, most már itthagynom őket, mert itt van ni, a két szemed, Zsofolica!

A vénasszony vígan indul haza. Mikor a vénasszony elment, Szentajándék megszólalt:

– Ajaj, Zsofolica, nincs szemed!

Megsiratta.

– Hanem uzsgyi, ugorj fel! Utána, amíg haza nem ér anyám!

Elébe futnak, az anyja elé. Átváltozott gatyakötésig érő patakká (*a mesélő mutatja*). A vénasszony odaér. Hm! Látja maga előtt a vizet, bele kell mennie. Keresztülgázol a vízen. No de közben víz kilopta a zsebéből a két szemét, s azzal Zsofolica futott visszafelé. A vénasszony örvendezve ment haza. Visszaért a vénemberhez:

– No, te vén kutya, elhoztam Zsofolica két szemét.

– Hol van, feleség? Add ide az egyiket, hadd egyem meg!

A vénasszony keresi a zsebében (*a mesélő feláll, mutatja a zsebét*). Nincs meg a szem (*két kezét szétteszi*).

– No, verje meg az Isten, kilopta!

No, térjünk vissza a lányokhoz.

A két lány megérkezett a király birodalmába. Zsofolica így szól:

– No, Szentajándék, ez már itt a mi birodalmunk. Az a kút az apámé. Gyerünk, igyunk belőle friss vizet!

Odamennek a kúthoz. Úgy reggel felé járt az idő. Megálltak a kút mellett. Hát a hajuk borzas volt. A kútban nézték magukat, úgy fészülködtek. Miközben fészülködtek, mind a ketten beleestek. Mikor beleestek, mindjárt két bodzabokor támadt belőlük. Az a két bodzabokor egyszeriben megnőtt.

Délben jön a pásztor megitatni a juhokat. Megy vizet húzni, és megpillantja a bodzabokrot.

– Istenem, mi lehet ez? Ma reggel még nem volt itt ez a bodza, s ilyen gyorsan megnőtt! Mit csináljak vele? Isten neki, kivágom, s faragok belőle két furulyát.

Ki akarja vágni, hát magától letörik; furulyát akar faragni belőle, magától furulyává válik. No, szájához teszi az egyiket, hogy belefújjon, hát magától megszólal:

*Lassan húzzad, lassan fújjad,
Édes jó apám juhásza,
Édes jó apám juhásza!
Sokat jártam, elfáradtam,
Míg neked szép asszonyt hoztam.*

– Egye fene, kórom az anyját – mondja –, éppen úgy szól, mintha a királyunk lánya volna. Hát ez, hadd lám ezt is!

Szájához teszi. Az is rákezd:

*Lassan húzzad, lassan fújjad,
Idegen vidék juhásza,
Idegen vidék juhásza!
Magával csalt Zsofolica,
Feleségül a királynak.*

– Ejnye, károm az anyját! Ez meg olyan, mintha a királynénk volna! Hanem Isten neki, mindjárt jön a király, megmutatom neki, mert ha meghallja, az egész birodalmáért nem adja.

Eltette a furulyákat. Megitatta a juhokat. Akkor ért oda a király.

– No, mi hír van, juhászom?

– Más hír nincs, felséges királyom, csak az, hogy faragtam neked két furulyát, de olyat, hogy ha belefújsz, minden kincsedért nem

adod!

– No, hadd lám, juhászom, milyenek!

A juhász odaadja.

– No, fújj bele, felséges királyom!

A király szájához teszi azt, amelyik a lánya volt:

*Lassan húzzad, lassan fújjad,
Édes-kedves jó apácskám,
Édes-kedves jó apácskám.
Sokat jártam, elfáradtam,
Teneked szép asszonyt hoztam,
Tenéked szép asszonyt hoztam.*

– Hinnye! – mondja a király. – Felér a fele vagyonommal! Hát ez a másik?

Azt is a szájához teszi, belefúj:

*Lassan húzzad, lassan fújjad,
Idegen vidék királya,
Idegen vidék királya.
Magával csalt Zsofolica,
Feleségül a királynak.*

– No, egész vagyonomért nem adnám ezt a két muzsikát.

Azzal a király hazamegy, és elteszi.

– No, juhászom, majd később fizetek érte.

Hazavitte a két furulyát, a szobájába vitte, a tükör mögé dugta. Reggelenként a király mindig bement a szobába, elővette a furulyákat, és furulyázott rajtuk. Így ment ez kéthárom reggelen.

(No de ott volt a sutban egy négyszemű Vasorrú bába is.)

Egyik reggel a király bemegy, furulyázik, aztán elmegy. Éjszaka a két furulya leugrik, és átváltozik két lánnyá. Olyan két szép lány lett belőlük, hogy az egész palota ragyogott a szépségüktől. Mindketten asztalhoz ülnek. Azt mondja Szentajándék Zsofolicának:

– De szegény az apád, hiába király! Nincs az asztalon sem étel, sem ital!

Zsofolica azt mondja:

– Szentajándék, kedves cimborám, mióta nem vagyok idehaza, semmi sincs a helyén.

Igen ám, de a Vasorrú bába mindent lát a sutból. Két szeme aludt, de a másik kettő nem aludt. Akkor aztán a két lány visszaváltozott furulyává, és visszament a tükör mögé. Reggel a király felkelt, bement a szobába, elővette a két furulyát, bele akart fújni. Megszólal a sutból a vénasszony, a négyszemű:

– Felséges királyom, levághatod a nyakamat, de ne fújj bele! Ha tudnád, hogy mik ezek, az egész birodalmadat odaadnád értük. Az egyik a lányod, a másik azért jött, hogy a feleséged legyen. Múlt éjjel leugrottak, hogy egyenek valamit, de nem találtak ételt, és visszamentek a tükör mögé.

Azt mondja erre a király:

– Igazat beszélsz, te Vasorrú bába?

– Ha nem igaz, felséges királyom, vágasd le a nyakamat!

– No, majd meglátom.

Estére a király jobbnál jobb ételeket süttet, finom cukros süteményeket, jó húsokat hozat, megrakja az asztalt étellel. Éjszaka fogja magát a király, lefekszik az ágyra (*a mesélő mutatja*), úgy tesz, mintha aludnék, de nem alszik. Tíz-tizenegy óra felé a két lány leugrik, asztalhoz ülnek.

– No látod, Zsofolica, most már látszik, hogy király az apád, mert van mit enni, van mit inni.

A király figyelte őket. Még a nadrágját is telehugyozta, miközben a két lányt nézte. No, a két lány evett, jóllakott.

– No, Zsofolica, gyerünk vissza a helyünkre!

A király meghallotta, odaugrott hozzájuk, megölelte mind a kettőt. Átváltoztak a keze között kígyóvá, békává, de nem eresztette őket a karjából:

– Változzatok olyanná, amilyenek voltatok, akkor elengedlek...

(A kéziratnak itt vége szakad.)

BORSSZEM JANKÓ

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy öreg asszony, meg egy öreg ember. Fiatal koruktól öreg korukig nem volt gyermekük. Kimegy a házból az öreg asszony, és felsóhajt a szent Istenhez:

– Csókolom a lábad, Istenem, adj gyermeket, hogy legyen, aki gondunkat viseli!

Ezzel bement a házba, és takarítani kezdett. Talált egy piciny borsszemet. Felveszi és megeszi. Azon nyomban teherbe esik. Estefelé már lebetegedett, és megszületett a kisgyermek. Hazajön az öreg ember, látja, hogy felesége beteg:

– Mi bajod van, feleségem?

– Nézd csak, uram, mi történt velem! Gyerekágyas vagyok.

– Gyereked van, feleségem? Hát az meg hogy lehet?

– Kedves uram, kimentem a házból, és így sóhajtottam az Istenhez: Istenem, csókolom a lábad, adj gyermeket öregségünkre, aki gondunkat viselje. Ezzel bejöttem, elkezdtem takarítani. Találtam egy borsszemet és megettem. Attól nyomban terhes lettem. De minek kereszteljük el?

– Hát kedves feleségem, ha borsszemtől van, hívják Borsszem Jankónak.

Nő-növekedik a gyerek. Egynapos korában már akkora, mint más egyévesen. Hét-nyolc hónapos korában azt mondja anyjának:

– Mama!

– Mi az, édes fiam? – kérdezi az öregasszony.

– Mondd meg, édesanyám, ki az apám!

– Fiam, anyád én vagyok, az apád meg ő.

– Ha így van, anyám, szoptass meg még egyszer.

Akkor kimegy a gyerek, felemeli a ház egyik sarkát:

– No, itt dugd ki melledet, anyám, hadd szopjak belőle még egyszer.

Fogja az öregasszony, kidugja mellét a fal alatt:

– Itt van, fiam, a mellem.

Ekkor a fiú ráengedi anyja mellére a falat.

– Jaj, jaj, fiam, tüstént emeld fel a falat, mert meghalok!

– Nem én addig, anyám, míg be nem vallod, hogy ki az apám.

– Mondom, fiam, mondom. Kimentem az udvarra, és Istenhez fohászkoztam, adjon nekem gyereket. Majd bejöttem takarítani, és találtam egy borsszemet. Bekaptam. Ettől lettél.

– Igaz ez, anyám?

– Igaz, édes fiam.

A fiú fogja a falat, és leemeli anyja melléről.

– Süss pogácsát, édesanyám, mert elmegyek vándorolni.

– Ne menj el, édes fiam, ne hagyj itt minket!

– Elmegyek, anyám, mert itthon semmit sem tanulok.

– Ha így van, fiam, hát eredj.

Elindul a fiú, megy-mendegél, hetedhétország ellen, egyik világból a másikba. Látja ám Borsszem Jankó, hogy három kocsi vassal megrakva feléje tart. Fogja magát, leguggol az útra, és olyan nagy csomót csinál oda, hogy a kocsik ne tudjanak áthaladni. Majd elrejtőzött egy gomba alá. A kocsik jönnek, de el is akadnak. A kocsisok nem tudnak továbbhajtani.

– Halljátok, emberek – kiáltja Borsszem Jankó –, kihúzom a kocsitokat, ha annyi vasat adtok, amennyit elbírok.

– Hangot hallok, de embert nem látok – mondja az egyik. – Hol vagy, ember? Gyere ide, annyi vasat adunk, amennyit elbírsz!

Borsszem Jankó előjön a gomba alól, odamegy a kocsikhoz, és valamennyit kihúzza a trágyából.

– No ember, itt a vas; vigyél, amennyit elbírsz!

Leveszi Borsszem Jankó a leghosszabb vasat, és keresztülfekteti az úton. Csak szedi le a többit is a kocsiról, még a ráfot is leveszi, csomókba rakja, majd hátára veszi az egészet, és elindul a kovácshoz.

– Hallgass ide, kovács, az ördög feküdjön az anyáddal, olyan buzogányt csinálj ebből a vasból, hogyha a fekete felhőbe vágom fel, el ne görbüljön! Annyit fizetek érte, amennyit kérsz.

Meg is csinálja a kovács.

– Kész van a buzogányod, jó ember.

Fogja Borsszem Jankó, felvágja a fekete felhőbe. Alátartja a kisujját. A buzogány elgörbült.

– Te kovács, az ördög feküdjön az anyáddal, nem jó; elgörbült. Csináld meg még egyszer!

Nekilát a kovács újból.

– Nos, jó ember, kész van.

– Kész, kovács?

– Kész hát, jó ember.

Fogja Borsszem Jankó, ismét felvágja a fekete felhőbe. Tartja alá a tenyerét. A buzogány nem görbült el.

– Most már megfelel, kovács.

Ezzel elindul vándorolni. Találkozik a Nagytökű Gubernáddal.

– Jó napot, Nagytökű Gubernád!

– Isten hozott, Borsszem Jankó. Hol jársz, miben fáradozol?

– Hetedhétország ellen indulok, Gubernád, szerencsét próbálni.

– Ha te mégy, én is megyek. Legyünk pajtások!

– Gyere hát!

Elindulnak. Mennek éjjel és nappal. Találkoznak a Vasgyúróval.

– Jó napot, Vasgyúró!

– Neked is, Borsszem Jankó! Hová mentek, miben fáradoztok?

– Hetedhétország ellen megyünk, szerencsét próbálni.

– Hát ha ti mentek, megyek én is. Legyünk pajtások!

– Gyere, Vasgyúró!

Mennek-mendegélnek, már hárman. Találkoznak a Hegyverővel.

– Szerencsés jó napot, Borsszem Jankó! Hová mentek, merre jártok?

– Megyünk, Hegyverő, szerencsét próbálni.

– Bevesztek-e pajtásokatknak?

– Miért ne, Hegyverő.

Mennek-mendegélnek, most már négyen. Megszólal Borsszem Jankó:

– Halljátok, pajtásaim, ellopták a király három lányát. Gyertek hozzá, mondjon valamit a lányairól.

– Menjünk, Borsszem Jankó.

Fogják magukat, elindulnak a királyhoz. Borsszem Jankó megy be egyenesen:

– Jó napot, felséges királyom!

– Isten hozott Borsszem Jankó. Mi járatban vagy?

– Abban, felséges királyom, hallottam, hogy mindhárom lányod elveszett. Három emberemmel azért jöttem, hogy felkutassam, hol lehetnek a lányaid, ki vihette el őket.

– Aki három lányomat megtalálja, Borszem Jankó, annak adom egész királyságomat és három lányom kezét is, csak halljak valami hírt róluk!

– Felséges királyom, három lányod felkutatnom, ha még élnek. Most adj nekünk azt, amit kérek.

– Mindent adok, ami kell. Mire van szükségetek?

– Adj nekünk száz tehenet, száz zsák kását és ezer méter hosszú kötelet!

Megadja a király, ők pedig kiszállítják az ennivalót egy nagy erdőbe.

– Nos, pajtások – mondja Borsszem Jankó –, hárman elindulunk kinyomozni, merre lehetnek a király lányai. Ki marad itthon, ebédet főzni?

Azt mondja erre Nagytökű Gubernád:

– Itthon maradok én, pajtás.

– Maradj, Gubernád – mondja Borsszem Jankó, ők meg elindulnak felkutatni a három lányt.

Gubernád olyan tüzet rakott, hogy éjig csapott a lángja. Mikor javában főzött, odament hozzá az araszködmönű, hatróf-szakállú Ber Salamon.

– Jó napot, Gubernád! Be jót főzöl!

– Az már biztos, hogy jót.

– Mi lesz az a jó, Gubernád?

– Hm, levágtam egy tehenet, egy zsák kásával megfőzöm.

– Adsz-e nekem egy falatot?

– Nem én, éhes emberek várják.

– Hát nem adsz?

– Feküdjön ördög az anyáddal, már mondtam, hogy nem adok.

– És ha a hasadra tenném, és onnan enném meg?

– Tennéd az anyádba!

– Nem hiszed?

– Nem.

Akkor Ber Salamon földhöz vágja Gubernádot, hasára teszi a fazekat, és megeszi az utolsó falatig. Azzal elmegy. Gubernád hasa úgy összeégett, hogy mozdulni sem tudott. Feküdt, mint a halott. Jön haza Borsszem Jankó, látja, hogy Gubernád alszik.

– A fene egyen meg, Gubernád, hát ezért maradtál itthon, hogy aludj, nekünk meg semmit se főzz?

– Áldjon meg az Isten, Borsszem Jankó, nagyon álmosító hely ez itt.

Borsszem Jankó levágott egy tehenet, zsák kásával megfőzi. Jóllaktak. Következő nap azt mondja Borsszem Jankó:

– Ma ki marad itthon?

Azt mondja a Vasgyúró:

– Majd maradok én, főzök nektek. Én biztosan nem alszom el.

– Rendben van, Vasgyúró!

Ők hárman elindulnak felkutatni a király három leányát.

Vasgyúró levágott egy tehenet, zsák kásával főzni kezdte. Már javában főzött, amikor odament hozzá az araszködmönű, hatrőf-szakállú Ber Salamon:

– Jó napot, Vasgyúró!

– Hozott Isten, araszködmönű, hatrőf-szakállú Ber Salamon! Mi járatban vagy?

– Nagyon jól főzöl, megcsapta illata az orromat. Adsz-e egy falatot?

– Bizony nem adok én!

– Ha nem adsz, a hasadra teszem, és úgy eszem meg az egészet.

– Teszed ám az anyádba!

Ber Salamon fogja Vasgyúrót, földhöz vágja, hasára teszi a fazekat és megeszi az utolsó falatig. Azzal elmegy. Hanyatt fekszik Vasgyúró, mozdulni sem tud. Hazajön megint Borsszem Jankó, látja ám, hogy ő is alszik.

– Ejnye, Vasgyúró, a fene egyen meg, te sem főztél semmit?

– Nem bizony, mert álmos voltam.

Ismét Borsszem Jankó főzött. Amikor jóllaktak, lefeküdtek aludni. Másnap reggel, felkelés után, azt mondja Borsszem Jankó:

– Ki marad itthon főzni?

Mondja Hegyverő:

– Majd maradok én, pajtás.

Otthon maradt. Levágott egy tehenet, és egy zsák kásával főzni kezdte. Már javában főzött, mikor odament hozzá az araszködmönű, hatrőf-szakállú Ber Salamon:

– Jó napot, Hegypergető!

– Hozott az Isten, araszködmönű, hatrőf-szakállú Ber Salamon!

Mi járatban vagy?

– Nagyon jót főzöl, Hegyverő, nem adsz egy falatot?

– Nem adok én, mert éhes emberek várják.

– Nem adsz?

– Nem.

Fogja az araszködmönű, hatrőf-szakállú Ber Salamon Hegyverőt, és földhöz vágja. Hasára teszi a fazekat, és befalja mind az ennivalót. Azzal elmegy. Jön haza Borsszem Jankó, látja ám, hogy Hegyverő is alszik.

– Úgy járt, mint mi – súg össze a két másik.

Megint Borsszem Jankó főzött. Evés után lefeküdtek aludni. Reggel, felkelés után, azt mondja Borsszem Jankó:

– Ki marad ma itthon?

Azok hárman:

– Mi már nem maradunk, maradj te!

Ezzel elmennek.

– Hát maradok – mondja Borsszem Jankó. – Meglátjátok, én majd megfőzöm az ebédet!

Fogta magát Borsszem Jankó, levágott két tehenet, két zsák kásával főzni kezdte. Odamegy hozzá az araszködmönű, hatrőf-szakállú Ber Salamon:

– Jó napot, Borsszem Jankó!

– Hozott Isten, Ber Salamon! Mi járatban vagy?

– Nagyon finomat főzöl, Borsszem Jankó, megcsapta illata az orromat. Nem adsz egy falatot?

Közben Borsszem Jankó a buzogányát a tűzbe tette izzítani.

– Adok én, pajtás – mondja Borsszem Jankó. Azzal az egyik tehéncombot a szájába tette.

– Ejnye, be finom volt; nem adnál még egy falatot, pajtás?

– Adok én, pajtás.

Megint a szájába tett egy tehéncombot. Már négy combot megevett Ber Salamon, de csak mondja:

– Adj még egy keveset, pajtás.

– Most tátsd ki ám a szádat, mert nincs több comb, most jön a törzse!

Tátja Ber Salamon a száját.

– Tedd bele, pajtás!

Fogja Borsszem Jankó a buzogányát, és beleteszi. Ber Salamon nyomban elszédül. Akkor Borsszem Jankó felvitte egy nagy fára, és szakállánál fogva felkötözte. Azzal visszament főzni. Azok hárman jönnek hazafelé. Látják ám, hogy fel és alá sétál Borsszem Jankó, az étel meg van főzve.

– Nézd, pajtás – kiált fel Gubernád –, de hisz ez tényleg főzött!

– Ne szóljatok semmit – mondja a másik kettő. – Nem látod, hogy jártunk? Nézd, a hasam hogy összeégett!

– Hát a tied, pajtás? – kérdezi Hegyverő.

– Az enyém is. Nézd meg!

Akkor mindhárman megmutatják a hasukat egymásnak. Mindhármuké megégett. Hazaérnek.

– Megjöttetek? Lássátok, megfőztem! Gyertek enni!

Amikor jóllaktak, azt mondja Borsszem Jankó:

– Akarjátok-e látni azt az embert, aki elette a főztötöket?

– Már hogyan akarnánk.

– Akkor gyertek, és nézzétek.

Mindhárman mennek Borsszem Jankó után. Amikor arra a helyre érnek, látják ám, hogy nincs ott senki. Ber Salamon tövestül kitepte a fát, és magával vitte. Azt mondja ekkor Borsszem Jankó a három embernek:

– Gyertek a nyomon!

Elindulnak. Mennek, mendegélnek mindenütt a nyomon. Meg is lelik a fát. Ott volt egy kerek lyuk, akkora, mint egy kút. Rajta a fa keresztben. Ber Salamon szakálláról leszakadt, és ott maradt. Azt mondja Borsszem Jankó:

– Ide szállítjuk az ennivalónkat, itt kell lennie a király három lányának.

Odahordanak mindent. Kérdezi Borsszem Jankó:

– Ki megy le a lyukba szétnézni, hogy milyen világ van odalent?

– Majd megyek én, Borsszem Jankó – mondja Gubernád.

Azzal derekára kötik a kötelet, és leengedik a lyukba. Megállapodnak, hogyha megrázza a kötelet, a többiek felhúzzák. Már jó darabon lenn volt, egyszer csak megrázza a kötelet. Amikor felhúzták, kérdezi Borsszem Jankó:

– Milyen világ van ott?

– Nem tudtam teljesen lemenni, mert rettenetesen hideg van, majd megfagytam.

Mondja erre Vasgyúró:

– Majd lemegyek én.

Engedik lefelé, ő is lement egy darabon, de máris megrázza a kötelet, hogy húzzák fel. Amikor feljutott, kérdezi Borsszem Jankó:

– Milyen világ van odalenn?

– Nem bírtam lemenni, nem bírtam a levegőt. Megfulladnék.

Azt mondja Hegyverő:

– Nyúlszívetek van. Kössétek rám a kötelet, majd lemegyek én.

Derekára kötik a kötelet, és leengedik. Megy, megy lefelé, azok meg csak engedik. Már jó darabon, majdnem hogy lent volt, rázza ám a kötelet, hogy húzzák fel. Azt kérdezi tőle Borsszem Jankó:

– Hát milyen világ van odalenn?

– Nem tudom megmondani, pajtás, mert rettenetes forróság van ott, égeti az embert. Oda nem juthat le élő ember.

– Figyeljetek – mondja Borsszem Jankó –, magam megyek! De meg kell esküdnötök kardom markolatjára, hétszer állva, hétszer térden, hogyha száz évet, száz napot vagy még többet lennék is lenn, e helyről nem mentek el, nem hagytok itt, nem csaptok be, gonoszságot, huncutságot nem forraltok ellenem!

– Nem! – mondják mindhárman. – Nem! Sohasem hagyunk el! Gazemberséget ellened nem teszünk.

Megesküdtek. Akkor Borsszem Jankó derekára köti a kötelet, a többiek meg engedik lefelé. Amikor leért, leoldja derekáról a kötelet. Egy kis gyalogutat pillant meg. Hová vezet az ösvény? Egyenesen Ber Salamon kastélyába. Odaérve megveri az ajtót. Azt mondja az úrnő:

– Szabad!

Bemegy Borsszem Jankó:

– Jó napot, királyunk leánya!

– Isten hozott, földi! Hogyan tudtál idejönni, ahol még a madár sem jár? De ha Istent ismersz, menj, vagy rejtőzz el valahová, mert ha hazajön az uram, nyomban elveszi az életedet!

– Ami nekem, az neki is, királyunk leánya.

Azzal asztalhoz ül, enni és inni kezd. Jön hazafelé a férje. Az asszony fogta Borsszem Jankót, és elrejtette az ágy alá. Hazaér Ber Salamon:

– Kedves feleségem, az ördög feküdjön az anyáddal, milyen idegen járt itt a lakásomban?

– Hát, kedves uram, mit hímezzek-hámozzak, sógorod járt itt látogatóban.

– Hol van a sógorom? Mondd neki, jöjjön elő, enni és inni akarok vele!

– Az ágy alatt van – mondja a felesége.

– Gyere ki, sógor, eszünk, iszunk!

Borsszem Jankó kijön az ágy alól, az meg ólomfogácsát és ólomszalonnát tett eléje.

Azt mondja Borsszem Jankó:

– Sógor, nem tudom én ezt megenni. Mifelénk nem élnek ilyen eledellel.

– Ha nem eszel, akkor igyál!

– Azt már inkább.

Iszik. Azt mondja Ber Salamon:

– Nos, sógor, kardra vagy birokra állsz ki velem?

Feleli Borsszem Jankó:

– Ahogy te akarod.

– Rajta! Keljünk birokra, sógor!

Birokra kelnek. Borsszem Jankó egykettőre végzett vele. Levágta a fejét, a nyelvét kimetszette, és zsebre vágta. Ment a királylányhoz. Azt mondja neki:

– Szívem szép szerelme, én a tied, te az enyém. Végeztem az uraddal, máától fogva az én feleségem vagy. De mondd csak, szívem szép szerelme, miből van ez a kastély?

– Fogd azt a pálcát csapj a négy sarkára, alma lesz belőle!

Fogta Borsszem Jankó a pálcát, rácsap a kastély négy sarkára, és arany alma lett belőle.

– Hallod-e, szívem szép szerelme, nem tudsz valamit a nővéreidről?

– Tudok én, szívem szép szerelme, de azokhoz el nem juthatsz, tizenkétfejű sárkány a férjük, ha meglátnak, elpusztítanak.

– Sebaj, szívem szép szerelme! Merre van az út a kastélyhoz?

– Menj mindenütt azon az ösvényen, majd oda találsz.

Amikor odaért, kopogtatott. Feleli a király lánya:

– Lehet!

Bemegy Borsszem Jankó:

– Jó napot, királyunk leánya!

– Hogy jutottál ide, földi, ahol még a madár sem jár?

– Hol van az urad?

– Jaj, földi, áldjon meg az Isten, menj, kerüld el! Ha hazajön, nyomban elemészt.

– Semmi baj, királyunk leánya. Amit az Isten ad, adja.

Indul a sárkány hazafelé. Már a háztól egy kilométerre megérezte, hogy idegen van udvarában. Úgy vágta haza buzogányát, hogy beleremegtek a falak. Megy ki Borsszem Jankó, felkapja a buzogányt és visszadobja, de kétszer olyan messzire. Visszamegy a sárkány a buzogányért.

– Nocsak, hogy feküdjek az anyjával, tőlem is emberebb valaki van az udvaromban! Nem is dobom vissza, mert még el veszejthet, inkább hazamegyek, megnézem, miféle ember.

– Te, szajha, az anyádba... hát milyen ember van itt?

– Nincs itt senki, kedves uram – mondja az asszony.

– Ha meg nem mutatod, kedves feleségem, nyomban elveszem az életed!

– Bevallom az igazat, kedves uram, sógorod jött látogatóba.

– Gyorsan bújjon elő, eszem, iszom vele!

– No, sógor, együnk, igyunk!

Az asszony ételt, italt tett elébük. Ettek, ittak. Evés után mulatoztak. Mondja a sárkány:

– Hát, sógor, birkózzunk egy kicsit!

– Hogyan, sógor? – kérdezi Borsszem Jankó.

– Ahogy akarod, sógor – mondja a sárkány.

– Rajta, sógor, bírókra!

Bírókra kelnek. Akkor a sárkány térdig a földre vágta Borsszem Jankót, az meg övig a sárkányt. Így győzte le Borsszem Jankó a sárkányt. Fejét vette, nyelvét kimetszette, és zsebre vágta. Bement a király lányához:

– No, szívem szép szerelme, mondd csak, hol lakik a másik nővéred?

– Ez az ösvény éppen odavezet.

– Miből van a kastélyod?

– Fogd azt a pálcát, üss a négy sarkára, arany körte lesz belőle.

Fogja a pálcát Borsszem Jankó, ráüt a kastély négy sarkára. Nyomban arany körte lett belőle. Zsebébe teszi, és indul a másik asszonyhoz.

Kopogtat az ajtón.

– Lehet! – mondja a király leánya.

Bemegy Borsszem Jankó:

– Jó napot, királyunk leánya!

– Isten hozott, földi! Hol jársz itt, ahová még a madár se jöhet? Mit kezdjek veled? Mindjárt itthon lesz az uram, és nyomban elemészt.

– Honnan tudod, hogy megjön az urad?

– Látod azt az almafát?

– Látom – mondja Borsszem Jankó.

– Ha elmegy, akkor levelét hullatja, és ha visszatér, kivirágzik.

Kinéz az asszony, látja, hogy virágzik a fa. Szalad is be Borsszem Jankóhoz:

– Hová tudnálak elrejtteni, máris jön az uram!

Amikor kétezer mérföldre volt házától a sárkány, mindjárt tudta, hogy idegen van az udvarában. Úgy vágta haza buzogányát, hogy a cserepek lehullottak a kastélyáról. Borsszem Jankó kimegy, felkapja a buzogányt, és négyezer mérföldre dobja vissza. Mondja a sárkány:

– Az ördög feküdjön az anyjával, jó anyatejet szívott, még elveszejthet!

Akkor a sárkány visszamegy a buzogányáért, felkapja, és hazaindul. Azt mondja:

– Vissza már nem dobom; ha megtenném, még elpusztítana.

Látja az asszony, hogy hamarosan itthon lesz az ura. Szalad be a házba:

– Hová rejtselek? Itthon van uram. Eredj az ablakhoz, a függöny mögött nem talál rád! Ha meglát, nyomban megöl.

Borsszem Jankó a függöny mögé rejtőzött. Beront a sárkány, dühödten ráordít feleségére:

– Gyorsan elő azzal az idegennel, aki itt járt!

– Édes uram, mit csúrijem-csavarjam, sógorod jött látogatóba.

– Hol van a sógorom? Hadd egyem, hadd igyam velem! Ördög feküdjön az anyjával! Most nem olyan könnyű dolga lesz, mint amikor a két testvéremet megölte; öljön meg engem, ha tud!

Borsszem Jankó kiugrik a függöny mögül, és kezét nyújt neki.

– Jó napot, sógor! Hogy s mint vagy?

– Jól vagyok, sógor.

– Ördög feküdjön az anyáddal, hogy tudtál ide jutni, ahol még a madár se jár! De nem úgy lesz ám, mint amikor két testvéremet megölted! Gyere nekem, engem ölj meg, hadd lám, milyen anyatejet szoptál!

– Szoptam olyat, mint más. De nem eszünk, iszunk előbb, sógor?

Fogták magukat, ettek, ittak. Evés után azt mondja a sárkány:

– Hát akkor, hogy legyen, kardra vagy öltre megyünk?

– Ahogy akarod, sógor – mondja Borsszem Jankó.

– Gyerünk öltre!

Kimennek, és egymásnak esnek. A sárkány bokáig vágja Borsszem Jankót a vasba. Elkapja akkor Borsszem Jankó a sárkányt, és bevágja térdig. Azt mondja a sárkány:

– Megállj, sógor, nem jól van ez így, menjünk kardra!

– Gyerünk! – mondja Borsszem Jankó.

Feléje vág a sárkány a karddal, de csak a levegőt hasítja. Borsszem Jankó is feléje csap a kardjával. Minden csapásra levágja a sárkánynak hol egy fejét, hol kettőt. Harminckét feje volt a sárkánynak. Amikor már tizenkettőt levágott, így szól a sárkány:

– Megállj, sógor, nem jól van ez így!

– És hogy lenne jó, sógor?

– Mást mondok. Vaskerék legyél, én meg acél. Te arra a hegyre mégy fel, én meg a másikra, és onnan ereszkedünk egymásnak.

– Rendben van, sógor! – mondja Borsszem Jankó.

Akkor elindulnak. A sárkány az egyik hegyre, Borsszem Jankó a másikra. Gurulnak egymás felé. Amikor összeütköznek, a vaskerék csak elhajlik, az acélkerékből pedig mindig kitörik egy-egy küllő. Ahány küllő, annyi sárkányfej. Megint mondja a sárkány:

– Megállj, sógor, nem jól van ez így!

– És hogy lenne jó, sógor?

– Mást mondok neked.

– Halljuk!

- Én zöld láng leszek, te meg vörös, úgy égetjük egymást.
- Rendben van, sógor!

Akkor mindketten tűzzé válnak. Borsszem Jankó a vörös láng, a sárkány meg a zöld. Égetik egymást. Kis híja volt már, hogy a sárkány elégeti Borsszem Jankót. Két holló repült el felettük. Azt mondja az egyik holló:

- Látsz valamit, pajtás?

Mondja a másik:

- Látok bizony, pajtás.
- Mit láatsz?

- Hogy az a csúf sárkány mindjárt elégeti Borsszem Jankót.

Felnéz a sárkány, látja a hollókat, és mondja:

- Halljátok, hollók, cseppentsetek két csepp vizet arra a vörös lángra, adok nektek egy hónapra való szalonnát és az övét is!

Felnéz erre Borsszem Jankó is. Látja a két hollót:

- Halljátok, hollók, cseppentsetek két csepp vizet arra a zöld lángra, adok nektek egy évre való ennivalót és a sárkány húsát is.

Mondja az egyik holló:

- Hallod-e, pajtás? Borsszem Jankó egy évre való húst ad, és nekünk adja a sárkányét is. A sárkány pedig csak egy hónapra valót ad. öljük meg a sárkányt!

Fogták magukat, és két csepp vizet cseppentettek a zöld lángra. Elaludt a láng. A sárkány meghalt. Akkor Borsszem Jankó visszaváltozott azzá, ami volt. Bemegy az úrnőhöz.

- Szívemnek szép szerelme, te az enyém, én a tied. Gyere velem! Mondd csak, miből van építve a kastély?

- Fogj egy pálcát, üss a négy sarkára, arany birsalma lesz belőle!

Megütötte a négy sarkát, és tényleg arany birsalma változott belőle. Beteszi a zsebébe, és továbbállnak. Mennek vissza arra a helyre, ahol Borsszem Jankó leereszkedett. Amikor odaértek, így szól a lányoknak:

- Ezen a lyukon megyünk fel apátokhoz, a királyhoz.
- Jó lesz – mondják.

Ezzel ráköti a kötelet az egyik lány derekára. Felhúzzák. Kérdezik tőle Borsszem Jankó pajtásai, hogy hányan vannak még lenn? Mondja a lány:

- Még két lány.

Leengedik újból a kötelet a másik lányért. Borsszem Jankó a másik lánynak is derekára köti a kötelet. Amikor felhúzták, Borsszem Jankó pajtásai hárman összevesztek a két lányon.

– Ez az enyém, ez az enyém!

Majd újból leengedték a kötelet, és felhúzták a harmadik lányt is. Az volt a legkisebb, őt szerette meg Borsszem Jankó. Meg is bánta, hogy felengedte, s nem ő ment előbb. Töprengett, mit tegyen. A kötél végére nagy követ kötött, azt húzták felfelé. Az út felénél azonban elvágta a kötelet, a kő visszazuhant.

– Hej, Istenem, de bolond voltam, hogy nem én mentem előbb – sóhajtott Borsszem Jankó –, hát itt kell vesznem, ki már nem juthatok!

Indul csavarogni, megy, mendegél, egyik útról a másikra, hátha találkozik valakivel, akitől megkérdezheti, hogyan jut ki onnan. Bemegy egy öreg emberhez:

– Jónapot, öregapám!

– Isten hozott, fiam! Hogy kerültél erre a világra? Ha találkoznál a sárkányokkal, egyszerebe elemésztenének.

– Azokat már régen eltemettem, öregapám. De kérdeznék tőled valamit: mondd meg, hogyan jutok ki innen?

– Innen, fiam – mondja az öregember –, soha nem juthatsz ki, csak ha megfogadod a tanácsomat.

– Mindent megteszek, öregapám, amit mondasz, ha lehetséges.

– Fiam, mindjárt jön egy nagy tüzes eső. Van itt egy nagy fa, azon sasfészek. Benne sasfiókák. A tüzes eső minden évben megöli a fiókákat. Anyjuk most nincs itthon. Menj fel a fára, és véd meg a fiókákat a tüzes esőtől, mert csak ő vihet fel téged, különben itt pusztulsz.

Felmegy Borsszem Jankó a fára, és betakarja a kicsi sasfiókákat. Máris elkezdett esni a tüzes eső, majd el is állt. A sasfiókák túléltek. Lejön Borsszem Jankó a fáról, és leül a tövéhez. Jön haza a sas. Már előre siratja fiókáit, megint megölte őket a tüzes eső. Megy a kis fiókákhoz, és látja, hogy mind megvannak. Nagyon megörül.

– Jaj; gyerekeim, talán az Isten volt veletek, hogy nem ölt meg az a nagy tüzes eső? – kérdezi. – Még eddig minden évben megölte testvéreiteket, csak ti menekültetek meg.

Mondja az egyik sasfióka:

- Mi is meghaltunk volna, életünket egy embernek köszönhetjük.
- Hol az az ember? – kérdezi a hatalmas sas.
- Itt ül a fa alatt.

Lemegy hozzá a sas, bekapja, lenyeli.

- Ott van még az az ember, anyám? – kérdezi a kis sasfiók.
- Ott volt, már megettem.

A kis sasfiókák elkezdtek a sírást. Mondja erre az anyjuk, a nagy sas:

- Miért sírtok, édes gyerekeim?

– Már hogyné sírnánk! Nincs neked szíved? Megmenti az életünket, és te megetted! Sajnáljuk őt.

- Édes gyerekeim, ne búsuljatok, inkább kihányom.

Úgy is tett. Borsszem Jankó még szebb lett. Azt mondja a sas:

– Nos, ember, mi a kívánságod? Ha csak lehet, teljesítem, mert megmentetted a fiókáim életét.

- Csak az a kívánságom, vigyél fel a másik világba!

- Felviszlek, jó ember, ha megteszed, amit mondok.

- Mi kell? – kérdezi Borsszem Jankó.

– Hozz száz hordó vizet és száz tehenet, rakd mind a hátamra! Ha jobbra hajtom a fejemet, akkor egy tehenet teszel a számba, ha balra, akkor egy hordó vizet.

- Rendben van!

Fogja magát Borsszem Jankó, hozza a száz tehenet és a száz hordó vizet. Felrakja mind a sas hátára, majd maga is felül. Akkor a sas kezd felfelé repülni. Amikor jobbra hajtja a fejét, Borsszem Jankó egy tehenet tesz a szájába, amikor balra, egy hordó vizet. Már majdnem kiérnek, amikor elfogyott a víz és a tehen. Hajtja jobbra fejét a sas, hogy Borsszem Jankó tehenet tegyen a szájába, de már nincs. Kirántja akkor Borsszem Jankó a kardját és levág egy darabot saját combjából, azt teszi a sas szájába. Éppen felértek a másik világba. Megszólal a sas:

– Jó ember, azt az utolsó falat húst honnan vetted, mert nagyon finom volt?

– Nem akarok hazudni, megmondom: a combomból vágtam, más már nem volt.

- Mutasd, hadd lám!

Látja a sas, hogy valóban onnan vágta. Erre kihányta, és visszatette a helyére. No, jól van.

– Isten áldjon!

– Isten veled!

Ezzel mentek az útjukra. Borsszem Jankónál ott volt a három alma, a három aranygyűrű és a három sárkány nyelve. Hallja Borsszem Jankó, hogy még mindig tart a három lány meg a három férfi esküvője. Fogta magát akkor Borsszem Jankó, úgy rongyos ruhában, mint kéregető – mert már ing is alig volt rajta, annyira lerongyolódott –, odament a kis kapuhoz. Ott ácsorgott, és kérdezgeti, hogy ki tartja a lakodalmát. Mondják neki, hogy a három betyár, akik a király lányait a sárkánytól megmentették. De a király meghagyta, hogy bárki, akár vak, akár nyomorék vagy szegény odamegy, enni és inni kapjon. Neki is visznek egy pohár bort. Ki viszi neki, ki nem, hát maga az öreg király. Ahogy issza a bort, a legkisebb királykisasszony gyűrűjét szájába tette, majd beleengedte a pohárba. Fenéig itta, és visszaadta a poharat az öreg királynak. Látja a király a pohárban a gyűrűt, kiveszi. Azt is látja, hogy a legkisebb lányának a neve van rajta. Amikor elolvasta, visszament Borsszem Jankóhoz:

– Gyere csak ide, jó ember!

Odamegy Borsszem Jankó, a király meg beviszi a szobába, és azt mondja neki:

– Ember, ha nem vallod be, hogy honnan vetted a gyűrűt, nyomban felakasztatlak.

– Felséges királyom, azt szeretném tudni, hogy miféle esküvő van itt? Kinek a lagzija?

– Megmondom neked, jó ember: a három betyáré, ők mentették meg lányaimat a sárkányoktól.

– Felséges királyom, légy szíves, állítasd elém azt a három embert, akik három lányodat a sárkányoktól megmentették!

A király behívhatja a három vőlegényt.

– Itt vannak, jó ember.

Mondja erre Borsszem Jankó:

– Bátor emberek, tartsa meg őket az Isten sokáig! De mondd csak, felséges királyom, milyen bizonyítékot mutattak neked?

– A sárkányok nyelvét – mondja a király.

A három legény ugyanis kutyának vagy macskának vágta ki a nyelvét, és azt vitte a királynak, mint sárkánynyelvet.

– Jól van, felséges királyom, és mást hoztak-e?

– Nem – mondja a király.

– Aztán mozogtak-e a sárkánynyelvek, amikor megmutatták?

– Nem.

Azt mondja erre Borsszem Jankó:

– Felséges királyom, ezt nézd meg!

Fogja, kiveszi zsebéből a sárkányok nyelvét, és az asztalra teszi. Úgy ficáinkoltak az asztalon, mint a hal.

– No, felséges királyom – mondja Borsszem Jankó –, hívd ki három lányodat ide az udvarra!

Kihívja a király három lányát az udvarra. Fogja Borsszem Jankó az arany almát, és földhöz vágja. Kétszer akkora kastély lett belőle, mint a királyé.

– No, felséges királyom, kérdezd csak meg a lányodat, ráismer-e?

Kérdezi a király:

– Melyiketek ismeri azt a kastélyt?

– Jaj, apám – mondja a legöregebb –, ez az én kastélyom. Ő az az ember, aki megmentett a sárkánytól.

Földhöz vágja akkor Borsszem Jankó a körtét meg a birsalmát is. Mindegyikből egy-egy kastély lett. A lányok nyomban ráismertek a kastélyokra.

– Felséges királyom, én vagyok az, aki három lányodat a sárkányoktól megmentettem. Hívasd ide, felséges királyom a nagy urakat, üljenek törvényt, mit érdemel az, aki barátját becsapta, és el akarta pusztítani!

Azt mondta az egyik:

– Agyon kell lőni!

– Fel kell akasztani! – mondja a másik. Végül az urak úgy ítékeztek, hogy agyon kell lőni.

– Nos, ezek itt hárman azok, akik ezt tették velem. Elvágták a kötelet, hogy elpusztítsanak.

Elkapták nyomban a három embert, és agyonlőtték őket. Borsszem Jankó meg feleségül vette a legkisebb lányt. Nagy lakodalmat csaptak, ma is élnek, ha meg nem haltak.

KÁD ALATT A SZÉP LÁNY

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy szegény cigány férfi meg egy szegény parasztasszony. A szegény cigánynak nem volt felesége, csak egy leánya. A szegény parasztasszonynak sem volt férje, csak két leánya. Azt mondja a szegény cigány:

– Kedves lányom, eredj el keresztanyádhoz, kérj tőle szitát és teknőt, kenyeret sütni.

Megy a leány a keresztanyjához:

– Keresztanyám, szita és teknő kellene.

– Mondd meg apádnak, lányom, vegyen feleségül, és lesz neki szitája is, meg teknője is!

Hazamegy a leány, mondja apjának:

– Édesapám, azt üzente keresztanyám, vedd feleségül, és lesz szitád is, meg teknőd is!

Azt mondja az apja:

– Menj, lányom, mond meg keresztanyádnak, hogy feleségül veszem.

Át is megy a cigány a komaasszonyához, és feleségül veszi. Telt-múlt az idő. Azt mondja egyszer apja a leányának:

– Eredj, lányom, szolgálónak valahová!

A leány útnak indult. Az úton a Vasorrú bábával találkozik:

– Hová mégy, lányom, merre tartasz?

– Szolgálónak mennék valahová.

– Kedves lányom, éppen jó lesz nekem, most ment el a szolgálóm. Más dolgod nem lesz, csak főzöl az egérnek és a macskának, ha a piacra megyek – mondja a Vasorrú bába.

Megy is reggel a piacra, otthon hagy a lánynak gyűszűnyi babot és gyűszűnyi zsírt, hogy főzze meg az egérnek és a macskának. Fogja magát a lány, és főzni kezd. Főzés közben szalonnát és kenyeret eszik. Az egérnek is vet egy kicsit. Mondja az egér a macskának:

– Macska, nagyon jó ez a lány hozzánk, mondjuk meg neki, hol van a kulcs az aranyhoz, hadd legyen az övé.

Mondja is az egér:

– Hallod-e, szegény lány, ahol a kulcs *(a mesélő a gerendára mutat)*, nyisd ki a kamrát! Ott a sok arany, ezüst, gyémánt és a méz. Hempergesd meg magad benne, és menj el!

A lány leveszi a kulcsot, kinyitja a kamraajtót. Meghempereg a mézben, majd az aranyban, ezüstben és a gyémántban. Ezzel elmegy. Ahogy megy, úgy hullik utána az arany. Jön haza a Vasorrú bába, látja szétszórva az aranyakat. Azt mondja az egernek és a macskának:

– Ravaszak vagytok, aranyat adtatok a lánynak.

Azzal fogta a seprűt a Vasorrú bába, elkezdte verni az egeret és a macskát. Majd összetörte a csontjukat. Ezután fogta a seprűt, ráült a lapátra, és ment egyenesen a leány után, hogy elfogja. De a lány már hazafutott. Mondja a Vasorrú bába:

– A fene egye meg, hát nem érem utol? Incifinci kis vakarcsa, majd elérem, majd, majd, majd!

Odahaza a lány elbújik a kád alá. A kakas felugrik az ablakba:

– Kukurikú, gazdasszonykám, kád alatt a szép lány, csupa aranyban, gyémántban.

Az asszony elkergeti a kakast:

– Ejnye, egyen meg a fene, miért szálltál az ablakba?

De a kakas megint visszarepült:

– Kukurikú, gazdasszonykám, kád alatt a szép lány, csupa aranyban, gyémántban.

Felemeli az asszony a kádat. Amikor meglátta a lányt, rájött a rossz nyavalya. Teknő tejben lefürdette, majd azt mondja két lányának:

– Hát ti, miért nem mentek szolgálónak?

Fogja a seprűt, és elpáholja lányait. A lányok összeszedelőzködnek, és elindulnak. Egyik erre megy, a másik meg arra. Az idősebb lány éppen arra megy, amerre mostohaapjának a lánya. Találkozik vele is a Vasorrú bába, mondja neki:

– Hová, merre mendegélsz?

– Beállnék én is valahová szolgálónak.

– Essen beléd a fene – mondja a Vasorrú bába –, jó leszel te nekem. Éppen most hagyott itt a szolgálóm.

Reggel a Vasorrú bába elment a piacra. Hagyott a lánynak gyűszűnyi babot és gyűszűnyi zsírt, hogy főzzön az egernek és a

macskának. Főzés közben eszi a lány a szalonnát és a kenyeret. Azt mondja az egér:

– Hallod-e, szolgálólány, nem adnál nekünk egy kis kenyeret? Ha nem adsz, nem mondunk neked semmit.

– Mit mondanátok, ha adnék?

– Megmondanánk, hogy lehetsz gazdag.

Erre a lány kenyeret és szalonnát ad az egérnek.

– Nos, szolgálólány, ott a kulcs a gerendán, vedd le, és eredj a kamrába! Találsz ott mézet, aranyat, ezüstöt és gyémántot. Hemperegj meg benne, és eredj, amerre látsz!

A lány úgy tett. Jön haza a Vasorrú bába, látja az aranyakat szétszórva. Azt mondja az egérnek:

– A franc essen belétek, most már szíjat hasítok a hátatokból!

Fogja a seprűt, és kezdi verni az egeret és a macskát. A macskát addig verte, míg belebetegedett. Akkor felkapott egy kalapácsot, és fejbe verte az egeret. Kiadta a páróját. Akkor a Vasorrú bába fogta a lapátot és a seprűt, a lány után eredt. Azt mondja a seprűnek és a lapátnak:

– Incifinci kis vakarcsa, majd elérem, majd, majd, majd!

Utol is érte a leányt. Hajánál fogva elkapja. Késével levagdossa róla az aranyat és az ezüstöt. A leány merő vér. Ezzel elengedi a leányt a Vasorrú bába, és hazaindul. Hazamegy a leány is. Elbújik a kád alá. A kakas így kukorékol reggel az ablakban:

– Kukurikú, gazdasszonykám, kád alatt a szép lány, csupa vérbe fagyva.

Kimegy az asszony, felemeli a kádat: látja, hogy leánya halott. Koporsót vett neki és eltemette.

Ma is él, ha meg nem halt.

SZŰZ MÁRIA

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy király. Ennek a királynak volt egy halásza. A halásznak meg egy fia. Két év múlva meghalt az apja. A fiú már öt-tíz évesen halászni járt. Egyszer, amint hálóját bedobja a vízbe, majd húzza kifelé, látja, hogy nincs benne semmi más, csak egy arany hal. A háló olyan nehéz volt, hogy még csak. Elátkozott hal volt, addig kellett halnak lennie, amíg valaki ki nem fogja.

– Csak egy halat fogtam, Istenem! – szólt a fiú, és újból visszadobja a hálót. Ezzel meg annyit fogott, hogy még a királynak is, de eladni is futotta, örült az arany halnak is. Pohár vízbe tette. A halak egy részét a szegény fiú a királynak vitte, a másik részét meg eladni. Ugyancsak meg volt pakolva. Bezárja az ajtót, és megy egyenest a piacra. Akkor a kis arany hal fogja magát, megrázkódik, és kiugrik a pohárból. Maga volt a szűz Mária. Megfőzött a kisfiúnak, majd megint megrázkódott, és visszament a pohárba. Jön haza a kisfiú. Amikor kinyitotta az ajtót, azon nyomban térdre esett, és imádkozott:

– Istenem, csókolom a lábadat, ki járt nálam, ki vásárolt be, ki főzött meg nekem?

Másnap megint halászni indult. Bedobja a hálót, de máris húzza kifelé. Annyi volt abban a hal, hogy még a királynak is, de eladni is futotta. Újból viszi a halakat a királynak.

– Ugyan ki lehetett az, aki megfőzött? – töpreng, amikor hazaér. – De elbújok az ajtó mögé; meglesem, ki lehet az. No, akkor megyek – mondja. De az ajtó mögé húzódott.

Fogta magát a hal, megrázkódott, leugrott a pohárból, és főzni kezdett. A fiú nézte, majd' rájött a nyavalya. Fogja magát, elkapja a halat. Lett akkor szűz Máriából kígyó, béka, gyík és krokodil. Azt mondja a fiú:

– Az legyél, aki voltál!

De csak nem lett. Ismét mondja a fiú:

– Az legyél, aki voltál, úgy is én a tied, te az enyém!

Megszólal akkor szűz Mária:

– Úgy maradok veled, ha nem engedsz ki a házból.

– Nem engedlek ki.

Egyszer a királyfi gondolt egyet, azt mondja:

– Istenem, elmegyek már apám földjére, régen voltam arra.

Lovával elüget. Amint megy-mendegél a földjén, már messziről megpillantott egy kis tanyát. Megáll előtte, és bekiabál:

– Ki lakik itt, apám földjén?

A fiú kimegy:

– Apád halászhalmi, mi lakunk itt.

Kitekintett egy pillanatra szűz Mária, de máris visszakapta a fejét. A királyfi azonban meglátta, és hetvenhét alkalommal rájött tőle a nyavalyatörés. Azon nyomban belebetegedett. Elindul hazafelé. Otthon csak orra bukott. Ágyba fektetik. Kérdezi az apja:

– Mi bajod van, fiam? Mit láttál? Mondd meg! Ha megmondod, érte megyek és elhozom.

Azt mondja akkor a fia:

– Apám, mit csűrjem-csavarjam, halászhalmi egy gyönyörű nőt láttam, talán szűz Mária volt.

Hívadják a halászt. Mondja neki a király:

– Nagy feladatot kapsz. Ha nem teljesíted, nem marad helyén a fejed. Van egy erdőm. Kivágysz belőle minden fát, felszántod, búzával beveted, azt learatod, a gabonát megőrölöd, a lisztet kamrába hordod, majd meleg cipót teszel belőle az asztalomra. Mindezekre egyetlen órát adok.

Azt mondja erre a fiú:

– Ebben vagy a másik órában?

– A másikban – mondja a király.

Sírva-ríva ment haza a fiú. Kérdezi tőle szűz Mária:

– Miért sírsz?

– Olyan feladatot adott a király, hogy vágjam ki erdejéből a fát, szántsam fel, vessek be búzával, arassam le, csépelem el, a lisztet szállítsam kamrájába, majd meleg cipót vigyek belőle asztalára.

– Ne félj semmitől – mondta szűz Mária –, feküdj csak le, aludj!

Amikor eljött az óra, szűz Mária felkeltette, hogy vigye el a meleg cipót a királynak, mert minden el van végezve. Megy a fiú a királyhoz:

– Felséges királyom, minden elvégezve, egyél az új kenyérből!

– Ördög feküdjön az anyáddal, be jó anyatejet szoptál!

– Úgy bizony, jó anyatejet szoptam, felséges királyom!

– Még egy feladatot adok. Ha nem teljesíted, amit mondok, nem marad helyén a fejed. Menj ki a legelőre, ahol a birkákat őrzik! Amikor odaérsz, azt a birkát, amelyik neked szalad, hozd el hozzám! Amikor ideérsz a kiskapuhoz, szülessen kisbáránya, amikor meg a pitvarajtóba érsz, a báránynak szülessen kisbáránya. Majd ebből a bárányhúsból akarok enni.

Hazamegy a fiú, búslakodik. Azt mondja neki a felesége – mert akkor már felesége volt szűz Mária:

– Miért búsulsz, édes uram?

– Azért búsulok – kezdi –, mert azt parancsolta a király: menjek ki juhászaihoz, és hozzak neki egy bárányt! Amikor a kiskapuhoz érek vele, szülessen kisbáránya, annak meg egy másik, és annak a húsból akar enni.

Azt mondja erre szűz Mária:

– Eredj! Amelyik bárány rád béget, az magától utánad fog menni. Amikor eléri a kiskaput, kisbáránya lesz. Amikor eléri a pitvarajtót, annak is lesz kisbáránya. Ezzel eredj!

A bárány már messziről látja, és rábéget. A fiú visszafordul. A bárány mindenütt nyomában. Eléri a kiskaput, nyomban megszüli a kisbárányt. Amikor a kisbárány a pitvarajtóba ér, neki is megszületik a kisbáránya. Azt mondja akkor a fiú:

– No, felséges királyom, egyél a bárányhúsból!

– Egyen meg a fene, be jó anyatejet szoptál!

– Úgy bizony az, jó anyatejet szoptam!

Mondja is magában a király:

– Nem tudom elemészteni ezt a fiút... Most másik feladatot adok neked. Hívd le hozzám ebédre a szent Istent! Ha nem teszed, nem marad helyén a fejed!

Hazamegy a fiú, és elmondja feleségének, mit mondott a király.

Szűz Mária belefűjt a sípjába. A szent Isten nyomban lerepült hozzá:

– Mi baj van, nővérem?

– Ne engedd, hogy elpusztítsák ezt a fiút, mert ártatlan! Miattam akarják elemészteni. Menj el a királyhoz ebédre!

Azt mondja a szent Isten:

– Elmegyek, de ti is ott legyetek!

Eljött a dél. Királyok, hercegek, bárók, szegények, sánták, bénák, vakok mennek a királyhoz. A király kirakatta az udvarra az asztalokat, tálakat, fazekakat, kanalakat, ebédet. Pontosan délben elindult a szent Isten is, galamb alakjában. Berepül a szobába, visszaváltozik szent Istenné, majd kimegy az udvarra. A vakok, sánták, szegények mind térdre borultak előtte. A király nem hitte el, hogy ő az Isten. Akkor a szent Isten rásuhintott a pálcájával az emberekre, akik kővé változtak. Azt mondja a királynak:

– Elhiszed-e már, hogy én vagyok az Isten? Engem hívtál ebédre? Ebédre nem vagyok kíváncsi, mert azt is én adom a szádba.

Majd ismét rásuhintott pálcájával az emberekre, akik mind megelevenedtek. Majd a királyra és fiára suhintott, azon nyomban kővé váltak. Akkor szárnyat csinált nővérének és férjének; mindhárman tovarepültek.

Ma is élnek, ha meg nem haltak.

(A sárga leves meg kifolyt az udvaron. Megláttam egy csontot, felvettem, és Bocskor fejéhez vágtam. Kifolyt a csontból a sárga leves. Meglátta Giza, elkapta, és rágni kezdte. Tőle a kutya kapta el. Giza szaladt utána:

– Elvitte a csontomat!

Elkapta a kutya farkát, az meg lefosta a kezét.

– Nem baj – mondja –, hogy ott maradt a csont, itt van a sárga leves.

Azzal lenyalta kezéről.

Máig is él, ha meg nem halt.)

KÁROLYKA ÉS A KOSMAI BARÁT

Volt, hol nem volt, volt egy szegény asszony. Annak a szegény asszonynak se vénségére, se fiatalságára nem született gyereke. Kiment és imádkozott a drága szent Istenhez:

– Szent Isten, nem bánom, akármit adsz, csak adj valamit!

Az Isten adott is neki egy fiút. Amikor az Isten fiút adott neki, meg is született. Hogy hívták, hogy sem, Károlykának.

– No, öreganyám, rakj meg nekem egy tarisznyát!

Amikor a fiú tizennyolc esztendősen lett, útnak indult.

Ahogy egy roppant nagy erdőbe érkezett, talált egy nádpálcát.

– Istenem – mondja –, bármit ad Isten a fejemre, én felveszem a nádpálcát.

No, ekkor felvette, és megérkezett az ördög határához. Elébe ugrott egy sánta lábú. De ördög volt.

– No – mondja –, hová mégy, Károlyka?

– Oda megyek – mondja –, ahol nem búsulok.

– No – mondja –, oda nem jutsz el, mert az ördögök rögtön elfognak.

– Nem félek én tőlük!

No, meg is érkezett az ördögök közé. A vezérük, az ördögkirály, rögtön kiáltott:

– Azonnal fogjátok meg, vessétek vasvillára, és égessétek meg!

No, mikor ezt hallotta, ráütött a királyra a nádpálcával, mindjárt kővé változott. Azután a többi ördögön is végigvert a nádpálcával. Mind kővé változtak. De azt a nyomorékot, a sántát, nem bántotta.

– No – mondja –, mondd meg nekem, miben áll a rezidencia?

– Üsd meg a sarkát a nádpálcával – mondja –, akkor arany almává válik!

Akkor zsebre tette.

– No, mától fogvást – mondja – te leszel a barátom!

– No – mondja –, áldjon meg a jó Isten, ne ölj meg; ha akarod, vigyél magaddal barátnak.

Magával vitte. Keresztülment egy roppant nagy erdőn. No, amikor kiért az erdő szélére, mit lát ott? Egy folyót.

– Hallod-e, barátom – mondja –, itt embert kell csinálnom belőled.

– Ahaj, ha Istent ismersz, ne ölj meg!

Károlyka fogta a nyilát, lőtt egy kost. No, amikor lelőtte:

– Menj érte, hozd ide!

Akkor fogta magát, a nádpálcával rávágott az ördögre, mindjárt kétfelé hasadt. Károlyka kettéhasította a kost is, kiszedte a belét, meg a szívét, és fogta, belerakta az ördögbe. Ráütött a nádpálcával, még szebb lett.

– Minek nevezzetek el?

– Aminek akarsz, pajtás.

– No – azt mondja –, mától fogva legyen a neved: Kosmai Barát.

Akkor aztán továbbment. Megérkezett egy kéregkunyhóhoz. Abban ki lakott? Egy öregasszony.

– Jó estét, öreganyám!

– Isten áldjon, fiam. Mi járatban vagy?

– Ebben, meg ebben. Hallottad-e Tündérszép Ilona nevét?

– Fiam – mondja –, hallottam – mondja –, egy óriás jár hozzá.

Fiam – mondja –, az olyan óriási ember, négy a szélessége, hat méter – mondja – a hosszúsága. A haja tíz méter. Fiam – mondja –, ötven évig szolgáltam nála, de az ereje, fiam, a hajában van. Fiam – mondja –, ha azt le tudod vágni egy csapásra, akkor megmarad az életed. De ha rájön, hogy Tündérszép Ilonáért megy, akkor elveszi az életedet.

Az öregasszony százéves volt. Megkérdezte tőle:

– No, öreganyám, mit kívánsz tőlem?

– Fiam – mondja –, ha még egyszer tizenhat esztendő lehetnék!

Akkor fogta a nádpálcáját, ráütött. Mindjárt tizenhat éves lett.

– Te Kosmai Barát – mondja –, mától fogva legyen a feleséged!

– Pajtás – mondja –, én is veled megyek.

– Velem ne gyere. Van szép feleséged, van mit enned, van mit innod. Majd visszajövök én is.

No, Isten veled, Isten hozzád. Megy, útnak indul. Egyszer csak látja, hogy egy öregasszony áll a kútnál.

– Jó estét, öreganyám!

– Isten hozott, fiam. Merre jársz, miben fáradozol?

– Oda megyek, öreganyám... talán hallottad hírét Tündérszép Ilonának?

– Nincs messze, fiam – mondja. – Az erdő szélén van. De van ott, fiam – mondja – egy óriási ember is, arra vigyázz, mert hozzá jár. Ha rád teszi a kezét, rögtön tepertővé változtat.

– No, anyám, mit kívánsz tőlem?

– Hát, mit kívánjak, fiam? Változzam tizennyolc évéssé, fiam!

Ráütött a nádpálcával, mindjárt tizennyolc esztendőssé változott. No, ezután:

– Adjon Isten jó éjszakát!

– Adjon neked is, fiam!

Egy roppant nagy erdőn ment keresztül. Mit lát az erdő szélén? Ott van egy nagy kastély. Abban meg ki volt? Az az óriási nagy ember. Nézi, pont tizenkét órakor az asztalnál ül. Mit eszik? Babot.

– Istenem, ha bemegyek hozzá, mindjárt rögtön megöl. Bármit ad az Isten a fejemre, bukfencet vetek.

Átváltozott léggé. Bement a kulcslyukon, és bebújt a gatyája alá. Akkor az óriás eldurantotta magát, ő meg átváltozott kisgyerekké és sírt. Az óriás egyre csak hallgatja, hogy valaki sír.

– Istenem, hol sír a kisgyerek?

Felállt, mit lát? Hogy a gatyájából kiesik egy kisgyerek.

– Ahaj, szent Isten, a szellentésemből kisgyerek született!

Felkapta, megcsókolta. Most már nem adta volna az egész vagyonáért. A fiú annyira felnőtt nála, hogy tizennyolc éves lett.

– No, fiam – mondja –, elmegyek, hozok neked anyát.

– Hát engem itt hagysz, apám?

– Itt bizony, fiam.

Azért nem vitte magával, hogy Tündér Ilona ne lássa meg, mert ha meglátja, mindjárt beleszeret.

– No, fiam – mondja –, van mit enned, van mit innod, én megyek.

Felnyergelte a lovát, elment Tündérszép Ilonához. Vasárnap volt, amikor elindult. Elment. Akkor a fiú bement az istállóba. Volt ott egy ló.

– Hallod-e gazdám – mondja –, a gazda nagyban mulat Tündérszép Ilonával. Nyergelj fel, és gyerünk oda, most már erősen részeg!

No, felnyergelte, és elment Tündérszép Ilonához. Amikor Tündérszép Ilona meglátta, mindjárt beleszeretett. Bement.

– Jó napot, Tündérszép Ilona!

– Isten hozott – mondja, s már szalad is le a pincébe, felhoz egy kancsó bort.

– No, ülj le!

Ivásba fognak. Az óriás észrevette, hogy már azt szereti, nem őt.

– No, ördög kúrja anyádat, nem vagy te az én fiam! Hogy állsz ki velem, kardra vagy bírókra?

Azt mondja:

– Hallod-e, te óriás, nekem nincs kardom, neked van. Én nádpálcával állok ki – mondja –, te meg gyere karddal!

No, lementek az udvarra. Tündérszép Ilona visszahúzza, hogy ne menjenek párbajozni, mert azonnal megöli, ő azt mondja:

– Szívem szép szerelme, ne félj semmit! Nála kard van, nálam meg nádpálca van. Egykettőre elveszem az életét.

Azt mondja erre az óriás:

– Elveszed az anyád ...-ját, nem az én életemet!

No, kimentek az udvarra párbajozni. Nagyban viaskodnak. Tündérszép Ilona félti, hogy megöli. De a legény nem félt tőle, csak játszott vele. No, amikor a fiú eltikkadt, és már nem bírt párbajozni, egyet ugrott, hátra, a nádpálcával a fejére ütött, szoborrá vált. No, akkor Tündérszép Ilona odaszaladt hozzá:

– No, Károlykám, szívem szép szerelme, amikor kásaszem voltál az anyádban, már akkor tudtam, hogy a feleséged leszek, és te fogod elpusztítani ezt a nagy óriást.

– No, feleségem – mondja –, miben áll ez a rezidencia?

– Ott van egy nádpálca a gerendán, üss rá az egyik sarkára, körtévé változik!

– No, gyerünk, feleségem!

Elindultak, megérkeztek az óriás kastélyához.

– No, feleségem – mondja –, miben áll?

– A gerendán van a nádpálca, üss rá a sarkára, almává változik!

No, azt is magával viszi, és indulnak hazafelé. Odaérnek Kosmai Baráthoz.

– Isten hozott, Károlyka. Látom – mondja –, szép menyasszonyt szereztél magadnak. Költözzetek ide! – mondja.

– Nem költözöm ide; hazamegyek öreg édesanyámhoz, mert már régen nem láttam az anyámat.

Hazaér az anyjához:

- Jó estét, öreganyám!
- Isten hozott, fiam, téged is, a feleségedet is! No, fiam – mondja
- , azért nem tudtam eddig meghalni, mert téged vártalak.
- Akkor aztán meghalt az öregasszony. Eltemette az anyját.
- Ha meg nem haltak, máig is élnek.

VITÉZ JÁNOS

Volt, hol nem volt, egy öreg meg egy öreg asszony. Nem volt soha gyerekük. Csak öregségükre lett gyerekük; akkor kisfia született az öregasszonynak. Amikor megszületett:

– No, Istenkém – mondja az öregasszony –, mit tegyek ezzel a gyerekkel? Kinek adjam keresztelni? Odaadom a szomszédnak, kereszteltesse meg.

Meg is keresztelték. Minek nevezték, minek sem, Jánoskának. No, a fiú aztán felnőtt. Már úgy tíz-tizenegy éves volt. Mikor tíz-tizenegy éves lett, akkor így szólt öreg anyjához és apjához:

– No, öreg apám, én elindulok vitézséget tanulni.

El is indult vitézséget tanulni. Amikor elindult vitézséget tanulni, hová jutott, hová sem, egy rengeteg erdőbe. Amikor beért a rengeteg erdőbe, egy szegény cigány lakott ott. Annyi gyereke volt, mint a rostán a lyuk, sőt még kettővel-háromnál több is volt. Az öreg cigány felesége meghalt. Éppen akkor temették, amikor Vitéz Jánoska odaért az erdőbe. A sok gyerek erősen siratta anyját, mert éppen akkor temették az anyjukat, amikor Vitéz János odaért a kunyhójukhoz. Vitéz Jánoska odaért, és megszólította a szegény cigányt:

– Miért sírsz, szegény cigány? Miért sírsz-rísz?

– Azért sírok, Vitéz Jánoska, mert éppen most temették el a feleségemet. Ha nem hiszed, nézd meg, éppen itt a kunyhónk előtt temették el öreg feleségemet.

– Ó, ó – mondja erre Vitéz Jánoska –, ne sírj! Mindjárt feltámasztom a feleségedet.

– És mit adjak érte, Vitéz Jánoska, ha feltámasztod a feleségemet?

– Nem kell nekem semmi, te szegény cigány, csak add nekem azt a kis purdét!

– Ó, ó – mondja –, Vitéz Jánoska, mihez kezdesz azzal a kis purdéval?

– Majd jó lesz valamire... No, akkor most feltámasztom a feleségedet.

Azzal Jánoska fogta magát, odament a sírhoz, kiásta a szegény öreg cigányasszonyt, ráütött egy nádpálcával, és az öregasszony feltámadt. A sok apró gyerek megörült. Táncoltak, énekeltek, nagy örömben, hogy feltámadt az anyjuk. De a szegény öreg cigány most már sajnálta a legkisebb gyermekét, hogy odaadta Vitéz Jánosnak. (A kis cigány fiúnak mi is volt a neve? Jóska.) No, Vitéz János fogta magát, elindult a kis Jóskával, a cigánygyerekekkel. Vitéz Jánosnak volt egy szép deres lova. A kisfiút felülteti a szürke lóra, s elmegy vele egy roppant nagy városba. Ketten ültek a szürkén, Vitéz János meg a kis Jóska. Abban a roppant nagy városban éppen vásár volt. A kis Jóska cigány egyszer csak megpillant egy szép fekete, agárhúsú lovat. Szól is rögtön a kis Jóska cigány:

– Hallod-e, apám! Ha meg nem veszed nekem azt a lovat, grácia a fejednek!

– Ó, ó, fiam – mondja –, minek vennéd meg azt a lovat? Itt van ez a szép szürke lovunk, minek nekünk két ló?

– Hát, apám, ha nem veszed meg nekem azt a lovat, egyből a kardomba dőlök, és azt sem bánom, ha meghalok.

No, erre már János betyár fogja magát, és megveszi az agárhúsú fekete lovat.

– No, apám, így már rendben van. Most még csináltass nekem is vitézi ruhát, hogy én is elmehessek vitézséget tanulni!

No, vett is neki rögtön szép vitézi ruhát. A kis Jóska felöltözött, és felült a fekete lovára. Mikor már lóháton ült, odaszólt az apjának:

– Ni, apám, rám most már ne várj, csak három nap múlva!

Ahogy felült a lovára, három nap, három éjjel mindig ment vele a fekete felhőben az égen. Három nap múlva visszatért. Akkor is lóháton ült. Apja még akkor is ott találta, ahol hagyta. No, mikor Jóska odaért, apja mindjárt elkapta, ahogy a fekete felhőből leereszkedett. Mondja neki az apja:

– Ahaj, Jóskám, hol voltál?

– A királylánynál voltam, mert kihirdették, hogy aki a király betyáraival kiáll birokra, annak adja fele királyságát és a szép lányát. No, apám, magamban nem megyek, mert nekem még nem kell asszony, hanem te is velem jössz, én neked hozom el.

Fogják magukat, elindulnak. Éppen pontosan dél volt. Azt mondja ekkor Jóska:

– No, király atyám, megjöttünk ebédre hozzád. Légy szíves, ültesd a lányodat az apám mellé, hogy apámmal egy tányérról egyék!

Azt mondja erre a király a kis Jóska cigánynak:

– Ó, ó, a franc egyen meg, hogy képzeled, hogy a lányomat apáddal engedjem ebédelni? Azt már nem!

– Ó, ó – mondja erre Jóska a királynak –, ördög kúrja anyádat, ne az apám álljon ki bírókra a vitézeiddel! Én – mondja – egy falatnyi kisgyerek vagyok, mégis ki merek állni velük bírokra.

Hát bizony Vitéz János félt, mert ő cseppet sem volt erős, csak ember módjára tanult. De a kis cigánygyerek olyan erős volt, hogy kétezer embert is földhöz vágott, mert nagy tudománya volt, garabonciás volt a kis Jóska. Apja így beszélt a kis Jóskához:

– Ó, fiam, ne menj bírokra, mert egyszeribe megesz az a három vitéz!

– Ó, ó, apám – mondja a kis Jóska –, kisebb gondom is nagyobb annál. No, király atyám – mondja –, kiküldted-e már a lányodat, hogy apámmal ebédeljen?

– Ó, a franc egyen meg, te kis Jóska, de nagyon sürgős neked, hogy a lányom apáddal egyék! És ha nem győzöd le a vitézeimet? Az egyik tizenkét mázsás, a másik harmincöt, a harmadik ötven mázsás. Majd ha kimégy az acélszérűre, akkor kiküldöm a lányomat apáddal ebédelni.

– Király atyám, ha nem nyerem el a lányodat feleségül apámnak, akkor elveheted az életemet!

Azzal fogja magát a kis cigánygyerek, kimegy az acélszérűre, birkózni a tizenkét mázsás óriással. Mihelyt nekikezdték, alig legyintett felé a Jóska, mindjárt ganévá változott. Fogja magát a kis cigánygyerek, visszamegy a királyhoz:

– No, felséges királyom, hát még most sem ebédel a lányod az apámmal?

– Nem bizony, Jóska. Még két feladat van hátra. Van még két betyárom, most mindkettővel egyszerre kell megbirkóznod!

– Rendben van, király atyám!

Fogja magát, kimegy az arany szérűre. Mikor kiértek az arany szérűre, a harmincöt mázsás vitéz kiáll Jóskával bírokra. Derékig bevágja a földbe Jóskát. No, erre Jóska nagyon megharagudott.

Fogta magát, kiugrott abból a nagy gödörből, megfogta a harmincöt mázsás vitézt, és földhöz vágta.

– Ó, ó, ördög kúrja anyátokat! Azt hiszitek, hogy elbírtok velem! De nem úgy van az!

Azzal megmarkolja kétfelől a két ember hátán a zubbonyt (a *mesélő fogja az egyik kislány hátán a ruhát és mutatja*), egymáshoz veri őket, és tüstént két rakás gané lesz belőlük. Akkor aztán Jóska visszamegy a királyhoz.

– No, felséges királyom, még mindig nem eszik anyám az apámmal? Ördög kúrja anyádat, van-e még valami kívánságod?

– Hohó, Jóska – mondja –, a franc egyen meg, az a kívánságom, hogy most velem állj ki bírókra!

(A *mesélő magyarul közbeszúrja: „Még akkor se hitt a király neki, a franc egye meg!”*)

No, erre aztán fogja magát, kiáll bírókra az öreg királlyal. Mikor bírókra ment vele, nemhogy birkózott volna, hanem marokra kapta, összegyúrte labdává, és felhajította a fekete felhőbe. Három nap, három éjjel mindig ment felfelé az égbe. Majd a negyedik napon visszaérkezett. Most már összetört, halálos beteg volt az öreg király.

– No, a franc egyen meg, király atyám! Van-e még valami kifogásod? Milyen kívánságod van még, király atyám?

– Nincs már nekem semmi kívánságom, fiam. Most már legyen a lányom az anyád, most már legyen az egész királyság a tiétek, ne csak a fele!

No, az öreg király fogja magát, meghal. János betyár is fogja magát, feleségül veszi a királylányt. Sípra-dobra ütötték hét országban, hogy mindenhol jelenjenek meg a nagy lakodalomban. Mentek vakok, sánták, szegények, gazdagok ; ettek-ittak, mulattak. Most már János vitéz volt a király.

Amikor beesteledett, mindenki hazatért a nagy lakodalomból. Ők meg fogták magukat, lefeküdtek, aludtak, játszottak, szerelmeskedtek. A kis Jóska cigány is egy szobában aludt apjával. Miközben János betyár a feleségével szerelmeskedett, a kis Jóska cigány végignézte. Már ő is felizgult tőle. Reggel aztán így szólt Jóska:

– Hallod-e, apám! Elmegyek, mert már én is nagy fiú vagyok. Megyek, én is megházasodom.

– Ne menj, fiam, az Isten áldjon meg – mondja az apja.

– Dehogynem megyek, apám. Neked van feleséged, nekem ne legyen? Én is elmegyek, megházasodom. Apám – mondja –, ne adj semmi mást, csak azt a nádpálcát, amivel feltámasztod vagy megölöd az embereket!

– Ó, ó, fiam, Isten áldjon meg, neked adom én azt is, de vigyél magaddal sok pénzt is!

– Nem kell nekem, apám. Isten veled!

– Isten veled, fiam!

Elindul, megy hét évig, hét pillanatig, hét óráig, mindig csak megy. Megérkezik egy roppant nagy városba, szintén egy királyhoz. No, mikor ahhoz a királyhoz érkezett, annak a királynak sem voltak gyerekei, éppen csak egy fia. Mi volt a neve, mi sem, Gyurka. Hát a királynak volt egy szobája, ahol mindig könyveket nyomtatott. A kis Gyurka nagyon megsajnálta apját. Egyszer csak így szól:

– Ahaj, Istenkém, de sokat dolgozik apám! Mindennap a nyomdába jár, és nyomtatja a sok könyvet. Megyek már én is, segíték apámnak.

Ezzel a kis Gyurka odamegy, hogy segítsen apjának. Azt mondja neki az apja:

– Az Isten verjen meg, hogy mertél belépni a szobámba? Ide nemhogy neked, hanem még a légynek sem szabad bejönnie. Ha még egyszer bejössz, vége az életednek!

Másnap megint csak bement az apja szobájába. Utánamegy az apja:

– Ördög kúrja anyádat! Megmondtam már neked, hogy ne gyere be a szobámba!

Azzal a király fogja az eleven kardját, és kettéhasítja a fiát. Elmegy, vásárol egy koporsót, és belefekteti. Szokás szerint két nap, két éjszaka virrasztották a halott kisfiút. Harmadnap aztán sor kerülne rá, hogy eltemessék a kis Gyurkát. Házhoz jön a pap, s négy férfi bemegy a szobába, hogy kihozzák a szobából a kisfiút. Megfogták négyen a koporsót, de sehogyan sem bírták kivinni a szobából. Miért nem bírták? Azért, mert a drága szent Isten egy macskát teremtett a koporsójára. Azt mondja akkor a négy ember:

– Király atyám, nincs annyi erőnk, hogy kihozzuk a kis Gyurkát, mert senki sem fér hozzá a koporsójához; rajta ül egy macska,

kikaparja az ember szemét. Nem bírjuk kihozni, mert mindnyájunkat elpusztít a macska.

No, nem tudják eltemetni a kis Gyurkát. Három-négy éve már, hogy nem lehet eltemetni a kis Gyurkát.

– Ó, ó, ó, Istenem – mondja a király –, mitévő legyek? Miért is öltem meg a fiamat! Bár ne öltem volna meg!

Mert nem tudják eltemetni, mert az a macska senkit sem enged be a szobába. Ekkor aztán a király sípra-dobra ütteti hét országban, hét világon, hogy próbáljanak szerencsét, hozzák ki a fiát abból a szobából, hogy eltemethessék. De hát hiába mentek sokan, sehogy sem bírták kivinni a szobából, mert a macska mindannyiukat megtépte, kikarmolta az arcukat. Azt mondja ekkor a kis Jóska cigány:

– Király atyám, ha hozzám adod feleségül a legkisebbik szép lányodat, lehet, hogy ki tudom hozni a fiadat abból a szobából. Add ide a kulcsot!

A király odaadja a kulcsot, és így szól:

– Ördög kúrja anyádat meg lányodat! Ország-világ mind itt járt már, s nem tudták eltemetni, nemhogy te tudnád kihozni, te tudnád eltemetni!

– Próbálkozzál meg velem, király atyám!

– Ha annyira rajta vagy, eredj, temesd el. Ha el tudod temetni, tiéd lesz a fele királyságom, és a legkisebbik lányom.

No, jó. A kis Jóska cigány indul, bemegy abba a szobába, amelyikben a kis Gyurka holtan feküdt. Mikor bement a kis cigány fiú, a kis nádpálcájával rávágott a kis Gyurkára. Ahogy rávágott, mindjárt talpra szökött a kisfiú, Gyurka. Jóska kézen fogja, a koporsót pedig felemeli, és a hóna alá dugja. No, amikor a fiú feltámadt, a macska is leugrott a koporsóról.

– Józsi, szívem szép szerelme – mondta a macska –, én a tied, te az enyém! Innét most már nem mégy tovább.

– Ó, ó, az Isten áldjon meg, te macska, hogyhogy? Ejnye, cicuskám, hogyan vehetnélek feleségül, mikor te macska vagy, én pedig cigány fiú!

– Szívem szép szerelme, nem vagyok én macska, királylány vagyok, te az enyém, én a tied.

– No ha így állunk, szívem szép szerelme, hát akkor elveszlek.

– Te az enyém, én a tied. Vidd már be a kis Gyurkát az apjához!

Kézen fogja a kis Gyurkát, és elevenen beviszi az apjához. Mikor a király meglátta, egyszeribe elájult. Felocsolták vízzel a királyt, és magához tért. No, nagy örömben ettek, mulattak. Nagy mulatságot csaptak, hogy feltámadt a kis Gyurka.

A kis Jóska ott maradt a királynál egy napig, két napig. Akkor aztán így szólt a királyhoz a kis Jóska:

– No, én most már elmegyek, király atyám!

Azt mondja erre a kis Gyurka:

– Ha te elmész, én is megyek. Mert amikor bementem apám irodájába, apám kettéhasított, megölt. Ha te nem jöttél volna, nem támadtam volna fel soha. Ha elmegy, én is megyek.

– No, Gyurka, ha így állunk, menjünk ketten!

Fogták magukat, elindultak. Egy nagy rengeteg erdőbe ér a kis Gyurka meg Jóska. A közepén nagy tűz égett. De az erdő szélén ki volt írva, hogy aki bemegy az erdő közepére, és ott tenyerével rácsap egy asztalra, elnyeri a princkirálykisasszonyt. Jóska elolvassa az erdő szélén egy tábláról, ami ki van írva: hogy aki bemegy, és tenyerével rácsap egy asztalra, elnyeri a princ-királykisasszonyt. Azt mondja Jóska:

– Hallod-e Gyurka, édestestvérek vagyunk mindenben. Megfogadtuk, hogy amit én teszek, te is azt teszed. Menj előbb te, Gyurka, csapj rá a tenyereddel az asztalra, hátha elnyered a princ-királykisasszonyt!

No, Gyurkának nem volt annyi érkezése, hogy odajusson az asztalhoz. Amikor az asztal közelébe ért, tüstént tepertővé változott. Jóska egyre csak várja az erdő szélén. Végül azt mondja Jóska:

– Aj, Istenem, mitévő legyek? Miért nem jön vissza Gyurka? Akármit ad Isten a fejemre, én is odamegyek.

Jóska is odament az asztalhoz. Mikor az asztalra akart csapni a tenyerével, ő is tepertővé változott. Odament az öreg Vasorrú bába, felszedte a két szem tepertőt, tányérra rakta és az asztalra tette. No, most már tepertő Jóska is, Gyurka is.

Mikor Jóska elindult az erdőbe, a kis nádpálcát az erdő szélén hagyta. No, ekkor Jóska édesanyja megálmodta, hogy Jóska bement abba a nagy rengeteg erdőbe, hogy megszerezze a princ-királykisasszonyt, de nem volt szerencséje, mert mire odaért volna,

tepertővé változott. Ugyanezt álmodta az öregember is. Reggel az öregasszony felkelt, sírva fakadt. Mondja neki férje, a szegény cigány:

– Miért sírsz, asszony?

– Hm, mondanám is, nem is. Jóska fiam, akit János betyár magával vitt, ebbe meg ebbe az erdőbe ment, hogy elnyerje a princ-királykisasszonyt. De mire odaért, tepertővé változott. No, férjem, én elmegyek, feltámasztom. Legalább kisírom magamat a sírján.

Elindult az öreg cigány is, az öreg cigányasszony is, megkeresni a fiukat. Éppen azon az úton mentek, amelyiken Jóska. Az erdőszélen megtalálták a nádpálcáját. Azt mondja a szegény asszony:

– Hallod-e, férjem, felveszem azt a nádpálcát, mert a Jóskáé volt.

– Vedd fel, feleség, aztán gyerünk, keressük meg az árvánkat.

Merre mentek, merre sem, éppen ahhoz az asztalhoz, amelyiken a két szem tepertő volt. Az öregasszony fogja magát, ráüt a két tepertőre, és Jóska meg Gyurka visszaváltozik, megelevenedik. Megörült az öreg asszony meg az öreg ember. Hazamentek, ettek-ittak, mulattak. Jóska elment Gyurka apjához, és feleségül vette a legkisebbik lányát, akiből macska lett. Gyurka is hazament az apjához. Nagy mulatságot csaptak, mulattak.

Ha meg nem halt, máig is él.

JIVONÓ, A CIGÁNY KIRÁLY

Annak volt egy lánya. De minden éjszaka eltűnt, és nem tudta, hogy merre jár a lánya. Minden éjszaka őrségbe állított egy-egy katonát, de egyik sem tudta kinyomozni, hogy merre jár a lány. De a király olyan szigorú volt, hogy amelyik katona nem állta meg a helyét, rögtön főbe lövette azt a katonát. Mindaddig állítgatta a katonákat, amíg száz katonát főbe lövetett. Utoljára már csak egy öreg katonája maradt, egy cigány. Arra is rákerült a sor. A király maga elé hívatta:

– No fiam, most már neked kell kiállnod őrségbe, hogy megfigyeld, merre jár a lányom. Ha ki tudod nyomozni, merre jár, legyen tiéd a fele vagyonom, s a lányomat is feleségül adom hozzád. Mert a lányom minden éjszaka száz pár cipőt használ el; ezt kell kifürkészned. Nesze száz forint; eredj, egyél, igyál!

No, a katona fogta a száz forintot, és kiment a falu szélére; ott volt egy rozoga kocsmá, abba bement. Ott iszik bánatában, mert most már ő is meghal holnap, ha nem tudja megőrizni a királylányt. Három szál hegedűs húzta neki. De húzták ám neki igazából! A hegedűsök nótájára egy cigányasszony is benézett a kocsmába. Megnézi magának a katonát a cigányasszony; mindjárt észrevette, hogy cigány a katona.

Mondja neki az asszony:

– Ugyan testvér, mi bajod, hogy ilyen erősen búsulsz és mulatsz? Talán apád halt meg, vagy anyád?

– Dehogyan halt meg, néné. Bár ők haltak volna meg, akkor nem búsulnék ennyire. Más szelek fújnak!

– Milyenek, fiam? Mondd meg!

– Hm, néné, sok volna, ha mind el akarnám mondani.

– Hát csak mondd, fiam, hátha segíthetek rajtad!

– No, ide figyelj, néné! Hallottad hírét a cigány királyunknak, hogy milyen szigorú ember. No, ma éjszakára engem állított posztnak, hogy vigyázzak a lányára. De ha nem tudom kinyomozni, hogy merre jár, és hová teszi a száz pár cipőt, akkor rögtön főbe lövet.

– Hej, fiam – mondja –, ne félj semmit! Az a lány az ördögökhöz jár. Eredj, tölts meg egy zsákot tüskével, azt tedd magad alá, hogy

ne nyomjon el az álom. Akkor majd mindent meglátsz. Holnap ilyenkor ugyanitt találkozunk.

No, beesteledett. Megy a királyhoz, jelentkezik:

– No, felséges királyom, parancsodra itt vagyok!

– No, fiam, ha itt vagy, gyere csak!

Beviszi a lánya szobájába.

–No, fiam, az a dívány lesz a tiéd, azon fogsz aludni. A lányom meg azon az ágyon alszik. No, fiam, most már ügyelned kell rá, és reggel jelentened kell, hogy merre járt.

Ezzel a király kiment a szobából. A katona is utánament, és:

– Felséges királyom, egy kis baj van.

– Mi bajod, katonám?

– Adj egy zsákot, felséges királyom!

– Mit akarsz azzal, fiam?

– Nagy szükségem van rá, mert úgy vagyok szokva, hogy azon alszom.

No, a király ad neki egy zsákot. Fogja a zsákot, hóna alá csapja, s lemegy vele a kert aljára. Mondja neki a király:

– Hát te meg hová mégy, katona?

– Megyek szükségemre, felséges királyom!

– No, eredj, de ne sokáig – mondja a király. – Aztán gyere, menj vissza a szobába!

Fogja magát, lemegy a kertbe, megtölti a zsákot tüskével. Mikor a zsák tele volt tüskével, bekötötte a száját, és körülnézett, hogy nem látja-e a király. Akkor a hátára vette a zsákot, és bement a lány szobájába. A cigánylány – Magdolna – már az ágyon feküdt. A katona meg:

– Jó estét, királylány!

– Köszönöm, katona. No, most te fogsz mellettem őrt állni?

– Igenis, én.

– No, veled is eggyel kevesebb katonája marad apámnak.

– Hát bizony ez már így van – mondja a katona. Azzal fogja a tüskés zsákot, leteszi a díványra, és ráfekszik. Úgy fél óra múlva úgy tesz, mintha aludna. Ugyancsak hortyog. A cigánylány felkel:

– Az istenit, vajon nem tette-e az alvást?

Fogja magát Magdolna, odamegy hozzá, megrázza, hogy keljen fel. De semmi; csak teszi magát tovább is, hogy alszik. Akkor

Magdolna fog egy szöveget, beleszúrja a talpába, hogy nem ébred-e fel. Semmi; annál jobban teszi magát, hogy alszik. Ekkor a lány a karjára akasztja a száz pár cipőt. Ő a fél szemével nézi. Az ágy alatt felnyit egy ajtót, és leereszkedik. Ő meg utána. Ahogy leereszkedett, lesüllyedt a föld gyomrába. A másvilágra került. Széjjelnézett:

– Ahaj, Istenem, hol vagyok? No, most már itt kell elpusztulnom. Mit tudom én, hol van a királylány, hova ment! (Mert ott már eltűnt a lány.)

No, fogja magát, a másvilágon jár-ke, kószál. Egyszer csak látja, hogy három ember ugyancsak civakodik, veszekszik. Odamegy hozzájuk:

– Ejnye, emberek, az Isten áldjon meg, miért civakodtok, miért veszekedtek? Hogyhogy nem tudtok egymás között igazságot tenni?

– Ember, az Isten áldjon meg, ha már itt vagy, tégy közöttünk igazságot! Meghalt apánk, és ezt a kis vagyont hagyta ránk.

– Hol az a vagyon? Hadd lássam!

– Itt van, nézd – mondja. – Ezt a bocskort meg ezt az ostort meg ezt a kalapot hagyta ránk.

No, a cigány katona elneveti magát, kineveti őket, hogy milyen semmiségen veszekednek.

– Mit nevezsz, mit nevezsz, ember? – mondja neki a három ember. – Ez nagyobb vagyon minden vagyonnál. Mert ha az ember felhúzza a lábára ezt a bocskort, és kondít az ostorral, és azt mondja, hogy ott legyek, ahová megyek, akkor ott lesz.

– Na és a kalap?

– A kalap meg olyan, hogy ha a fejébe teszi az ember, nem látják. Akkor a katona az ajkába harapott, hogy éppen jól jönne neki:

– Nohát, emberek, én majd igazságot teszek köztetek, hogy ne veszekedjete. No, egyikőtök menjen fel arra a hegyre, a másik a másik hegyre, a harmadik a harmadik hegyre. Amelyik leghamarább ide fut hozzám, azé lesz az egész.

Azt mondja erre a legkisebbik:

– No, ugye, szidtatok, pedig megmondtam, hogy ő fog igazságot tenni közöttünk!

Fogja magát a három ember, szaladnak a három hegy felé. Ő meg azalatt a lábára rántotta a bocskort, fejébe csapta a kalapot, kezébe kapta az ostort, és kondított az ostorral:

– Ott legyek a királylánynál! – mondta a katona.

Már ott is volt nála a szobában. Látja a katona, hogy az ördögkirály a lány férje. Volt egy hároméves kisfia is az ördögkirálytól. Odafent a felvilágon meg azt hitte az apja, hogy még szűz a lánya! Mikor a cigány katona látta, a szemét meresztette, hogy a királylánynak már gyereke is van az ördögtől. No, a cigány katona bebújt az asztal alá. Az asztalon a királylány meg az ördögkirály játszott a kisfiúval. Akkor a katona előbújt az asztal alól, és pofon vágta a gyereket. A kisgyerek elájult. Azt mondja ekkor az ördögkirály:

– Ejnye, feleségem, hát van szív tebenned, hogy nem sajnáltad megütni? Hát önvéredet nem szánod?

Ekkor a katona megint lekent egy pofont a gyerekeknek. Erre az ördög megharagudott, ő is pofon vágta a feleségét, hogy félreferdült a szája. Az asszony egyre csak hajtogatta, hogy ő nem ütötte meg, de az ördög így szólt:

– Bolonddá akarsz tartani? Magam láttam, amikor megütötted!

Ekkor a katona megint előbújt, csatt! – egy pofon a kisgyerekeknek. Erre már erősen méregbe gurult az ördög:

– Mától fogvást nem vagy a feleségem! Hordd el magad, soha többé ne jöjj ide, mert nekem már nem kellesz feleségnek. Látom, rám untál, s a fiamat is meg akarod ölni. Szedd össze magad, és takarodj!

A lány összeszedte a száz pár cipőt, és a karjára akasztotta:

– Nohát, férjem, Isten veled, ha már meguntál. Megmaradt a száz pár cipő, nem koptak el a borotvákon.

– De bizony nem is koptak többet – mondja az ördög –, mert nekem tovább nem kellesz feleségnek. Tűnj el máris előlem!

Erre a cigánylány fogta magát, indul, elment. Ekkor a katona is kiment a szobából, és konditott az ostorral:

– Hipp-hopp, ott legyek a királylány szobájában a díványon!

Máris ott feküdt a díványon. A lány hazaér, s látja, hogy a katona akkor is ott fekszik.

– Kár ezért a szerencsétlen katonáért, holnap őt is felakasztják.

Azzal a lány lefekszik az ágyra. Reggel jókor megy a katona a királyhoz:

– No, katona, mit vettél észre?

– Felséges királyom – mondja –, a száz pár cipő ott van az ágy alatt, mert mindenütt a nyomában voltam, s nem volt érkezése, hogy elszaggassa; mert borotvákön táncolt benne. És az ördögkirály volt a férje.

Mikor a cigánylány hallotta, tisztára elfeketedett.

– No fiam, mi volt még aztán? – kérdezte a király.

– Hát odalent a másvilágon van egy hároméves kisfia is. Miközben az asztalon játszottak vele, háromszor pofon vágtam. Erre megharagudott rá a férje, hogy miért veri az fiát, s kiadta az útját, hogy többé nem kell neki feleségnek. Ekkor ő eljött, felséges királyom, de én hamarabb hazaértem, és lefeküdtem a díványra. Látott a díványon, és így szólt: „Kár ezért a szerencsétlen katonáért, őt is agyon fogják löni.” Pedig én ott jártam, felséges királyom, ahol a lányod járt.

Erre megkérdezi tőle Magdolna:

– Hát ha ott voltál, akkor miért nem láttalak?

– Azért, mert láthatatlan voltam.

– Hát hogyan? Neked is az ördögök között van feleséged?

– Isten őrizzen! – mondta erre a katona.

– Hát hogyhogy? Miért nem láttalak? – kérdezi a lány.

– Azért, mert olyan ruhám van, hogy nem látnak benne.

– Mutasd hát, hogy miféle ruha az?

Fogja, felteszi a kalapot a fejére. Most már sem a király, sem a lány nem látja. Azt mondja erre Jivóno, a cigány király:

– Fiam, most már intézd úgy, hogy lássalak!

Leveszi a fejről a kalapot; akkor már látták. Ekkor a lány az apjához fordult:

– No, apám, én most meghalok. De ez az ember három éjszakán át örködjék mellettem egyedül a templomban. Senki más ne örködjék mellettem, csak ő.

Azzal a lány fogta magát, azonnal meghalt. Fogták a lányt, elvitték a templomba. Akkor a király adott a katonának háromszáz forintot:

– No fiam, eredj; egyél, igyál. Éjszakára menj oda a templomba!

A katona fogta a háromszáz forintot, és elment ugyanabba a kocsmába, amelyikben a cigányasszonnyal találkozott. De az asszony már ott várt rá a kocsmában:

– No, fiam, mire mentél? – kérdezi tőle az asszony.

Ő elsorolja, hogy mire ment.

– De most ám, néném, meghalt a lány – mondja –, és nekem kell egymagámban virrasztanom mellette a templomban.

– Hát fiam, egy kicsit bajos dolog, de ne félj semmit, csak tedd azt, amit én mondok. Este bemegy a templomba, s elbújsz az oltár háta mögé. Ő majd éjfélkor felébred, s keresni fog, hogy felfaljon. De te ne félj semmit, mert nem lesz ereje hozzá, hogy az oltár mögé menjen.

No, a katona este bement a templomba. Eljött az éjfél, és a lány felébredt:

– Hol vagy, katona, hogy rögtön felfaljalak, mert miattad romlott meg az életem a férjemmel!

No, a lány keresi, tör-zúz, de nem akad rá. Megvirrad. Jön a harangozó, kinyitja a templomot. A katona megy a királyhoz jelentkezni:

– No, felséges királyom, letelt az éjszaka.

– No, fiam, nesze még háromszáz forint; eredj, egyél, igyál!

Megint ugyanabba a kocsmába megy. A cigányasszony már ott várja:

– No, mire mentél, fiam?

– Felébredt, néném, de nem akadt rám.

– No, fiam, most meg állj a harang alá!

Beesteledett, s ő beállt a harang alá. A lány mindenütt kereste, csak ahhoz nem volt ereje, hogy a harangok felé menjen. Megvirradt. A katona ment a királyhoz jelenteni, hogy már két éjszaka letelt.

– No, fiam, még egy éjszaka kell örködnöd mellette.

Megint adott neki háromszáz forintot a király, megint elment ugyanabba a kocsmába. Az asszony már ott várta.

– No, fiam, mire mentél? – kérdezi az asszony.

– Megint felébredt, de nem akadt rám.

– Na, fiam – mondja az asszony –, ez az egy éjszaka még a tiéd, de ez az éjszaka kicsit félelmes lesz. Most majd, fiam, amikor beesteledik, ne menj sehová, hanem ahogy a koporsója van, a koporsó mellett feküdj végig. Éjfélkor fel fog ébredni, kiszáll a

koporsójából, hogy megkeressen; te meg feküdj bele a koporsójába. Ne félj semmit, fiam! Majd akkor megtisztul az ördögtől.

No, beesteledik, és a katona megy a templomba, végigfekszik a koporsó mellett. Elérkezik az éjfél, s kiszáll a koporsójából:

– Hol vagy, te katona, hogy rád találjak és felfaljalak, mert miattad romlott meg az életem a férjemmel!

Ő meg fogja magát, befekszik a koporsóba. A lány egész éjszaka járt-kelt a templomban, tört-zúzott mindent. Egyszer csak, már reggel felé, a kakasok kukorékolnak. A lány odamegy a koporsóhoz, hogy belefeküdjék. Látja, hogy a katona fekszik a koporsójában.

– Kelj fel a helyemről! – mondja Magdolna.

– Hogy kelnék fel, amikor olyan jó fekvés esik benne!

– Kelj fel, mert mindjárt szerte-széjjel téplek!

– Nem kelek én! – mondja a katona.

Eközben világos nappal lett. Ekkor a lány megtisztult az ördögtől. Olyan szép lett, mint annak előtte, amikor tizenhat esztendő volt.

– No, szívemnek a szerelme – mondta Magdolna a katonának –, most már te az enyém, én a tiéd!

Ekkor egymásba karoltak, és várták a harangozót, hogy nyissa ki rájuk a templomot. Jött a harangozó, kinyitotta rájuk a templomot. Karanfogvást mentek a király elé. Magdolna szólt:

– No, apám, ez az ember váltott meg az ördögtől, s az életemet is ő váltotta meg. Most már holtig a felesége leszek, apám!

Azt mondta erre a király:

– Én is éppen azt akartam, lányom; inkább légy a katonáké, mint az ördögöké.

Akkor a király levette a fejéről a koronát, és az ő fejére tette. Most már ő a király. Akkora lakodalmat csaptak, hogy az utcán folyt a sárga lé. Jött a kutya. A katona megmarkolt egy kis darab...

(Az utolsó sorok olvashatatlanok a kéziratban.)

MÁTYÁS KIRÁLY A HORTOBÁGYON

Ezelőtt, Mátyás király idejében, Mátyás király járt-kelt, nézte, hogy bír élni a szegény nép. Fogta magát, felöltözött főhadnagyi ruhába, lóra ült, és lement a Hortobágyra, megnézni, hogyan élnek a pásztorok. Útközben meglátott egy gulyást. De a gulyás nagyon öreg ember volt, nyolcvanöt éves. A király kíváncsi volt rá, és megkérdezte tőle, hogy:

- Hány éves vagy, öregapám?
- Én már, fiam, nyolcvanöt esztendő vagyok.
- És hány éve annak, hogy itt gulyáskodol?
- Tizenkét éves voltam – mondja –, amikor idekerültem.

Azután megkérdezi tőle a király:

– Mekkora vagyonna tettél szert, ha ilyen hosszú ideig voltál gulyás?

– Hm – mondja –, tiszt uram, hál' Istennek van elég. Ha nem hiszel nekem, itt van nem messze a házam; eredj oda, nézd meg, milyen berendezés van a házamban!

No, erre már kíváncsi volt a király. Fogta magát, odaugratott a lovával. Mikor odaért a házhoz, a gulyás lánya kiszaladt a ház elé. De az a lány olyan, de olyan szép volt, hogy a napra lehetett nézni, de reá nem. Hét falu szépsége volt rajta! Mikor a király meglátta, rögtön beleszeretett.

– Ugyan, légy szíves – mondja a király –, adj egy pohár vizet!

Mondja a lány:

– Hogyne adnék, kedves vitéz úr!

No, ad neki vizet. Amikor odanyújtotta a poharat, a király kezéből kiesett a pohár, mert a lányt nézte erősen. Ekkor a király megkérdezte:

– Nincs-e vajon hűvösebb a házban, mint idekint, mert idekint nagyon meleg van!

– Dehogynem, kedves vitéz úr! Odabent hűvösebb van. Szállj le a lóról, gyere be!

Fogta magát a király, leszáll a lóról. A lovat megkötötte ahhoz a fához, amelyikre a köcsögöket aggatta fel a gulyás. Bemegy a

házba. Mikor a király meglátta a lány szobáját, tágra nyílt a szeme, olyan szép volt a szoba.

– Ugyan, mondd már, te lány, van-e szeretőd?

– Hm, vitéz úr – mondja a lány –, még azt sem tudom, hogy mire való a szerető.

– Látod-e – mondja a király –, ha engem szeretnél, rögtön kérném a leszerelésemet, kiképném az obsitomat, és feleségül vennék.

– Hát, vitéz úr, én nem bánám, mert látom, hogy te is szép férfi vagy. Majd beszéld meg az apámmal, meg anyámmal.

No, este az öreg paraszt behajtja a gulyát, és látja, hogy a király ott van. Szól neki a király:

– Öregapám, légy szíves, adj szállást egy éjszakára, mert szeretnék itt éjszakázni nálad.

– Hogyne, kedves vitéz úr, mert azért van a szállás, hogy a szállás mindenkié!

Megágyaz a királynak a díványon. Jön az éjszaka, lefeküsznek. A lány meg a király egy szobában aludt, és egész éjszaka beszélgettek, és megígérték egymásnak, hogy egybekelnek. No, reggel az öreg paraszt belép a szobába:

– Jó reggelt, vitéz úr!

– Köszönöm, öregapám.

– No, hát mikor akarsz elmenni, vitéz úr?

– Hát én most már nem is akarnék elmenni, örökre itt szeretnék maradni közöttetek, mert erősen megszerettem a lányodat, és feleségül szeretném venni.

– De hát, fiam, nagy fát akarsz megrázni, mert katona vagy, s ameddig katona vagy, nem szabad megnősülnöd.

– Dehogynem, öregapám, mert akkor szerelek le, amikor akarok, mert főhadnagy vagyok.

– No, ha főhadnagy vagy, fiam – mondja az öreg paraszt –, akkor behívom az anyjukomat, s neki is elmondom, hogy mi lesz, hogy lesz. Csak gyere be, feleség! Ez a vitéz azt mondja, hogy feleségül akarja venni a lányunkat, Mariskát.

– Hát, férjem, te vagy a férfi, te vagy az apja. Ha a lányod szereti, és neked tetszik, akkor úgy illik, hogy nekem is tessék.

No, az öreg paraszt megkérdezi a lányától:

– No, lányom, szereted?

– Apám, úgy szeretem, mint a kenyeret!

– Nyújtsd ide a kezedet, kedves vitéz úr! A kapa, az ásó meg a lapát válasszon el benneteket egymástól! No de, fiam, addig nem lesz semmi, addig nem veheted el, amíg nem látom, hogy teljesen leszereltél, és civil ruhában vagy. Mert itt van ám vagyom, fiam, annyi, hogy a fiaid is élélhetnek belőle. S ha én meghalok, te leszel helyettem a gulyás. *(A mesélő nevet.)*

Erre a király elmosolyodott.

– Igen, öregem, én is azt szeretném. *(Nevet.)* Nohát, öregapám, fogd be a szekérbe a szamarakat, s gyerünk Debrecenbe leszerelni, aztán megtartjuk a lakodalmat.

No, az öreg paraszt befogja a szekérbe a szamarakat. A király is felül a lovára, és elindulnak Debrecenbe. Amikor beértek Debrecenbe, felmentek a városházára.

– No, öregapám, várj meg itt a folyosón!

Ő meg bement a főjegyző szobájába. Odamegy a főjegyzőhöz:

– Jó napot, főjegyző!

– Köszönöm, főhadnagy. Mit parancsolsz, főhadnagy úr?

– Ide figyelj, főjegyző – mondja. – Ez az egész dolog titok, és ha valaki megtudja, rögtön főbe lövetlek, mert én vagyok Mátyás király.

Akkor elővette a királyi jelvényét, és megmutatta neki. A főjegyző térdre borult előtte.

– Kelj fel, kelj fel, jegyző! Hívd ide tüstént a főbíró és két esküdtet, de ne tudjon senki az ügyről, csak az, akinek én elmondom: te tudhatod, meg a főbíró, meg a két esküdt, hogy király vagyok. Nem szabad közölni senkivel, és mások előtt úgy viselkedjetek velem, mint a legjobb barátokkal. Nehogy hirtelen eljárjon a szátok, és királynak szólítsatok, mert akkor el vagyok árulva. No, jegyző, kapcsold csak át a telefont a katonasági ezredeshez!

A jegyző átkapcsolja a telefont, ő felveszi, beleszól a telefonba:

– A katonasági ezredessel szeretnék beszélni!

Az ezredes odamegy a telefonhoz:

– Igen, itt vagyok. Én vagyok a katonasági ezredes.

– Te vagy ott, a katonasági ezredes? No, ide figyelj, ezredes. Erről az ügyről, amit most leadok neked, ne tudjon senki, mert ha

valaki megtudja, rögtön főbe lövetlek! Én vagyok Mátyás király, és házasodni készülek. Hívj magaddal egy őrnagyot, meg egy századost, meg két főhadnagyot, és tegyetek úgy, mintha leszereltetnétek a katonaságból, mert most főhadnagyi rangban vagyok!

No, ijedtében majd a nyavalya törte ki. Elmondta az őrnagynak, a századosnak és a két főhadnagynak, hogy miben spekulál a király.

– De ha árulás történik, vagy valaki rájön, hogy ő a király, akkor rögtön főbe lövet bennünket. Ahhoz alkalmazkodjunk, hogy csak főhadnagyi rangban van, hogy nem király, hogy most megyünk leszereltetni.

A tisztek mindjárt hintóba ülnek, és mennek a városházára. Bemennek.

– Jó napot kívánunk, főjegyző úr – mondja az ezredes.^{3}

– Jó napot, ezredes úr!

– No, főhadnagy úr, a telefonon amit tetszett beszélni, le akar szerelni, meg akar házasodni?

– Igen, ezredes úr, elég volt tizenkét esztendeig, hogy katona voltam. Most már találtam hozzám való nőt, és el akarom venni feleségül.

– Igen, fiam, leszerelhetsz ebben a pillanatban.

Akkor az ezredes megírja neki az obsitot. Végleges leszerelés, mint főhadnagyi rangban volt, és leszerelt Jámbor Imre. No, az ezredes azt mondja:

– Fiam, Jámbor Imre, köszönjük a tizenkét évi katonai szolgálatodat, és ha elhívsz, fiam, a lakodalomba, én is a többi tisztemmel el fogok menni.

– Ezredes úrnak alássan jelentem, s akartam említeni az ezredes úrnak. De hát tessenek eljönni a lakodalomba!

Azt mondja az ezredes:

– No, és mikor lesz a lakodalom?

– Ebbe a pillanatba, mindjárt.

Akkor az ezredes ránézett a főjegyzőre:

– Hát, főjegyző úr, rögtön menyasszonyi ruhát, két hordó bort, tíz kenyeret, egy kemence kalácsot, tizenkét muzsikust, két nyoszolyólányt, én meg, mint az öreg ezredes, leszek a násznagy, a

százados úr lesz a vőfély, a két hadnagy meg a vendég, és a két esküdt.

Azon pillanatban az már kész is volt.

Akkor a király átadta a lovát az ezredesnek, s hintóba ültek. A hegedűsöket felrakták egy szekérre, az ennivalót egy másik szekérre. A gulyás felült a maga szekereére, a király az apósa mellé, s kihajtottak a Hortobágyra az öreg gulyás házához. No, mindjárt koszorút készítettek a menyasszony fejére. Így már kész menyasszony volt. Majd előállt az ezredes, táncolt a menyasszonnyal. Akkor aztán hozzákezdték a mulatsághoz. Azt mondja az ezredes:

– No fiam, sok évet élj le a feleségeddel!

Fogja, koccint vele. Erre a többi tiszt is koccint a királlyal, no meg a jegyző is:

– Sok évet élj le a feleségeddel!

Végül a király megelégtelt a lakodalmat:

– No, népek, a lakodalomnak már vége, mindenki hazamehet.

A násznép elszéledt. A király ott maradt a feleségével. No, a király együtt élt a feleségével. Nyolc hónap múlva teherbe ejtette. Ekkor a király gondolkodóba esett.

„Szentséges Istenem, én király vagyok; most megvárjam-e vajon, hogy megszülessék a fia? Sajnálom a gyereket, de nem vihetem magammal a trónra, mert az asszony egyszerű parasztlány. Inkább elmegyek, még mielőtt lebetegszik.”

Fogja magát a király, bemegy Debrecenbe, megy a főjegyzőhöz:

– Főjegyző, nézd meg, mennyi arany van a kasszában?

– Fiát, felséges királyom, van vagy két kosárral.

– Az még kevés – mondja a király. – Hanem hallod-e, doboltasd ki a városban, hogy délig minden ember hozza be a házadóját. De mindet aranyban!

No, az emberek beszállítják adóba az aranyat, összesen egy zsák arany gyűlt be. A király fogja, felteszi a hintójába, kiviszi a Hortobágyra. Kibontja a zsák száját, és beleteszi a királyi érdemjelét meg a revolverét, azután elássza a földbe az ágy alá. Behívja a feleségét:

– No, ide figyelj, feleségem, Mariska! Én most elmegyek. De amíg a gyerek, amelyik most a hasadban van, be nem tölti a nyolc

évet, addig elő ne vedd azt, amit az ágy alá elástam, másként én is megátkozlak, az Isten is verjen meg! Benne van a katonai érdemjelem, azt rögtön kösd a nyakába, akár fiú lesz, akár lány. Ha fiú lesz, add neki a revolvert is. De ha hamarabb előveszed, attól a revolvertől érjen el a halál!

No, akkor aztán a király fogta magát, megcsókolta Mariskát, és felment Pestre, a trónjára. Kilenc hónap múlva Gulyás Mariskának szép kisfia született. Iskolába járatta Debrecenben. Azután betöltötte a hét évet. Amikor a fiú elérte a hetedik évet, Mariskának eszébe jutott:

– Ahaj, kedves fiam, apád katona volt. Amikor apád itthagytott, te még rá egy hónapra születél. Mert apád csak nyolc hónapig élt velem, és ott az ágy alatt elásta neked a kincset s a katonai érdemjelét is, hogy majd nyolc év múlva szedjem elő, és azt az érdemjelet kössem azonnal a nyakadba, s ha fiú leszel, a revolvert is adjam neked. Hanem, fiam, apád átok alatt meghagyta, hogy nyolc évnél hamarabb ne vegyem elő. De én most már nem állom tovább. Kiásom.

Fogja magát, kiássza. Látja, hogy egy zsák arany van ott. Legfelül volt a király érdemjele meg a revolvere. A fiú anyja azonnal fogja az érdemjelet, és a fia nyakába köti. Kézbe veszi a revolvert is Gulyás Mariska; hát a revolver egy kicsit rozsdás volt.

– Ej, kedves fiam, ez még az apádé volt, amikor katona volt. De most már belepte a rozsdá, fiam.

Fogja, és a kötényével törölgetni kezdi a rozsdától. Igen ám, de a csövét a melle felé tartotta. Ahogy a rozsdát törölgette, a kakas lecsapódott, és a revolver elsült. Egyenesen szíven lőtte. No, erre meghalt. A puskadurranásra befutott az öregasszony, a gulyásné – az anyja –, és látta, hogy ott a sok arany, a lány meg halva van. No, kiszalad az öregasszony:

– Gyere gyorsan, férjem! Nézd, a lányod agyonlőtte magát!

Befut az öreg paraszt, ő is látja a sok aranyat.

– Nem baj, asszony, hogy meghalt a lányod; nézd ezt a sok kincset! Most gazdagok lettünk!

Fogják az aranyat, eldugják. Fogják a lányukat, Gulyás Mariskát, eltemetik. No, erre a kisfiú:

– Nagyapukám, hová tettétek azt a sok aranyat, amit apám rám hagyott?

– Hej, asszony, nézd csak, milyen tudós lett ez a zabigyerek! Még kiforgatna minket a sok kincsből! El is csapom, feleség!

– Csapd is el a pusztulásba, uram, hogy az egye meg!

Fogja magát az öreg paraszt, rászól:

– No, te zabigyerek, akit a debreceni katonák csináltak! Tüstént szedd össze magad, s takarodj a házamból, örökre, de örökre, hogy többé ne lássalak!

A kisfiú felszedelőzködött és elindult. A Hortobágyon keresztül egy léniában vezetett az út, egyenesen Pestre. Falut egész úton nem talált, egyenesen Pestre tartott. Mikor beérkezett Pestre, megállt egy kirakat előtt báméskodni. A kirakatban mi volt? Sütemények, cukorkák, kalácsok. Azt mondja a kisfiú:

– Ahaj – mondja –, de jó lenne azt a süteményt megenni, mert már erősen megéheztem.

A kirakatban volt egy papagáj madár is. Odaszól neki a madár:

– Mit nézel, te falusi marha?

– Jaj, jó napot kívánok! Azt hittem, hogy madár az úr!

A madár hangjára a segéd odanéz a kirakatba. Látja a kisfiút, amint a süteményeket bámulja. Odamegy a főnökéhez:

– Főnök úr, itt áll a kirakat előtt egy kisfiú. Úgy nézem, falusi gyerek lehet. Jól jönne nekünk ez a legény, főnök úr, hogy felhordja a királyhoz a süteményt.

– Menj csak, hívd be!

Fogja magát, behívja a kisgyereket.

– Jó napot kívánok, bácsika!^{4}

– Jó napot, fiam.

– Hová való vagy te, fiam?

– Én, bácsika, Nagy-Hortobágyról.

– Van apád, van anyád?

– Nincs nekem, bácsika. Én árva gyerek vagyok.

– Maradsz nálam, fiam?

– Maradok, bácsika.

No, a kisfiú ott maradt.

– No, fiam, nem lesz más dolgod, csak a királyhoz hordod a süteményt.

Megmutatja neki az utat, hogy merre kell menni a királyhoz. Az udvaruk lenyúlt a király udvaráig. Mindenütt virágok között kellett menni. Ettől fogva a kisfiú hordta minden reggel tálcán a süteményt. No, a kisfiú ott volt náluk; lehetett már úgy tizenöt éves. De az öreg királynak is volt egy olyanforma lánya, mint a fiú. Elébe ment a virágos kertbe, és kiütötte a kezéből a tálcát. A sütemény kiborult a földre.

– Jaj, királylány, miért tetted ezt? Most már csupa por lett a sütemény. A király felakasztat.

– Ne félj semmit, meg fogjuk enni, nem lesz semmi baj!

Fogja a lány, megtörölgeti a köntösével.

– No, mehetsz, vidd a királyhoz. De ha nem fogsz beszélgetni velem, akkor ezután mindig így teszek veled, kiszórom.

– Az Isten áldjon meg, ne szórd ki, inkább beszélgetek veled.

Fogja, viszi a királyhoz. Nem történt semmi baj, mert tisztára törölték. Ettől fogva minden reggel találkozott egymással a lány meg a fiú. Addig-addig beszélgettek, hogy egymásba szerettek. Egyszer csak azt mondja a fiú:

– Haj, kedvesem, ez nem megy, mert te királylány vagy, én pedig szegény fiú vagyok. Hagyjunk békét egymásnak, ne szeressük egymást. Ha a király rájön, engem rögtön felakasztat.

A lány azt mondja:

– Ne félj semmit, János! Amíg élünk, titokban is szerethetjük egymást, akkor is csak élvezünk. Hanem mondom neked valamit. Menj el ebbe meg ebbe az ócska kocsmába; csupa csibész jár oda. Nesze, itt van öt forint, add oda két csibésznek, hogy éjszaka hozzák el a nagy rakodó létrát, és támasszák oda a második emeleti ablakhoz, azon minden este feljárhatsz hozzám, és egymáséi leszünk.

No, beesteledett. Mátyás király már hét éve nem volt csavarogni. Fogta magát, este felöltözött vándorruhába, és elment a kocsmába, abba az ócska kocsmába.

Fogta magát a fiú, ő is elment este a kocsmába és szólt:

– Emberek, két emberre volna szükségem ma éjszakára!

Mátyás király rögtön felismerte. Miről? Arról, hogy ez a fiú hordta hozzá a süteményt. Fogja magát Mátyás király, mindjárt odaugrik:

– Fiala úr, itt vagyok egyiknek!

Odaugrott még egy nagy csibész.

– No, figyeljétek, emberek! Adok nektek öt forintot, ha megteszitek, amit mondok. Gyertek utánam!

Indulnak, mennek. Hát látja Mátyás király, hogy az apósa udvarára vezeti őket. No, erre már kíváncsi volt Mátyás király. Levitte őket a kertbe.

– No, látjátok ezt a létrát?

– Látjuk – mondja a király.

– Állítsátok fel az ablakhoz!

Fogják, odatámasztják. Ő meg felmászik a létrán az ablakba. A lány kinyitja az ablakot, és behúzza a fiút. Mihelyt behúzta, azonnal meg is csókolta. Mátyás király végignézte. Ekkor titokban odaszól neki a fiú:

– Emberek, mindaddig várjatok itt rám, amíg nem füttyentek! A létrát most már vigyétek el innét, és bújjatok el, hogy meg ne lásson valaki!

No, elviszik onnan a létrát. Ők meg elbújnak a líceumsövény alá. Azt mondja ekkor a nagy csibész:

– Pajtás, az ördögbe! Látod, ha ez minden éjjel ide fog járni, és mindig öt-öt forintot fog adni nekünk, akkor meggazdagodunk!

Fogja magát a csibész, még bele is csíp a királyba. Azt mondja rá a király:

– Bizony, pajtás, itt annyi pénzt kereshetünk, hogy meggazdagszunk.

No, a fiú egész éjszaka szerelmeskedett a királylánnyal. Majd hajnalban füttyentett. Azok ketten odatámasztották a létrát, ő meg lemászott rajta.

– No, emberek, a következő éjszaka is ott akarlak találni, ugyanabban a kocsmában.

Azt mondja erre Mátyás király:

– Jól van, uram. Akkor ott várunk rád.

No, a király kezét fog a csibésszel:

– Nos, pajtás, megint mi ketten megyünk!

Fogják magukat, hazamennek. Reggel jókor hívatja Mátyás király az apósát királyi kihallgatásra. Az öreg király felöltözik díszruhába, és megy elébe kihallgatásra. Jelentkezik nála:

– Felsőgednek parancsára megjelentem, mint leszerelt király!

– Igen! Azért hívattalak, hogy estére megint gyere ide hozzám, és ugyanolyan ruhába fogsz öltözni, mint én.

– Parancsodra, felség – mondja az öreg király.

No, ezután hazament. Beesteledett. Az öreg király megint felöltözött díszruhába.

– Megjelentem felségednek a parancsára!

– Igen – mondja. Akkorára neki is kerített csibészruhát.

A fiatal király felöltözik csibészruhába. Odadobja neki is a csibészruhát:

– No; öltözz fel te is!

– Hát fiam, én már azt meg nem teszem, hogy ebbe a ruhába öltözzem!

– De bizony meg kell tenned, különben rögtön főbe lövetlek, törvénykezés nélkül; akkor aztán az Isten se tesz róla! Gondold meg, hogy én vagyok a király, és én parancsolok. Öltözz fel azonnal!

„Ő szarta, ő egye meg” – az öreg király kénytelen volt átöltözni. Átöltözött.

– No, ide figyelj – mondja a fiatal király. – Ha árulás történik, vagy nem azt teszed, amit én, és felfeded magadat, hogy ki vagy, rögtön agyonlőlek!

Az öreg király felöltözik. Hát bizony pocakos volt az öreg, a fiatal király meg is mosolyogta. No, fogják magukat, indulnak a kocsmába, abba az ócska kocsmába.

– Jó estét – mondja a fiatal király. Eléjük ugrik a nagy csibész:

– Köszönjük, kedves kolléga. Hát azt a görbe orrú zsidót honnan hoztad?

– Nem zsidó az, kolléga. Ugyanolyan szegény ember ő is, mint mi.

– És honnan jött? A Hortobágyról?

– Nem a Hortobágyról. Csak ellopott egy kis avas szalonnát, mert a Hortobágyon sok szalonna van. Elvitte szerencsétlen, mert ő is éhes volt.

– A franc essen a potrohába! (A mesélő megjegyzi: „Hogy esett ez az öreg királynak!”)

Közben a fiú is megérkezik a kocsmába.

– No, hol az a két ember, aki velem volt?

Felugrik a király, kapja az öreg királyt is, és odaviszi elébe:

– Itt vagyunk, felséges királyom!

Odaugrik a nagy csibész, ököllel hasba vágja az öreg királyt.

– A franc egye meg a potrohát, hát csak nem fogom hagyni, hogy kitúrjon a helyemről, kolléga!

Azt mondja a fiatal király:

– Kedves kolléga, engedd meg, hogy most az egyszer ő jöjjön velem, inkább mind az öt forintot neked adom, mert régóta nem beszéltem vele, s szeretném kibeszélgetni magamat vele egész éjszaka.

A csibész beleegyezett. Kapott az öt forinton, hogy nem is kell fáradnia érte, mégis keres öt forintot.

– No, menj vele, kolléga; de a következő éjszaka már nem hagyom, hogy ő menjen!

No, a fiú magával viszi őket. Megérkeznek az öreg király udvarára. A fiú szól a királynak:

– No, ember, te már különbül tudod a járást. Csinálj mindent ugyanúgy, mint múlt éjszaka.

A király azt mondja:

– Tudok mindent; bízd csak rám.

Az öreg szanaszét tekingetett, hogy mi lesz most az ő épületében. A fiatal király magával viszi a kertbe a rakodólétrához, s fogja magát, odataszigálja az öreg királyt a létra vastagabbik végéhez, úgyhogy az öreg király alig-alig bírta megemelni a létrát. No, felállították. A fiú felmászik. A lány kinyitotta az ablakot, behúzta a fiút, és megcsókolta. Az öreg király majd megpukkadt mérgében. De a fiatal király belecsípett, hogy fogja be a száját. Azután elvették a létrát, és lerakták a kertben. Az öreg király dühösen megy a lakásába. A testőr elébe áll:

– Hová mégy, ember?

– Még kérded, hogy hová megyek? Még te is háborgatsz? Engedj bemenni!

– Hova engedjelek? A királyhoz?

Azzal a testőr fogja a korbácsot, és megkorbácsolja az öreg királyt. Úgy elverte a korbáccsal, hogy a csibészruha is leszakadt róla; a bőrét tiszta vérben hagyta. A fiatal király nem állhatta tovább, odament:

– Kolléga, gyere velem!

Kézen fogta, elcipelte, magával vitte saját palotájába. A fiatal király testőre vigyázzba állt a király előtt, és szépen beeresztette őket. Akkor aztán felöltöztek királyi ruhába. Azt mondja a fiatal király az öreg királynak:

– No, látod, apósom, milyen kurvák a lányaid! Mindegyik lányod ilyen kurva; lehet, hogy az én feleségem is ugyanilyen kurva!

Az öreg király még dühösebb lett:

– Rögtön megyek, és mindkettőjüket agyonlövöm.

Azt mondja a fiatal király:

– Hohó, nem szabad! Mit tudod te, hogy az a fiú miféle származású lehet! Azért vagyok király, hogy mindkettőjüket kihallgassam.

Azt mondja az öreg király:

– Gyerünk, hát oda!

– Nem szabad; légy türelemmel, mint én. Várjunk, amíg megvirrad; addig is hadd szerelmeskedjenek!

No, megvirradt. A fiú kinyitja az ablakot, füttyent. Senki nem hallgat rá. Füttyent másodszor; senki. Füttyent harmadszor; senki. Sokszor füttyent; senki. Sírva fakad:

– No, ugye, szívemnek szép szerelme, engem most már föbe lönek.

Erre mindketten sírva fakadnak. Azt mondja a lány:

– Szívem szép szerelme, ha téged megölnek, én is megölöm magam. Legalább a másvilágon egymáséi leszünk.

Mikor megvirradt, azt mondja a fiatal király az öreg királynak:

– Ide figyelj, apósom! Látod ezt a revolvert? Ha közbevágysz a kihallgatás alatt, amikor kihallgatom őket, rögtön lelőlek!

Akkor a fiatal király a hóhérokat kiáltja:

– Hóhérok, rögtön állítsatok fel két bitófát!

Ők meg ketten, a lány meg a fiú, az ablakból látják, hogy a hóhérok állítják a bitófát. Mondja a fiú a lánynak:

– Látod-e, ott már állítják a bitófákat!

A lány azt mondja:

– Hál' Istennek, legalább mindkettőnket felakasztanak!

Ekkor belépett a szobájukba a két király:

– Jó reggelt, új szerelmesek!

– Köszönjük, felségednek!

Ezzel mindketten térdre borulnak előttük. Az öreg király benyúl a zsebébe, előveszi a revolverét, és rájuk akar lőni. A fiatal király meglátja; ő is rögtön fogta a pisztolyát, az öreg király feje felé tartotta:

– Rögtön tedd zsebre a revolvért! Elébem akarsz vágni? Azért vagyok én a király, hogy én hallgassam ki őket. Mit tudhatod, milyen származású lehet ez a fiú! No, fiam, hogy merészeltél ide jönni?

– Felséges királyom, én nem akartam; ő biztatott fel, és ő mondta, hogy ha nem járok ide az ablakára, olyan hazugságot fog rám, hogy rögtön főbe lőnek.

– No, fiam, hát te nem szeretted?

– Szerettem, felséges királyom, én szeretem is, mint a kenyeret, csak hogy tudtam, hogy nem vehetem feleségül, mert szegény fiú vagyok.

– Van-e apád, anyád?

– Nincs nekem, felséges királyom. Azt sem tudom, hogy ki volt az apám; anyám pedig meghalt.

– Szóval árva vagy? És hol laktál, fiam?

– A Hortobágyon, felséges királyom.

– A Hortobágyon? Hát hogy hívták anyádat, fiam?

– Gulyás Mariskának hívták anyámat.

– Ez a Gulyás Mariska kinek a lánya volt?

– Egy gulyásé.

– Hát apádat, hogyhogy nem ismerted, fiam?

– Úgy, felséges királyom, hogy apám katona volt Debrecenben, és leszerelt, és csak nyolc hónapig maradt anyámmal, akkor újra be kellett vonulnia katonának.

– No, hallod-e, vén kutya – mondta a fiatal király –, még valami nagy származás derül ki róla!

Az öreg király egy kicsit megijedt.

– Nohát, felséges királyom, apám tizenkét évig volt katona, és erősen sok aranyat keresett a katonaságnál, és elásta az ágy alá. Meg egy revolvért is, felséges királyom. És megátkozta az anyámat, hogy amíg nyolcéves nem leszek, addig anyám ki ne ássa az aranyat meg a revolvért. Ha hamarabb kiássa, a revolvértől érje a halál. De amikor hétéves voltam, kiásta, és törölgetni kezdte a revolvért, és a revolver elsült, és egyenesen a szívébe ment a golyó,

és anyám meghalt. Nagypám meg elcsapott a háztól az arany miatt, hogy majd elveszem tőlük.

Ekkor a fiatal király szeméből nagy könnycseppek hulltak. Fogta a zsebkendőjét, megtörölte a szemét. Az öreg király látta, erre ő is elővette a zsebéből a zsebkendőjét, és ő is törölgette a szemét.

– No, fiam – mondja a király –, amikor anyád kiásta a pénzt, és ott volt a revolver, mit mondott?

– Hm, fiam, ez volt az apád katonai revolvéré.

– No, fiam, volt-e még ott valami?

– Más nem volt, felséges királyom.

– Gondolkozz csak, fiam, még volt valami!

– Nem emlékszem, felséges királyom.

– Fiam, adok tíz percet. Gondolkozz csak egész nyugodtan azon a valamin!

No, a fiú egyre csak gondolkodik. A lány meg olyan szemekkel nézett a fiúra, hogy öklömnyire nyílt a szeme.

– No, fiam, hát még mindig nem jut eszedbe?

– Jaj, dehogynem, felséges királyom – mondja a fiú. – Volt még valami, de csak egy csekélység. A medáliáját is odatette, amivel katonáskodott, azzal, hogy amikor anyám kiássa, azonnal kösse a nyakamba.

– No és megvan-e még, fiam?

– Meg, felséges királyom, még most is úgy van, ahogy anyám a nyakamba kötötte. Itt van ni, felséges királyom!

Ekkor a király megnézte, leakasztotta a nyakáról, és homlokon csókolta a fiút.

– Drága fiam, én vagyok az az ember, én vagyok az apád!

Ekkor odaállt az öreg király elé:

– No te, vén kutya, a fiamat akartad felakasztani! No látod, itt a királyi érdemjelem! Mert az anyja egy gulyásnak a lánya volt, és megszerettem, csak az volt a baj, hogy a trónra nem hozhattam magammal. Ezért nem vártam meg, amíg megszüli ezt a fiút. No, most már feleségül vegye a fiam a lányodat?

– Hát, vegye, áldja meg őket az Isten egymással!

– He, ugye most már így beszélsz! Ha akarom, elveszi, ha nem akarom, nem veszi.

Akkor a fiatal király így szólt:

– Nohát, fiam, szereted ezt a lányt?
– Hát ha már azt mondod, hogy te vagy az apám: ahogy akarod, apám.

– Hát vedd el, fiam!

Ekkor a fiatal király kiáltott:

– Hóhérok, rögtön vágjátok ki a bitófákat, hogy ne lássam az udvaromon! Ezredes, rögtön násznépet ide, hozd a menyasszonyi ruhát, hozz ruhát az új királynak, kezdődjék a lakodalom muzsikussal!

Még most is tart a lakodalom, ha vége nem lett.

De hát egyszer csak vége kellett legyen!

LÓLONCS, A SZABADSÁGOS

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy szegény szabadságos katona. Hazafelé tartott, szabadságra. Hol esteledik rá, hol sem, épp a királyi kastélynál.

– Ej – mondja –, akármit ad Isten a fejemre, megpróbálom, hátha ad éjszakára szállást király létére is.

Reggel, mikor felébredt, a király már a virágoskertben gyomlált.

„Ha már szállást adott éjszakára, segíték neki” – mondja magában a katona. Odalép hozzá:

– Felséges királyom, segíték neked egy kicsit. Adj egy kapát!

Mondja a király:

– Eredj a legkisebb lányomhoz, kérj tőle!

Megy a katona:

– Apád üzeni, adj nekem azt!

– Nem hiszem, hogy mondta.

– Kérdezd meg magad!

– Adjak, apám?

– Adj! – feleli a király.

Fogta magát, és lefeküdt a katonának. Amikor végeztek, kérdezi tőle a kislány:

– Mi volt az, hogy olyan nagyon jó volt?

– Fogpiszkáló – mondja a katona.

– Mennyiért adod nekem? – kérdezi a lány.

– Háromszáz ezüstért.

Fogja és kifizeti a háromszáz ezüstöt. Közeledett a dél. De addigra a király mindhárom lányával, még a királynéval is lefeküdt. A király sapkájába is belerezelt. Eljött a dél. Ebédhez ültek. Azt mondja akkor a legkisebb lány:

– Jó munkát végeztél, adok neked egy combot.

– Én is adok – mondja a másik.

Majd a harmadik lány:

– Én is adok a jó munkádért.

– Adok én is – mondja a királyné.

– Adok már én is – szól a király.

– Apám, téged is? – kérdezik mind egyszerre. – Isten bocsássa meg, hogy kimondjuk: veled is hált a katona?

– Hát veletek igen?

– Igen – felelik.

– Ajaj, akkor már inkább rezelt volna a sapkámba!

Hallotta ezt szegény Lóloncs, és futásnak eredt. A legkisebb lány mindenütt a nyomában.

– Add ide a fogpiszkálót, amit vettem!

– Se a tiéd, se az enyém, ne legyen! – kiált vissza szegény Lóloncs. Azzal felkapott egy göröngyöt, és a vízbe dobta.

A kislány nagyon sajnálta a fogpiszkálót. Levetkőzött meztelenre, és beugrott a vízbe, megkeresni. Amint keresgél, arra megy keresztapja:

– Mit keresel, kicsi lányom?

– Jaj, keresztapám – feleli –, fogpiszkálót vettem, azt keresem.

– Ó, te szerencsétlen kicsi lány, megyek, megkeresem neked.

Fogja magát, levetkőzik meztelenre ő is, és bemegy a vízbe. Keresztapjának akkora volt, hogy maga után húzta. Egyszerre csak észrevette a kislány, és mindkét kezével elkapta.

– Ne keresd, keresztapám – mondja –, már megvan.

– Jaj, keresztlányom, az az enyém! – jajgatott a keresztapja.

– Ne hazudj, keresztapám, háromszáz ezüstért vettem.

De a lány addig el nem engedte, amíg keresztapja be nem bizonyította, hogy ilyen minden férfinak van.

Ma is élnek, ha meg nem haltak.

JÁNOSKA

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy szegény cigány. Hogy hívták, hogy nem: Jánoskának. Volt neki egy felesége. Jánoska cipész volt, felesége font. Tíz évig dolgozott az asszony, de olyan szegények maradtak, hogy szalmán aludtak, szalmával takaróztak, az volt a párnájuk is. Fogta magát egyszer Jánoska, merthogy megunta a sok otthon ülést, elment szomszédolni. Nézi Jánoska a gazdag embert, ahogy eszi a rántottát, de az meg nem kínálja. Nézte, és csörgött a nyála. Kifordult a házból, ment egyenesen haza. Azt mondja Jánoska, a szegény cipész, feleségének:

– Jaj, kedves feleségem, szomszédolni voltam, láttam a szomszédot, hogy evett meg egy egész serpenyő rántottát. De azt se mondta: gyere, pajtás, egy falatra! Bizony kifordultam, mert csörgött a nyálam.

Betoppan akkor hozzájuk egy gazdag ember csizmáját javíttatni:

– Hallod-e, János bácsi, elhoztam a csizmám megcsináltatni.

– Mi a baja?

– Két új talp és két sarok kell rá. Aztán mennyiért csinálod?

– Pénzért nem, hozz érte tojást!

– Mikorára lesz kész a csizmám?

– Egy óra múlva kész lesz.

Ezzel hazamegy a gazdag ember, majd egy óra múlva jön vissza a tojással:

– No, János bácsi, kész a csizma?

– Kész.

Odaadja érte a tíz tojást, a csizmát meg hazaviszi.

– No, kedves feleségem, tojásunk már van, de egy kis szalonna is kellene hozzá, hogy olyan rántottát csinálj, amilyet a szomszéd.

Betoppan e szavakra hozzájuk egy asszony, pár papucsot hozott megcsináltatni:

– Jó reggelt, János bácsi!

– Isten hozott téged is. Mit hoztál csináltatni, Anna néni?

– A papucsomat, mert széjjelment a sok járásban, másik meg nincsen.

– Mit kell csinálni rajta?

– Nincs sok haja, négy foltot és féltalpat kell rátenned. Mennyiért csinálod?

– Pénzt nem kérek.

– Hát mit kérsz, János bácsi?

– Hozz érte egy kis szalonnát!

– Rendben van, hozok, de mikorára lesz kész a papucs?

– Ma már nem, de reggel jöhetsz érte.

Elkezdi javítani a papucsot. Másnap az asszony felmegy a padlásra, levág vagy egy kiló szalonnát, és megy a papucsáért.

– Jó reggelt, János bácsi! Kész van már a papucsom?

– Kész!

Odaadja a papucsot, az asszony meg a szalonnát. Ezzel a gazdag asszony elmegy. Azt mondja Jánoska a feleségének:

– Hallod-e, kedves feleségem, hála legyen az Úristennek, hogy adott tojást és szalonnát. Most meg fazekunk nincs, amiben kívánságom szerint megcsinálnád a rántottát.

Majd így folytatta:

– Eredj a szomszédba, kérj egy serpenyőt meg két kanalat!

Azt mondja erre a felesége:

– Eredj csak magad, édes uram, neked inkább ad, mint nekem!

– Menj te, neked hamarabb ad!

Végül mégiscsak a cipész ment át. Hozta is a serpenyőt és a két kanalat. Feltette az asszony a kályhára a serpenyőt, belevágta a szalonnát sülni, a tíz tojást meg felverte. Megtelt a serpenyő tojással. Amikor a tojás megsült, nekiestek a serpenyőnek. Jóllaktak. Evés után azt mondja János bácsi a feleségének:

– Kedves feleségem, én hoztam a serpenyőt, most neked kell visszavinni.

– Ej, kedves uram, te hoztad, te viszed!

Annyira, annyira, hogy összemaragodtak a serpenyőn, majd azt mondja János bácsi:

– Hallod-e, asszony, az fogja hazavinni a serpenyőt, aki előbb szól a másikhoz.

Kezet adnak rá, hogy az viszi vissza a serpenyőt, aki hamarabb szól a másikhoz. János máris fogja magát, nekilát a csiztavarrásnak. Az asszony meg fonni kezdett. Már egy hete nem szóltak egymáshoz egy szót sem. A fazekat nem vitték haza. Az az

asszony, akié a fazék volt, restellte kérni. Egyszer egy katona kopogtatott ajtójukon, de egyikük sem mondta, hogy szabad. Benyit a katona az ajtón:

– Akármit ad Isten a fejemre, benézek ebbe a házba, mert zajt hallok belülről.

A katona bemegy:

– Jó napot!

De egyikük sem mondja: „Neked is!”

Kimegy erre a katona, és jelenti az őrmesternek:

– Áldjon meg az Isten, őrmester, van benn egy ember meg egy asszony, de egyikük sem mondja: hozott Isten! Biztosan süketek és némák.

– Majd bemegyek én – mondja az őrmester. Be is megy, köszön:

– Adjon isten, szegény ember!

De sem a szegény ember, sem a felesége nem szóltak rá semmit.

– No, várj csak – mondja az őrmester –, majd elbánok én a feleségeddel. Odalép az asszonyhoz, elkapja, ledönti az ágyra és megerőszakolja. Jánoska már majd megpukkad mérgében. Nem is bírta tovább állni, elkezdte:

*– Ejnye asszony, mit gondoltál,
Hogy a katonával háltál?!*

*– Ha láttad, hát mért nem szóltál?
Te viszed haza a kasztrolyt.*

Ma is élnek, ha meg nem haltak.

A SZEGÉNY ASSZONY DISZNAJA

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy öregasszony és két kis gyereke. Annyira szegény volt, hogy csak szalmájuk volt. Az öregasszony mindig bejárt a faluba dolgozni, s abból élt, hogy a munkájáért kapott egy darab kenyeret. Mikor az utcán ment, a gyerekek megdobálták, kicsúfolták.

– Jaj, Istenem, be megvertél! Még ezek az apró gyerekek is kicsúfolnak!

Egyik este lement hozzá a szent Isten és Szent Péter. Azt mondja a szent Isten:

– Jó estét, asszony. Légy szíves, adj nekünk szállást éjszakára!

Azt mondja erre az öregasszony:

– Már miért ne adnék, magam is szegény vagyok. Adhatok szállást éjszakára, de nincs mit adnom alátok.

Azt mondja a szent Isten:

– Nem baj, asszony, csak ne kelljen tovább mennünk éjszaka.

A szent Isten és Szent Péter a szalmára ült. A gyerekek sírni kezdtek. Mielőtt a szent Isten és Szent Péter odament volna, az öregasszony lótrágyából pogácsát sütött. Kérdezi a szent Isten:

– Miért sírnak a gyerekek?

Mondja erre az öregasszony:

– Azért sírnak, mert éhesek.

De a szent Isten tudta, hogy az öregasszony pogácsát sütött. Mondja is:

– Eredj már, vedd ki nekik a pogácsát!

Így szól az öregasszony:

– Szégyellem kivenni.

Mondja erre a szent Isten:

– Ne szégyelld, én is szegény vagyok!

Nagy sokára odament az öregasszony a kemence szájához, és húzza kifelé a pogácsát. Mit lát a kemencében: szép nagy kenyér lett a lótrágyából. Felkiált:

– Jaj, Istenem, talán maga a szent Isten adta, mert éheznek a gyerekeim!

Ezzel térdre esett és imádkozott. Majd hóna alá fogja a kenyeret és beviszi. Odaszól neki a szent Isten:

– Látod, nem akartál érte menni.

Mondja erre az öregasszony:

– Nem tudtam, hogy ilyen gyorsan kisül a kenyér.

Ezzel megszegte a gyerekeknek. A fiú nagyon éhes volt, a kislány kevésbé. Azt mondja a kisfiú:

– Jaj, anyám, vágj még egy szeletet, nagyon éhes vagyok!

Az öregasszony újból szelt a kenyérből. A szent Isten nagyon megsajnálta őket. Ámenről a kisfiú evett belőle, a kenyér egyre nőtt, amerről a kislány ette, a kenyér egyre fogyott. Akkor a szent Isten és Szent Péter lefeküdt aludni. Már hideg idők jártak, fázott az öregasszony is. Akkor a szent Isten dunyhát teremtett maguknak is és az öregasszonynak is, meg három vánkost. Megint imádkozni kezdett az öregasszony a szent Istenhez, amiért nem engedi megfagyni, dunyhát adott neki és két gyermekének. Azzal betakargatja a gyerekeket. Amikor megvirradt, kérdezi tőle a szent Isten:

– Akarod-e, hogy elpusztítsam a falu népét?

Mondja erre az öregasszony:

– Miért pusztítanád el őket? Miből élek majd? Ők adnak nekem kenyérmaradékot.

Fogja magát akkor a szent Isten, kezével háromszor a falu felé int. *(A mesélő kezével int a feje fölött.)* Az öregasszony elindul a faluba. Odaszól neki a szent Isten:

– Ha mégy, öreganyám, megyek én is. Köszönöm az éjszakai szállást.

Ezzel elmegy. Hová megy, hová sem, éppen a templom elé. A sok nép kinn várakozik előtte. Amikor megindultak kifelé a templomból, így szól hozzájuk a szent Isten:

– Derék legények, be nagy fiúk vagytok. Itt ez a kis bot, most földbe szúrom a hegyét. Ha kihúzzátok, elismerem, hogy valóban derék legények vagytok.

Azzal a szent Isten beleszúrta a földbe a bot hegyét.

– Hadd látom – mondja a szent Isten –, ki húzza ki ezt a botot!

Mennek oda a legények, hogy megpróbálják kihúzni. Amikor látták, hogy kifog rajtuk, szitkozódni kezdtek. Megszólal akkor a

szent Isten:

– Miért káromoljátok az Istent? Nézzétek – mondja –, a kisujjammal húzom ki!

Alig ért a bothoz, máris kinn volt. De ahogy kivette, nyomban bugyogni kezdett a lyukból a víz. Annyi, hogy már, majdnem ellepte a falut. Akkor a szent Isten háromszor végigsimított tenyerével a víz felett, és az máris eltűnt. De eltűnt ő is, meg Szent Péter is. A sok nép ekkor jött rá, hogy a Szent járt közöttük. Azon nyomban visszafutottak a templomba imádkozni. A szentmise végén hazaindultak. Hazamegy az öregasszony is, és azt mondja gyerekeinek:

– Jaj, kedves gyermekeim, most se szedtétek fel a szalmát!

Mondja erre a kisleány:

– Édesanyám, miért szedjük fel, amikor olyan szépen játszunk benne.

– Ejnye, a fene egyen meg – kiált a fiúra az öregasszony –, nem volt elég a játékból?

Ezzel az ülepére vert. A kisleány halottnak tette magát. Látta az öregasszony, és zokogni kezdett.

– Jaj, édes gyermekem – jajdult fel –, kelj életre, soha többé nem bánthalak!

Fogja magát akkor a fiú, és felpattan:

– Megversz-e még egyszer is, édesanyám?

Mondja erre az öregasszony:

– Dehogyan verlek, sohasem.

– Úgy legyen! – mondja a fiú.

– Ej, hát azért is megverlek! – pattant fel az öregasszony.

A kisleány ide-oda ugrik, és felkapja a baltát.

– Mégis megversz, édesanyám?

– Nem, nem bánthalak, fiam! – retten meg az öregasszony, hogy a baltával fejbe veri.

Elkezdi felrázni a szalmát. De mit lát: ahogy rázza fel a szalmát, vékaszámra hullik belőle a pénz. Az öregasszony felkiált:

– Jaj, szent Isten! Talán te voltál nálam az éjszaka?

Térdre esett, és imádkozott. Ezután nagy gödröt ásott az ágy alatt, összeszedte a sok pénzt, és a gödörbe temette. Csak annyit hagyott elöl magának, hogy legyen mit egyék, és borjút vehessen.

Eljött a tavasz. A borjút megvette, ősszel meg disznókat vásárolt. Éppen beteg volt a legnagyobb disznaja, amikor két cigányasszony állított be hozzá kéregetni. Gondolta magában az öregasszony:

„Istenkém, amikor magam is szegény voltam, nekem is jólesett, ha adtak egy darab kenyeret.”

Fogta magát, belekarolt a két asszonyba, és házába kíserte őket. Elmesélte hogy járt: ő is szegény volt, s azóta megfogadta, hogy bőkezű lesz a szegényekhez, koldusokhoz, sántákhoz, vakokhoz. Azzal egy kosár gabonát, egy kiló szalonnát, két forintot és egy kosár burgonyát adott nekik. Azt mondja a két cigány asszonynak:

- Szeretitek-e a húst?
- Milyen húst? Dögöt? – kérdezik.

Azt mondja erre az öregasszony:

– Van egy disznóm, félig már megdöglött, holnapra talán kimúlhat. Gyertek el holnap érte, nektek adom.

Ezzel elmentek. Az egyik cigány asszony mondja az urának:

– Hallod-e, kedves uram, azt mondta egy magyar asszony, holnap nekem adja disznáját, ha megdöglött. De akkora, hogy egyedül nem bírok vele.

Azt mondja a férje:

- Majd elmegyek veled, és elhozom.

Azzal elindul a cigány és a két cigányasszony a magyar asszonyhoz. Az meg azzal fogadja őket, hogy a disznó már megdöglött. Meglátja a cigány a disznót, így szól:

– Hej, kedves feleségem, akkora ez a disznó, hogy én sem tudom hazavinni. Száz kilót is kitesz tisztán, annyiban el sem adnám.

Azzal nekiesnek mindhárman és elvonszolják. Megperzselik a disznót, a szalonnáját és a négy sonkáját felviszik a padlásra. Két kutya kileste őket. Amikor eljött az este, a padlásra osont a kutya és a macska. A kutya mind elhordta a szalonnát. A macska nem bírta, ezért hát nekilátott az evésnek, ott a padláson. Addig evett, amíg fel nem fordult. Megy fel reggel a szegény cigány a padlásra, látja, hogy volt szalonna, nincs szalonna. Látja a kutyát, tiszta vérben, a macskát meg felfordulva. Lejön a padlásról, és azt mondja feleségének:

– Kedves feleségem, egyetlen falat sincs abból a húsból, amit felhordtam a padlásra, csak a csontja. A macska dögre ette magát. Be megvert az Isten bennünket ezzel a hússal.

Mindketten sírni kezdtek. Az ember felismerte a kutyát, tudta, hogy ki a gazdája. Nyomban jelenti a csendőröknek. Jelenti, hogy a kutya felfalta a sok húst, amit nem adott volna száz pengőért. Mondja neki a csendőr:

– Megismered-e a kutyát? Tudod, hogy kié?

– Tudom.

Azzal elindulnak. Vezeti a cigány a két csendőrt a kutya gazdájához. A csendőr elpanaszolja a gazdának, hogy kutyája megette a szegény cigány disznóhúsát, amit nem adott volna száz pengőért. Azt mondja erre a kutya gazdája, hogy nem tud fizetni, mert ő is szegény. Erre a csendőr:

– Ha nem tudsz fizetni, a törvény kezére adlak.

Azzal vitték a törvénybe, öt év és nyolc hónap dologházra ítélték a disznóért. A tetejébe még három év hivatalvesztést is kapott.

Ha meg nem halt, még ma is börtönben van.

A HÓLYAG ÉS A SZALMASZÁL

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy hólyag és egy szalmaszál. Megy-mendegél a szegény szalmaszál az erdőben. Találkozik a tüzes üszökkel. Azt mondja a szegény szalma:

– Legyél pajtásom! Jótettért jót várj! Olyan helyre vezetlek, ahol még senki sem járt.

Elindulnak, mendegélnek. Rájuk kiabál egyszer a hólyag:

– Hová mentek, pajtások?

A szalmaszál és a tüzes üszök hívják magukkal őt is.

– Gyere, olyan helyre vezetlek, ahol még senki sem járt.

Mennek, mendegélnek tovább. Egyszer csak hármas keresztúthoz érnek. Azt mondja akkor a hólyag:

– Melyik úton menjünk?

– Menjünk ezen – mondja a tüzes üszök, mert ő volt a legidősebb. Megszólal a szalmaszál:

– Ne ezen, inkább a középsőn.

Elindulnak hát azon. Mennek-mendegélnek, egyszer csak egy nagy vízhez érnek. Azt mondja a szalmaszál:

– Én átmegyek rajta.

El is indul. Azt mondja akkor a hólyag a tüzes üszöknek:

– Megyek én is, pajtás.

– Menj, ha nem sajnálsz itthagyni!

Fogja magát, rálibben a vízre, és átúszik. A tüzes üszök sírva fakadt. A szalmaszál így szólt:

– Menjünk érte, hadd jöjjön velünk ő is. Hiszen ő talált ránk, és olyan helyre vezet, ahol még nem járt ember!

Visszamegy érte a szalma. Már feleútnál tartanak, amikor lobot vet a szalma, a tüzes üszök belefulladás a vízbe. Ezen a szegény hólyag addig nevetett, amíg szét nem pukkadt. Ha szét nem pukkadt volna, az én mesém is tovább tartott volna.

PISTUKA

Hol volt, hol nem volt, valahol a nagyvilágban, volt egyszer egy szegény asszony meg egy szegény ember. Sem fiatalságukra, sem öregségükre nem született gyerekük. Elment egyszer az öregember az erdőbe fát vágni, mert olyan szegények voltak, fagyökéren tartották fenn magukat. Az öregasszony meg kiment a ház elé:

– Istenem, csókolom a lábadat, segíts már rajtunk, adj egy gyereket, aki gondunkat viseli öregségünkre!

Ezzel bemegy a házba. Amikor a pitvarba ért, már terhes lett. Amikor a szoba küszöbét átlépte, meg is szült. Jön hazafelé az öreg, már a kapuból látja, hogy felesége gyerekágyas:

– Mi bajod, feleségem?

– Kedves uram, kimentem az udvarra, Istenhez könyörögtem, hogy adjon nekünk gyereket. Alighogy beértem a házba, máris megszületett.

Amikor meglátta az öreg a kicsit, leült az ámulattól:

– Megállj csak, asszony, de mi legyen a neve? A falu mellett, itt a nagy erdőben, nincs, aki megkeresztelje. El kell vinnünk valahová.

Erre az öregasszony:

– Hát, kedves uram, hívják Pistukának!

Pistuka nőtt, növekedett. Egnapos korában olyan volt, mintha egyéves lenne. Az Isten mindig leküldte hozzá egy-egy tanítványát, hogy megtanítsák írni, olvasni meg mindenféle. Amikor Pistuka tíz-tizenöt éves lett, azt mondja anyjának:

– Most már elmegyek, édesanyám, a nagy világba, vitézséget tanulni. Itthon semmit sem tanulhatok, csak egyik fáról le, a másikra fel, csúszok-mászok madárfészkek után. Ezzel meg semmit sem érek. Elmegyek hát, világot próbálni.

– Ha elmész, kedves fiam, én is elmegyek.

– El ne gyere, öreg anyám – kérleli a fiú –, ne hagyd itt öreg apámat! Nem bírod már a hosszú utat.

– Nem addig az, fiam! Ha te mész, megyek én is.

– Ha így van, édesanyám, akkor gyere!

Elindulnak. Már száz napja és száz éjszakája csak mendegélnek. Mennek éjjel és nappal, míg elérnek egy hatalmas rengetegbe. Hát

ott van az erdőben egy óriás törzsű fa, alatta gyönyörű zöld fű nőtt. Azt mondja az öregasszony:

– Hallod-e, fiam, éjjel és nappal csak megyünk. Se nem eszünk, s nem iszunk, csak megyünk. Gyere már ide a fa alá, nézd, milyen gyönyörű fű van alatta! Ülünk le harapni valamit, megéheztünk!

– Menjünk, öreg anyám – mondja Pistuka –, mondhattad volna már előbb is!

Leülnek a fa alá az árnyékba, és esznek. Amikor jóllaktak, így szól Pistuka:

– Tudom, öreg anyám, elfáradtál; szundíthatnál egy keveset.

– Nem bánom, édes fiam – mondja az öregasszony, és lefeküdt. Annyira fáradt volt, hogy amikor fejét letette, máris elnyomta az álom. De a fiút nem fogta az álom, nem tudott elaludni. Felugrik, és megy az erdőbe, megy taláalomra. Madárfészkeket keresett a fákon. Látja ám, hogy egy eleven kard vergődik hüvelyében. Az volt ráírva, hogy aki ügyesen tudott fára mászni, egykettőre fenn termett. Nyúl a kard után, hogy kihúzza, de magától a kezébe pattan; amikor derekára akarja kötni, magától felcsatolódik. Lejön a fiú a fáról, és szemügyre veszi a kardot. Nagyon dobban a szíve örömeiben:

– Hej, Istenem – mondja –, hová tegyem el most ezt a kardot, hogy anyám meg ne lássa, ha felkel?

Fogja és beteszi a nadrágszárába. Felébreszti öreg anyját:

– Hallod-e, öreg anyám, már igen régen itt vagyunk; kelj fel, és igyekezzünk, mert így nem haladunk!

Felkel az öregasszony, és elindulnak. Amikor már hét évet, hét napot és hét éjszakát mentek, megint egy nagy rengetegbe értek. Rájuk esteledett.

– Öreg anyám – szól a fiú –, hol fogunk itt aludni, magam is igen megfáradtam. De nézd csak, ott valahol mintha világosság lenne az erdőben!

– Én is látom, fiam.

– Oda megyünk aludni, öreg anyám.

Fogják magukat, megindulnak a fény felé. Oda is érnek nemsokára, belépnek a házikóba:

– Jó estét, jó ember!

– Isten hozott benneteket! Hová, merre mentek, és hogyan tudtatok bejutni ebbe az országba, ahol huszonnégy betyár az úr?

Éppen az imént mentek el, nincs egy órája. Jóformán szét sem néztek, s máris levágják a fejeteket, és úgy főzlek meg benneteket, mint azt ott. Ő is olyan ember volt, mint mi.

– Neked miért hagyták meg az életedet?

– Azért, mert én már öreg ember vagyok, meg azért, hogy amikor elmennek valahová, legyen, aki főz nekik. Meghagyták, hogy mire hazajönnek a kóborlásból, főzzek meg.

Azt mondja erre Pistuka:

– Feküdjön az ördög az anyjkkal, hát ha az ember vendégségbe jön hozzájuk, csak nem tesznek olyat, hogy megölnek!

Alig telt el egy óra, máris jött haza a huszonnégy betyár. Látják ám a betyárok a fiatal fiút és az öreg anyját. Mondja a betyárok vezére:

– Nézzétek csak, legényeim, őutánuk nem kellett menni, maguk jöttek a helyünkbe!

– Hallod-e, Nagy bácsi – mondják a szakácsnak –, megfőtt-e már az étel? Ha megfőtt, teríts egykettőre, utána végzünk azokkal az emberekkel, hogy le ne soványodjanak.

A betyárok nekiláttak az evésnek. Amikor jóllaktak, azt mondja a vezérük:

– No, két ember készüljön neki, vágjátok le ezt a kettőt, nem engedjük, hogy lesoványodjanak!

Mondja erre Pistuka:

– Levágjátok ám az anyátokét, majd én váglak titeket darabokra.

Ezzel kirántja kardját Pistuka, és egykettőre úgy felaprította a huszonnégy betyárt, mint a káposztát, majd egy hordóba rakta a holttesteket. Akkor Nagy bácsi térden csúszott hozzá:

– Áldjon meg az Isten, jó ember, be jól tetted, hogy végeztél velük! Gyere, nézd meg a pincében, hány embert tettek el láb alól!

Pistuka lement Nagy bácsival a pincébe. Látja a sok embert sorban egymás mellé a falra felakasztva. Így szól Pistuka anyjához:

– Anyám, itt maradunk két-három napot, legalább te is kipihened magadat.

– Az bizony jó lesz, kedves fiam.

Akkor a fiú fogja az egyik puskát, és odaszól anyjának:

– Öreg anyám, elmegyek, járok egyet, lelövök egy-két nyulat, különben éhen halunk, emberhúst meg mégsem ehetünk.

– Eredj csak, fiam, hozz két vagy három nyulat!

Azzal Pistuka elment. Amikor eltűnt, az öreg asszony két zsák diót szórt a szalma alá az ágyra, és incselkedni kezd az öreg emberrel. Fogja magát az öreg, és lefekszik vele. Azt mondja utána az öreg asszony:

– Hallod-e, Nagy bácsi, ha nem mondasz nekem olyan helyet, ahol a fiamat elemészthetem, mihelyt hazajön a fiam, azt mondom neki, hogy meg akartál erőszakolni.

– Verjen meg az Isten, te vén szajha! – fakad ki Nagy bácsi. – Miért akarod, hogy az a szép szál legény fiad elpusztuljon? Úgy látom, nem fél az egész világtól. De ha már így áll a dolog, elárulom neked, hol az a hely, ahol a fiadat elemésztheted.

– No, hol van, Nagy bácsi?

– Itt meg itt van egy farkas, most kölykezett meg. Hozass vele magadnak egyet azokból a farkaskölykökből! Mondd, hogy ha annak a húsból eszel, meggyógyulsz. Egye meg a fene az ilyen asszonyt!

– No és merre van az a farkas?

– Mondd meg a fiadnak, menjen azon az ösvényen, az egyenesen odavezet.

Kinéz az öregasszony az ablakon, látja, hogy a fia már jön. Lefekszik az ágyra, és halálos betegnek tetteti magát. Megy be a fiú...

(A szövegnek itt vége szakad a kéziratban.)

JÁNOS ÉS PÉTER

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy szegény asszony és egy szegény ember. Sem fiatalságukra, sem öregségükre nem született gyermekük. Egyszer, amint az öregasszony sepreget, talál két szem borsót:

– Akármit ad Isten a fejemre, bekapom ezt a két szem borsót.

Bekapta, és teherbe esett tőle. Közeledett a szülés ideje, vajúdott. Azt mondja ekkor az öregember:

– Jaj, kedves feleségem, ha meglesz a gyerek, ki fogja megkeresztelni? Nem lesz senki kománk, mert szegények vagyunk. De hát lesz, ahogy lesz.

Majd sok időre rá, két gyereke született az öregasszonynak. Nem volt, aki megkeresztelje. Azt mondja az öregasszony:

– Jaj, Istenkém, mit tudunk tenni? Ki tartja keresztvíz alá őket? Szegények vagyunk, senki meg nem teszi.

Ekkor a szent Istenhez fohászokodott:

– Szent Péter – mondja a szent Isten –, menjünk le ahhoz a szegény asszonyhoz és a szegény emberhez! Kereszteljük meg gyermekeiket. Szegény nyomorultak, senki nem megy komájuknak.

– Gyerünk, szent Isten, nem bánom!

Elindulnak le a földre. Amikor a házba lépnek, így fogadja őket az öreg ember:

– Mi járatban vagytok, jó emberek?

– Csak abban, hogy légy szíves, adj szállást éjszakára!

– Szívesen adnék, mert az egyik szegénynek a másikon segítenie kell, de olyan szegények vagyunk, hogy itt ez a két gyerek, hét-nyolchetesek, és nincsenek megkeresztelve. Szegények vagyunk, senki sem jön el komának.

Azt mondja erre a szent Isten:

– Adj éjszakára szállást, és reggel majd elvisszük őket megkeresztelni.

Másnap szólt Szent Péternek:

– Szent Péter, te fogod az egyiket, én a másikat, elvisszük keresztelni a gyerekeket.

Amikor megszentelték a gyerekeket, a szent Isten így szólt:

– Az egyiket Jánosnak, a másikat Péternek hívják!

Ezzel felszedelőzködtek, és elmentek.

– Isten veletek! – mondta az öreg.

Telt-múlt az idő, nőttek a gyerekek. Azt mondja egyszer Péter Jánosnak:

– Testvérem, János, most már keresnünk kell valahol valami szolgálatot, hogy magunkat és szüleinket is eltartsuk. Már eleget tartottak bennünket.

– Igazad van, testvér. Menjünk, amerre két szemünkkel látunk!

Anyjuk útravalót készített. Krajcáraikat, amelyeket sok-sok éven át kerestek össze, koldultak, egy nagy zacskóban tartották.

– Gyermekeim, fogjátok ezeket a krajcárokat, meg ezt az ennivalót, és menjete, keressetek magatoknak valami szolgálatot!

Ezzel útnak indultak. Egy hatalmas rengetegbe jutottak. Látják az erdőben, hogy tizenkét kocsi közeleg. Vasat szállítanak. Azt mondja János:

– Jó lenne nekünk ez a tizenkét kocsi vas. Elvinnénk a szegény kovácshoz, hogy csináljon belőle kardot, még hasznát vehetjük.

– Ott az a nagy fa, testvérem, ledöntöm az útra, hogy elakadjanak, akkor leszedhetjük a vasat a kocsikról.

– Nem bánom, testvér.

Azzal Péter fogta magát, és kisujjával ledöntötte a nagy fát. Szidni, káromolni kezdték a béresek azt, aki eléjük döntötte a fát. Ezt már nem állotta Péter, odamegy az útra:

– Miért káromoljátok az Istent? Tizenketten vagytok, és nem bírtok ezzel a fával? Nézzetek meg engem! A kisujjammal felemelem.

Akkor Péter felemelte a fát, majd kisujjával úgy eldobta, hogy a fél erdő kidőlt tőle. Látta ezt a tizenkét béres, lecsücsültek az ámulattól: micsoda ereje van ennek az embernek! Tizenketten vagyunk, de el sem tudtuk helyéről mozdítani.

Azt mondja akkor Péter a testvéreinek:

– János, te állj arra az oldalra, én meg erre, leszedjük a vasat a kocsiról, és elvisszük a szegény kovácshoz!

Elindulnak a hatalmas rengetegben. Rájuk esteledik. Azt mondja Péter:

– Ej, testvérem, be elálmosodtam! Dőljünk le, aludjunk egy kicsit!

– Pihenj te előbb – mondja Péter a testvérének –, ha felébredsz, majd én fekszem le.

De Péter nem feküdt le, nem aludt, mert testvére, János, nem ébredt fel. Költeni meg nem akarta, hagyta aludni hajnalig. Amikor János felébredt, azt mondja neki Péter:

– Nincs ez így rendben. Jobb lenne, ha hazamennél. Eredj haza, ne hagyjuk magukra a két öreget! Így legyen, János! De előbb megvágom a kisujjamat, véremből ingedre cseppentek. Ha a vér megfeketedik, akkor jusson eszedbe, hogy veszélyben vagyok.

– Péter, én is megvágom az ujjamat, hátha valahol magam is veszélybe kerülök, legalább te tudj felőlem.

Mindketten megvágták a kisujjukat, és a vérükből egymás ingére cseppentettek. Kezet fogtak:

– Isten veled, Isten hozzád!

János hazaindult szüleihez. Péter is elindult. Az erdőszélen volt egy kalyiba, abban a kalyibában lakott egy szegény kovács. Péter a kocsikról leszedett vasakkal odaigyekezett. Amikor ledobta válláról a sok vasat, a szegény kovács kalyibája majdnem összerogyott.

– Jaj, Istenkém – így a szegény kovács –, mi volt ez? Majdnem összedőlt a kalyibám.

Kifut a szegény kovács, meglátja Pétert:

– Jó napot, szegény kovács!

– Isten hozott, jó ember! Honnan jöttél, miben fáradozol?

– Haj, szegény kovács – mondja Péter –, ne is kérdezd. Messziről jöttem. De kérnék tőled egy szívességet. Csinálj nekem egy kardot!

Nekifog a kovács, és megcsinálja a kardot. Amikor elkészült, Péter feldobta a fekete felhőbe, és alátartotta a tenyerét. A kard elgörbült.

– Ej, szegény kovács, nem jól csináltad, elgörbült. Készíts másikat! Doboltasd ki a faluban, hogy vasat veszek!

Ki is dobolták. Az emberek úgy hordták oda a sok vasat. Péter megvette mind. Akkor a kovács új kardot csinált. Amikor elkészült, Péter felvágta a fekete felhőbe, és alátartotta tenyerét. A kard élével állt bele tenyerébe.

– Nos, szegény kovács, ez már jó lesz. Mennyivel tartozom érte?

– Áldjon meg az Isten, adj, amennyit adsz!

– Akkor fogd ezt a zacskó pénzt! Most pedig elmegyek, szegény kovács, áldjon meg az Isten!

– Isten veled!

Látja, Péter, hogy egy falu gyászban van.

– Haj, Istenem – sóhajt –, vajon miért gyászol a falu? De akármit ad Isten a fejemre, bemegyek a vendéglőbe, és megkérdezem.

Bemegy a vendéglőbe, fél deci pálinkát kért, és leült. Kérdezi a vendéglőstől:

– Légy szíves, mondd el, miért gyászol a falu?

– Azért, mert sárkányok jönnek majd el a király három lányáért.

Amikor ezt hallotta, felszedelőzködött, bement a faluba, ott meg egyenest a királyhoz. Bekopogtatott az ajtón:

– Tessék! – szóltak neki.

– Jó napot!

– Neked is. Mi járatban vagy, szegény ember?

– Hát abban, felséges királyom, hogy kegyeskedjél valamilyen szolgálatot adni.

– Jókor jöttél, fiam, éppen tegnap ment el a kertészem.

Így Péter beállt a királyhoz kertésznek. Nyomban érdeklődött, hogy hol van az a tizenkét fejű sárkány, aki pontban délben akar jönni a király legkisebb lányáért. Péter úgy intézte a dolgát, hogy még dél előtt odaérjen. Megy be a királyhoz:

– Felséges királyom, kegyeskedjél beengedni kis időre a faluba, van egy kis elintéznivalóm.

– Eredj, fiam, de időre kell visszajönnöd.

Ezzel elindul Péter, ment egyenesen a tizenkét fejű sárkányhoz. Amikor bement, azt mondja a sárkány:

– Haj, Péter, Péter, vesztél volna az anyádban, amikor még csak szemernyi kása voltál, mert életemre törsz! Hogyan jössz ellenem, kardra vagy birokra?

Azt mondja erre Péter:

– Mindegy nekem, kard vagy bírok.

Birokra keltek. Derékig vágta földbe Pétert a sárkány. Megdühödött ekkor Péter, nyakáig vágta a sárkányt. Kirántotta a kardját, és levágta mind a tizenkét fejét. A sárkány tizenkét nyelvét pedig tarisznyájába rakta. Megy haza a királyhoz, vissza a kertészségbe, és végzi a munkáját. Elérkezik a következő

dél. Pontban délben jön a tízfejű sárkány a király középső lányáért. Hallotta ezt Péter, szaladt a királyhoz:

– Felséges királyom, kegyeskedjél beengedni kis időre a faluba, van egy kis elintéznivalóm.

– Menj csak, fiam, de időre haza kell jönnöd.

Fogta magát Péter, és ment a tízfejű sárkányhoz. Amikor bekiáltott, a sárkány félj aj dúlt:

– Ej, Péter, hogy vesztél volna az anyádban, amikor még szemernyi kása voltál! Testvéreimet elemésztetted. Gyere megverekedni! Kardra vagy birokra?

– Nekem mindegy – mondja Péter.

Erre a sárkány:

– Menjünk birokra!

A sárkány derékig a földbe vágta. Megharagudott Péter, dühödten elkapta a sárkányt, és nyakáig a földbe vágta. Kirántotta kardját, és levágta mind a tíz fejét. Tíz nyelvét is kimetszette és tarisznyájába tette. Azzal ment vissza a kertészségbe, és végezte a munkáját. Eljött a következő dél. Úgy volt, hogy akkor viszi el a hétfejű sárkány a király legidősebb lányát. Hallotta ezt Péter, futott a királyhoz:

– Felséges királyom – mondja –, kegyeskedjél kis időre beengedni a faluba, most van egy kis szabad időm.

– Eredj, fiam, de időre kell hazajönnöd.

Azzal elindult Péter a hétfejű sárkányhoz. Meglátja a sárkány Pétert:

– Hej, Péter, vesztél volna az anyádban, amikor még kása voltál! Elemésztetted két testvéreimet. Ellenem hogyan jössz? Kardra vagy birokra?

– Mindegy az nekem, kard-e vagy birok.

Birokra mennek. Elkapja Pétert a sárkány, térdig vágja a földbe. Megdühödött erre Péter, megfogja a sárkányt, és nyakáig a földbe vágja. Kirántotta kardját, és levágta minden fejét. Hét nyelvét is kimetszette. Ezzel hazamegy a kertészségbe, tovább végezni a dolgát. Meghallotta egy szegény koldus, hogy egy ember elpusztította azt a három sárkányt, akik a király három lányáért mentek. Fogott a szegény ember tizenkét malacot, nyelvüket kivágta, tarisznyába tette, és ment vele a királyhoz. Bekopogtatott:

- Tessék! – mondja a király. A szegény ember bemegy:
- Jó napot!
- Neked is!

Akkor a szegény ember kiveszi a tarisznyájából a nyelveket, és mutatja a királynak: sárkánynyelvek, ő pusztította el a három sárkányt. Amikor ezt hallotta a király, háromszázkilencvenkilenc párnát tétetett a szegény ember alá, arra ültette. Péter is meghallotta, bekopogtatott a királyhoz. Köszön. Fogadják. Mikor a szegény ember meghallotta, a párnák egyenként csúsztak ki alóla a réműlettől. Péter kivette tarisznyájából a sárkánynyelveket és az asztalra vetette. A nyelvek úgy felugrottak a falra, hogy minden kép leesett. Az egész palota megremegett. Azt mondja ekkor Péter:

– Felséges királyom, én vagyok az az ember, aki lányaidat a sárkányok kezéből megmentettem.

Mondja erre a király:

– Kedves fiam, akkor most te leszel helyettem a király. Azt a lányomat veszed el, amelyiket akarsz.

Péter a legkisebbet vette feleségül. Nagy lakodalmat csaptak, ahol majd meghaltak az éhségtől. Péter lett a király. Ahogy királykodott, kijárt vadászni. Látott egyszer egy szegény öreg asszonyt a vízparton, amint csontokat szedett egy nagy zsákba. Az öregasszony észrevette Pétert, és odaszólt neki:

– Gyere ide, fiam, add fel ezt a zsákot, mert ezekből a csontokból élek. Add fel, légy olyan jó!

Péter megsajnálta az öreg asszonyt, odament, és feladta a zsákot. Feladta, de mind a két keze hozzáragadt. Az öregasszony meg elcipelte a kalyibába, és leölte.

Ekkor János észrevette, hogy megfeketedett ingén a vér.

– Testvérem bajban van – mondta. – Nyomban indulnom kell felkutatni.

No, jól van. Elindult. Hová megy, hová nem, éppen abba a faluba, ahonnan testvére nőült. Amikor Péter felesége meglátta, eléje szaladt, és azt mondta:

– Hol voltál ily soká, kedves uram?

Észbe kapott erre János: hohó, itt kell lennie testvéremnek. Mikor beesteledett, ettek és lefeküdtek. De János kettőjük közé tette a kardját, és azt mondta az asszonynak:

– Ne nyúlj hozzám, mert kardom levágja a kezedet; ha én nyúlnék hozzád, az enyémet vágja le!

Éjszaka az asszony János felé nyúlt. A kard nyomban megvágta a kezét. Reggel, amikor felkeltek, János elment. Éppen arra ment, amerre a sárkányok anyja a csontokat szedegette. Azt mondja az öreg asszony:

– Gyere már, fiam, add fel ezt a zsákot, eladom a csontokat, hogy kenyeret vegyek! Ebből tengetem életemet.

János észbe kapott. Rögtön tudta, hogy Péter így vészelt el. Odament az öreg asszonyhoz, torkon ragadta:

– Az ördög feküdjön az anyáddal, te emésztetted el a testvéreimet. De ha nem teremtetted elő, felaprítalak, mint a káposztát!

Mondja erre az öregasszony:

– Áldjon meg az Isten, ne bánts, inkább visszaadom a testvéredet.

János felült a hátára, ő meg átvitte a folyón, s máris ott voltak a kalyibánál. Azt mondja Jánosnak az öregasszony:

– Ott az a tök, üss rá a pálcával, testvéred nyomban feltámad!

Fogja János a pálcát, és rácsap a tökre. Péter azon nyomban feltámadt:

– Hej, testvérem – mondja –, be sokáig aludtam!

– Biz' aludtál volna, míg a világ világ, ha nem jöttem volna.

Azzal a két testvér elindult hazafelé. Azt mondja János Péternek:

– Hej, testvérem, le kellett feküdnöm a feleségeddel, mert azt hitte, hogy én te vagyok, de a kardom közibénk fektettem. Meg is vágta a kezét.

Gondolta erre Péter, hogy szerelembe esett a feleségével, vele is aludt; megharagudott. Péter tudott egy borotvás házról, ezért azt mondta testvéreinek:

– Erre gyere, testvér, tudok itt egy szép kis házat!

Amikor János belépett, a borotvák nyomban levágták. Péter meg ment haza, feleségéhez, aki így fogadta:

– Jaj, kedves uram, miért voltál olyan rossz hozzám, hogy közibénk fektetted a kardodat? Megvágta a kezemet. Megharagudtál? Felém sem fordultál.

Gondolta Péter:

„Jaj, Istenem, testvérem igazat mondott. Nem volt bűnös, én mégis megöltem egy asszony miatt. Ha meghalt, meghalok én is.”

Ezzel maga is elment a borotvákhoz. Azok meg levágták őt is. Felesége csak várta.

Ha meg nem halt, ma is várja.

Legyen szerencsés, aki mondta, és aki hallgatta!

HOGYAN NYERTE MEG A CIGÁNY A HÁBORÚT?

Volt egy szegény cigány. Egyszer elment halászni. Déltől egészen két óráig egyet sem tudott fogni. Végül fogott egy arany halat. Kihúzta a vízből és nézte. A kis hal megszólalt:

– Ne egyél meg, ember, az Isten áldjon meg, mert velem úgysem laksz jól. Amit csak kérsz tőlem, megteszem a kívánságodat.

– Nohát, ha megteszed a kívánságomat, amikor azt mondom: „Csuka hírével, hal szerencséivel” – azzá változzam, amivé akarok!

Azzal fogta, és bedobta a vízbe. Ekkor a szegény cigány így szólt:

– Csuka hírével, hal szerencséivel, annyi halat fogjak, hogy haza se bírjam vinni!

Fogott is a szegény cigány, összeszedte és hazavitte. Fogta a szegény cigány, megfőzte, jóllakott. A háza előtt volt egy szalmakazal. A szegény cigány felmászott a tetejére:

– Csuka hírével, hal szerencséivel, sétáljon el velem a szalmakazal a király ablaka alá!

A királylány fogta magát, ránevetett. Erre a királyok meg a hercegek azt mondták, hogy a királylány a szegény cigányé lesz. A szegény cigányból mindjárt király lett. De ugyanolyan szegény maradt, mint amilyen volt, mert szegénynek tette magát. No, egyszer azt mondja a feleségének, hogy főzzön neki töltött káposztát száraz hússal, utána meg pogácsát. Akkor a királyné azt mondta, hogy egyék vele.

– Jaj, de jó ételt főztél, feleség!

Egyszer csak levelet kap, hogy menjen a háborúba. Mondta szegény, hogy el kell mennie a háborúba, mert ő a fiatal király. No, akkor kiadta a parancsot a katonáknak, hogy menjenek háborúba. A katonák fogták magukat, mindannyian elindultak a háborúba. Egy helyen aztán letáboroztak. A szegény cigány levágott egy tehenet. Minden egyes katonának úgy kiporciózta, hogy saját magának egy falatot sem hagyott, csak a máját. Vízbe tette. Jött az ellenség kutyája és elvitte. A szegény cigány utánaeredt egy tüzes üszökkel;

ugyanúgy a katonák is. Az ellenség elszaladt. Amikor elszaladtak, ők kitűzték a zászlót. Így a szegény cigány nyerte meg a háborút. Akkor a szegény cigány hazament a katonáival. Ezután ő lett a fiatal király.

Ha meg nem halt, máig élt.

KI HARAGSZIK MEG HAMARABB?

Volt egy szegény ember. Annak a szegény embernek három fia volt. A legidősebbik azt mondja az apjának:

– Tata, elmegyek valami munkát keresni magamnak.

– Eredj, fiam – mondja –, de vörös szemű paraszthoz ne szegődjél be!

No, akkor útnak indult szegény. Elvetődött egy gazdag paraszthoz; éppen vörös szemű volt.

– Jó napot – mondja.

– Isten hozott téged is, ember – mondja. – Mi járatban vagy?

– Valami cselédmunkát keresnék.

– Beállhatsz éppen ide hozzám. No de kössünk szerződést, hogy amelyikünk megharagszik, szíjat hasítunk a hátából.

No, szerződést kötöttek. Reggel a fiú befog két lovat, felrakja az ekét, és megy szántani. Adott vele egy kenyeret meg egy egész sajtot.

– No, fiam, ezt a kenyeret meg ezt a sajtot úgy hozd vissza, ahogy kiviszted! És este ott gyere be, ahol a Kapor kutya jön be.

No, kimegy szántani. Majd érkezett a früstök ideje. Fogja a kenyeret meg a sajtot, meg akarja szegni. A gazda lánya megszólal:

– Ember, az Isten áldjon meg, ne szegd meg, mert az apám kutya egy ember!

A fiú azt mondja:

– Hát étlen csak nem fogok dolgozni!

És megszegi a kenyeret, és esznek. Majd este hazamentek.

A kutya a kerítésen ugrott be, a fiú meg a kapun hajtott be. Szól a gazda:

– No, fiam, megjöttél?

– Megjöttem – mondja.

– És hol jöttél be?

– A kapun – mondja.

– Hát a kenyeret meg a sajtot miért szegted meg?

– Hát étlen csak nem dolgozhattam!

– Hát haragszol?

– Hát hogyne haragudnám! – mondja.

Akkor a paraszt levágta az orrát. A fiú hazament.

A másik fiú is szólt az apjának:

– No, tata, én is elmegyek munkát keresni magamnak!

– Eredj, fiam – mondja –, csak vörös szemű paraszthoz ne szegődjél be!

Hová került? Éppen ahhoz a paraszthoz, akinél a bátyja volt. Fogta magát, beszegődött ő is. No majd kiment szántani. De neki is azt mondta, hogy ott gyere be, ahol a Kapor kutya jön. Majd este, amikor hazaért, a kutya a kerítésen ment be, ő meg kinyitotta a kaput, és ott hajtott be. No, meglátta ezt a gazda, szólt neki:

– Hát miért nem ott jöttél be, ahol a kutya?

– Hát csak nem jövök be a kerítésen a lovakkal meg a szekérrel!

– Haragszol? – mondja neki a paraszt.

– Hát hogyan haragudnám! – mondja a fiú.

A paraszt fogta magát, levágta a fülét.

No, ő is hazament.

Azt mondja a legkisebb fiú:

– No, akkor hát megyek én is, beállok cselédnek!

Hová jutott, hová sem, éppen ahhoz a paraszthoz, aki a két bátyját csúffá tette. No, a gazdag paraszt kint ült a kapu előtt. A szegény fiú éppen arrafelé tartott.

– Jó napot – ember.

– Isten hozott téged is, fiam – mondja. – Mi járatban vagy?

– Abban a járatban vagyok, hogy valami cselédmunkát keresnék.

– Beállhatsz hozzám, mert éppen tegnap ment el a szolgám.

A fiú mindjárt gondolta:

„Ej, itt pusztították el a két bátyámat!”

Azzal fogta magát, beszegődött, s szerződést kötöttek, hogy aki hamarabb megharagszik, szíjat hasítanak egymás hátából. És az is benne volt a szerződésben, hogy akkor telik ki az ideje, amikor a madár kakukkol.

No, reggel aztán kimennek szántani, négy ökörrel, szekérrel. Vele megy a paraszt lánya is. Adott neki egy egész kenyeret meg egy sajtot. Azt mondta:

– Ezt a kenyeret meg a sajtot úgy hozd vissza, ahogy elvitted! És este ott gyere be, ahol a Kapor kutya jön be!

No, dolgozott reggel óta. De a szomszédai már leültek reggelizni. Leült a szegény fiú is. Előveszi a kenyeret, és meg akarja szegni. A lány rászól:

– Ember, az Isten áldjon meg, ne szegd meg, mert az apám nagyon kutya ember!

A fiú azt mondja:

– Hát étlen csak nem fogok dolgozni!

Fogja a kenyeret, szépen kétfelé vágja, ugyanúgy a sajtot is; kiszedi a belét a kenyérnek is, a sajtnak is. Aztán fog egy kis darab fát és a két rész közé szúrja, hogy megint egész lett. No, este azután amikor hazahajtott, a kutya a kerítésen ugrott be. Látta ezt a fiú, megállt a kapu előtt, és szólt a lánynak:

– Állj az ökrök elé!

Előveszi a sallangból a baltát, levágja a négy ökröt, és bedobálja a kerítés tetején. A szekeret is összetörte, és behajigálta. Megfogja a lányt, és keresztülemeli, és ő maga is beugrik.

– Jó estét, gazdám!

– Isten hozott téged is, ember! Megjöttél?

– Megjöttem.

– Hát a kenyér meg a sajt, hogy néz ki?

– Úgy hoztam vissza, ahogy elvittem.

– És hol jöttél be?

– Ahol a Kapor kutya.

Hát látja a paraszt, hogy levágta a négy ökröt, és a kerítésen dobálta be. Mondja a paraszt:

– Ej, ez már engem pusztít el!

No, majd vasárnap reggel szól a paraszt a szegény fiúnak:

– Fiam, megyek a templomba. Ha a kisgyerek bepizskol, mosd meg. Az étel fő; tegyél bele kaprot!

No, ők elmentek a templomba, a szegény fiú otthon maradt. Egyszer látja, hogy a kisgyerek bepizskolt. Fogja, szépen kettéhasítja és kimossa. Aztán felakasztja a pitvarban. Az ételbe meg bedobja a kutyát. No, hazaértek. Veszik az ételt, enni akarnak.

– Mit csináltál, fiam?

– Hát, megmondtad, hogy tegyek bele Kaprot.

– Ejnye, fiam – mondja –, hát én nem erre a Kaporra gondoltam, hanem a kertből kellett volna hoznod.

- Hát én nem tudtam – mondja a szegény fiú.
- Hát a kisgyerek, hol van? – mondja a paraszt.
- Ott van ni, felakasztva a pitvarban – mondja.

Azt mondja erre a paraszt:

- Ejnye, ejnye, fiam!
- Csak nem haragszol, gazdám? – mondja a szegény fiú.
- Dehogyan haragszom – mondja.

No, jó. A paraszt megbeszéli a feleségével, hogy: „Ez az ember kipusztít minket a vagyonunkból!”

– Hanem, asszony, másszál fel a fára, és burkolózz be egy pokrócba. Majd délben, amikor eszünk, kiáltd el magad, hogy: „Kakukk!”

No, az asszony felmászik a fára. Ők meg éppen ebédeltek. Az asszony elkiáltja magát a fán: – Kakukk!

A fiú mintha nem is hallotta volna, eszik tovább. A paraszt rászól:

- Figyelj csak, fiam!

Az asszony megint kakukkolt. A fiú azt mondja:

- Megyek, megnézem már ezt a kakukkot!

Kimegy. Felkapja a paraszt puskáját, lelövi az asszonyt. Le is esik a fáról. A fiú beszalad:

– Jaj, gazdám, nem a kakukkmadár volt, hanem a gazdasszonyom volt!

- Hát lelőtted?

– Lelőttem – mondja –, le is esett a fáról.

– Ejnye, ejnye, fiam! – mondta haragosan.

– Csak nem haragszol, gazdám? – mondja a szegény fiú.

– Dehogyan haragszom – mondja, mert félt, hogy szíjat hasít a hátából.

A lány nekilát a főzésnek. A gazda meg elment a kocsmába, de megbeszélte a lányával, hogy ha majd megfő az étel, küldje el érte a szolgát. Mondja a lány:

- Eredj már, hívd a gazdádat!

A fiú megy, szalad:

– Gazdám, gyere már haza, mert mindjárt megfő az étel!

– Majd megyek – mondja.

Mondja neki a lány:

- Eredj, mondd, hogy jöjjön már, mert a tésztát szaggatom bele!

A fiú szalad:

– Gyere már haza, gazdám, mert a tésztát szagatja az ételbe!

A paraszt azt mondja:

– Innét addig nem mozdulok, amíg száraz utat nem készítesz nekem. És világosságban akarok hazamenni.

A kocsmá nem volt messze a házuktól. Fogta magát a szegény fiú, hazaszaladt, fogja a birkákat, mindegyiket kettéhasítja, és lerakja a saját ajtajuktól a kocsmá ajtajáig. Ezután felgyújtja az istállót, és elszalad a kocsmába:

– De gazdám, most már hazajöhetsz, van száraz út is, világosság is.

Mit lát a paraszt? Ég az istállója. Szalad hazafelé; a fiú mindenütt mellette. Odaszól neki:

– Lassabban menj, gazdám, hogy ne lépj a sárba!

A paraszt látja, hogy az összes birkáját levágta, és utat készített belőlük.

– Ejnye, ejnye, fiam! – mondja a paraszt.

Erre a szegény ember azt mondja:

– Csak nem haragszol, gazdám?

– Nem haragszom – mondja *(a mesélő haraggal mondja)*.

No, másnap aztán összebeszél a lányával, hogy kimennek a Dunára kendert szedni, és a szegény fiú fog szélről aludni, a víz felől, a lány a háta mögött, a paraszt meg a lány háta mögött. A fiú mindjárt rájött, hogy mire készülnek. Amikor azok elaludtak, ő felkelt, fogta a lányt, áttette az apja háta mögé, ő meg a lány mellé feküdt. Aztán a szegény fiú fogta magát, meglökte a lányt, a lány meglökte az apját. Az meg beleesett a vízbe, és meghalt. Megszólalt a lány:

– Tata, kelj fel, mert a szegény fiú már meghalt.

Erre a szegény fiú felkelt. Hát a lány látja, hogy nem a szegény ember esett a vízbe, hanem az apja.

Az öreg ott halt meg.

Ők meg hazamentek, fogták magukat, jó nagy lakodalmat csaptak. Kőhöz kötötték a kutyát, hogy beletörje a fogát. Akkora lagzi volt, hogy Hencidától Boncidáig folyt a leves. Egy nagy kutya elvitt egy csontot. Utánafutottam, megfogtam a kutya farkát. Mondtam a kutyának:

– Add ide a húsom!

A kutya végigfosta a kezemet. Akkor azt mondtam:

– Vidd a csontot; fő, hogy a velője itt maradt

Azzal elkezdtem nyalni a kezemről a lét. Egyszer csak látom, hogy a kutya fosta végig a kezemet. A kutya még most is fut a csonttal.

Ha meg nem halt, máig él.

AZ ÖRDÖG ÉS A SZEGÉNY EMBER

Volt egy szegény ember, és olyan szegény volt, hogy még kenyere sem volt. Szólt a feleségének:

– Menj át a szomszédhoz, kérj egy karaj kenyeret!

Azzal a szegény ember elindult szántani. Kiment az ökreivel, és szántott egészen früstökig. No de a kenyér olyan kevés volt, hogy az ember úgy gondolta, inkább majd délre eszi meg. Nekilátott a szegény ember, szántott délig. De közben feljött a pokolból egy Lucifer, és megette a kenyeret, ami a fára volt felakasztva. Amikor Lucifer megette, a szegény ember kereste a kenyerét, de nem találta, mert a Lucifer megette. Akkor a szegény ember így szólt:

– Ahaj, Istenem, nincs mit ennem, mert valaki megette.

Plútó, az ördögök királya, észrevette, hogy egy Lucifer kiment a pokolból, és megette a paraszt kenyerét. Azt mondta a Lucifernek:

– Most menj el hozzá, és tedd úrrá, ha megetted a kenyerét!

A Lucifer el is ment hozzá:

– Jó napot, ember! Azért jöttem, hogy beszegődjem hozzád szolgának.

Azt mondja erre a szegény ember.

– Ahaj, ember, magamnak sincs mit ennem, nemhogy neked adjak!

– Nohát ide figyelj, ember! Beállók hozzád három esztendőre, majd adsz érte tíz mázsa búzát és háromszáz forintot.

– No de megálljunk, ember! Miből adjak, ha egyszer nincs, miből adjak!

– Majd megadod – mondja –, majd előkerítéd valahonnan.

Erre a paraszt ezt felelte:

– Így már nem bánom, ha eljössz szolgámnak.

Közben beesteledett, és együtt mentek haza, mert most már szolgája volt. Amikor hazaértek, a felesége így szólt:

– Ahaj, férjem minek ez, hiszen magunknak sincs mit együnk! Miből fizetünk neki?

– Majd lesz valahogy, asszony!

Az asszonyt a pap szerette. Amikor kimentek szántani, a pap eljárt az asszonyhoz.

– No, pap, most eljöhetsz hozzám, mert az uram nem jön haza.

A pap estére elment hozzá. Közben az ördög odakint befejezte a szántást a paraszttal, és hazament. (De mi is volt az ördög neve? János.) Füttyörészve, danolászva ment hazafelé. A pap meghallotta; már le volt vetkőzve.

– Hallod-e, asszony, szívemnek szép szerelme, hová bújjak?

Fogta, belebújtatta a szalmazsákba. Ott volt a pap a szalmazsákban. Jancsi bement a házba. Evett, jóllakott a gazdájával együtt. Evés után János elgondolkodott. A gazdája odaszólt neki:

– Talán éhes maradtál, azért búsulsz?

– Nem vagyok éhes – mondta János –, csak azon töprengek, hogy a szalmazsákból ki tudnám verni a háromszáz forintot.

Az asszony azt mondta a parasztnak, hogy a szalmazsákot nem szabad kivinni. De a paraszt azt mondta:

– Feleség, csak hadd vigye, ki, verje ki belőle a háromszáz forintot!

Az ördög felvette, és kivitte a házból. Fogott egy dorongot, és egyet ütött a papra. Mondta neki, hogy az egy százas; ha háromszor rávágok, fogadok, hogy mindjárt megadja a háromszáz forintot. A pap meg is adta a háromszáz forintot. Az ördög bevitte a pénzt. A pap elfutott.

– No, gazdám, itt van a három százas. Amikor letelik a három esztendő, majd ideadod a pénzt.

Azután azt mondta a gazdájának:

– Eredj, vállalj fel földet szántásra!

Fel is vállalt ötven hold földet.

– No, gazdám, most úgy megyünk ki, hogy haza se jövünk, amíg vége nem lesz a munkának.

Az asszony kiment a kútra, találkozott a pappal.

– No, most eljöhetsz hozzám, szívemnek szép szerelme – mondja –, mert a férjem elment dolgozni.

Ezzel az asszony hazament. A paraszt nekikészült a szántásnak. No de az ördög úgy szántott, hogy amit más két hét alatt végez el, az ördög elvégezte egy nap alatt.

– No gazdám, gyerünk haza, együnk jó ételt!

De a pap már ott volt. János meg füttyörészve, danolászva hajt hazafelé. Hallja a pap, szól:

– Hová menjek, mert megjött az urad!

Az asszony azt mondta:

– Menj be a kisházba. Ott van két hordó. Az egyikben toll van, a másikban méz.

Fogta magát a pap, beugrott abba a hordóba, amelyikben a méz volt. De abban nem fért el jól a pap, átugrott a másik hordóba, amelyikben a toll volt. János közben jóllakott, és kezdett búslakodni. Szólt neki a gazda:

– Mit búsulsz, János fiam?

– Azon töprengek, hogy a kisházban van egy hordó toll, abból a tollból megkeresném a három százast.

Erre a gazda így szólt:

– Tedd azt, amit akarsz, csak a három százast teremtsd elő!

Elővett az ágy alól egy fehér lepedőt, bement a kamrába, fogta a lepedőt, ráterítette a hordóra, hogy a pap ki ne ugorjon. Lekötözte, fogta s kivitte; talicskára tette a hordót, és kitolta az országúira. Jött három század huszár a frontról. János megállította őket, szólt nekik:

– Halljátok-e, huszárok! Láttatok már tollas ördögöt? Megmutatom, ha minden ember letesz egy forintot.

A huszárok letettek neki egy-egy forintot. Ezzel kivolt a háromszáz forint. János fogta, eldugta. Akkor kinyitotta a hordó száját, s kiugrott belőle a pap. A sok toll mind rajta volt. Úgy szaladt haza, gatyaszárban. A huszárok azt mondták, hogy ilyet még sohasem láttak. János is hazament a gazdájához, és szólt neki:

– No, gazdám, itt a háromszáz forint. Amikor kitelik az időm, majd ideadod.

Elérkezett a betakarítás. Volt egy kis búzájuk. Learatták.

– No, gazdám, menj el valahová, vállalj fel betakarítást.

Az öreg paraszt meg János, a szolgája, elment a báróhoz, és felvállalta az egész betakarítást. Úgy vállalta fel, hogy amit ketten rúdon elbírnak, hazavihetik. Szerződést írtak róla. Másnap kimentek, nekiláttak egy nagy tábla föld betakarításának. Az öreg paraszt hozzákezdett az aratáshoz, János meg hanyatt feküdt, és elaludt. Kiment a szakácsné:

– János, a franc egyen meg, miért alszol? Miért nem dolgozol?

János felkelt, hívta az öreg parasztot enni. Jött az öreg paraszt, evett, jóllakott. János újfent lefeküdt aludni. De most az öreg paraszt

is aludt. Beesteledett. Akkor János felkelt:

– No, öregapám, feküdj le, és aludj, most én dolgozom!

János fogta a füttyülőjét, belefúj. Valahány ördög volt a pokolban, mind feljött. Betakarították az egész mindenséget. Ekkor odament az öreg paraszthoz, és szólt neki:

– Gyerünk egy másik táblához!

Mire az öreg paraszt felkelt, már be volt takarítva.

– No, fiam, gyerünk!

Mentek a következő táblára. János fogta magát, ott is hanyatt fekvé aludt, az öreg paraszt meg aratott. A szakácsné megint kivitte az ételt. Mondja nekik a szakácsné:

– Ejnye, János, te mindig alszol?

Ő meg szólt:

– Gyere, öregapám, együnk!

Letelepedtek, ettek. Amikor ettek, jóllaktak, akkor János lefeküdt aludni. Az öreg paraszt csak vágta a búzát. Beesteledett, ekkor szólt:

– Feküdj le, most majd én dolgozom!

János fogta a füttyülőjét, belefúj. Valahány ördög volt a pokolban, mind feljött.

– No, János, mit parancsolsz?

– Vágjátok le a búzát!

Le is vágták még azon az éjszakán. Reggelre készen volt. Felköltötte az öreg parasztot:

– No öreg, gyerünk a báróhoz!

Elmondta, hogy kész a munka, le van aratva a búza.

– Nohát ha le van aratva, akkor rakjátok asztagba!

János megrakta az asztagokat. Az egyikre annyit rakott, hogy több volt, mint az összes együttvéve. Mellérakott egy kicsit. Ekkor így szólt János a báróhoz:

– No, most már hordasd be magadnak!

Ezzel János fogta magát, kivágott két nagy vastag fát, és bedugta a két fát a búza alá. Szólt az öreg parasztnak:

– Gyere, markold meg túlfelől, én meg erről felől! Valahány ördög volt a pokolban, mind feljött, úgy vitték a búzát. A báró rájuk szólt:

– Mit akarsz, te János? Ez az egész vagyonom!

Erre a beszédre aztán így felelt János:

– Nézd meg a szerződést, mi van beleírva!

Egy szava sem volt tovább a bárónak. János hazavitte. De az asztag nem fért el a szegény paraszt udvarán, mert nagyon nagy volt. Lerakta kint a mezőn. Gondban volt a szegény paraszt, hogyan tudja elcsépelni? Fogta magát az ördög, belefűjt a flótájába. Valahány ördög volt a pokolban, mind összefutott. Azon az éjszakán elcsépeltek az egész búzát. Mind rakásba volt rakva, zsákokban. Annyi búzája volt, hogy azt sem tudta, hová tegye. Akkor az ördög így szólt:

– Ide hallgass, gazdám! Add el a két ökrödet. Eredj, vegyél négy csikót, mert van miből, van elég búzánk.

A paraszt elment a vásárra, és vett négy csikót. János közben betegnek tettette magát. Az asszony meg szólt a papnak, hogy nincs otthon az ura, estére eljöhet. No, jó. Jött a pap. Az ördög úgy tett, mintha aludnék az ablak mellett. A pap megzörgette az ablakot:

– Itt vagy – mondja –, szívem szép szerelme?

– Itt vagyok – mondja az ördög.

– Ajaj, hogy tudnálak megcsókolni? – kérdezte a pap.

– Ha akarsz, megcsókolhatsz.

Fogta az ördög, letolta a nadrágját. Kinyitotta az ablakot, és kitolta rajta a fenekét. A pap megcsókolta a fenekét. Mondja a pap:

– Jaj, szívem szép szerelme, de büdös a szád!

– Azért – mondja –, mert fokhagymát ettem.

Ezután azt mondja a pap:

– Ahaj, szívem szép szerelme, de szeretnék megfogdosni, és veled hálni!

– Jaj, nem lehet – mondja –, itt van a János. Hanem add a kezembe!

– Itt van – mondja –, markold meg!

János megmarkolta, és a borotvával levágta. A pap hazaszaladt. De a pap erősen belebetegedett, a halál kezében volt. Az asszony megtudta, hogy a pap beteg. Befűtött a kemencébe, és lehozott a padlásról egy csomó kolbászt, tepsibe rakta, hogy majd elviszi a papnak. De János észrevette, hogy süt. Bement, egy szál kolbászt kivett a tepsiből, és a pap kolbászát tette oda sülni. Mikor a kolbász kisült, az asszony rárakta egy szép tálra, és elindult a paphoz a kolbással.

– Jó napot, szívem szép szerelme! – mondta. – Hoztam egy kis finom kolbászt, hogy egyél!

– Nagyon beteg vagyok, de ha már elhoztad, eszem belőle.

Amikor elébe rakta, mindjárt meglátta a saját kolbászt. Elment az étvágya. Azt mondta az asszonynak:

– Hallod-e, szívem szép szerelme! Azt álmodtam, hogy ha a nyelvedről pohárba kaparnál egy kis koszmót, hogy megigyam, mindjárt meggyógyulnék.

– Kapard le – mondja –, csak gyógyulj meg!

Ezzel az asszony kinyújtotta a nyelvét. A pap elővette a borotvát a gerendáról. Az asszony szólt:

– Itt van, kapard!

Fogta, töből kivágta. Az asszony egy szót sem tudott szólni, csak hebegett:

– Em-ber-bót, em-ber-vót!

Az asszony hazament. Ekkorra már a férje is hazaért. Akkor a paraszt ezt mondta:

– Úgy megtanítottad a feleségemet, hogy... *(Olvashatatlan.)*

– No, gazdám, az én időm most már kitelt. Most mar legyen a tied a tíz mázsa búza, meg a háromszáz forint is. Nekem nem kell semmi, mert azért szolgáltam nálad, mert megettem a kenyeredet, s el kellett jönnöm, hogy gazdaggá tegyelek. Isten veled, Isten hozzád, mert én vagyok az ördög.

Akkor a szegény paraszt nagyot nézett.

Ha meg nem halt, máig él.

A CIGÁNY MEG A SZAMARA

Volt egy cigány, és volt egy szamara. De a szamár nagyon lusta volt. Mit tegyen vele, hogy egy kicsit bátrabb legyen? A szegény cigány leült enni. Erős paprikát evett. Hát a paprika nagyon erős volt. Egyszer csak azt mondja:

– Bármit ad Isten a fejemre, ezzel a paprikával bekenem a szamaram farát.

Fogta, bekente a szamár farát erős paprikával. A szamár fogta magát, s most már úgy futott, hogy ember legyen, aki utoléri. A szegény cigány gondolkodóba esett:

– Most már hogy érem utol? Hopp – mondja –, megvan! Én is bekenem paprikával a fenekemet.

Fogta, bekente, és utánaeredt. Itt-ott már elfogta. A szamár megállt. A cigány odaszólt a szamárnak:

– Várj meg itt, mert nekem még tovább kell mennem!
Ha meg nem halt, még most is fut.

A CIGÁNY MEG A SÁRKÁNY

Volt egy parasztasszony. A tehene a csordában volt. A csordára rájárt egy sárkány, és sok tehenet elpusztított. Kiszívta a vérüket, és elpusztultak, megdöglöttek.

Arra járt egy szegény cigány ürgét fogni. Amikor megöntötte az ürge lyukát, a sárkány jött ki belőle. De a lyukon hurok volt. A gulyás rászólt a cigányra:

– El ne merjétek engedni!

A gulyás mindjárt fogta a puskáját, és agyonlőtte.

A cigánynak sok pénzt adtak.

BORSSZEM JANKÓ

Volt egy király. Annak a királynak volt három lánya. Hát egyszer csak nagy vihar támadt, sötétség keletkezett, és a három lány eltűnt. A király kidoboltatta hét országában, hogy aki hírt tud hozni három lányáról, hogy merre lehetnek, nagy ajándékokkal jutalmazza meg. Hét évig, hét napig, hét éjszakáig senki sem tudott meg róluk semmit.

S volt egy öregasszony, meg egy öreg paraszt ember. Fiatal koruktól öreg korukig nem született gyermekük. Egyik reggel az öreg paraszt elindult dolgozni. Az öreg asszony is fölkel az ágyból, és sepregetett. Mit talált? Egy szem borsot. Fogta magát az öregasszony, megette. Ahogy megette, máris torkáig terhes lett. Lebetegedett az öregasszony, jajgatott, gyereke készült születni. Meg is született a gyerek. Az öregasszony ágyba feküdt, mint gyerekágyas asszony. A férje hazaér a munkából, s látja, hogy a felesége beteg.

– Mi az, feleség? Mi bajod?

– Semmi, férjem. Gyere, nézd meg, mit szültem: egy kisfiút!

– Mutasd, feleség, hadd lám!

Az öreg paraszt nagyon megörült, hogy gyereket adott az Isten, hogy legyen, aki gondjukat viselje öregségükre.

– Hogy lehet, feleség, hogy gyereked született? Amikor reggel elmentem, még nem volt semmi bajod.

– Hm, férjem, amikor elmentél, felkeltem, hogy sepregessek, és találtam egy szem borsot. Megettem; attól született ez a gyerek.

– No hát akkor, feleség, ha borsszemtől született, legyen a neve Borsszem Jankó!

Azt mondja az asszony:

– Rendben van, férjem!

Igen ám, de amikor a kisgyerek egynapos volt, olyan erővel bírta, mintha egyéves lenne. Amikor kétnapos volt, olyan erővel bírta, mintha kétéves lenne. Így aztán a gyerek egyik nap úgy, mint a másik, mindig erősebbnek érezte magát. Amikor tíznapos volt a gyerek, már fel is állt:

– No, anyám, még egyszer utoljára szoptass meg, mert én tovább már nem fogok szopni. Kívül kerülök a kunyhó sarkához, és dugd ki a melled, hogy még egyszer szopjak belőle!

Azzal Borsszem Jankó kimegy, és felemeli a ház fél sarkát.

– No, anyám, dugd ki a melled a fal alatt, hogy szopjak belőle!

Az öregasszony fogja magát, lefekszik, és oda dugja a mellét, ahol Borsszem Jankó felemelte a falat, ő meg ráereszti a falat a mellére. Az öregasszony sír, jajgat, hogy leszakad a melle, mert ráeresztette a falat. Borsszem Jankó meg bemegy. Az öregasszony szól neki:

– Emeld fel gyorsan a falat, fiam, mert leszakad a mellem!

Borsszem Jankó azt mondja:

– Addig nem emelem fel, amíg meg nem mondd, hogy kitől származom? Ki az apám? Mert apám már vén ember, s nem hiszem, hogy ő az apám.

– Hát, fiam, nem akarok hazudni, hiába is hazudnék, úgysem hinnéd el. Miközben sepregettem, találtam egy szem borsot. Megettem; attól születted.

– Így van, anyám?

– Így, fiam.

Borsszem Jankó fogja magát, felemeli a falat az anyja melléről.

– No, anyám, mi újság a királyunknál?

– Az az újság, fiam, hogy mikor még meg sem születted, eltűnt a három lánya. Akinek sikerülne...

(A kéziratnak itt vége szakad.)

A KIRÁLY FÁJA

Volt, hol nem volt, egy király. A király ablaka alatt nőtt egy fa. Igen ám, de olyan fa volt, akkora, hogy a tetejét nem lehetett látni. Azt sem tudta senki széles e világon, hogy miféle fa lehet. A király egyik reggel kimegy, s látja, hogy az ablaka alatt akkora fa nőtt, hogy a tetejét nem látja sehol. Erre a király kerékgyártókat hívatott, hogy vágják ki a fát, hadd lássák, miféle fa lehet, amelyik egyetlen éjszaka alatt ennyire meg tudott nőni. Mennek a kerékgyártók kifűrészelni a fát. Nem bírják kivágni, mert miközben fűrészelték, a fa még jobban megvastagodott. Sem fűrészszel, sem fejszével nem tudták kidönteni a fát. Erre a király kidoboltatta hét országában, hogy aki fel tud mászni a fára, és lehoz róla valamit, hogy mégis mi teremhet rajta, hogy mégis megtudja, miféle fa ez – aki felmászik rá, és hoz a termésből, annak adja egész királyságát és a legkisebbik lányát.

Megpróbálkoztak a fával fiatalok is, öregek is; senki sem bírt felmászni a fára.

Fogja magát egy tizenhat éves kondáslegény, elmegy a kovácshoz, csináltat vele két kisbabát, és megy a királyhoz:

– Jó napot, felséges királyom – mondja a kondás.

– Köszönöm, fiam. Merre jársz, mi járatban vagy?

– Felséges királyom, hallottam, hogy kihirdetted hét országodban, hogy aki fel tud mászni arra a fára, annak adod egész királyságod és a legkisebbik lányodat is. Így van?

– Úgy van, fiam – mondja a király.

Erre a kiskondás fogja magát, belevágja a baltát a fába, rálép és elindul. Mikor már hét napot, hét évet, hét éjszakát haladt, egyfolytában, egy kunyhót talált a fán.

302

– Akármit ad Isten a fejemre – mondja a kis legény, Pistuka, mert így hívták –, bemegyek ebbe a kunyhóba, meghálok benne, kipihenem magamat.

Be is megy:

– Jó napot, öreganyám!

– Isten hozott, fiam!

– Lennél szíves szállást adni egy éjszakára?

– Hogyne, fiam. Látod, fiam, ha nem mondtad volna, hogy „jó napot, öreganyám”, a fogammal szerte-széjjel szedtelek volna.

– De ha te is nem mondtad volna, hogy „köszönöm, fiam”, ezzel a két kisbabával felaprítottalak volna, mint a káposztát.

– Hanem mi járatban vagy, fiam? Hová még, merre jársz? Hogy kerültél ide, mikor még a madár sem tud iderepülni?

– Hát, öreganyám, mondd már meg, hogy vajon mégis mi terem ezen a fán?

– Nem tudom megmondani, kedves fiam, hogy mi terem ezen a fán; hacsak a fiam nem tudja megmondani, a Szél.

– Mikor jön haza a fiad?

– Nemsokára hazajön.

– Akkor megvárom.

– Várd meg, fiam.

Megvárja. Jön haza a Szél. Mikor hazaér a Szél, mondja neki az anyja:

– De nehezen várlak, fiam!

– Miért, öreganyám?

– Itt van egy ember, meg akarja tudni, hogy mi terem ezen a fán.

A kis legény előugrik:

– Ördög kúrja anyádat, itt vagyok!

Fogja magát a kislegény, a két kisbabával darabokra vágja. Ledobálja a fáról, és megy tovább. A király kimegy, s látja, hogy a fa tövében emberhús van darabokban. Megnézi a király, szól a szolgálóknak:

– Hordjátok el innét annak a legénynek a csontjait!

Bemegy a feleségéhez a király, mondja a feleségének:

– Feleség, az a kislegényke felmászott erre a fára, valahonnét leesett a szerencsétlen, s mire leért, darabokra ment szét.

– Nem baj, férjem – mondja a felesége.

A kislegény fogja magát, hét évig, hét napig, hét éjszakáig mászik tovább a fán. Mentében megint talál egy kunyhót.

– Akármit ad Isten a fejemre – mondja Pistuka –, ide is bemegyek. Legalább itt is alszom egy éjszakát, és kipihenem magamat, mert bizony csak elfáradtam.

Bemegy oda is. Ott is van egy öregasszony:

– Jó estét, öreganyám!

- Köszönöm, kedves fiam! Mi járatban vagy?
- Messziről jövök, öreganyám. Adnál-e szállást egy éjszakára?
- Hogyne, fiam. Látod, fiam, ha nem így szólítottál volna: „öreganyám”, a fogammal szedtelek volna szét.
- De ha te is nem mondtad volna, hogy „köszönöm, fiam”, ezzel a két baltával aprítottalak volna fel. Hanem mondd csak, anyám, mi terem ezen a fán?
- Hát, kedves fiam, én nem tudom megmondani, hanem mindjárt hazajön a fiam, a Nap; hacsak ő meg nem tudja mondani neked.
- Sokára jön haza?
- Itthon lesz most már mindjárt, várd meg!
Haza is ér a Nap.
- Ejnye, fiam, de sokára jöttél!
- Miért, anyám? Mi bajod?
- Hál’ Istennek, nincs semmi bajom, hanem itt van egy ember, szeretné tudni, hogy mi van ezen a fán, mi terem rajta.
- Hát öreganyám, ezen a fán jobb felől olyan alma terem, hogy aki csak eszik belőle, akármilyen öreg ember vagy öreg asszony, úgy megfiatalodik, mintha tizenhat esztendő volt. Bal felől olyan alma terem, hogy aki eszik belőle, akár fiatal asszony, akár fiatal ember, úgy megöregszik, mintha száz esztendő volt.
- És messze van-e még a teteje?
- Hát bizony elég messze van még.
- No, Isten veled, öreganyám – mondja Pistuka.
- Isten veled, kedves fiam! Hanem, fiam, ha Isten segítségével odaérsz, hozz nekem abból az almából legalább egyet; én is öreg asszony vagyok már.
- Pistuka fogta magát, elindult. Hét évig, hét napig, hét éjszakáig mindig csak ment, míg felért a tetejére. Mire felért a tetejére, már ő is kezdett öregedni, mert sok időbe telt, amíg feljutott. Szakít egyet a fiatalító almából, és megeszi. Ugyanolyan fiatal lett tőle, mint amikor elindult a fára. Fogja magát, szétnéz, ha már másik világban van. Azt mondja Pistuka:
 - Akármit ad Isten a fejemre, nem megyek addig haza, amíg ezen a szép vidéken szét nem nézek!
- Nekiindul, leugrik a fáról, jár-kelel. Mit lát? Gyönyörű szép virágokat, szép kertet. A kert közepén egy nagy tó volt. Arra a tóra

tizenkét Tündérszép Ilona járt fürödni. Miközben jár-kel előre-hátra, tizenkét óra tájban látja, hogy tizenkét Tündérszép Ilona száll le; levetkőznek, és bemennek a vízbe, fürödni. Pistuka odamegy, ellopja az egyiknek a ruháját, és elbújik egy bokorban. Mikor a tizenkét lány megfürdött, kijöttek a vízből, és öltözködni kezdtek. Igen ám, de a tizenkettedik sehol sem találja a ruháját. Nem tudja, hol lehet a ruhája. Tizenegy néne így szól hozzá:

– No, húgom, többé nem jöhetsz velünk, mert a ruhád bűnös ember kezében volt, s most már nem vagy szent. Isten veled!

– Isten veletek – mondja a lány.

A tizenegy lány fogja magát, elmennek, ő meg ott marad. Sír-rí, hogy elszakadt a tizenegy testvérétől. Hát a tizenkét lánynak volt ott a kertben egy kastélyuk. A lány fogta magát, bement a kastélyukba. Fogja magát Pistuka, ő is arrafelé sétál. Ahogy elhalad az istálló előtt, meglát az istállóban egy kis csikót. A trágyadombon fekszik, csak a két kis füle látszik ki a ganéból. Pistuka azt mondja:

– Akármit ad Isten a fejemre, kiásom ezt a kis csikót a trágyából, és megtisztítom.

Ezzel Pistuka fogja a villát, és kihányja a ganét. Mikor a ganét kihányta, fog egy vakarót meg egy kefét, s úgy letakarítja a kis csikót, hogy a szőre úgy ragyogott, mint a tükör. A kis csikó rászólt Pistukára:

– Hallod-e, gazdám, Pista! Ha megfogadod a szavamat, te leszel a férjem!...

(A kéziratnak itt vége szakad.)

UTÓSZÓ

A cigányok eredetét sokáig homály fedte. Hazánkban és Nyugat-Európában a 15. sz. elején tűntek fel (a Balkán félszigeten már néhány évszázaddal előbb megjelentek), s ekkor egyiptomiaknak, a „fáraó népének” vélte őket az európai köztudat. Csak a 18. sz. végén derítette ki a nyelvtudomány, hogy nyelvük indiai eredetű, tehát Indiából vándoroltak ki, valamikor az 5. sz. táján. Indiából hozták magukkal gyűjtögetésre és alkalmi munkára alapozott, kóborló életmódjukat, amely miatt állandó összeütközésbe kerültek a letelepedett, földművelő európai lakossággal.

Nyelvükön, életformájukon és gondolkozásmódjukon kívül szinte semmit sem örököltek Indiából. Kultúrájukat éppúgy, mint ruházatukat, azoktól a népektől vették át, amelyekkel vándorútjuk során érintkezésbe kerültek. Sokan hajlamosak ősrégi (ázsiai, sőt kifejezetten indiai) anyagot keresni a cigány mesékben, dalokban és hiedelmekben. Ez azonban tévedés. Általános törvényként kimondhatjuk, hogy minden ország cigánysága a környező nép mesekincsét veszi át. Esetleg vándorútja előző állomásáról (olykor három-négy országgal távolabb eső területről) hoz magával meséket, ezeket azonban két-három nemzedéken belül elfelejti, újakkal cseréli fel. A magyarországi cigány mesékben a hétfejű sárkány, vasorrú bába, Borsszem Jankó, Jávorf-furulyácska jól ismert magyar népmeséi alakjaival találkozunk. A püspökladányi cigányok – akiknek meséit kötetünk tartalmazza – valamikor a múlt század végén vándoroltak be Erdélyen át Romániából, de mesehőseik közül már csak az egyik adatközlőnél szereplő Jivóno és Csuláno visel román eredetű nevet, többi mesealakjuk magyar (pontosabban székely: a mai Magyarország területén élő ún. oláh cigányokra erősen hatott az erdélyi magyar népi kultúra).

Azonban a mesék kölcsönzése nem jelenti a cigány mesekultúra önállótlanóságát. Ismeretes, hogy szinte az egész európai népmesekincs azonos motívumokból épül fel, s az egyes európai népek meséinek nemzeti sajátosságai nem az eltérő történetekben, hanem azonos történeteknek, pontosabban azonos motívumoknak (meseelemeknek) eltérő összeállításában keresendők. Ha viszont

ebből a szempontból vizsgáljuk a cigány meséket, arra a meglepő megállapításra jutunk, hogy az egész európai népmesekinccsel (vagy mondhatjuk: az európai népmeséi elbeszélő stílussal) egységesen szemben állnak. Hasonlással élve: oláh cigány asszonyaink ruházatuk minden darabját Röltex-boltokban vásárolják, a készen vásárolt ruhadarabokat azonban úgy állítják össze, hogy jellegzetes cigány öltözet válik belőlük. A cigány ízlést készen vett darabok felhasználása esetén is érvényre tudják juttatni. A kölcsönzött népmeseelemeket is úgy olvasztják egybe, hogy az európai népi elbeszélő stílustól erősen eltérő történetek kerekednek ki belőlük a cigány mesemondók ajkán.

Nézzük pl. Vitéz János történetének vázlatát. Egy gyermektelen házaspárnak idős korban születik gyermeke. A fiú tizenkét éves korában elindul világot látni. Útközben egy cigány családra bukkan, az anyát éppen akkor temetik. A kezében levő nádpálcával feltámasztja. Jutalmul magával viszi a legkisebbik cigánypurdét. A purdé lovat vásároltat vele, a vásárolt lovon felrepül az égig, majd visszatér, és feleséget szerez nevelőapjának: az aranyszérűn megbirkózik a király nagy erejű vitézeivel a királyleány kezéért. Ezután a purdé is elindul, hogy asszony után nézzen. Nevelőapja pálcájával feltámaszt egy királyfit, akit saját apja ütött agyon, mert tilalom ellenére belépett a szobájába. A halottat őrző macska „én a tiéd, te az enyém” kiáltással ugrik a cigány gyerek nyakába, s kiderül róla, hogy elvarázsolt királyleány. A két fiú együtt indul szerencsét próbálni. Egy erdőben tőporτύúvé változnak. Ezt megálmodják a purdé szülei (és nevelőapja is), felkeresik őket, s a nádpálcával feltámasztják. Ezek után a cigány gyerek feleségül veszi a volt macskát.

A mesének minden részlete (motívuma) magyar népmeséi elem: a címszereplő neve, az öreg korban születő gyermek alakja, a halottfeltámasztó vessző, a táltos ló, a birkózás az aranyszérűn, az állattá varázsolt királyleány stb. Ugyanakkor elképzelhetetlen volna olyan magyar mese, amely ezeket az elemeket ilyen összeállításban tartalmazza. Ezzel elérkeztünk az első és legfontosabb sajátosságához, amely a cigány meséket az európaiaktól elválasztja: a cigány mese az átvett motívumokat kiszakítja eredeti sorrendjükből, eredeti értelmi összefüggéseikből, aminek

következtében az egyes motívumok nem ritkán elveszítik tényleges szerepüket, meséi indokoltságukat, és a „levegőben lógnak” a mesében, így pl. a gyermektelenség motívuma eredetileg valamilyen csodás öregkori gyermekhez-jutás előkészítője (pl. borsszemtől teherbe esés, talált kígyó örökbe fogadása), mesénkben azonban nem folytatódik ezzel az európai meselogika szerint szervesen hozzátartozó főmotívummal, hanem öncélúan, tulajdonképpeni szerepétől függetlenül nyitja a történetet. A szerencsét próbálni induló gyermek motívumát vagy a csodás gyorsaságú növekedés és erő motívuma, vagy kényszerítő körülmények (szegénység) közrejátszása szokta megelőzni. Itt ez az előkészítő elem hiányzik, és így ennek a motívumnak sincs mesei indokoltsága az európai népmesék logikája szerint. A varázsvesszőt különleges szolgálatok jutalmául, vagy emberfölötti pártfogótól szokta kapni a hős. Itt a szolgálatok motívuma hiányzik, és a véletlenül kezében levő sétapálcának van varázsereje. Táltos lóhoz a rejtett varázserő felismerése juttatja a hőst: szemétdombon heverő gebét kér munkabérül, amely a továbbiakban fő segítője lesz gazdájának. Itt egyszerűen a vásárban vesznek egy lovat, amelynek a továbbiakban nincs is szerepe. Az elvarázsolt királykisasszonyt a hős vitézségének vagy szerelmének kellene megváltania, itt meglepetésszerűen nyeri vissza emberi alakját.

A motívumoknak társmotívum-összefüggéseiből való kiszakítása mellett szintén az európai mese logikai menete iránti közömbösségre vall a motívumkettőzés, azaz hasonló jelenetek halmozása a mesében. Fenti meséknek nem egy, hanem két, azonos szerepű főhőse van, Vitéz János és Jóska cigánypurdó. Mindkettő a feleségszerzésre induló hős ismert mesei alakjának megtestesítője, s azonos szerepkörük folytán – az európai meseesztétika szerint – egyik a másikat fölöslegessé teszi. A kettős álomlátás is oly mértékben fölösleges, hogy az egyiket (Vitéz Jánosét) a mesélő el is ejti. Ugyanígy kifejezetten maradós szerepkettőzés Jóska és a királyfi együttes felléptetése. Mindez azzal magyarázható, hogy a cigány mesemondót nem kötik a mesei hagyományok, mint az európai mesélőket. Az európai népmese sok évszázados hagyományt folytat, s ennek megfelelően kötelezően őrzi a hagyományos mesemenetet. A cigányság tartós

hagyományok nélküli nép, ezért nem ragaszkodik a kialakult mesei logika szempontjaihoz. A cigány mesehallgató közönséget mindenekelőtt a részletek kalandossága érdekli, s az érdekesség kedvéért nem riad vissza sem az össze nem illő motívumok összekapcsolásától, sem azonos motívumok halmozásától egy mesén belül. A kalandosság, mint legfőbb követelmény, háttérbe szorítja a logikát.

A hagyományos európai mesemenet iránti közömbösséggel rokon vonás a cigány népmesék másik – erkölcsi jellegű – sajátossága: a „költői igazságszolgáltatás” háttérbe szorulása. Az európai mesékben a becsületes főhős diadalmaskodik, gonosz ellenfelei elbuknak, az erkölcsi világrend igazolódik. A küzdelmek során a főhős mindig tisztességes eszközökkel dolgozik. Ebből a szempontból a cigány mesék erkölcsi rendszere néha meghökkentő: előfordul, hogy a végkifejlet nem a rokonszenves főhős diadalát hozza, az események során a hősök néha embertelenek, s merő érdekesség kedvéért olykor még indokolatlan kegyetlenséget is elkövettek velük a mesemondó. Pl. a vérátömlesztésről szóló mesében a cigánylegény meghúzódik egy hintón a saroglyában, s a gyanútlanul leszálló herceget meggyilkolja és kirabolja. Az ártatlan királyleány az ördögök cselédje lesz a pokolban. A cigány mese néha tragikusan végződik: a főhős elpusztul. Pl. a halálból feltámasztott szerelmespár egymásé lett, s „akkor mindketten meghaltak”.

Megjegyzendő, hogy a kötetünkben szereplő mesékben aránylag ritkán találkozunk az utóbb említett vonásokkal, az azonban e kötet adatközlőinél is megfigyelhető, hogy nem erős oldaluk a befejezés. Minthogy kevésbé érzékelik az európai mesevilág erkölcsi rendjéből szükségszerűen fakadó kibontakozást (az erkölcsi világrend igazolásának követelményét), olykor nem odatartozó, sablonos motívummal zárják le hirtelen a mesét, ha már nem tudják tovább folytatni. A királyfi kiváltja két féltestvérét, aztán melleleg hárman tizenkét tündérlányt szabadítanak meg, majd ettől függetlenül hazamennek és megházasodnak. A fülbevalóját visszaszerző kislány hazamegy, gazdasszonya megveri, a lány sír – ezzel vége a mesének. A szegény ember visszaszerzi a kocsmárostól a terülj-asztalkámat, azután a bottal agyonvereti saját gyermekeit.

További érdekes cigány mesemondási sajátosságként jelölhetjük meg a mindennapi élet kisszerű valós részleteinek előtérbe kerülését. Az európai tündérmese elejétől végéig természetfölötti síkon, öntörvényű csodavilágban játszódik, ahol minden csodás jelenség természetesnek hat, de ebbe a csodavilágba nem törhetnek be a mindennapi földi élet való eseményei, mert zavarnák a mesés légkört, amelyben a földi valóság csak jelképekben van jelen. A cigány mese viszont nem választja élesen külön a természetes és a természetfölötti világot. Keretelbeszélése általában a szokásos tündérmeséi csodavilágban játszódik, de a cigányoknak az elvont dolgok iránti érzéketlensége és a mindennapi élet vaskos valóságában való otthonossága nem egyszer naturalista részletekkel tölteti meg a történetet. Az Úristen leszáll az égből, és meggazdagítja a szegény asszonyt, s a mese folytatásaként arról értesülünk, hogy dögös disznájának hány kilogramm a súlya, hogyan szállítják el a dögevő cigányok, s végül a disznóhúst felfaló kutya gazdája börtönbüntetésének pontos időtartamát is megtudjuk. A sárkányt megkötöző cigányasszony éppen férje akasztására indult volt, s a sárkánybarlangból nem aranyat-gyémántot, hanem egy paplant visz magával. A hétköznapi élet valós részleteinek kedvelése mindenekelőtt a messzemenő modernizálásban nyilvánul meg. A modern technikai fogalmak bevitele a mesébe elvéve magyar népi mesemondóinknál is előfordul, de náluk erős ritkaságszámba megy, míg a cigány mesében közönséges jelenség. A királyok általában telefonon vagy táviratilag kapnak behívót a háborúba. A vérátömlesztésről újsághirdetésből értesül a fiú a világ végi sivatagban, s végül hidroplánon hordja haza a kincseket az elvarázsolt kastélyból. A király titokban könyvnyomtatással foglalkozik. A cigányok – minthogy nem kötik őket hagyományok – rendkívül gyorsan befogadnak minden új benyomást, s az sem zavarja őket, ha az új elemek esetleg nem állnak összhangban a régiekkel.

Ennek a hagyománytalanságnak azonban előnyös oldala is van. A cigány mesemondás további – Európában talán egyedülálló – sajátossága gyanánt éppen állandó változékonyságát emelhetjük ki. Az európai paraszti kultúrákban a mese kötött szöveggel öröklődött nemzedékről nemzedékre, s egymástól távol fekvő helyeken is

lényegében azonos szöveggel hangzott el. A mesekincs zárt volt, új mesék ritkán születtek, a legtehetségesebb mesemondó sem állhatott elő önálló tündérmesékkal. A cigányoknál viszont ma is elevenen él és hat az alkotó, meseteremtő képzelőerő. A tehetségesebb cigány mesemondók nem a hagyományból átvett szövegeket ismétlik meg, hanem önálló, új történeteket állítanak össze az európai tündérmesei elemekből. A cigány meseanyag állandóan újratekertődik. Ennek következtében a cigány mesék jelentős hányada nehezen (vagy egyáltalán nem) sorolható be a mintegy kétezer történetet nyilvántartó európai nemzetközi népmesekatalógus darabjai közé; szakkifejezéssel élve: nem tipologizálható.

Ez a meseteremtő eljárás igen régies állapotnak felel meg, amelyhez hasonló az európai műveltségben talán évezredekkel ezelőtt létezett. A közösségi kultúrának olyan állapota ez, amelyben csupán a műfajok alakultak ki, de az egyes műfajokban nem rögzítődtek és nem terjedtek el közösségszerte kötött szövegű, állandó darabok egyes névtelen, de kiemelkedő tehetségű alkotók működése nyomán. Természetesen hangsúlyoznunk kell, hogy ez a mesemondói stílus csak jellegében ősi; nyersanyagát mindenkor újkeletű kölcsönzésekéből meríti, nem őriz semmiféle ősi hiedelmet, ősi mesetémát. Nem a hagyományanyag régisége, hanem a társadalmi életforma primitívsége az oka ennek az archaikus állapotnak: a vándor cigány csoportok egészen a legutóbbi időig az ősközösségi társadalom fejlettségi szintjén éltek közöttünk, s a befogadó népektől átvett kulturális javakat is ennek megfelelően alakították át.

A cigány mesemondói stílus régiességének foka erősen változó. Sokhelyütt már csak nyomokban figyelhető meg a régies rögtönzési szabadság. Hazánkban a legtöbb cigány mesélő aránylag kevés változtatással adja elő a közönséges magyar népmeséket, s változtatásaik nem annyira az alkotás, mint inkább a bomlás jegyeit viselik magukon: a magyar mesemotívumok – mint fentebb említettük – megcsonkulnak, elveszítik eredeti szerepüket, de nem nyernek helyette új szerepet a történetben. A tehetségesebb cigány mesélők viszont olyan színes, egyéni, új történeteket tudnak kitalálni, amelyek fordulatosságukkal maguk mögött hagyják az átlagos

magyar népi adatközlők szövegeit. Nem véletlen, hogy falvainkban sok helyütt cigány mesemondókat hívtak mesélni a magyar közönség, szerény díjazás fejében. Erdélyben a napjainkban meginduló gyűjtés cigány adatközlők ajkáról jegyzi le a legújszerűbb és legizgalmasabb magyar nyelvű népmeséket. Magyarország mai területének cigánysága főként magyarul tud színesen mesélni; cigány nyelven elmondott történeteik kevésbé fordulatosak. Feltételezhető volna, hogy a nem cigány társadalomba való beilleszkedésük mértékével egyenes arányban csökken mesemondásuk eredetisége. A valóságban nem ez a helyzet. Az eddigi gyűjtések tapasztalata azt mutatja, hogy hazánkban az ún. magyar cigányok (muzsikus cigányok), akik régen letelepedtek, és cigány nyelvüket is elfelejtették, általában jobb mesélők, mint az ún. oláh cigányok (vándor cigányok), akiknek letelepítése csak a két háború közötti időszakban fejeződött be, s akik még beszélik a cigány nyelvet, és több nyomát őrzik hagyományos (termelőmunkát nem végző) cigány életformájuknak.

Kötetünk a püspökladányi cigánytelep meseanyagát tartalmazza, amelyet Csenki Sándor gyűjtött össze 1941–1943 között, cigány nyelven, oláh cigány adatközlőktől. A felszabadulás utáni napokban tragikusan elhunyt Csenki Sándor (1920–1945) bátyjával, Csenki Imre zeneszerzővel együtt elsőnek elevenítette fel hazánkban a két háború közötti időszakban a cigány néprajzi gyűjtések hagyományát, amelyekkel Magyarország a századforduló táján világviszonylatban első helyen állt. Kitűnően megtanult cigányul. Mint a mesék lejegyzésének időpontja mutatja, az egyetemi vizsgaszünetek idejét használta fel arra, hogy szülőfaluja cigányságának mesekincsét összegyűjtse (magyar–francia szakot végzett a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészeti karán 1939–1943 között). A meséket tollbamondás után, sietős ceruzairással jegyezte le kockás iskolai füzetekbe. A 22 db füzet jelenleg a püspökladányi gimnázium Karacs Ferenc Múzeumában van. A nehezen olvasható kézirat kibetűzésére Mészáros György vállalkozott 1969-ben. Az anyagnak kb. felét – 27 mesét – magyarra fordította, s fordítását a püspökladányi tanács 1972-ben sokszorosított kiadvány alakjában közzéadta (Csenki Sándor: Cigány népmesék. Ford. Mészáros György. Püspökladány 1972., Nagyközségi tanács. 171. 1.). Ezután

sor került a teljes anyag elolvasására és lefordítására. Kötetünk a kézirat valamennyi cigány nyelvű meséjének fordítását tartalmazza, s új fordításban magában foglalja a püspökladányi kiadvány meséit is. A teljes anyag elolvasása során sok helyen sikerült az első megfejtési kísérlet olvasatait helyesbítenuk, s mindössze néhány szó maradt olvashatatlan a kéziratban. A szövegolvasatok helyesbítése az oka annak, hogy jelen fordításunk helyenként értelmileg is különbözik az előzőtől.

A kötet két fordítója eltérő fordítási eljárást alkalmazott. Közös álláspontunk természetesen a cigány szöveg legpontosabb értelmi követése volt. Az értelmi megfelelésen belül azonban Mészáros György – mint kitűnően sikerült püspökladányi fordítása esetében is – mindenekelőtt a stílus gördülékenységére, a mesék élvezetes magyarsággal való megszólaltatására törekedett, míg magam a cigány mesemondói stílust igyekeztem érzékeltetni a magyar fordításban, annak minden darabosságával. Pl. a mesenyitó mondatot Mészáros György fordításában a megszokott magyar népmeséi „Hol volt, hol nem volt” alakban olvashatjuk, míg én szó szerint követtem a magyarban ismeretlen „Volt, hol nem volt” cigány nyelvű megfogalmazást. A szereplők szavainak idézésekor meghagytam eredeti helyén a nagyszámú „mondja”, „azt mondta” kifejezést. Ha mindezek következtében helyenként egyhangúnak találjuk a szöveget, vagy pongyolának érezzük a megfogalmazást, ne feledjük el, hogy közkézen forgó népmese kiadványaink jóvoltából irodalmi stílusban átdolgozott mesékhez vagyunk szokva, akkor is, ha magyar népmesékről van szó, s még inkább olyankor, ha más nyelvből fordítunk magyarra népmeséket. Az előszóban elhangzó népmese stílusa szükségszerűen más, mint az írásbeli megfogalmazásé: kevésbé csiszolt, gyakran nyelvtanilag is pontatlan. A valóságban a magyar népmesék elmondásakor is nagyszámú „aszongya”, „oszt”, stb. szócskával van megtűzdelve a szöveg, amit azonban az irodalmi igényű kiadványok joggal elsimítanak, mint véletlenszerű, lényegtelen elemeket. Csenki kézírata mindezt változatlanul hozza, s a fordításban igyekeztem lehetőség szerint megtartani, hogy a tartalom kívül a népmesék előszóbeli előadásából fakadó stílusbeli sajátosságokat is

megfigyelhessük. (Csupán a tömérdek „és”, „akkor” mondatkezdő szó számát csökkentettem.)

A cigány nyelvű mesék esetében még egy körülmény fokozza a stílus darabosságát: a cigány szókincs rendkívüli szegénysége. Ha leszámítjuk a magyarból átvett kölcsönszavakat (*felhővo, hordóvo, parancsolij, kezdij*, stb.), a magyarországi cigány nyelvben mindössze körülbelül 1200 cigány szó van, ami kb. egytized része bármely európai nyelv mindennapi szókincsének. Így pl. az „indul, távozik, útra kel, felkerekedik, eltűnik, továbbáll, kereket old, belép” rokon értelmű fogalmakra csak egy szó van a cigányban: „megy”. A „szólt, megszólalt, felelte, válaszolt, rávágta, kérdezte, érdeklődött” stb. fogalmat egyöntetűen a „mondta” ige fejezi ki. Amikor fordításunk szövegében választékosabb stílusfordulatokkal találkozunk, olyankor rendszerint a cigány eredetiben is magyarból kölcsönzött kifejezések állnak: „útnak indult”: *induliszárdasz dromeszke*; „szívemnek szép szerelme”: eredetiben is így.

Cigány nyelvű mesékből kevés megbízható szövegkiadással rendelkezünk. Csenki Sándor gyűjtése számszerűleg az összes eddigi kiadványt felülmúlja a kötetünkben lefordított 63 darabbal. Külön értéke, hogy egy zárt cigány közösség teljes meseanyagát felöleli. Kötetünkben adatközlőnként csoportosítottuk a meséket, ezen belül az elmondás időpontjának sorrendjét követjük. Mellőztük néhány jelentéktelen töredék és két magyar nyelvű trágár anekdota felvételét. Ha a mesének a kéziratban nem volt címe, az általunk adott címet a jegyzetekben zárójelben közöljük.

Vekardi József

JEGYZETEK

A mesélők életrajzi adatait Grabócz Gábor gyűjtötte össze, részben a püspökladányi cigányok visszaemlékezéseiből, részben a községi tanács anyakönyvi hivatalától. Ez utóbbi fáradságos munkában Matolcsy Lajos V. B. elnök és a tanács dolgozói nyújtottak messzemenő segítséget. A mesék típuszámának meghatározásában Valis Éva működött közre. A jegyzetekben a nemzetközi mesekatalógus típuszámaira (A. Aarne – S. Thompson: *Types of the Folktale*, Helsinki, 1961) és Berze-Nagy János: *Magyar népmesetípusok* c. munkájára (Pécs, 1957) hivatkozunk.

De-jó-víz. Elmondta Mágai Gyula, 1942. jan. 3. – Mágai Gyula (Püspökladány, 1910. ápr. 27. – 1959. jún. 28.) Csenki Sándor legjobb adatközlője volt. 32 történetet jegyzett fel tőle, a teljes gyűjtött anyagnak majdnem felét. Mesekincse gazdag és változatos. Jó elbeszélő tehetséggel rendelkezett. Felesége visszaemlékezése szerint: „Iskolát nem járt, de írni-olvasni tudott, mert egy öreg tanította. A *kozihado* nemzetségből származott. A gazdaságban brigádvezető volt. Csenki Sanyi óta nem mesélt többet.”

A mese a csodás fogantatás motívumával kezdődik (Borsszem Jankó történetének nyitó eleme, AaTh 301 I e, BN 301 I* C), a főcselekmény viszont az ördöginas mesetémával azonos (AaTh 325, BN 325). Ördög helyett sárkány főként a mese román változataiban fordul elő, így ez az elem valószínűleg román eredetű ebben a cigány változatban. A kútból felbukkanó sárkány alakja a sárkányölő legény mesetémájából (AaTh 300, BN 300) került át mesénkbe.

(*A koma és a betyárok.*) Mágai Gyula [a továbbiakban M. Gy. rövidítéssel jelöljük), 1942. jan. 3. AaTh 1654, BN 16437 D-E.

Pintya. M. Gy. 1942. jan. 5. A főszereplő neve román eredetre mutat (*Pintea*).

Az elátkozott királyfi. M. Gy. 1942. jan. 8. Első része a sündisznó-vőlegény motívumot dolgozza fel (AaTh 44T, BN 441). A bőr elégetésétől kezdődő rész a magyar mesékben többnyire ugyanezen motívum másik változatában, a kígyóvőlegény meséjében (AaTh

425, BN 425) fordul elő. Csenki gyűjteményében ez az egyetlen mese képviseli az állatvőlegény elterjedt mesetémáját. A szereplők neve a magyar népmeséi Rudolf és Rudinca átvétele (vö. BN 313/13–14).

Két herceg. M. Gy. 1942. jan. 8. Vö. AaTh 884, 885. Talán ponyvai eredetű.

Lamet. M. Gy. 1942. jan. 10. Ponyvai eredetű. Egyes részeire vö. BN 881, 882; AaTh 881 A.

Kinizsi Pál. M. Gy. 1942. jan. 12. Egyes vándormotívumokra vö. AaTh 650 A.

Két koldus. M. Gy. 1942. jan. 12. Az okos lány nemzetközileg elterjedt mesetémájának magyar változata (AaTh 875 III, BN 875 D-E).

A klozettben ölték meg Mátyás királyt. M. Gy. 1942. jan. 12. A magyar anekdotában a falusi plébános cigányt bújtat el az árnyékszékben, aki a csodálkozva visszanéző püspök arcán végigtöröl a szivaccsal. Kötetünk meséje e csonkán felhasznált motívumot alakítja át Mátyás-anekdotává.

A kislány, aki elvesztette a fülbevalóját. M. Gy. 1942. jan. 13. A kóró és a kismadár magyar népmeséjének változata (AaTh 2021 A, BN 286* A).

A lányból fiú lett. M. Gy. 1942. jan. T4. Vö. AaTh 514+512 A*.

Árgyelus király. M. Gy. 1942. jan. 16. Alaptörténete Árgirus királyfi és Tündér Ilona irodalmi eredetű magyar népmeséje (BN 400 I), amelybe számos más motívum keveredik, mint a magyarban is (BN 552).

Teríts, abrosz. M. Gy. 1942. jan. 16. AaTh 563, BN 563. A „teríts, abrosz” és „ugri, mankó” mondat az eredetiben is magyarul van. (Magyarban „terülj” szó szokott állni.) A gyermekek agyonveretésének motívuma magyarban szokatlan.

A gyenge ember. M. Gy. 1942. jan. 16. A „Százat (hetet) egy csapásra” közismert meséje (AaTh és BN 1640 + 1049 + 1115). Az „egy csapáson száz lelket ütök” mondat az eredeti szövegben is magyarul van.

A szegény ember és az ördög. M. Gy. 1942. jan. 17. Sajátos keveréke magyar népmeséi motívumoknak; pontos magyar megfelelője nem ismeretes. Vö. AaTh 505.

A vadász. M. Gy. 1942. jan. 22. Két, eredetileg független történet összekapcsolása. Első része, a férfit Istennek néző lány motívuma (BN 1564*) magyarban ritka. Második felét magyarban „Kis Kolozs és Nagy Kolozs” címen ismerjük (AaTh 153S/ BN 1535 = 1539). Közbeékelődik az együgyű férj motívuma (vö. AaTh 1415, BN 1413).

Pap, kántor és harangozó. M. Gy. 1942. jan. 22. AaTh 1730, BN 1726 B*.

A fiú, aki a húgát kereste. M. Gy. 1942. jan. 22. Feltehetőleg ponyvai eredetű történet. Vö. BN 881 I*.

A rossz királyné és a jó vargáné. M. Gy. 1942. jan. 22. Vö. BN 953**/B. Vö. még AaTh 1367, 750 C. Magyarban kevésbé ismert változat.

A részeges kovács. M. Gy. 1942. jan. 22. AaTh 950, BN 930 (ún. Rampszinit- vagy mestertolvaj-történet). A doktor menyének megmérgezése szokatlan vonás.

(A macska meg a róka.) M. Gy. 1942. jan. 22. AaTh 103 A, BN 103, 106* (Kacor király). Az állatmesék műfaja a cigány mesekincsben ritka. A macska nyakába kötött „eleven kard” motívum a cigány tündérmesékből került át (magyarban a macska felemelt farkát nézik kardnak).

Jávorfá. M. Gy. 1942. jan. 23. AaTh 780, BN 780. Az értelmetlen „kerékvágás eltevése” verssor eredeti szövege a mese székely változataiban: „kerékvágásba tevének”, ti. kerékvágásba temetik el a lányt, ami a cigány változatból kimaradt.

Az öreg Toldi. M. Gy. 1942. jan. 23. A mesélő valószínűleg előszóban hallotta Arany János költeményét. Az olasz bajnok oroszítása az egykorú háborús eseményekkel magyarázható.

A ravasz cigány. M. Gy. 1942. jan. 23. AaTh 1641, BN 164T (Prücsök). A bevezető rész (keresztapa meglopása) magyarban szokatlan (vö. BN 1525 A/8 A).

Mióta hazudik a cigány! M. Gy. 1942. jan. 23. AaTh 1036, BN 1036. A magyar mesében is cigány szerepel, azonban a mese tanulsága magyarban más.

(Bogár Imre.) M. Gy. 1942. jan. 24. Az elbeszélés alapja a magyar népballada, amely azonban a valóságnak megfelelően számol be az 1868-ban felakasztott betyár elfogatásáról, míg M. Gy. elmondásában erősen keverednek az események. Pl. a királyi

szállítmány ellopását valószínűleg Hány János vagy Rózsa Sándor kalandjaiból vette át. Ponyvai hatás is lehetséges.

(*A zsidó meg a lakat.*) M. Gy. r942. jan. 26. Az Ezeregyéjszakából ismert Aladdin mesemotívum feldolgozása; magyarban is gyakori (AaTh 561, BN 561, ill. AaTh és BN 560: Bűvös gyűrű).

(*Hét ország királya és három lánya.*) M. Gy. 1942. jan. 26. A mese kezdő motívuma (elhervadó koszorúk) Okos Zsófi meséjének kezdő részével azonos (BN 577**). A továbbiakban – ügyes egybeszerkesztéssel – a testvérszabadító motívummal folytatja (amely a Borsszem Jankó történetből került ide, AaTh 301, BN 301 I* D), de érthetetlenül összezsapja a befejezést. Feltehetőleg valami zavaró külső körülmény jött közbe, vagy már beleunt a mesemondásba.

(*A vérátömlesztés.*) M. Gy. 1942. jan. 27. Feltehetőleg ponyvai eredetű történet, mesés elemekkel keverve.

Csuláno. M. Gy. 1942. jan. 27. A név román eredetű (*ciolan* „konc”). A szanszkrit irodalomig visszanyúló európai mesetéma.

(*A szegény csizmadia.*) M. Gy. 1942. jan. 27. Magyarban más összetételekben szokott előfordulni; vö. BN 570/C–D (nyulat kérnek el hasonló körülmények között), és 900/B (kevély királykisasszony megszégyenítése).

Csuláno a vásáron. M. Gy. 1942. jan. 28. AaTh 1525, BN 1525 D (ismeretlen változata a „lopás figyelem elterelésével” mesetípusnak).

A kutya. Elmondta Mágai Gyuláné, T941. jan. 14. este 6 órakor. Mágainé Csenki kéziratában Rostás Mária néven szerepel, ami anyakönyvleg pontatlan: mostohaanyját hívták Rostásnak (tőle örökölte e nevet), édesanyja Kovács Mária volt. Cigány neve „Jula”. Szül. Furta (Bihar m.) 1906. Szülei Erdélyben, Székelyhídon születtek. Apja *patrinári*, anyja *másán* törzsbeli volt. Írni-olvasni nem tud. A helyi gazdaságban dolgozott. Csenki Sándoron kívül ő sem mesélt más gyűjtőnek. Kevésbé gyakorlott mesélő, mint férje volt.

Liza és Szűz Mária. M. Gyuláné, 1942. jan. 7. A Szűz Mária keresztlánya (AaTh 710, BN 7T0) és a Csonkakezű lány AaTh 706, BN 706) történetének összetétele. A két rokon téma magyarban is szokott együtt szerepelni.

A szegény fiúból őz lett. M. Gyuláné, 1942. jan. 8. AaTh 450, BN 450. A magyar változatoktól erősen eltér: azokban az elemésztett

lány válik aranyhallá, itt öccse változik két hallá (illogikus átvétel az aranyhajú ikrek motívumából). A pogácsasütés jelenete szintén nem idetartozó betoldás.

Csalóka Péter. M. Gyuláné, 1942. jan. 13. AaTh 1535, BN 1535 (Kis Kolozs és Nagy Kolozs). A nevet is magyarból kölcsönözte (BN 1539).

(*A cigány a pokolban.*) M. Gyuláné, T942. jan. T4. AaTh 1525 A/II, BN 1526 A (Lótolvaj) + BN 462* (Pokolból visszahozott királyleány). A két téma összetétele magyarban is szokásos, csupán a tetű-motívum nem az.

(*A cigányasszony meg a sárkány.*) M. Gyuláné, r942. aug. Magyarban szokatlan típus. Vö. AaTh 1029.

(*Szent Amáli.*) Elmondta Kovács Gábor; feljegyzés ideje T942 vagy 1943. AaTh 408, BN 408 (Nádszál kisasszony + AaTh 707, BN 707 (Aranyhajú ikrek).

Kovács Gábor (Püspökladány, 1906. jan. 12. – 1969. márc. 25.), írni-olvasni nem tudott. Budapesten állami gazdaságban dolgozott. Szülei is püspökladányiak voltak. Felesége (szül. Makula Róza) visszaemlékezése szerint mindig mesélt.

(*Az erdész.*) Elmondta Kovács Gábor; feljegyzés ideje valószínűleg 1942. jan. 29. Tündérmeséi és novellisztikus elemek szokatlan keveréke.

A hentes lánya és a huszonnégy betyár. Elmondta Kovács Lajos, 1942. jan. 2. A rablívőlegény elterjedt mesetémájának (AaTh 955, BN 955) jól előadott változata.

Az adatközlő (Tetétlen, 1910. márc. 10. – Püspökladány, 1961. szept. 20.) a kéziratban tévesen István keresztnéven szerepel. Cigány neve „Bocskor”.

Zsofolica. Elmondta Varga Gáspár, cigány nevén „Zoga”, 1941. Az adatközlő 1951. jan. 6-án halt meg, 64 éves korában. A szokatlan összetételű mese kezdő eleme (a királyné cipője) a Libapásztorból lett királyné magyar népmeséjéből került át (BN 510 B, AaTh 5 ro I. b). Azonban a magyarban a királyi apáról a továbbiakban nem esik szó, míg itt egy másik mesetémának, a Jávorfából furulyácska meséjének (AaTh 780, BN 780; a gyűjteményben Mágai Gyula elmondásában önállóan is szerepel) sikeres beolvasztásával visszakanyarodik a kiinduló motívumhoz. A magyar Jávorfa-mese

indítéka a két eprésző királylány féltékenysége hűgukra, ami itt kiesett, s helyére lépett a cipő-motívum. Közbeiktatódik egy másik mesetípusból (Rózsa és Ibolya, BN 3r3 E) a mágikus menekülés motívuma, amely eredetileg a boszorkány lányát megszöktető fiú történetének állandó tartozéka (AaTh 313). A mesélő azonban mesemondás közben megfélekedett erről a mozzanatról, csupán kezdő elemét említette: védekezésül bűvös tárgyakat visznek magukkal, amelyeket azonban nem használnak fel, s így közönséges tisztálkodási eszközként szerepelnek (szappan, törölköző, fésű). A mesének kötetünkben szereplő teljesebb változata: *Egy pár cipő.* – A Szentajándék név (cigány alakjában *Szentjondíko*) székely népmesékből származik, s cigány mesélőink másutt nem ismerik. A sutból figyelő Hamupipőke ilyen szerepeltetése jellegzetes cigány mesei sajátosság.

(*Egy pár cipő.*) Elmondta Makula Péter, r942. jan. Az előző mese teljesebb, hibátlan szöveggel előadott változata. A mágikus menekülés jelenetében a ruca szemének kilopása főleg erdélyi magyar és román népmesékben fordul elő.

Az adatközlő 1917. ápr. 25-én született Püspökladányban. Rokonságban áll az előző mese elmondójával, Varga Gáspárral, akinek felesége Makula Terézia. Vasútnál dolgozott. Jelenleg Tiszacsegén lakik, mint leszázalékolt nyugdíjas. Írni-olvasni nem tud. Ma is mesél.

Borsszem Jankó. Elmondta Makula Pál, i94r. jan. 15. este. Az adatközlő 1914. ápr. 28-án született Püspökladányban. Cigány neve „Bütykös”. Jelenleg Tiszacsegén lakik; nevét Mácsaira változtatta. – A mese típusképlete: BN 3or I vö. még 650 A és 700: (Erős János, ül. Babszem Jankó) + 301 A (Fejérlófia).

Kád alatt a szép lány. Elmondta – a kézirat szerint – Császár Klári, cigány nevén „Ráji”, 194T. jan. 15. A vezetéknev valószínűleg pontatlan, mert „Ráji” névre Farkas Klára hallgat (szül. Püspökladány, 1921. febr. 4.); Császár Kláráról Püspökladányban nem tudnak. – BN 480 + BN 481*.

Szűz Mária. Elmondta Császár (!) Klári, 1941. jan. 16. AaTh 465, BN 465 A.

Károlyka és a Kosmai Barát. Elmondta Rostás József (Püspökladány, 1908. márc. 15. – 1973. ápr. 9.), 1942. jan. 29-én.

Különböző mesemotívumok keveréke; emlékeztet a Két vitéz jóbarát (BN 320*), az Ölombarát (vagy Elrejtett erő, AaTh 302, BN 302) és Tündér Erzsébet (BN 400/5) témájára.

Vitéz János. Elmondta „Vorzsza néni”, 1942. jan. 13. Magyar népmeséi elemek egyéni kombinációja; pontos megfelelője ismeretlen. – Az adatközlőt nem sikerült azonosítani. (A Vorzsza keresztnév az Erzsébet oláh cigány alakja.)

Jivónó, a cigány király. Elmondta „Jozsó”, 1943. febr. 24. A széttáncolt cipők (AaTh 306, BN 306) és a koporsóban fekvő királylány (AaTh 307, BN 307) mesetémájának sikeres összekapcsolása (magyarban is előfordul). A Jivónó név feltehetőleg román eredetű (*Iuon*); „A cigány király” mesecím viszont a mese magyar változatában is előfordul. A kéziratban olvashatatlan utolsó sorok a szokásos tréfás befejezést tartalmazták: a kutya elkapja a csontot, és lerondítja az utána kapó vendég kezét (BN 1961**115). – Az adatközlőt nem sikerült azonosítani.

Mátyás király a Hortobágyon. Elmondta „Jozsó”, 1943. febr. Mint az előző tündérmese, ez a novellisztikus történet is a gyűjtemény legszebben elmondott darabjai közül való. A mesélő megjegyezte: „Ez igazi, nem szellemes.”

Lóloncs. Adatközlő ismeretlen. Feljegyzés ideje: 1941. jan. 14. Vö. AaTh 1563, BN 1563.

Jánoska. Adatközlő ismeretlen. 1941. jan. 15. F.: M. Gy. – AaTh 135T, BN 135T (eltérő bevezetéssel).

(*A szegény asszony disznaja.*) Adatközlő ismeretlen. 1941. jan. 16 (?). Első része a Krisztus és a szegény asszony legendából származik (AaTh 750*; vö. BN 750), folytatása novellisztikus vagy ponyvai eredetű történet. Tündérmese és valós történetek keverése jellegzetes cigány mesemondói sajátosság.

(*A hólyag és a szalmaszál.*) Adatközlő ismeretlen. 1941. jan. 16 (?). AaTh 295, BN 287*.

(*Pistuka.*) Adatközlő ismeretlen. 1941. jan. 16 (?). A Hűtlen anya mese változata (AaTh 3rs, BN 3x5). Folytatása az lenne, hogy a fiú elvégzi a nehéz feladatokat, ezután anyja csellel megöli; a fiút állatai feltámasztják, megbünteti anyját. A magyar „Nagy bácsi” névvel szerepeltetett alak eredete homályos: e mesetípusban a

rablóvezérrel (vagy sárkánnyal, óriással) szokta összeszűrni a levelet az asszony.

János és Péter. Adatközlő ismeretlen. 1942. jan. 7. Különböző mesetémák egybefűzése (ami e mesetípusnál a magyarban is gyakori): Borsszem Jankó (BN 30T I, 650 A), Sárkányölő (BN 300), Két egyforma testvér (BN 303). Az Úristen és Szent Péter szerepeltetése román hatás (magyarbán Krisztus és Szent Péter szerepel). A mese tragikus befejeződése magyarban ismeretlen.

Hogyan nyelte meg a cigány a háborút! Adatközlő ismeretlen. 1942. jan. 21. A Csuka parancsára (AaTh 675, vö. BN 554–555, 675/A) és a Százat egy csapásra (AaTh 1640/ V, BN 1640/C) mese részmotívumaiból tevődött össze, magyarban szokatlan változatként.

(Ki haragszik meg hamarabbi) Adatközlő ismeretlen. 1942. jan. 24 (?). BN 1000 + 1003 + 1018* + 1012 + 1005 + 1008 + 1015**.

(Az ördög és a szegény ember.) Adatközlő a kéziratban nincs megnevezve, feltehetőleg Mágai Gyula. Feljegyzés éve 1942. AaTh 810 A, BN 819* + AaTh 1725, BN 1725, AaTh 1358 A. A szolgának elszegődő ördög és a gazdasszonya szeretőjét leleplező szolga mesetémájának összetétele ugyanígy ismeretes erdélyi magyar gyűjtésből.

(A cigány meg a szamara.) Adatközlő ismeretlen. 1942. aug.

(A cigány meg a sárkány.) Adatközlő ismeretlen. 1942. aug.

Borsszem Jankó. Adatközlő ismeretlen. 1943. febr. 20. AaTh 301, BN 301 I* (ill. 3or A). A gyűjteményben szereplő másik Borsszem Jankó történetétől keret-elbeszélése eltér, s a magyar változatokat jobban megközelíti, bár sajátos átalakítással: magyarban vagy sárkány-elrabolta néneji keresésére indul az utóbb született Borsszem Jankó (BN 301 I/D), vagy királylányokat szabadít (BN 30T A/B), de ez utóbbi típusban a később-születés nem szerepel. Itt a mesélő a kettőt keverte, s ezzel magyarázható a szokatlan (bár művészi) kétszeri mesekezdes.

A király fája. Adatközlő ismeretlen; nyelvezetéről ítélve, az előző történetével azonos. 1943. febr. 20. A sajátosan magyar, égisz érő fa mesetémájának átvétele (BN 530 I, AaTh 468). Az ebbe szervesen beletartozó Tündér Ilona motívumot (AaTh 400, BN 400) eltorzult alakban adja elő: eredetiben a legény feleségül nyeri a

tündért, aki később megszökik tőle. A mesélő feltehetőleg nem emlékezett a történetre, ezért is hagyta félbe.

TARTALOM

- De-jó-víz *(Vekerci József)*
A koma és a betyárok *(Vekerci József)*
Pintya *(Mészáros György)*
Az elátkozott királyfi, aki sündisznó volt *(Vekerci József)*
Két herceg *(Vekerci József)*
Lamet *(Vekerci József)*
Kinizsi Pál *(Vekerci József)*
Két koldus, meg Mátyás király igazsága, meg a felesége igazsága *(Vekerci József)*
A klozettben ölték meg Mátyás királyt *(Vekerci József)*
A kislány, aki elvesztette a fülbevalóját *(Vekerci József)*
A lányból fiú lett *(Vekerci József)*
Árgyelus király *(Vekerci József)*
Teríts, abrosz *(Vekerci József)*
A gyenge ember *(Vekerci József)*
A szegény ember és az ördög *(Vekerci József)*
A vadász *(Vekerci József)*
Pap, kántor és harangozó *(Vekerci József)*
A fiú, aki a húgát kereste *(Vekerci József)*
A rossz királyné és a jó vargáné *(Vekerci József)*
A részeges kovács *(Vekerci József)*
A macska meg a róka *(Vekerci József)*
Jávorfa *(Vekerci József)*
Az öreg Toldi *(Vekerci József)*
A ravasz cigány *(Vekerci József)*
Mióta hazudik a cigány? *(Vekerci József)*
Bogár Imre *(Vekerci József)*
A zsidó meg a lakat *(Vekerci József)*
Hét ország királya és három lánya *(Vekerci József)*
A vérátömlesztés *(Vekerci József)*
Csuláno *(Vekerci József)*
A szegény csizmadia *(Vekerci József)*
Csuláno a vásáron *(Vekerci József)*
A kutya *(Mészáros György)*

Liza és Szűz Mária (*Mészáros György*)
A szegény fiúból őz lett (*Vekerdí József*)
Csalóka Péter (*Vekerdí József*)
A cigány a pokolban (*Vekerdí József*)
A cigányasszony meg a sárkány (*Vekerdí József*)
Szent Amáli (*Mészáros György*)
Az erdész (*Vekerdí József*)
A hentes lánya és a huszonnégy betyár (*Vekerdí József*)
Zsofolica (*Vekerdí József*)
Egy pár cipő (*Vekerdí József*)
Borsszem Jankó (*Mészáros György*)
Kád alatt a szép lány (*Mészáros György*)
Szűz Mária (*Mészáros György*)
Károlyka és a Kosmai Barát (*Vekerdí József*)
Vitéz János (*Vekerdí József*)
Jivóno, a cigány király (*Vekerdí József*)
Mátyás király a Hortobágyon (*Vekerdí József*)
Lóloncs, a szabadságos (*Mészáros György*)
Jánoska (*Mészáros György*)
A szegény asszony disznaja (*Mészáros György*)
A hólyag és a szalmaszál (*Mészáros György*)
Pistuka (*Mészáros György*)
János és Péter (*Mészáros György*)
Hogyan nyerte meg a cigány a háborút? (*Vekerdí József*)
Ki haragszik meg hamarabb? (*Vekerdí József*)
Az ördög és a szegény ember (*Vekerdí József*)
A cigány meg a szamara (*Vekerdí József*)
A cigány meg a sárkány (*Vekerdí József*)
Borsszem Jankó (*Vekerdí József*)
A király fája (*Vekerdí József*)
Utószó (*Vekerdí József*)
Jegyzetek

A vers az eredeti szövegben is magyarul van.

Ezt a részt feltehetően eltévesztette a mesélő.

A következő párbeszéd az eredetiben is magyarul van.

A következő párbeszéd az eredetiben is magyarul van.